

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W POLSCE

Warszawa, wrzesień 2011

Misją Ministerstwa Gospodarki jest stworzenie najlepszych w Europie warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

Opracowanie:

Ministerstwo Gospodarki
Departament Analiz i Prognoz

przy współudziale departamentów:

Rozwoju Gospodarki, Instrumentów Wsparcia, Sekretariatu Ministra

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
SYNTEZA.....	6
REKOMENDACJE	9
1. MAKROEKONOMICZNA SYTUACJA POLSKI W 2010 ROKU	16
1.1 WZROST GOSPODARCZY I JEGO CZYNNIKI	19
1.2 INWESTYCJE	22
1.3 HANDEL ZAGRANICZNY I KURS WALUTOWY	23
1.4 RYNEK PRACY	26
1.5 KOSZTY PRACY	28
1.6 FINANSE PUBLICZNE	30
1.7 INFLACJA I POLITYKA PIENIĘŻNA.....	33
2. CHARAKTERYSTYKA POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW	36
2.1 LICZBA I STRUKTURA POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW	36
2.2 SYTUACJA EKONOMICZNO-FINANSOWA PRZEDSIĘBIORSTW	37
2.3 ANALIZA SEKTORA MIKROPRZEDSIĘBIORSTW W 2009 R.	40
2.4 INNOWACYJNOŚĆ POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW	41
2.5 ZARZĄDZANIE JAKOŚCIĄ	47
3. OTOCZENIE INSTYTUCJONALNE PRZEDSIĘBIORSTW	49
3.1 OTOCZENIE REGULACYJNE	49
3.2 FUNKCJONOWANIE SĄDOWNICTWA	71
3.3 FINANSOWANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	76
3.4 INSTYTUCJE WSPIERAJĄCE MSP	104
3.5 INFRASTRUKTURALNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	106
3.6 WSPÓŁPRACA PRZEDSIĘBIORCÓW	114
3.7 BARIERY PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W OCENIE PRZEDSIĘBIORCÓW	122
4. MIĘDZYNARODOWE RANKINGI KONKURENCYJNOŚCI – POZYCJA POLSKI	128
ANEKS	132

WSTĘP

Pierwsza edycja raportu ***Przedsiębiorczość w Polsce*** sięga 2003 r. Celem dokumentu jest przybliżenie kluczowego obszaru dla rozwoju gospodarczego, jakim jest przedsiębiorczość. Definicja tego pojęcia obejmuje przede wszystkim skłonność do podejmowania działalności gospodarczej, ale również umiejętność uruchamiania procesów rozwojowych w firmie, co niewątpliwie wiąże się z takimi cechami jak innowacyjność, kreatywność, umiejętność myślenia w dłuższej perspektywie, zdolność do identyfikacji trendów rynkowych, ale i skłonność do ryzyka. Te cechy materializują się później w wynikach sektora przedsiębiorstw, które prezentuje raport, na tle sytuacji makroekonomicznej w kraju. Istotną częścią dokumentu jest również opis otoczenia instytucjonalnego działalności przedsiębiorstw, z uwzględnieniem zmian, jakie zaszły od czasu publikacji ostatniego raportu. W dokumencie sformułowano ponadto propozycję działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

Warunki dla rozwoju przedsiębiorstw w ubiegłym roku wciąż determinowane były niepewnością co do perspektyw rozwoju gospodarki. W sytuacji utrzymującego się spowolnienia - wyniki gospodarcze polskiej gospodarki można jednak uznać za dobre, a wzrost gospodarczy na poziomie 3,8% był jednym z najwyższych w Unii Europejskiej. Pomimo relatywnie dobrej sytuacji makroekonomicznej oraz wypracowania przez firmy nadwyżki finansowej, nie udało się jednak przełamać impasu inwestycyjnego w sektorze przedsiębiorstw.

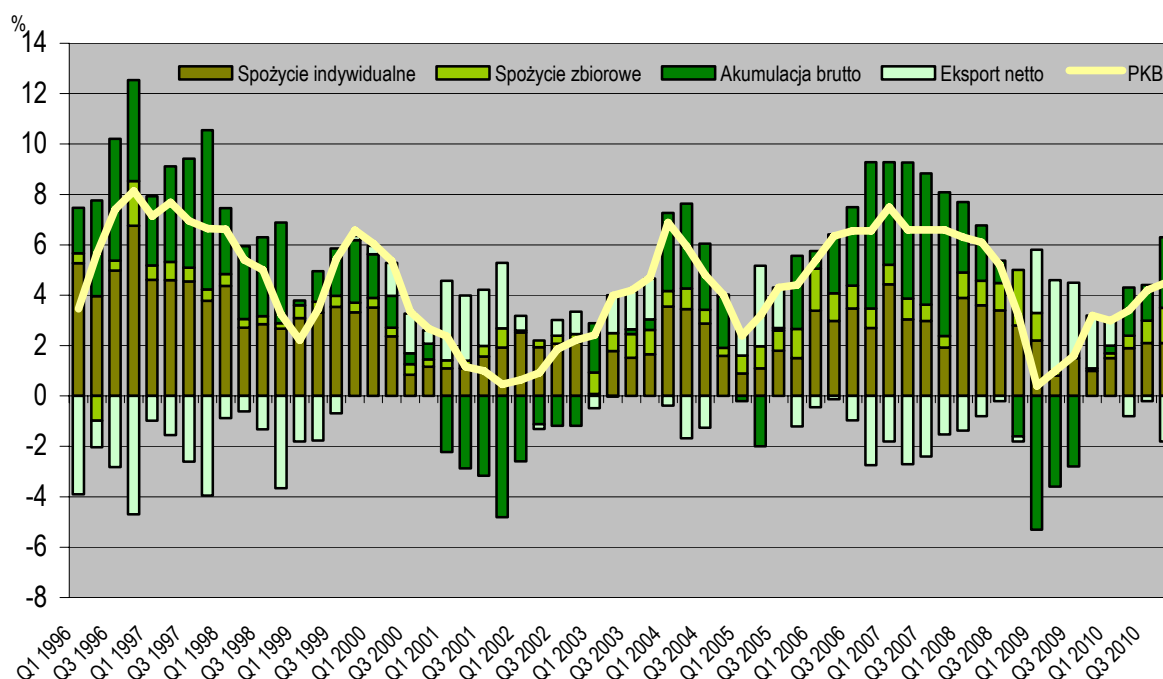
Przedsiębiorczość zajmuje szczególne miejsce w działaniach rządu. Korzystne dla przedsiębiorców zmiany, wprowadzane głównie w ramach Pakietu na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, przynoszą już pierwsze wymierne efekty. Nie zlikwidują one jednak z dnia na dzień wszystkich barier, o czym świadczy chociażby długookresowy charakter wskazanych w dokumencie rekomendacji. Poprawiająca się od dwóch lat pozycja Polski w międzynarodowych rankingach konkurencyjności potwierdza jednak słuszność obranego kierunku zmian.

Opracowany w Ministerstwie Gospodarki dokument ma charakter informacyjny. Zaprezentowany stan dotyczy przede wszystkim 2010 r. oraz zmian, jakie miały miejsce w środowisku przedsiębiorców od prezentacji poprzedniego raportu. Podobnie jak w poprzednich edycjach raportu, główny nacisk położono na instytucjonalne otoczenie działalności, związane w głównej mierze z istniejącymi regulacjami prawnymi, jak również instrumentami wsparcia, ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów finansowych. Z uwagi na wzrastającą rolę współpracy w systemie gospodarczym, wątek ten został potraktowany nieco szerzej.

SYNTEZA

Rok 2010 był okresem stopniowej odbudowy potencjału polskiej gospodarki, po spowolnieniu obserwowanym w 2009 r. wzrost PKB na poziomie 3,8% okazał się jednym z najlepszych wyników w Europie. Na skutek ożywienia konsumpcyjnego, przy jednoczesnej odbudowie zapasów, popyt krajowy powrócił do roli głównego czynnika wzrostu gospodarczego. Za sprawą utrzymującej się wyższej dynamiki w imporcie niż eksporcie rolę stymulatora gospodarki utracił popyt zewnętrzny.

Wykres 1 Dekompozycja popytowa wzrostu PKB

Źródło: Opracowanie DAP MG¹ na podstawie danych GUS.

Nakłady brutto na środki trwałe w 2010 roku spadły o 1,0%. Na wyniku całego roku bardzo negatywnie zaważył znaczący spadek inwestycji (o 11,4%) w I kwartale 2010 r. W drugiej połowie roku sytuacja się poprawiła i nastąpił powrót na ścieżkę powolnego wzrostu (1,6% - IV kwartał 2010 r.). Do utrzymującego się kolejny rok spowolnienia akcji inwestycyjnej przyczyniła się niepewność dotycząca perspektyw popytu. Przewyciężeniu spadkowej tendencji nie pomogły dobre wyniki przedsiębiorstw, szybko rosły natomiast inwestycje publiczne.

Ożywienie popytu importowego na głównych rynkach unijnych przełożyło się na systematyczną odbudowę polskiego eksportu, który w 2010 r. osiągnął wartość 120,4 mld EUR i tym samym okazał się wyższy o 22,6% niż w kryzysowym roku 2009 oraz o 3,6% wyższy niż w 2008 r. Z kolei wzrost importu (o 24,8%) nie skompensował głębokiego spadku (o 24,5%) w roku poprzednim.

Wyraźnie negatywny wpływ ogólnoswiatowego kryzysu gospodarczego dał się zauważyć w przypadku inwestycji zagranicznych. Wg wstępnych szacunków, w 2010 r. napływ BIZ do Polski wyniósł 6,7 mld EUR, a zatem był najniższy od 2004 r.

Poprawa koniunktury gospodarczej w ubiegłym roku nie wpłynęła w znaczący sposób na polski rynek pracy. Stopa bezrobocia BAEL wzrosła z 8,2% do 9,6%, a wskaźnik zatrudnienia utrzymał się na poziomie notowanym rok i dwa lata wcześniej (50,4%). Po odnotowanym w 2009 r. spadku,

¹ Departament Analiz i Prognoz Ministerstwa Gospodarki.

w ubiegłym roku przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw wzrosło o 0,8% i wyniosło ok. 5,4 mln osób.

W roku 2010 negatywne tendencje w finansach publicznych państwa zostały podtrzymane. Rezultatem narastającego deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych był wzrost jego zadłużenia ogółem. W roku 2010 dług publiczny osiągnął poziom 54,9% w relacji do PKB.

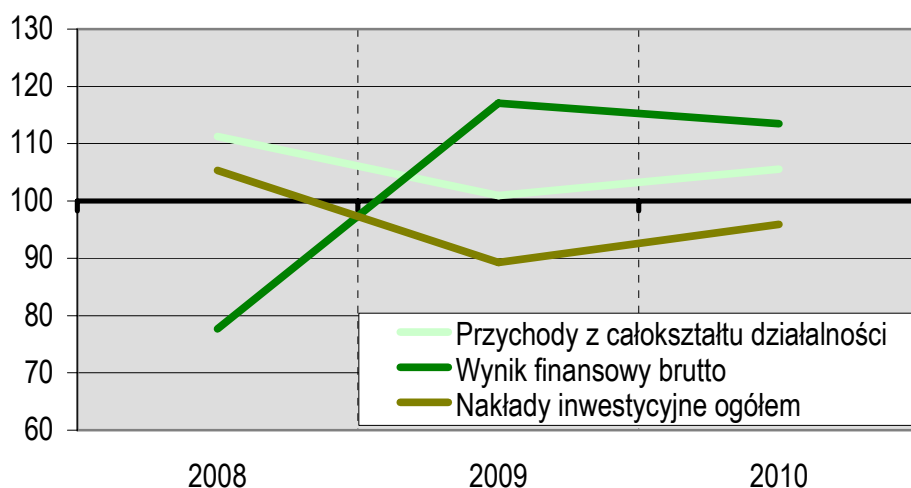
W 2010 r. liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w systemie REGON wyniosła 402 tys. i było to najwięcej w bieżącym dziesięcioleciu. W porównaniu z rokiem 2009 oznaczało to wzrost o 15%. Przełożyło się to, uwzględniając podmioty wykreślone z rejestru, na wzrost liczby podmiotów zarejestrowanych o 4,5%, do poziomu 3,9 mln. Liczba podmiotów faktycznie prowadzących działalność jest znacznie mniejsza i wyniosła w 2009 r. 1,67 mln, co oznaczało spadek o ponad 6% r/r.

Spośród firm aktywnych w 2009 r. zdecydowaną większość stanowiły mikroprzedsiębiorstwa (96%). Firmy małe stanowiły 3%, zaś średnie 0,9% liczby przedsiębiorstw. Udział firm dużych wyniósł 0,2%. Struktura polskich firm pod względem wielkości od lat pozostaje w zasadzie bez zmian. Jednocześnie w Polsce udział mikroprzedsiębiorstw jest o 4 pp. wyższy niż średnio w UE-27. Może to świadczyć o barierach rozwojowych, utrudniających przechodzenie firmom mikro na wyższy poziom rozwoju.

W 2010 r. przychody z całokształtu działalności w przedsiębiorstwach powyżej 9 zatrudnionych wzrosły o 5,6%, z kolei koszty rosły wolniej niż przychody. W efekcie wypracowany wynik finansowy brutto wzrósł z 116 do 131 mld zł. Pomimo nominalnego wzrostu zobowiązań przedsiębiorstw, wskaźniki charakteryzujące zadłużenie firm nie uległy większym zmianom. Podobna sytuacja miała miejsce w odniesieniu do wskaźników płynności.

Rok 2010 był kolejnym rokiem spadku wielkości nakładów inwestycyjnych w analizowanej grupie przedsiębiorstw, co należy wiązać z negatywnym wpływem ogólnoswiatowego kryzysu gospodarczego. Nakłady te spadły ze 118,7 do 113,9 mld zł (o 4%).

Wykres 2 Dynamika przychodów, wyniku finansowego brutto i nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób.

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych z bazy INSIGOS

Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle wyniosły w 2009 r. 22,7 mld zł, natomiast w sektorze usług 8,3 mld zł. Oznacza to spadek nakładów w porównaniu z 2008 r. o odpowiednio 11% i 34%. Z kolei ogólna wartość nakładów na działalność badawczą i rozwojową w 2009 r. wzrosła (w cenach bieżących) o 15%, do poziomu 9,1 mld zł. Wzrost

środków przeznaczonych na badania przyniósł pewną poprawę w finansowaniu sfery B+R. Średni wskaźnik nakładów na B+R w relacji do PKB wzrósł z 0,57% z 2007 r. do 0,67% w 2009 r., ale jest to zaledwie 1/3 GERD/PKB dla 27 krajów Unii Europejskiej, który osiągnął w 2007 r. 1,77% a w 2009 r. 2%.

W 2009 r. w porównaniu z 2008 r. nastąpił zauważalny wzrost udziału eksportu produktów wysokiej techniki w eksporcie ogółem z 4,3% do 5,7% oraz importu wyrobów wysokiej techniki do importu ogółem z 9,9% do 11,8%

W rankingu europejskiej innowacyjności Innovation Union Scoreboard (IUS 2010) Polska została zakwalifikowana do grupy umiarkowanych innowatorów. Wyniki badań wskazują, iż Polskę charakteryzuje o prawie połowę niższy niż średni dla UE-27 wynik wskaźnika SII - Summary Innovation Index.

W celu poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej, w tym również innowacyjnej, wprowadzana jest konsekwentna reforma prawa, zwłaszcza w ramach tzw. *Pakietu na rzecz przedsiębiorczości*. Ostatnia taka zmiana weszła w życie 1 lipca 2011 r., wprowadzona przepisami ustawy o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców. Ustawa umożliwia m.in. składanie oświadczeń w miejsce dotychczasowego obowiązku przedstawiania zaświadczeń przy podejmowaniu i wykonywaniu działalności gospodarczej. Wprowadza również zmiany o charakterze dereglamentacyjnym, polegające na rezygnacji z niektórych zezwoleń i rejestrów działalności regulowanej lub zamiany na mniej uciążliwą formę dereglamentacji.

W wyniku prowadzonych w ostatnich latach działań ułatwiających działalność biznesową, Polska przesuwa się do góry w większości rankingów konkurencyjności gospodarek, które zostały przedstawione w rozdziale 4. Oznacza to, że przyjęty kierunek zmian należy uznać za słuszny, choć nie zwalnia to z dalszych, konsekwentnych działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

Tabela 1 Pozycja Polski w międzynarodowych zestawieniach konkurencyjności gospodarek.

Nazwa rankingu	Aktualna pozycja w rankingu	Poprzednia pozycja w rankingu
<i>Doing Business 2011</i>	70 ↑	73
<i>The Global Competitiveness Report 2010-2011</i>	39 ↑	46
<i>Index of Economic Freedom 2011</i>	68 ↑	71
<i>World Competitiveness Yearbook 2011</i>	34 ↓	32

Źródło: Opracowanie DAP MG na podst. wyszczególnionych rankingów

REKOMENDACJE

Rok 2010 był okresem stopniowej odbudowy wzrostowego potencjału polskiej gospodarki, po spowolnieniu obserwowanym w 2009 r. Na tle innych krajów Unii Europejskiej wyniki gospodarcze naszego kraju prezentowały się bardzo dobrze, lokując nasz kraj w gronie europejskich liderów wzrostu.

Relatywnie wysoki wzrost gospodarczy nie byłby możliwy bez wysiłku przedsiębiorców, którzy, mimo wciąż niepewnej sytuacji co do perspektyw gospodarczych, byli w stanie zwiększać sprzedaż (zwłaszcza w sektorze przemysłu) oraz osiągać znacząco lepsze wyniki finansowe niż w roku poprzednim. Ryzyko działalności było jednak postrzegane jako zbyt duże, nie udało się bowiem przezwyciężyć impasu inwestycyjnego, choć w drugiej połowie 2010 r. sytuacja zaczęła się wyraźnie poprawiać.

Procesy inwestycyjne w przedsiębiorstwach – silnie oddziałujące na wzrost gospodarczy, a przede wszystkim rzutujące na przyszły rozwój firm i ich pozycję konkurencyjną – uzależnione są w dużej mierze od otoczenia działalności gospodarczej. W ostatnich latach przeprowadzono szereg reform na rzecz poprawy warunków ramowych działalności. Zmiany były wprowadzane przede wszystkim w ramach *Pakietu na rzecz przedsiębiorczości*. Pierwsze ustawy tworzące Pakiet... weszły w życie w 2008 r. Cały czas prowadzone są prace nad zmianami w kolejnych ustawach. Do chwili obecnej wprowadzono m.in. następujące, istotne dla prowadzenia działalności gospodarczej, zmiany:

- wprowadzenie możliwości zawieszenia działalności gospodarczej,
- ułatwienie zakładania działalności gospodarczej poprzez wprowadzenie tzw. 'jednego okienka',
- uproszczenie i ograniczenie kontroli w firmach,
- obniżenie poziomu obowiązkowego kapitału zakładowego w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością oraz w spółce akcyjnej,
- uproszczenie formuły partnerstwa publiczno-prywatnego,
- uproszczenie przepisów w zakresie podatku od towarów i usług,
- zwiększenie uprawnień przedsiębiorców wobec administracji publicznej poprzez nakaz przyjmowania przez urzędników niekompletnych wniosków oraz zakaz żądania dokumentów nie przewidzianych prawem,
- wprowadzenie domniemania uczciwości podatnika,
- rozszerzenie przepisów dotyczących wiążącej interpretacji prawa.

1 lipca 2011 r. weszła w życie ustawa o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, przygotowana po kompleksowym przeglądzie polskiego prawa gospodarczego (po przeanalizowaniu 209 ustaw zaproponowano nowelizację 96 z nich). Głównym celem ustawy jest wprowadzenie prawa składania oświadczeń w miejsce obecnego obowiązku przedstawiania zaświadczeń przy podejmowaniu i wykonywaniu działalności gospodarczej. Drugim z celów projektu jest ograniczenie liczby koncesji, zezwoleń, licencji, zgód wydawanych przez administrację, co sprawia, że projekt zyskał również charakter antykrzysowy.

W dniu 16 września 2011 r. Sejm uchwalił ustawę o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców, która zawiera pakiet rozwiązań przynoszących kolejne ułatwienia w prowadzeniu działalności gospodarczej w Polsce. Jej celem jest zredukowanie zbędnych obowiązków nałożonych na przedsiębiorców oraz ograniczenie barier administracyjnych istniejących w przepisach prawnych. Dzięki tym dwóm ustawom wydatki obywateli oraz przedsiębiorców zmniejszą się łącznie o około 8 mld złotych rocznie.

Nieoczekiwana głębokość kryzysu gospodarczego, zapoczątkowanego w drugiej połowie 2008 r. ostrym kryzysem na światowych rynkach finansowych, nie tylko ujawniła groźne dla gospodarki niedostatki w regulacji rynków finansowych, ale także jeszcze raz potwierdziła wagę reform strukturalnych w

gospodarce, zapewniających jej stabilność długookresową. Reformy te powinny z jednej strony umożliwiać szybką i elastyczną reakcję na pojawiające się zaburzenia, a z drugiej strony tworzyć warunki dla stabilnego rozwoju, przy uwzględnieniu wyzwań związanych z globalizacją gospodarki, zmianami demograficznymi, czy koniecznością ograniczania skutków oraz dostosowania do zmian klimatu.

Przyjęta przez Radę Europejską 17 czerwca 2010 r. strategia „Europa 2020” jest nowym, długofalowym programem społeczno-gospodarczym Unii Europejskiej, który zastąpił realizowaną od 2000 r. Strategię Lizbońską. Zaproponowana w Strategii wizja rozwoju jest propozycją społecznej gospodarki rynkowej XXI wieku, cechującej się stabilnym wzrostem gospodarczym oraz zapewniającej wysoki poziom zatrudnienia, produktywności i spójności społecznej.

Bardzo ważnym składnikiem przygotowania strategii „Europa 2020” była identyfikacja obszarów, które stanowią bariery wzrostu, zarówno na poziomie całej Unii, jak i poszczególnych państw członkowskich, w tym i tych odnoszących się do infrastruktury i funkcjonowania rynku wewnętrznego. W odniesieniu do Polski Komisja Europejska zidentyfikowała następujące wyzwania:

- redukcja wysokiego deficytu strukturalnego finansów publicznych i zapewnienie pro wzrostowej realokacji wydatków publicznych, w tym na infrastrukturę,
- zaradzenie niedostatecznemu ogólnemu poziomowi wydatków inwestycyjnych, w tym na infrastrukturę transportową i energetyczną,
- zmniejszenie obciążeń regulacyjnych i administracyjnych oraz przyspieszenie rozwoju systemu finansowego w celu poprawy otoczenia przedsiębiorstw,
- dalsza poprawa funkcjonowania rynku pracy, zwłaszcza ukierunkowana na poprawę wskaźnika zatrudnienia,
- promowanie zdolności innowacyjnych dla wsparcia inwestycji, dywersyfikacji gospodarki i reorientacji w kierunku produkcji i usług o wysokiej wartości dodanej poprzez wzmocnienie powiązań między szkolnictwem wyższym, sektorem badań i systemem innowacji.

Odpowiedź na te wyzwania znalazła się między innymi w *Krajowym Programie Reform* (KPR) na rzecz realizacji unijnej strategii „Europa 2020”, przyjętym przez Radę Ministrów 26 kwietnia 2011 r. Ambitnym, ale realnym zadaniem jest osiągnięcie w 2020 r. zadeklarowanych przez Polskę w KPR następujących wartości w zakresie pięciu wiodących celów strategii „Europa 2020” (do osiągnięcia w 2020 r.):

- **71%** wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat;
- **1,7% udziału w PKB** nakładów na badania i rozwój (B+R);
- zmniejszenie zużycia energii pierwotnej do poziomu ok. **96 Mtoe**;
- zmniejszenie do **4,5%** odsetka osób wcześniej porzucających naukę oraz zwiększenie do **45%** odsetka osób z wykształceniem wyższym w wieku 30-34 lat;
- obniżenie o **1,5 mln** liczby osób zagrożonych ubóstwem i/lub deprivacją materialną i/lub żyjących w gospodarstwach domowych bez osób pracujących lub o niskiej intensywności pracy.

Polski KPR skupia się na działaniach, które mają na celu odrabianie zaległości rozwojowych oraz budowie nowych przewag konkurencyjnych, w trzech obszarach priorytetowych:

- Infrastruktura dla wzrostu zrównoważonego;
- Innowacyjność dla wzrostu inteligentnego;
- Aktywność dla wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Nadrabianie zaległości rozwojowych polegać będzie przede wszystkim na zmniejszeniu dystansu infrastrukturalnego, m.in. w transporcie, energetyce, telekomunikacji, infrastrukturze społecznej, oraz poprawie otoczenia regulacyjnego i działań na rzecz podniesienia jakości stanowiącego prawa, z zachowaniem wysokiej jakości usług świadczonych przez administrację publiczną. Budowanie nowych przewag konkurencyjnych wymaga przede wszystkim działań związanych z poprawą zdolności

innowacyjnych przedsiębiorstw oraz społeczeństwa. Ważne jest również wzmocnienie powiązań między szkolnictwem wyższym, sektorem nauki i sferą gospodarki. Konieczne jest także uzyskanie impetu cyfrowego, który będzie jedną z kluczowych dźwigni dla utrzymania wysokiego tempa rozwoju gospodarczego w przyszłości. Dotyczy to w szczególności nowych przewag konkurencyjnych, które będą tworzone w oparciu o zaawansowane technologie. Pozwoli to Polsce w średnim okresie podnieść innowacyjność gospodarki i zwiększyć adaptacyjność społeczeństwa.

Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) są kluczowym obszarem polityki społeczno-gospodarczej UE. Wyrazem tego jest Komunikat KE z 25 czerwca 2008 r. *Think Small First. A Small Business Act for Europe*², zawierający propozycję spójnej strategii wobec małych i średnich przedsiębiorstw.

Było to zadanie tym trudniejsze, że krajowe i lokalne otoczenia, w których działają MŚP, są bardzo zróżnicowane, podobnie jak rodzaje samych MŚP (zakłady rzemieślnicze, mikro-przedsiębiorstwa, przedsiębiorstwa rodzinne lub przedsiębiorstwa ekonomii społecznej). W związku z tym polityki mające na celu zaspokojenie potrzeb MŚP musiały starać się uwzględniać tę różnorodność oraz przestrzegać zasady pomocniczości.

Komunikat SBA wskazał 10 obszarach priorytetowych:

- 1) Stworzenie warunków, w których przedsiębiorcy mogą dobrze prosperować, a przedsiębiorczość jest nagradzana;
- 2) Zagwarantowanie, by uczciwi przedsiębiorcy, których przedsiębiorstwo zostało postawione w stan upadłości, dostali szybko drugą szansę;
- 3) Przygotowywanie regulacji zgodnie z zasadą „MSP przede wszystkim”;
- 4) Zapewnienie odpowiedniej reakcji organów administracji publicznej na potrzeby MSP;
- 5) Dostosowanie instrumentów realizowanych polityk do potrzeb MSP: ułatwienie MSP udziału w zamówieniach publicznych oraz wykorzystanie możliwości pomocy państwa dla MSP;
- 6) Ułatwianie MSP dostępu do finansowania i rozwijanie otoczenia prawnego i biznesowego w zakresie realizacji terminowych płatności w transakcjach handlowych;
- 7) Wspieranie MSP w lepszym korzystaniu z możliwości oferowanych przez Wspólny Rynek;
- 8) Wspieranie podnoszenia kwalifikacji w MSP i wszelkich form innowacji;
- 9) Umożliwienie MSP przekształcania wyzwań związanych z ochroną środowiska na nowe możliwości rozwoju;
- 10) Zachęcanie i wspieranie MSP w czerpaniu korzyści z dostępu do rynków.

Po 3 latach, w lutym tego roku, KE opublikowała Komunikat *“Przegląd Small Business Act for Europe”*³, który jest raportem z implementacji założeń SBA, zamykającym dwuletni proces wdrażania założeń SBA.

Wśród zaproponowanych w Przeglądzie SBA działań znajdują się m.in.:

- poprawa warunków dla tworzenia przedsiębiorstw (nowy cel: utworzenie nowej firmy w przeciągu 3 dni i zamykające się w kwocie 100 EUR),
- uproszczenie reguł administracyjnych (m.in. test MŚP dla wszystkich nowych propozycji legislacyjnych i utworzenie tzw. jednego okienka),
- ułatwienie dostępu do kapitału (m.in. gwarancje bankowe UE dla pożyczek dla MSP, z których ma do 2012 r. skorzystać dodatkowe 200 tys. firm; uproszczenie reguł dostępu MSP do funduszy unijnych),
- poprawa dostępu do rynków państw trzecich (m.in. intensyfikacja działań dotyczących zwalczania nieuczciwych praktyk handlowych).

W zakresie dostępu do finansowania godne podkreślenia są działania KE na rzecz usprawniania inwestycji funduszy typu *venture capital*, systemu gwarancji dla przedsiębiorców, powołanie stałego

² COM(2008)394.

³ COM(2011)78.

Forum Finansowego MSP, upraszczania zasad pomocy publicznej, czy też ułatwienia w ekspansji europejskich MSP na rynki trzecie.

Zdiagnozowane w niniejszym raporcie bariery w rozwoju sektora przedsiębiorstw, przy uwzględnieniu aktualnej sytuacji gospodarczej i perspektyw jej rozwoju, wyznaczają kierunek niezbędnych dostosowań po stronie polityki gospodarczej. Reformy te powinny się również wpisywać w politykę określoną na poziomie Unii Europejskiej, której Polska jest aktywnym członkiem. Uwzględniając tak określone ramy, poniżej przedstawiono rekomendacje się na rzecz rozwoju przedsiębiorczości w Polsce, z których większość ma charakter długookresowy. Należy przy tym podkreślić, że w ostatnich trzech latach przeprowadzono szereg korzystnych zmian w otoczeniu instytucjonalnym działalności firm. Są one odczuwalne przez rodzimych przedsiębiorców oraz docenione przez zewnętrznych ekspertów, o czym świadczy wyraźna poprawa Polski w rankingach konkurencyjności. Dalsze, konsekwentne reformy stymulujące rozwój polskich przedsiębiorstw są jednak niezbędne, o czym wciąż przypomina misja Ministerstwa Gospodarki, określona jako *stworzenie najlepszych w Europie warunków prowadzenia działalności gospodarczej*.

Należy dodać, że kompleksowe działania na rzecz przedsiębiorczości zostaną zawarte w powstających strategiach rozwoju, zwłaszcza w Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki na lata 2011-2020. Charakter nadrzędny w stosunku do dziewięciu strategii rozwoju (dedykowanych określonym obszarom tematycznym) będą miały Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju oraz Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju⁴.

Rekomendacje działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości w Polsce:

I. Działania horyzontalne na rzecz zapewnienia przyjaznego otoczenia prawnego i instytucjonalnego dla przedsiębiorczości, ze szczególnym uwzględnieniem zasady *“think small first”*:

- 1) **Dalsza eliminacja lub zmiana przepisów wprowadzających nadmierne obciążenia administracyjne i finansowe** w oparciu o przeglądy prawa dokonywane wraz z partnerami społecznymi oraz rezultaty pomiaru obciążeń administracyjnych.
- 2) **Stworzenie opartego na dowodach i stabilnego procesu zarządzania legislacyjnego** m.in. poprzez wzmocnienie i usprawnienie systemu przeprowadzania OSR.
- 3) **Uproszczenie oraz zapewnienie przejrzystości systemu podatkowego**, m.in. poprzez zwiększenie efektywności i jednolitości podatków dochodowych, racjonalizację ulg podatkowych, ograniczenie liczby regulacji w zakresie podatku VAT oraz ich uproszczenie.
- 4) **Kontynuacja działań na rzecz usprawnienia postępowań sądowych w sprawach gospodarczych** poprzez m.in. stworzenie warunków dla szerszego wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych w postępowaniu przed sądami, czy dalsze upowszechnianie alternatywnych form rozwiązywania sporów.
- 5) **Przeciwdziałanie upadłości przedsiębiorstw oraz prowadzenie polityki „drugiej szansy”** poprzez m.in. wykorzystanie systemów wczesnego ostrzegania dla zapobiegania sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw.
- 6) **Zwiększenie efektywności wykorzystania aktywów Skarbu Państwa** oraz poprawa przejrzystości zasad funkcjonowania mienia publicznego w gospodarce poprzez m.in. realizację procesów prywatyzacyjnych (również z udziałem pracowników czy jednostek samorządu terytorialnego), profesjonalizację kadr zarządzających spółkami SP, wspieranie koncepcji

⁴ Bliższe informacje na ten temat znajdują się w przyjętym przez Radę Ministrów 24 listopada 2009 r. Planie uporządkowania strategii rozwoju (reasumpcja 10 marca 2010 r.). Koordynatorem Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki (podobnie jak Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko) jest Minister Gospodarki.

akcjonariatu obywatelskiego i pracowniczego jako nowej formy zarządzania majątkiem podmiotów gospodarczych.

- 7) **Wzmacnianie dialogu społeczno-gospodarczego** poprzez zapewnienie partnerskich relacji pomiędzy administracją a obywatelami, przedsiębiorcami i partnerami społeczno-gospodarczym.

II. Działania sprzyjające wzrostowi inwestycji przedsiębiorstw, ekspansji rynkowej oraz poprawie efektywności ich funkcjonowania:

- 1) Ułatwianie przedsiębiorstwom **dostępu do kapitału we wszystkich fazach ich rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem kapitału wysokiego ryzyka i sektora MŚP**, m.in. poprzez ugruntowanie funkcjonowania funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, rozwój inicjatyw wsparcia pozadotacyjnego, rozwój systemu mikrofinansowania z udziałem m.in. punktów jednego kontaktu i banków spółdzielczych, promocję alternatywnych do kredytu bankowego źródeł finansowania działalności, rozwój systemu finansowania podwyższonego ryzyka, stworzenie systemu mediacji finansowej.
- 2) Dalsze uproszczenia procedur pozyskiwania środków z **funduszy europejskich**, przy zapewnieniu orientacji na trwałość projektów oraz zgodność z priorytetami rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i regionów.
- 3) Promocja i rozwój **partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP)**, w tym m.in. uproszczenie elementów procedur i kontroli dotyczących przetargów i wyborów kooperantów.
- 4) Stworzenie kompleksowego i spójnego **systemu promocji polskiej gospodarki**, wykorzystującego w optymalny sposób dostępne zasoby ludzkie i finansowe na rzecz wspierania działań polskich przedsiębiorców za granicą i ściągania inwestycji zagranicznych do Polski oraz dalszy rozwój wysokiej jakości usług informacyjnych dotyczących eksportu i inwestycji poza granicami Polski, zwłaszcza w ramach sieci COIE⁵.
- 5) Rozbudowa instrumentów wsparcia dla działań przedsiębiorców mających na celu **rozwój działalności eksportowej**, dostosowanych do etapu rozwoju przedsiębiorstwa
- 6) Tworzenie warunków dla rozwoju **zrównoważonej produkcji i konsumpcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej** poprzez m.in. promowanie zrównoważonych zamówień publicznych czy wspieranie rozwoju oraz wdrażania technologicznych i nietechnologicznych innowacji na rzecz zrównoważonego rozwoju, w tym technologii środowiskowych, ICT, systemów zarządzania środowiskowego.
- 7) Działania na rzecz wzrostu wykorzystania **energii ze źródeł odnawialnych**, które mogą dać impuls do rozwoju MSP, a także tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwoju nowych gałęzi przemysłu, które stymulowałyby gospodarkę.
- 8) Rozwój **energetyki jądrowej**, która z uwagi na istotne powiększenie bezpieczeństwa energetycznego, pozytywny wpływ na poziom cen energii elektrycznej, a także skalę, złożoność oraz wielkość inwestycji korzystnie wpływać będzie na konkurencyjność polskiej gospodarki oraz polskich przedsiębiorstw, w tym MSP.
- 9) Rozwój **nowych technologii wykorzystania węgla** poprzez działania na rzecz wspierania prac badawczych i rozwojowych nad wykorzystaniem węgla do produkcji paliw płynnych i gazowych.
- 10) Stworzenie ram prawno-organizacyjnych dla działań na rzecz **wzrostu efektywności energetycznej** gospodarki, obejmujących mechanizm wsparcia i prowadzących do uzyskania wymiernych oszczędności energii.
- 11) Promowanie przedsiębiorczości typu „**business & biodiversity**”, w szczególności na obszarach zagrożonych peryferyjnością.

⁵ Centra Obsługi Inwestorów i Eksporterów działające w strukturze Urzędów Marszałkowskich bądź innych jednostek wybranych przez Urząd Marszałkowski danego województwa do realizacji zadania.

III. Stymulowanie innowacyjności wśród przedsiębiorców:

- 1) Działania na rzecz bardziej efektywnego wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na finansowanie B+R+I, w szczególności zwiększenie finansowania konkursowego (przedmiotowego) oraz podniesienie efektywności finansowania podmiotowego.
- 2) **Eliminacja szkodliwych subsydiów i racjonalizacja ulg podatkowych.** Wedle przyjętej przez Ministerstwo Finansów metodologii, w polskim systemie podatkowym funkcjonują obecnie 352 instrumenty o cechach preferencji podatkowych, które odpowiadają wartości 4,9% PKB. Przy tym wartość wykorzystanych preferencji związanych z wydatkami na zakup nowych technologii w ramach podatku PIT i CIT za 2009 r. wyniosła 4 mln zł, wobec ogólnej wartości wykorzystanych w ramach tych podatków preferencji wynoszących ponad 23,5 mld zł.⁶ Zakłada się zatem rzetelną analizę obowiązujących preferencji podatkowych w zakresie B+R+I, która zostanie wykorzystana podczas ewentualnych prac nad ich racjonalizacją
- 3) Działania na rzecz rozwoju rynku **Private Equity - Venture Capital**, szczególnie w odniesieniu do inwestycji w innowacyjne firmy na wczesnym etapie rozwoju (seed i start-up).
- 4) Poprawa **koordynacji polityki naukowej i innowacyjnej** na poziomie centralnym oraz wzmocnienie horyzontalnego, interdyscyplinarnego podejścia do problematyki gospodarki opartej na wiedzy.
- 5) Wspieranie rozwoju i upowszechnienie idei tworzenia **klastrów, platform technologicznych oraz innych powiązań kooperacyjnych** pomiędzy przedsiębiorcami oraz pomiędzy przedsiębiorstwami i jednostkami naukowymi, ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć innowacyjnych.
- 6) Kształtowanie **postaw proinnowacyjnych przedsiębiorców**, zwłaszcza z sektora MŚP poprzez m.in. programy i inicjatywy edukacyjne na rzecz budowy proinnowacyjnej kultury organizacyjnej – bazującej na relatywnie dużej elastyczności proceduralnej, zwracającej uwagę na takie rodzaje kompetencji, jak zdolność do współpracy czy kompetencje cyfrowe.
- 7) Upowszechnianie wśród przedsiębiorców **kultury własności intelektualnej** i wspieranie ochrony praw **własności przemysłowej**;
- 8) Budowa **kultury przedsiębiorczości akademickiej** poprzez m.in. wzmocnienie oferty programowej uczelni o moduły dotyczące przedsiębiorczości, innowacji i komercjalizacji technologii oraz włączanie doświadczonych praktyków w proces wsparcia przedsiębiorczości akademickiej.
- 9) Wspieranie **mobilności kadr nauki i gospodarki** poprzez promowanie praktyki zawodowej w przedsiębiorstwach (w tym MŚP) dla kadry naukowej oraz włączenie praktyków w projekty badawcze, a także w proces dydaktyczny.
- 10) Wspieranie **rozwój kadr dla innowacyjnej i efektywnej gospodarki** poprzez m.in. zaangażowanie środowiska biznesu w system uczenia się przez całe życie, promowanie i rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego, zwiększanie umiejętności zarządczych przedsiębiorców, szczególnie z sektora MŚP.
- 11) Pobudzanie innowacji poprzez upowszechnienie stosowania **technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT)** oraz inwestycji w te technologie.

IV. Pozostałe działania sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości:

- 1) Rozwijanie systemu **instytucji otoczenia biznesu**, mającego na celu zapewnienie wysokiej jakości usług dla biznesu (np. podnoszenie kwalifikacji kadr, wzmocnienie współpracy pomiędzy ośrodkami zrzeszonymi w sieciach instytucji otoczenia biznesu).
- 2) Kontynuacja działań na rzecz **usprawnienia funkcjonowania polskiej administracji** poprzez wdrażanie systemów zapewniających właściwą jakość świadczonych usług.
- 3) Dalsze ograniczanie **uznaniowości** w wydawaniu rozstrzygnięć administracyjnych.

⁶ Zob. Raport „Preferencje podatkowe w Polsce”, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2010.

- 4) Promowane **zarządzania strategicznego** w przedsiębiorstwach, ze szczególnym naciskiem na sformalizowane plany rozwoju.
- 5) Promowanie **społecznej odpowiedzialności biznesu**, zwłaszcza w sektorze MSP;
- 6) Wzmocnienie **postaw proekologicznych** poprzez promocję systemów zarządzania środowiskowego ISO 14001 oraz EMAS, a także certyfikowanych eko-znaków.
- 7) Wspieranie inicjatyw mających na celu **zacieśnianie współpracy pomiędzy przedsiębiorcami**, jako prowadzących do większej efektywności gospodarowania, w tym m.in. promocja roli współdziałania, powiązań sieciowych i nieformalnych aliansów.

Duża część powyższych rekomendacji, z uwagi na ich długofalowy charakter, pokrywa się z postulatami przedstawionymi w ubiegłorocznej edycji raportu Przedsiębiorczość w Polsce. Na kolejnych stronach przedstawiono w ujęciu tabelarycznym ogólny stan realizacji rekomendacji z 2010 r.

Tabela 2 Ogólny stan realizacji rekomendacji z ubiegłorocznej edycji raportu

REKOMENDACJE Z 2010 R.	STAN REALIZACJI NA DZIEŃ 31.08.2011				
	Zrealizowane	W trakcie realizacji	Brak postępu w realizacji	Planowane nowe działania/instrumenty	Praca ciągła/charakter długofalowy
I. Działania horyzontalne na rzecz zapewnienia przyjaznego otoczenia prawnego i instytucjonalnego dla przedsiębiorczości, ze szczególnym uwzględnieniem zasady 'think small first':					
1) Dalsze ograniczanie barier administracyjnych w prowadzeniu działalności, m.in. w oparciu o wyniki identyfikacji oraz rezultaty realizowanego pomiaru obciążeń administracyjnych;		x			x
2) Uproszczenie i likwidacja niektórych procedur regulacyjnych w zakresie podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej (zezwoleń, pozwoleń, licencji, itp.)	x	x			x
3) Wystandaryzowanie procesu tworzenia prawa opartego na dowodach (system ocen skutków regulacji i ocen wpływu);		x			x
4) Uproszczenie oraz zapewnienie przejrzystości systemu podatkowego, m.in. poprzez zwiększenie efektywności i jednolitości podatków dochodowych, rozszerzenie możliwości dokonywania płatności podatkowych on-line;		x			x
5) Kontynuacja działań na rzecz przyspieszenia postępowań sądowych w sprawach gospodarczych poprzez m.in. stworzenie warunków dla szerszego wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych w postępowaniu przed sądami, czy dalsze upowszechnianie alternatywnych form rozwiązywania sporów;		x			x
6) Rozwijanie zasobów wykwalifikowanej siły roboczej odpowiadającej potrzebom rynku pracy;		x		x	x
7) Przeciwdziałanie upadłości przedsiębiorstw oraz prowadzenie polityki „drugiej szansy”;		x			x
8) Wprowadzenie rozwiązań systemowych, ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia finansowego, na rzecz rozwoju podmiotów ekonomii społecznej.		x			
II. Działania eliminujące bariery inwestycyjne i stymulujące wzrost inwestycji przedsiębiorstw:					
1) Dalsze uproszczenia procedur pozyskiwania środków z funduszy europejskich		x		x	x
2) Dalsza poprawa dostępu przedsiębiorców do zewnętrznych źródeł finansowania, m.in. za pośrednictwem systemu funduszy pożyczkowych i poręczeńiowych;		x		x	x
3) Promocja partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP);		x		x	x
4) Ułatwianie przedsiębiorcom dostępu do Jednolitego Rynku Europejskiego i rynków zagranicznych poprzez m.in.: ułatwienia w realizacji branżowych projektów promocyjnych w zakresie eksportu lub sprzedaży na JRE, czy ułatwienia w uzyskaniu certyfikatu wyrobu, wymaganego na rynkach zagranicznych;		x			x

5) Stworzenie kompleksowego systemu promocji polskiej gospodarki, wykorzystującego w optymalny sposób dostępne zasoby ludzkie i finansowe na rzecz wspierania działań polskich przedsiębiorców za granicą i ściągania inwestycji zagranicznych do Polski;			X			X
6) Stworzenie warunków dla zwiększenia dostępu przedsiębiorców do finansowania działalności ze źródeł funduszy venture capital;		X				X
7) Promowanie szerszego wykorzystywania obligacji korporacyjnych w finansowaniu działalności gospodarczej;		X				
8) Tworzenie warunków dla rozwoju zrównoważonej produkcji i konsumpcji poprzez m.in. wspieranie powstawania „zielonych” miejsc pracy;		X				X
9) Działania na rzecz wzrostu wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, które mogą dać impuls do rozwoju MSP, a także tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwoju nowych gałęzi przemysłu, które stymulowałyby gospodarkę;		X				X
10) Rozwój energetyki jądrowej, który ze względu na skalę i wielkość inwestycji, stanowić powinien impuls do rozwoju przedsiębiorstw, w tym także nowych gałęzi przemysłu;						X
11) Rozwój nowych technologii wykorzystania węgla poprzez działania na rzecz wspierania prac badawczych i rozwojowych nad wykorzystaniem węgla do produkcji paliw płynnych i gazowych;		X			X	X
12) Stworzenie ram prawno-organizacyjnych dla działań na rzecz wzrostu efektywności energetycznej gospodarki, obejmujących mechanizm wsparcia i prowadzących do uzyskania wymiernych oszczędności energii;	X				X	X
13) Stabilizacja warunków działania w specjalnych strefach ekonomicznych.		X			X	
III. Wzmocnienie postaw innowacyjnych wśród przedsiębiorców:						
1) Wzmocnienie bazy technologicznej oraz naukowej, poprzez restrukturyzację instytutów badawczych oraz skoncentrowanie finansowania publicznego na instytutach i organizacjach o największym potencjale przeprowadzania prac badawczych zakończonych sukcesem;		X			X	X
2) Rozwój systemu zachęt dla wdrażania przez przedsiębiorców prac badawczo-rozwojowych;		X			X	X
3) Upowszechnianie kultury własności intelektualnej i wspieranie ochrony praw własności przemysłowej;		X			X	X
4) Wprowadzenie instrumentów wspierających rozwój kadr i potencjału dydaktycznego uczelni oraz stymulujących współpracę sektora nauki i gospodarki;		X			X	X
5) Wspieranie zagranicznej mobilności kadr B+R;		X			X	X
6) Rozwój sieci instytucji świadczących usługi proinnowacyjne (zwłaszcza Krajowej Sieci Innowacji);		X				X
7) Wspieranie rozwoju i upowszechnienie idei tworzenia klastrów, platform technologicznych oraz innych powiązań kooperacyjnych pomiędzy przedsiębiorcami oraz pomiędzy przedsiębiorstwami i jednostkami naukowymi, ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć innowacyjnych;		X			X	X
8) Pobudzanie innowacji poprzez upowszechnienie stosowania technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) oraz inwestycji w te technologie.		X			X	X

IV. Pozostałe działania sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości:									
1)	Rozwijanie systemu instytucji otoczenia biznesu, mającego na celu zapewnienie wysokiej jakości usług dla biznesu (np. podnoszenie kwalifikacji kadr, wzmocnienie współpracy pomiędzy ośrodkami zrzeszonymi w sieciach instytucji otoczenia biznesu);								
2)	Wzmocnienie procesu konsultacji projektów aktów prawnych ze środowiskiem przedsiębiorców i partnerów społecznych (skupienie się administracji na ich potrzebach);								
3)	Kontynuacja działań na rzecz usprawnienia funkcjonowania polskiej administracji poprzez wdrażanie systemów zapewniających właściwą jakość świadczonych usług;								
4)	Dalsze ograniczanie uznaniowości w wydawaniu rozstrzygnięć administracyjnych;								
5)	Promowane zarządzania strategicznego w przedsiębiorstwach, ze szczególnym naciskiem na sformalizowane plany rozwoju;								
6)	Promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu, zwłaszcza w sektorze MSP;								
7)	Wzmocnienie postaw proekologicznych poprzez promocję systemów zarządzania środowiskowego ISO 14001 oraz EMAS, a także certyfikowanych eko-znaków;								
8)	Wspieranie inicjatyw mających na celu zacieśnianie współpracy pomiędzy przedsiębiorcami, jako prowadzących do większej efektywności gospodarowania.								

1. MAKROEKONOMICZNA SYTUACJA POLSKI W 2010 ROKU

Zmiany w postrzeganiu gospodarek poszczególnych krajów okazały się w ostatnim czasie wyraźne zarówno w skali świata (rosnąca rola Chin i Indii), Unii Europejskiej (problemy 'Południa'), jak również w Europie Środkowo-Wschodniej (gospodarki uznawane dotychczas za najbardziej konkurencyjne bardzo silnie odczuły spowolnienie i jego skutki).

Skala zaburzeń gospodarczych oraz światowy zakres ostatniego kryzysu finansowego stanowią źródło poważnych wyzwań. Działania polityki gospodarczej podejmowane w celu minimalizowania skutków kryzysu przyniosły oczekiwane rezultaty. Jednak bezprecedensowa skala zastosowanych instrumentów oraz wykorzystanie niekonwencjonalnych działań polityki gospodarczej wskazuje na to, iż kryzys miał charakter przełomu w dotychczasowych praktykach.

Rok 2010 był okresem stopniowej odbudowy potencjału polskiej gospodarki, po spowolnieniu obserwowanym w 2009 r. Na tle innych krajów Unii Europejskiej wyniki gospodarcze naszego kraju prezentowały się bardzo dobrze, lokując nasz kraj w gronie europejskich liderów wzrostu. Polska nie odczuła bezpośrednio skutków kryzysu, jednak światowy trend w pogorszeniu deficytu budżetu państwa, przeniósł się również do Polski. Należy jednak zauważyć, że skala problemu w Polsce nie jest tak znacząca jak w wielu krajach Europy.

Obecna nierównowaga fiskalna stanowi jedno z zagrożeń ograniczających możliwości budowy nowych przewag konkurencyjnych naszej gospodarki. Zlikwidowanie nadmiernego deficytu, ograniczenie narastania zadłużenia oraz zmniejszenie, a następnie ustabilizowanie deficytu strukturalnego na poziomie średniookresowego celu budżetowego należą do najważniejszych zadań rządu. Zarówno termin realizacji jak i skala działań zwiększających stabilność polskich finansów publicznych stawiają Polskę wśród liderów konsolidacji budżetowej.

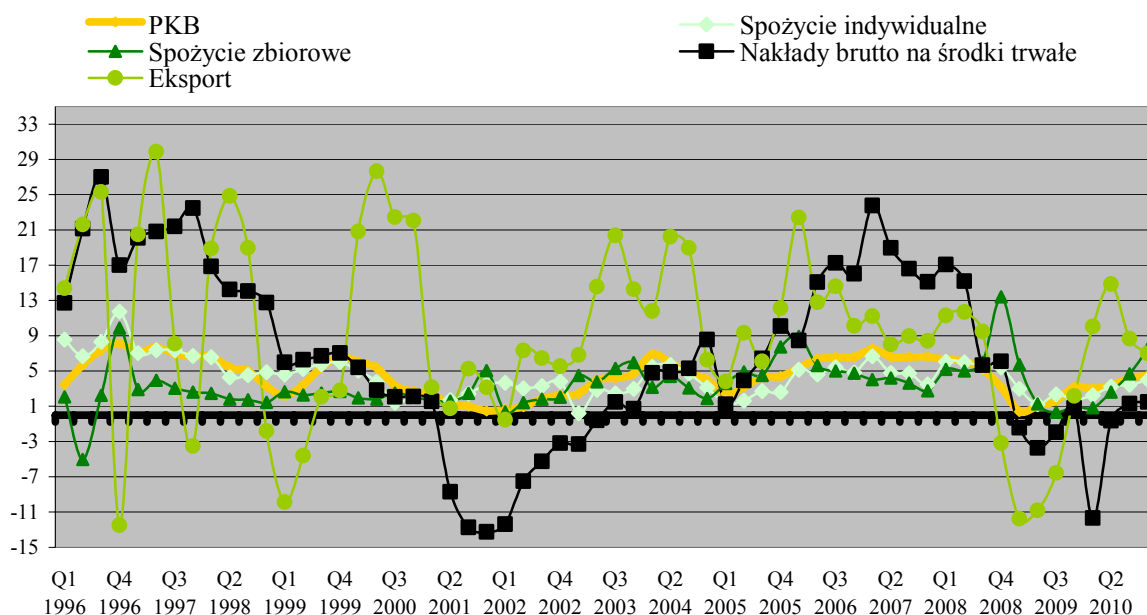
W roku 2010 rosły wydatki konsumpcyjne gospodarstw domowych. Było to możliwe dzięki rosnącym wynagrodzeniom i rosnącemu zatrudnieniu, dodatkowo wzmocnione efektem oczekiwanej podwyżki VAT (od stycznia 2011 r.) powodującej wzmoczoną konsumpcję pod koniec roku. Kolejnymi czynnikami ożywienia popytu wewnętrznego były proces odbudowy zapasów, a także szczególnie znaczący w drugiej połowie roku wzrost inwestycji

Polska należy do krajów, które w dużej mierze wykorzystują atrakcyjność swojej gospodarki. Fakt, iż kryzys ma ograniczony wpływ na gospodarkę sprawia, że napływ BIZ jest nadal znaczący. W latach 2004–2009, skierowane do Polski bezpośrednie inwestycje zagraniczne wyniosły ponad 71 mld EUR. Niestety nie bez echa pozostaje sytuacja na rynku światowym. Wielkość napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w 2010 r. wyniosła 6,7 mld EUR i była niższa niż rok wcześniej (9,3 mld EUR). Skumulowana kwota kapitałów własnych i reinwestowanych zysków wyniosła 106,1 mld EUR (wzrost o 8,0 mld EUR wobec poziomu z 2009 r.).

1.1 Wzrost gospodarczy i jego czynniki

Rok 2010 był okresem stopniowej odbudowy potencjału polskiej gospodarki, po spowolnieniu obserwowanym w 2009 r. Na tle innych krajów Unii Europejskiej wyniki gospodarcze naszego kraju prezentowały się bardzo dobrze, lokując nasz kraj w gronie europejskich liderów wzrostu. **W 2010 roku wzrost PKB wyniósł 3,8%.**

Wykres 3 Wzrost gospodarczy, konsumpcja i nakłady brutto na środki trwałe (zmiana % w relacji do analogicznego okresu roku poprzedniego)

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych GUS

Ożywienie popytu konsumpcyjnego uwidoczniło się we wzroście sprzedaży detalicznej szczególnie w IV kwartale. Wzmoczoną aktywność konsumentów pod koniec roku można wiązać z oczekiwaniem wzrostu stawek VAT. Rosnąca dynamika spożycia indywidualnego była wypadkową zwiększonych wydatków na usługi oraz realizacji konsumpcji odłożonej z pierwszych miesięcy 2010 roku. Zwiększenie konsumpcji było efektem wzrostu płac i zatrudnienia.

W ciągu 2010 r. doszło do przełamania spadku inwestycji z roku poprzedniego, jednak początek roku tego nie zapowiadał. W pierwszej połowie roku nastąpił spadek nakładów brutto na środki trwałe. Do stopniowej odbudowy popytu inwestycyjnego doszło w drugiej połowie roku (choć nie pozwoliło to zrekompensować spadku). Można było zauważyć zwiększającą się skłonność do podejmowania nowych inwestycji, jednak utrzymywały się na niskim poziomie. Pozytywnie na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych wpływała poprawa sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw, a także łagodzenie warunków udzielania kredytów. Z drugiej strony nadal znacząca niepewność wobec koniunktury u głównych partnerów handlowych Polski (mimo że w Niemczech perspektywy nadal wydają się korzystne) ogranicza ich aktywność na tym polu.

Zmiany w strukturze popytu krajowego i zagranicznego pozostają w ścisłym związku z rolą, jaką we wzroście na przestrzeni kolejnych lat odegrały poszczególne sektory gospodarki. W 2010 roku sektor usługowy, od kilku lat dynamicznie rozwijający się, utrzymał swój dodatni wkład w tworzenie wartości dodanej. Po okresie spowolnienia gospodarczego, kiedy to wkład przemysłu w kształtowanie PKB stał się ujemny, w roku 2010 nastąpił powrót do pozytywnego wpływu przemysłu na wzrost PKB.

Relatywnie dobrze, biorąc pod uwagę sytuację na globalnym rynku nieruchomości, rozwijał się sektor budowlany. Mimo niekorzystnych warunków gospodarczych zanotowano wzrost wartości dodanej w tym sektorze, choć dynamika była nieco wolniejsza niż w 2009 roku. Do utrzymania pozytywnego wkładu w kształtowanie wartości dodanej przyczyniły się głównie inwestycje infrastrukturalne, szczególnie związane z organizacją EURO 2012. W ostatnim kwartale (2010 r.) widoczne było ożywienie inwestycji mieszkaniowych i inwestycji przedsiębiorstw.

Napływające dane wskazują na utrwalenie tendencji wzrostowych w gospodarce światowej, a głównym czynnikiem ryzyka pozostaje obecnie nierównowaga fiskalna w wielu krajach.

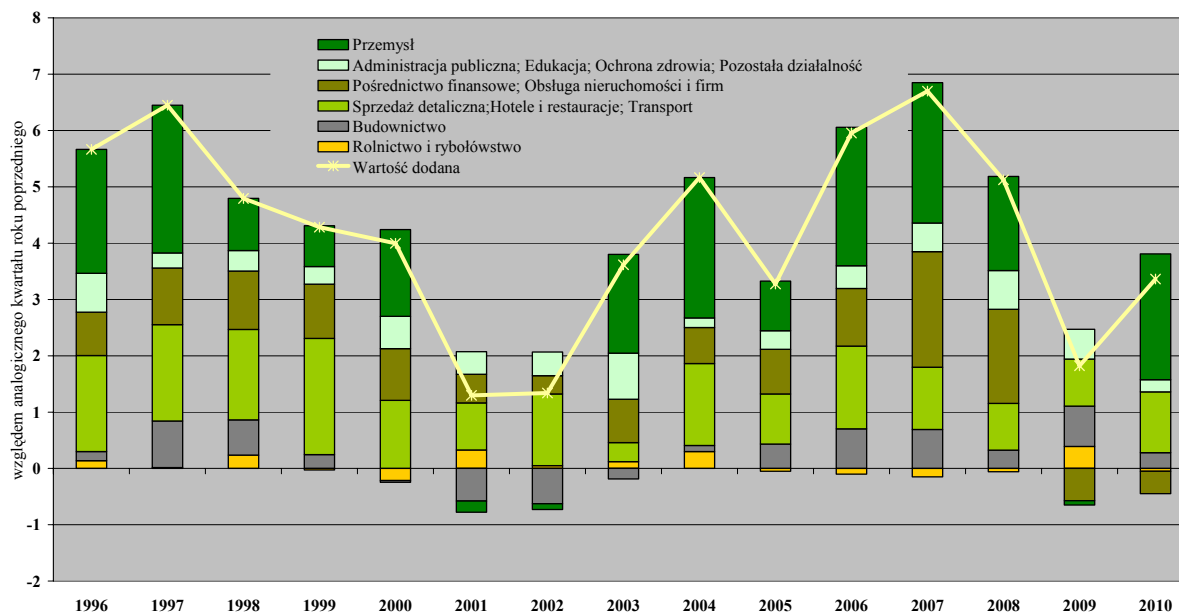
Tabela 3 Dekompozycja wzrostu PKB w UE, Niemczech i Polsce w latach 2001-2010

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
UE 27	2,0	1,2	1,3	2,5	2,0	3,3	3,0	0,5	-4,3	1,8
popyt wewnętrzny	1,5	1,0	1,8	2,4	2,0	3,2	3,0	0,3	-4,2	1,3
popyt zewnętrzny	0,4	0,2	-0,5	0,1	-0,1	0,1	-0,1	0,1	-0,1	0,5
Niemcy	1,2	0,0	-0,2	1,2	0,8	3,4	2,7	1,0	-4,7	3,6
popyt wewnętrzny	-0,5	-2,0	0,6	-0,1	0,0	2,3	1,2	1,1	-1,8	2,3
popyt zewnętrzny	1,7	2,0	-0,8	1,3	0,7	1,1	1,5	-0,1	-2,9	1,3
Polska	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,7	3,8
popyt wewnętrzny	-1,4	1,0	2,9	6,4	2,5	7,4	8,9	5,8	-1,1	4,4
popyt zewnętrzny	2,6	0,5	1,0	-1,0	1,1	-1,1	-2,1	-0,6	2,7	-0,6

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych EUROSTAT

Spowolnienie gospodarcze w Polsce przebiegało w sposób odmienny od tego co działo się w całej UE oraz jej największej gospodarce. Spowolnienie tempa popytu wewnętrznego w 2009 roku w Polsce było mniej głębokie, jednocześnie pozytywny wkład odnotował popyt zewnętrzny. W 2010 roku ożywienie popytu wewnętrznego było znacząco bardziej intensywne, przy umiarkowanie negatywnym wkładzie popytu zewnętrznego.

Wykres 4 Dekompozycja sektorowa PKB w latach 1996- 2010

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych EUROSTAT

Najsilniej spowolnienie roku 2009 odbiło się na sektorze pośrednictwa finansowego, jednocześnie podobnie jak w przypadku spowolnienia z początku wieku, spadło tempo wzrostu sektora przemysłowego. Pozytywnie oddziaływały zaś sektor usługowy (handel, hotele, transport) oraz budownictwo. W 2010 roku głównym czynnikiem wzrostu był przemysł, a także usługi, wciąż negatywny był zaś wpływ sektora pośrednictwa finansowego.

1.2 Inwestycje

Nakłady brutto na środki trwałe w 2010 roku spadły o 1,0%. W pierwszym kwartale odnotowano znaczny spadek inwestycji, który zaważył na wyniku całego roku (o 11,4%). Także w drugim kwartale zanotowano spadek, choć jego skala była niewielka (o 0,4%). W drugiej połowie roku sytuacja się poprawiła i nastąpił powrót na ścieżkę powolnego wzrostu (1,6% - IV kwartał 2010 r.).

Do utrzymującego się kolejny rok spowolnienia akcji inwestycyjnej przyczyniła się niepewność dotycząca perspektyw popytu. Dodatkowo znacząca niepewność wobec koniunktury u głównych partnerów handlowych Polski (mimo że w Niemczech perspektywy wydają się korzystne) ogranicza ich aktywność na tym polu.

Przewycięzeniu tej tendencji nie pomogły dobre wyniki przedsiębiorstw i stopniowo rosnące wykorzystanie mocy produkcyjnych, które wymusza nakłady inwestycyjne. Szybko rosły natomiast inwestycje publiczne. Pozytywnie na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych wpływało łagodzenie warunków udzielania kredytów. W ostatnim kwartale widoczne było ożywienie inwestycji w sektorze przedsiębiorstw.

Przyspieszenie wzrostu nakładów inwestycyjnych w latach 2006-2008 podniosło wskaźnik udziału nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego do wielkości zbliżonej do notowanego w najbardziej rozwiniętych gospodarkach UE. W kolejnych latach nakłady sektora prywatnego znacząco spadły, co przy wysokiej dynamice nakładów sektora publicznego, spowodowało znaczący spadek udziału tego sektora w wydatkach ogółem. W obliczu spodziewanego obniżania się dynamiki nakładów w sektorze publicznym w kolejnych latach, kluczowe dla tempa wzrostu nakładów inwestycyjnych będą decyzje inwestycyjne firm sektora prywatnego.

Tabela 4 Nakłady inwestycyjne brutto sektora prywatnego jako procent PKB

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Polska	15,3	14,9	14,7	14,8	15,7	17,4	17,7	16	14
UE-15	17,3	17	17,2	17,7	18,2	18,6	18,2	16,1	15,9

Źródło: EUROSTAT.

Tabela 5 Dynamika nakładów inwestycyjnych wg sektorów własnościowych

	2006	2007	2008	2009	2010
Dynamika nakładów inwestycyjnych	120,3	129,3	109,2	89,5	94,9
w sektorze publicznym	107,7	129,2	71,5	108,5	101,1
w sektorze prywatnym	124,7	129,4	121	82,8	92
Udział sektora prywatnego	77,1	77,1	84,3	68,4	66,4

Źródło: GUS.

Znaczące ograniczenie aktywności sektora przetwórczego spowodowało spadek wykorzystania możliwości produkcyjnych zarówno w Polsce jak i rozwiniętych krajach UE. Jednak już od drugiej połowy 2009 roku wskaźnik ten zaczął rosnąć. W przypadku UE 15 jest zbliżony do poziomu notowanego przed kryzysem. W Polsce, pomimo dynamicznego wzrostu sprzedaży produkcji przemysłowej, znajduje się on wciąż poniżej poziomu sprzed kryzysu, co sugeruje, iż odrodzenie inwestycji może być opóźnione w stosunku do największych gospodarek UE.

Najbardziej stabilnym składnikiem nakładów inwestycyjnych pozostają budynki nieprzeznaczone do zamieszkania. Ich wkład pozostaje dodatni od akcesji do UE, i jako jedyna kategoria w 2009 roku przyczyniał się do wzrostu nakładów w 2009 roku. W 2010 roku dołączyły do niego nakłady na środki

transportu. Wciąż spadały zaś wydatki na maszyny, a także wydatki na budownictwo mieszkaniowe. Wkład pozostałych składników był marginalny.

Relacja nakładów brutto na środki trwałe do PKB spadła do 19,7%, czyli do poziomu notowanego w 2006 roku i była znacznie niższa od najwyższego notowanego w 2008 roku. Stopa oszczędności wyniosła 17%. Oznacza to, iż luka oszczędności (pomiędzy krajowymi oszczędnościami i inwestycjami) się rozwiera. Wśród zewnętrznych źródeł oszczędności główną rolę odgrywały bezpośrednie inwestycje zagraniczne, a także transfery z UE.

W 2009 r. napływ BIZ do Polski wyniósł nieco ponad 9,3 mld EUR. Wartość reinwestowanych zysków wyniosła ponad 3,6 mld EUR, przy czym w roku 2008 osiągnęła wartość ujemną. Nadal jednak stanowią one główny składnik napływu BIZ. Ujemna wartość notowana w 2008 r. była efektem ogólnoswiatowego kryzysu, skutkującego stratami finansowymi przedsiębiorstw, w tym również inwestorów zagranicznych. Wg wstępnych szacunków NBP, w 2010 r. napływ BIZ do Polski wyniósł 6,7 mld EUR. A zatem był najniższy od 2004 r., a jego udział w PKB osiągnął poziom niższy niż przed wstąpieniem Polski do UE.

Tabela 6 Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce (roczne napływy i ich udział w PKB)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
BIZ w mld EUR	4 371	4 067	10 237	8 330	15 741	17 242	10 128	9 343	6 665
w % PKB	2,1	2,1	5,1	3,4	5,7	5,5	2,8	3,0	1,9

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych NBP i Eurostat

* dane wstępne

Spadek napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski spowodował, iż ich udział w PKB zbliżył się do poziomu notowanego przed akcesją. Proces spadku napływu inwestycji zagranicznych ma charakter globalny.

Tabela 7 Inwestycje zagraniczne netto (jako procent PKB w Polsce i UE-15)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Polska	1,1	1,2	2,7	2,3	4,2	3,4	1,8	2,2
UE-15	1,4	1,4	1,1	2,0	b.d.	4,2	2,4	2,2

Źródło: EUROSTAT

1.3 Handel zagraniczny i kurs walutowy

Po załamaniu wzrostu gospodarczego na świecie o 0,5% w roku 2009, w kolejnych kwartałach ubiegłego roku gospodarki rozwinięte weszły na ścieżkę ożywienia, a w gospodarkach rozwijających się tempo wzrostu gospodarczego przyspieszyło. W rezultacie, według najnowszych danych MFW (z lipca br.), produkt globalny wzrósł w 2010 r. o 5,1%.

Decydującym czynnikiem oddziałującym na skalę i dynamikę polskich obrotów towarowych w minionych dwóch latach były zmiany koniunktury na głównych rynkach, zwłaszcza na rynkach unijnych. Wzrost popytu na światowych rynkach sprzyjał ożywieniu gospodarczemu w UE-27, gdzie po załamaniu o 4,1% w roku 2009 nastąpiło ożywienie o 1,8% w roku ubiegłym. W Niemczech – będących głównym polskim partnerem handlowym – po stosunkowo głębokim spadku PKB w roku 2009 (o 4,7%), w roku ubiegłym odnotowano wzrost PKB o 3,5%.

Kluczowe znaczenie dla aktywizacji i odbudowy polskiego eksportu po kryzysie miało ożywienie popytu wewnętrznego, w tym szczególnie popytu importowego na głównych rynkach unijnych. Po znacznym spadku popytu w całej Unii w 2009 r. (średnio o 4,2% wg danych Eurostat), jego wzrost w roku ubiegłym

okazał się wprowadzić wolniejszy (1,4%), jednak na głównych rynkach unijnych, m.in. za sprawą rządowych programów interwencyjnych, łagodzących spadek popytu w roku 2009 ta dysproporcja była znacząco mniejsza. W Niemczech spadek popytu w roku 2009 wyniósł 2%, a jego wzrost w roku ubiegłym sięgnął 2,6%. We Francji, po spadku o 2,4% nastąpił wzrost popytu o 1,4%.

Jednocześnie popyt krajowy w Polsce – będący jednym z ważniejszych wewnętrznych uwarunkowań naszej wymiany towarowej z zagranicą – zwiększył się w 2010 r. o 4,4% wobec jego spadku o 1,1% w roku 2009.

Powyższe uwarunkowania przełożyły się na systematyczną odbudowę polskiego eksportu, który w 2010 r. osiągnął wartość 120,4 mld EUR i tym samym okazał się wyższy o 22,6% niż w kryzysowym roku 2009, kiedy to spadł o 15,5% (tj. o 18 mld EUR), ale też zarazem o 3,6% (tj. ponad o 4,1 mld EUR) wyższy niż w roku 2008 – przedkryzysowym. Oznacza to, że odbudowa przedkryzysowego poziomu eksportu nastąpiła dosyć szybko w stosunku do pierwotnych oczekiwań z początku 2010 r.

Natomiast import w 2010 r. osiągnął poziom 134,2 mld EUR, ale jego wzrost (o 24,8%) nie skompensował głębokiego spadku (o 24,5%) w roku poprzednim, skutkiem czego jego poziom okazał się o 5,8%, tj. o prawie 8,3 mld EUR niższy niż w roku przedkryzysowym.

W rezultacie deficyt obrotów towarowych, mimo pogłębienia się o 4,5 mld EUR, do 13,8 mld EUR, okazał się prawie o połowę niższy od notowanego przed kryzysem (26,2 mld EUR).

Z kolei NBP szacuje, że eksport towarów w 2010 r. zwiększył się o 20,3%, do 122,4 mld EUR i okazał się o 1,3% (tj. o 1,5 mld EUR) wyższy w porównaniu z jego poziomem sprzed kryzysu (2008). Import zaś wzrósł o 22,2%, do 131 mld EUR, jednak nadal pozostawał niższy wobec wartości z roku 2008 – o 7,6% (tj. o 10,8 mld EUR). Według danych NBP deficyt obrotów towarowych w roku ubiegłym wyniósł 8,6 mld EUR i mimo pogłębienia o 3,2 mld EUR w porównaniu z rokiem 2009, był niższy o 12,3 mld EUR wobec roku 2008.

Relacja obrotów towarowych i usługowych do PKB w 2010 r. wyniosła 84,6% i poprawiła się w stosunku do roku 2009 o 5,2 pkt. proc. Z kolei w latach 2000-2008 udział ten zwiększył się o 24 pkt. proc., do 84,6%.

Tabela 8 Relacja eksportu do PKB w latach 2000-2010 (towary i usługi)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Dynamika PKB w %	4,3	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,6	3,8
PKB w mld zł	744,4	779,6	808,6	843,1	924,5	983,3	1 060,0	1 176,7	1 275,4	1 343,4	1 415,4
Eksport w mld zł	201,6	210,6	231,4	280,7	346,4	364,7	427,5	479,2	508,6	529,3	587,0
Eksport/PKB w %	27,1	27,0	28,6	33,3	37,5	37,1	40,3	40,8	39,9	39,4	41,5

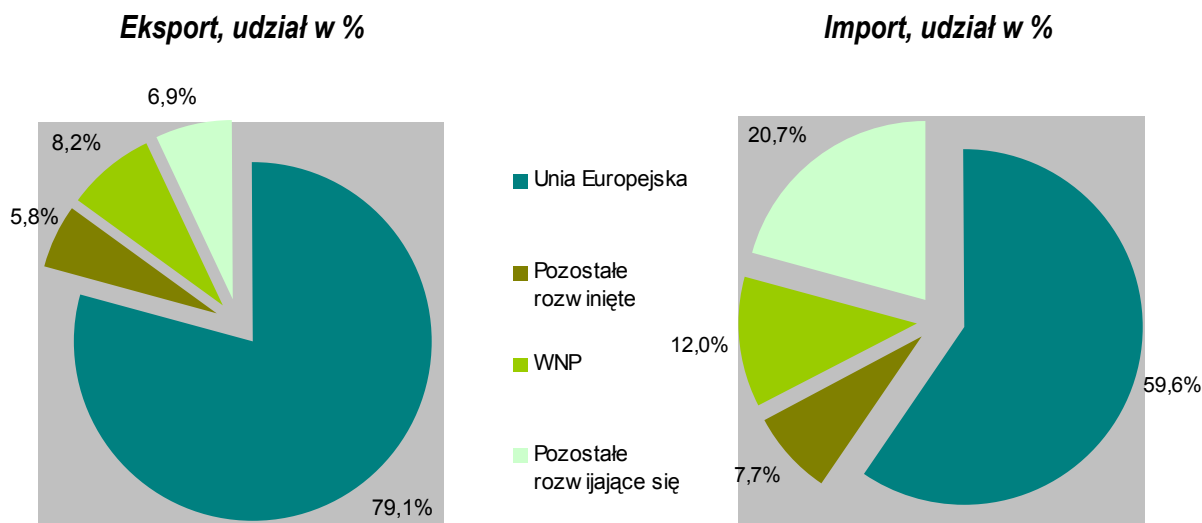
Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych NBP i GUS.

Eksport na rynki rozwinięte gospodarczo – dominujące w polskich obrotach towarowych – osiągnął w 2010 r. poziom 102,2 mld EUR i był o 5,9% wyższy niż w roku 2008. Eksport na rynki UE wyniósł blisko 95,3 mld EUR i był wyższy o 5,3% niż w roku 2008. Stopień odbudowy przedkryzysowego poziomu eksportu na główne rynki unijne wahał się od 102,9% (Włochy) i 107,9% (Niemcy) do 112,8% (Wielka Brytania) oraz 113,1% (Francja).

Natomiast eksport na pozostałe rynki – rozwijające się i relatywnie słabiej rozwinięte – osiągnął poziom 18,1 mld EUR, czyli o 8% niższy niż w roku 2008, na czym negatywnie zaważył wyjątkowo niski stopień odbudowy eksportu na rynki WNP, sięgający niespełna 82%. Na ich tle szczególnie korzystnie wyróżniają się dwa rynki z grupy krajów rozwijających się, tj. Turcja i Chiny, na które eksport w 2010 r. przekroczył poziom z roku 2008 odpowiednio o ok. 56% i 42%.

Dominujący wpływ na niekorzystną sytuację w obrotach z liczną grupą krajów rozwijających się i słabiej rozwiniętych mają strukturalne uwarunkowania w handlu z Chinami oraz Rosją. Głęboki i dynamicznie narastający deficyt w handlu z Chinami wynika, podobnie jak w wielu innych gospodarkach, nawet wysokorozwiniętych, z naturalnego braku możliwości zrównoważenia ekspansji eksportowej konkurencyjnych cenowo towarów chińskich. W przypadku Rosji wysoki deficyt w obrotach z tym krajem ma również w decydującej mierze charakter obiektywny – kreowany przez niezbędny import surowców energetycznych (gazu i ropy). Ponowny przyrost deficytu w obrotach tylko z dwoma wspomnianymi rynkami w ubiegłym roku (o ponad 5,5 mld EUR) okazał się o ok. 1 mld EUR wyższy niż w łącznych obrotach towarowych Polski.

Wykres 5 Struktura geograficzna polskiego eksportu i importu w 2010 r.

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych GUS.

W okresie członkostwa Polski w Unii Europejskiej korzystne zmiany struktury towarowej w eksporcie polegały na wzroście udziału wyrobów relatywnie wyżej przetworzonych – elektromaszynowych (z 39% w 2003 r. do 42,8% w 2010 r.) oraz chemicznych (z 10,5% do 13,1%). Na tle wszystkich grup towarowych korzystnie zmienił się również udział artykułów rolno-spożywczych w łącznym eksporcie – z 8,4% w 2003 r. do 11,2% w roku 2010.

Zaistniałe w minionych dwóch latach poważne zawirowania obrotów, rozpatrywane w ich przekroju towarowym potwierdziły kluczową pozycję wyrobów wyżej przetworzonych w polskim eksporcie, w szczególności wyrobów elektromaszynowych oraz ich pozytywny wpływ na poziom równowagi handlowej.

Po okresie znaczącej deprecjacji naszej waluty w 2009 r., kiedy to kurs euro umocnił się wobec złotego o 23,1%, a dolara o 29,3%, rok 2010 przyniósł odwrócenie tej sytuacji, czyli istotną aprecjację złotego wobec tych dwóch podstawowych walut. W roku ubiegłym średni nominalny kurs euro w stosunku do złotego osłabił się o 7,7%, a kurs dolara o 3,2%. Tym samym nastąpił powrót do tendencji aprecjacyjnej

złotego sprzed kryzysu, która to utrzymała się także w półroczu 2011 r. W okresie styczeń-czerwiec br., w stosunku do I półrocza ub.r., średnioważony kurs euro w złotych osłabił się o 1,2%, a dolara o 6,6%.

1.4 Rynek pracy

Pomimo poprawy koniunktury gospodarczej w ubiegłym roku na polskim rynku pracy nie nastąpiła istotna poprawa sytuacji. Stopa bezrobocia BAEL wzrosła z 8,2% w roku 2009 do 9,6% w roku 2010, osiągając tym samym średni poziom w UE. w tym okresie zwiększyła się również liczba bezrobotnych z 1.411 tys. do 1.699 tys.⁷ Warto jednak podkreślić, że poziom bezrobocia utrzymuje się na wyraźnie niższym poziomie niż na początku lat 2000., a nawet niż w 2006 r.

W 2010 r. wskaźnik zatrudnienia, określający udział ludności pracującej w wieku 15-64 lata w ogólnej liczbie ludności wyniósł 59,3% i utrzymał się na poziomie notowanym rok wcześniej. Najniższy poziom zatrudnienia wystąpił w grupie wiekowej 55-64 lata (47%), chociaż na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się jego systematyczną poprawę (o 8,2 pkt. proc. od 2002 r.). Negatywny wpływ na dostosowywanie się podaży do popytu na rynku pracy ma dość niska aktywność zawodowa kobiet, która w 2010 roku wyniosła 59,0% wobec 72,4% wśród mężczyzn. Jednocześnie kobiety są bardziej zagrożone bezrobociem. W 2010 roku stopa bezrobocia wyniosła dla kobiet 10,0%, wobec 9,3% dla mężczyzn.

Tabela 9 Sytuacja na rynku pracy w latach 1997-2010 (średniorocznie)⁸

Wyszczególnienie ⁹	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
współczynnik aktywności zawodowej	66,2	65,9	65,8	66,1	66,0	64,9	64,0	63,7	64,4	63,4	63,2	63,8	64,7	65,6
wskaźnik zatrudnienia	58,8	59,2	57,5	55,1	53,7	51,7	51,4	51,4	52,8	54,5	57,0	59,2	59,3	59,3
stopa bezrobocia BAEL	11,2	10,6	13,4	16,1	18,2	19,9	19,6	19,0	17,7	13,8	9,6	7,1	8,2	9,6
stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec roku	10,3	10,4	13,1	15,1	17,5	18,0 20,0	20,0	19,0	17,6	14,8	11,2	9,5	12,1	12,3

W 2002 r. nastąpiła korekta stopy bezrobocia rejestrowanego w oparciu o dane na temat populacji, ludności rolniczej i aktywności uzyskane z Narodowego Spisu Powszechnego. W tabeli dla 2002 r. podano wartość przed (18,0%) i po korekcie (20,0%).

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych BAEL, GUS.

Pomimo braku wyraźnej poprawy na krajowym rynku pracy w roku 2010, Polska pod względem poziomu zatrudnienia zmniejszyła dystans do innych krajów UE dotkniętych kryzysem gospodarczym. Po systematycznym wzroście wskaźnika dla EU-27 od roku 2002, w związku z kryzysem gospodarczym

⁷ Przytoczone w tej części raportu dane dotyczące rynku pracy pochodzą z badania BAEL i odnoszą się do ludności w wieku 15-64 lata, z wyjątkiem stopy bezrobocia, która odnosi się do grupy wieku 15 i więcej lat.

⁸ Z uwagi na zmianę sposobu przeprowadzania badania BAEL w 1999 r., porównywalność danych sprzed 1999 r. z danymi z 1999 r. jest ograniczona. Ponadto ze względu na nieprzeprowadzenie badania w II i III kw. 1999 r., dane dotyczące tego roku są danymi wyliczonymi z dwóch kwartałów.

⁹ Współczynnik aktywności zawodowej to procentowy udział aktywnych zawodowo (osób pracujących oraz bezrobotnych) w ogólnej liczbie ludności danej kategorii (15-64 lat), wskaźnik zatrudnienia jest to procentowy udział pracujących w ogólnej liczbie ludności danej kategorii, natomiast stopa bezrobocia jest to procentowy udział bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo. Stopę bezrobocia podano dla grupy wieku 15 i więcej lat. Bezrobocie rejestrowane obejmuje osoby, które zgodnie z ustawą o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu określone są jako bezrobotne i zarejestrowane w odpowiednim powiatowym urzędzie pracy.

w latach 2009 i 2010 nastąpiło odwrócenie trendu i spadek wartości wskaźnika zatrudnienia odpowiednio o 1,3 pkt. proc. i 0,4 pkt. proc. ostatecznie do poziomu 64,2% (dotyczy grupy wiekowej 15-64). Podczas gdy w większości krajów Unii Europejskiej odnotowano spadek zatrudnienia, w Polsce wskaźnik zatrudnienia (wg metodologii Eurostat - BAEL) pozostał na tym samym poziomie, co w roku poprzednim (59,3%). Niższy od Polski poziom zatrudnienia odnotowano w Hiszpanii (58,6%), na Litwie (57,8%), w Rumunii (58,8%), na Słowacji (58,8%), we Włoszech (56,9%), na Malcie (56,0%) oraz na Węgrzech (55,4%)¹⁰.

Po odnotowanym w 2009 r. spadku (o 1,2%), zatrudnienie mierzone wielkością przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw w 2010 roku wzrosło o 0,8% w stosunku do roku 2009 i wyniosło 5.373 tys. osób¹¹. Spadek zatrudnienia wystąpił jedynie w sektorach przetwórstwa przemysłowego i górnictwa. Największą dynamikę zatrudnienia odnotowano w sekcjach: hotele i restauracje¹².

Dynamiczne procesy modernizacyjne i restrukturyzacyjne zachodzące w polskiej gospodarce przyczyniają się do zmian struktury popytu na pracę. Na nowo tworzonych miejscach pracy wymagane są zazwyczaj inne kwalifikacje i kompetencje niż na likwidowanych. Szybki postęp technologiczny i zmienna sytuacja rynkowa wymusza również na zatrudnionych w firmach pracowników podjęcie doskonalenia.

Zmiany struktury popytu na pracę wymagają odpowiedniego dostosowania oferty szkoleniowej sektora edukacji. Jako główne przyczyny niezaspokojenia potrzeb kompetencyjnych firm w badaniach wymieniane są głównie słabości systemu edukacyjnego¹³:

- niedofinansowanie zadań oświatowych,
- wydłużenie kształcenia ogólnego nieadekwatne do potrzeb rynku pracy,
- niski poziom komputeryzacji szkół uniemożliwiający uczniom zaznajomienie się z nowoczesnymi technikami,
- niski poziom nauki języków obcych, zwłaszcza w szkołach zasadniczych i zawodowych,
- niewystarczający nacisk na rozwój kompetencji technicznych i matematycznych w trakcie nauki w szkołach ogólnych, co ogranicza rozwój kształcenia technicznego,
- nadmiar przedmiotów teoretycznych w stosunku do przedmiotów pozwalających opanować umiejętności zawodowe w szkolnictwie zawodowym,
- braki w zakresie oceny pomiotów edukacyjnych oraz określenia ich zobowiązań, odnośnie skutecznego wprowadzania absolwentów na rynek pracy,
- niewielkie zaangażowanie pracodawców w proces kształcenia (brak bliskiej współpracy biznesu z sektorem edukacyjnym),
- niedobór dobrych miejsc praktyk w przedsiębiorstwach,
- niewystarczający nacisk na rozwój kwalifikacji ogólnych, kształtujących nastawienie do pracy jakich jak: solidność, sumienność, zdyscyplinowanie, dokładność, odpowiedzialność, chęć do nauki nowych umiejętności, odporność na stres i umiejętność pracy w grupie,
- uwarunkowanie oferty edukacyjnej uczelni zasobami naukowymi oraz niskim kosztem prowadzenie określonych kierunków nauczania, a nie potrzebami rynku,
- słaby międzyregionalny mechanizm dopasowań podaży i popytu na rynku pracy, występujące niedobory pracowników mają charakter lokalny.

¹⁰ Dane wg. BAEL.

¹¹ Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

¹² Zob. *Zatrudnienie i wynagrodzenie w gospodarce narodowej w 2010 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011.

¹³ Zob. U. Sztandar – Sztanderska (red.), *Kwalifikacje dla potrzeb pracodawców. Raport końcowy*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2010.

Badania wskazują, że głównym powodem problemów ze znalezieniem pracowników jest brak kandydatów z odpowiednimi kwalifikacjami. Przyczynę taką podaje 45,2% przedsiębiorców ankietowanych przez NBP¹⁴ i blisko połowa w badaniu MG. Inną przyczyną niepowodzenia w zatrudnieniu pracownika były zbyt wysokie oczekiwania płacowe kandydatów (35% wskazań)¹⁵.

W Polsce od wielu lat występuje nadwyżka podaży pracowników o niskich kwalifikacjach i niedobór pracowników o wyższych kwalifikacjach. Znaczną część długotrwale bezrobotnych stanowią osoby niewykwalifikowane, na których pracę - wskutek postępu technologicznego - popyt spada. Podobnie jak w latach poprzednich, w 2010 r. najniższe wartości wskaźnika zatrudnienia (23,6%) i najwyższą stopę bezrobocia (18,4% wzrost o 3 pkt. proc. w porównaniu z rokiem 2009) odnotowywano w Polsce wśród osób z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym. Najwyższą wartość wskaźnika zatrudnienia (82,7%) i najniższą stopę bezrobocia (5%) zaobserwowano natomiast wśród osób z wykształceniem wyższym.

Niedopasowania strukturalne są w znacznym stopniu również skutkiem stosunkowo niskiej mobilności siły roboczej. Niewielka skala migracji wewnętrznych z obszarów o niskim popycie na siłę roboczą do obszarów o wysokim popycie przyczynia się do przestrzennej koncentracji bezrobocia. Regiony słabiej rozwinięte, gdzie popyt na pracę jest mniejszy, są obszarami najwyższego bezrobocia w skali kraju.

Inne ważne zjawisko, charakterystyczne dla polskiego rynku pracy w ostatnich latach – migracje polskich pracowników – jest trudne do oszacowania¹⁶. Według ostatnich danych opublikowanych przez GUS, liczba Polaków wyjeżdżających do krajów Europy Zachodniej zmniejsza się systematycznie od czasu nastania tam kryzysu gospodarczego pod koniec 2008 r. Jeśli ta tendencja utrwali się – spowoduje to zwiększenie dostępności pracowników na rynku krajowym.

1.5 Koszty pracy

Na tle większości państw Unii Europejskiej koszty pracy w Polsce w ujęciu wartościowym ciągle pozostają na stosunkowo niskim poziomie. Niższe występują jedynie w najpóźniej przyjętych do UE krajach, Bułgarii i Rumunii, a także w państwach bałtyckich. Fakt ten w ostatnich latach wpływał w sposób dosyć znaczący na zwiększenie konkurencyjności polskiej gospodarki, co też znajdowało swoje przełożenie na dynamiczny napływ inwestycji zagranicznych, lokowanych przede wszystkim w branżach, gdzie koszty pracy stanowiły znaczący składnik ogólnych wydatków związanych z działalnością gospodarczą.

Postępujący proces globalizacji umożliwiający coraz łatwiejszą delokalizację produkcji do krajów o jeszcze niższych kosztach pracy oraz postępująca konwergencja tej kategorii do średniej europejskiej sprawiają, że niskie koszty pracy przestają stanowić o konkurencyjności polskiej gospodarki. Świadczą o tym przede wszystkim zmiany w strukturze napływających inwestycji zagranicznych, które coraz rzadziej bazują na tej przewadze, a zaczynają koncentrować się w branżach, gdzie decydujący czynnik stanowi jakość kapitału ludzkiego.

¹⁴ Zob. W. Gmuła, A. Gucwa, W. Nalepa, Z. Opiola, *Rynek pracy w Polsce. Wynagrodzenia, produktywność pracy i migracje w listopadzie 2010 r. – na tle panelowych badań opinii pracodawców i bezrobotnych w latach 2006-2010*, Materiały i Studia - Zeszyt nr 255, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2011.

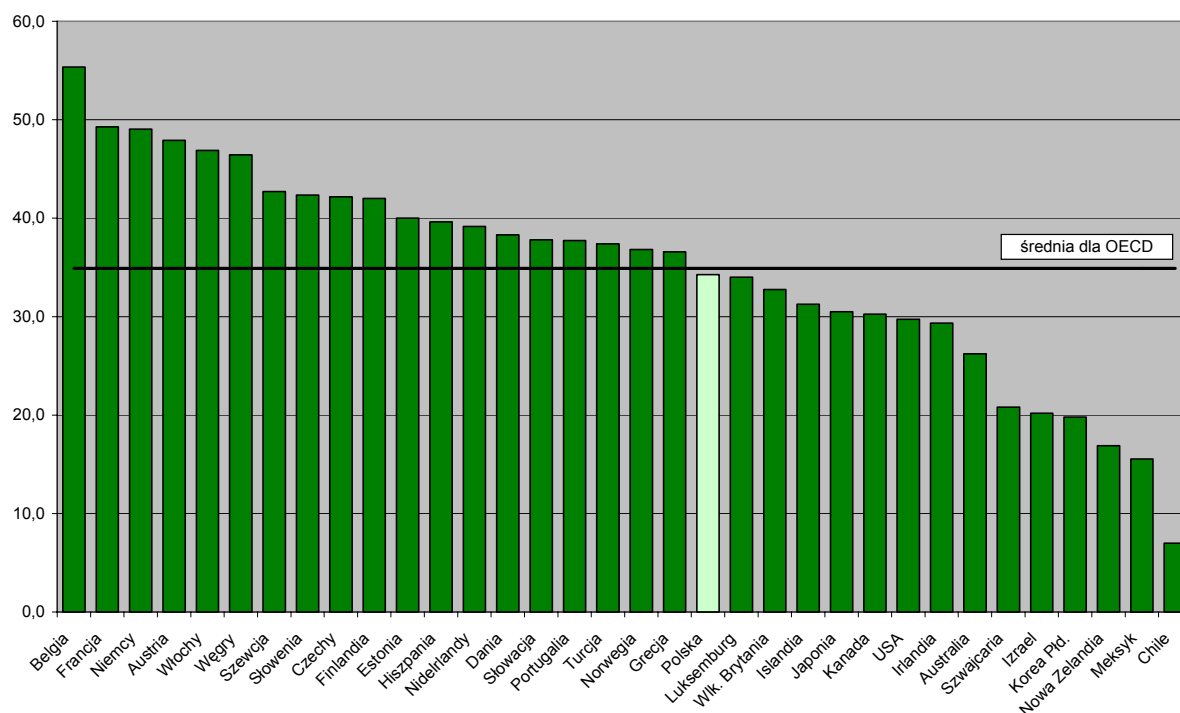
¹⁵ Zob. *Badanie ankietowe sektora MSP*, Ministerstwo Gospodarki, kwiecień 2011.

¹⁶ Pojęcie to nie w pełni oddaje istotę zjawiska. Pojęcie „emigracji” powinno być odnoszone jedynie do wyjeżdżających, których pobyt zagranicą wynosi ponad 1 rok. W Raporcie dotyczy ono wszystkich wyjeżdżających w celach zarobkowych.

W Polsce obciążenia podatkowe i pozapodatkowe pracy w ciągu ostatnich kilku lat uległy dość wyraźnemu ograniczeniu, aczkolwiek ich wysokość stanowić może pewne ograniczenie we wzroście zatrudnienia w przypadku wystąpienia spowolnienia gospodarczego, co było podnoszone przez przedsiębiorców w czasie spowolnienia gospodarczego w latach 2008-2009.

Efektom tego niższa dynamika płac obserwowana w 2009 roku, została jeszcze bardziej wyhamowana w roku 2010. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej wzrosło w stosunku do roku 2009 o 4,0%. W sektorze przedsiębiorstw wzrost ten był mniejszy i wyniósł 3,3% w ujęciu nominalnym (realnie 0,8%). Jednocześnie w Polsce odnotowano wzrost wydajności pracy zdecydowanie wyższy od średniej dla całej UE (3,4% wobec 2,2%). Warto podkreślić, że ograniczenie tempa wzrostu wynagrodzeń przy jednoczesnym wzroście wydajności pracy pozytywnie wpływa na dochody przedsiębiorstw, co w konsekwencji pozwala utrzymać ich konkurencyjność na wysokim poziomie. Szczególnie było to ważne w 2 ostatnich latach, kiedy przedsiębiorstwa musiały dokonywać wielu działań dostosowawczych w związku z kryzysem finansowym.

Wykres 6 Klin podatkowy w Polsce i innych krajach należących do OECD w 2010 roku¹⁷

Źródło: *Taxing Wages 2009/2010: 2011 Edition, OECD, 2011.*

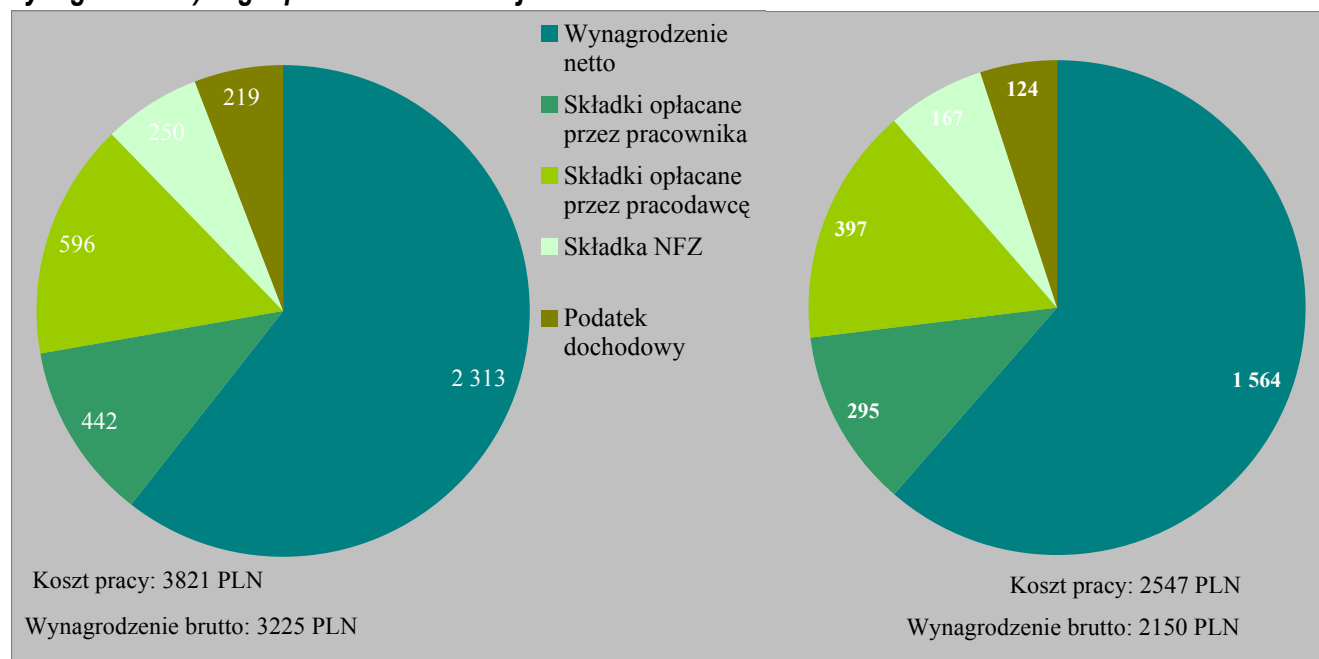
W Polsce w 2010 roku, wg danych OECD tzw. klin podatkowy uległ nieznacznemu zwiększeniu. Dla przeciętnego wynagrodzenia wyniósł on 34,3% i zanotował wzrost o 0,18 pkt. proc. w stosunku do roku poprzedniego, co było efektem wyłącznie wzrostu średnich płac.¹⁸ W zestawieniu z państwami naszego regionu kształtuje się on na najniższym poziomie (np. jest niższy o 3,5 pkt. proc. w porównaniu z najbliższą nam w rankingu Słowacją, a o 12,1 pkt. proc. niższy niż na Węgrzech). Warto również zauważyć, że specyfika klina podatkowego w Polsce (mniej niż proporcjonalny wzrost wraz ze

¹⁷ Dla osoby samotnej otrzymującej przeciętne wynagrodzenie.

¹⁸ W związku z wprowadzoną od 2008 roku ulgą podatkową przysługującą osobom wychowującym dzieci, klin podatkowy dla małżeństwa z dwójką dzieci, osiągającego dochody na poziomie średniej krajowej, był jeszcze niższy i wyniósł 28,4% (nie uległ zmianie w stosunku do 2009 r.).

wzrostem uposażeń¹⁹⁾ wskazuje na znaczną skalę opodatkowania również osób o najniższych wynagrodzeniach.

Wykres 7 Struktura kosztów pracy dla przeciętnego wynagrodzenia oraz 2/3 (przeciętnego wynagrodzenia) w gospodarce narodowej w 2010 r.

Źródło: Opracowanie DAP MG.

Powolna odbudowa potencjału wzrostowego gospodarki połączona z wciąż nie najlepszą sytuacją na rynku pracy w 2010 roku powodowały zmniejszenie presji na płace (i koszty pracy) w stosunku tak do okresu przedkryzysowego, jak również do uważanego za kulminację kryzysu roku 2009. Sytuacja grup będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, przede wszystkim pracowników niewykwalifikowanych, części osób starszych oraz osób młodych, wchodzących na rynek pracy bez doświadczenia zawodowego, tym razem z powodu osłabienia koniunktury gospodarczej, uległa pogorszeniu. Wpłynęły także na to zmiany prawne powodujące, iż niektóre z grup stały się obecne na rynku pracy w zakresie szerszym niż dotychczas. Były to przede wszystkim osoby młode (15-24 lata), za sprawą likwidacji obowiązku poborowego oraz osoby starsze (45-59/64 lata), których zwiększoną aktywność można tłumaczyć ograniczeniem przywileju przejścia na wcześniejszą emeryturę.

Grupy te, charakteryzujące się niższą produktywnością i potencjałem wzrostu, generują relatywnie wysokie koszty pracy, co po części wynika z obecnej konstrukcji systemu ubezpieczeń społecznych. Sytuacja ta jednak może ulegać stopniowej poprawie, przede wszystkim po przezwyciężeniu negatywnych efektów spowolnienia gospodarczego oraz za sprawą wdrażanych programów zwiększających aktywność zawodową i promujących zatrudnianie pracowników należących do ww. grup.

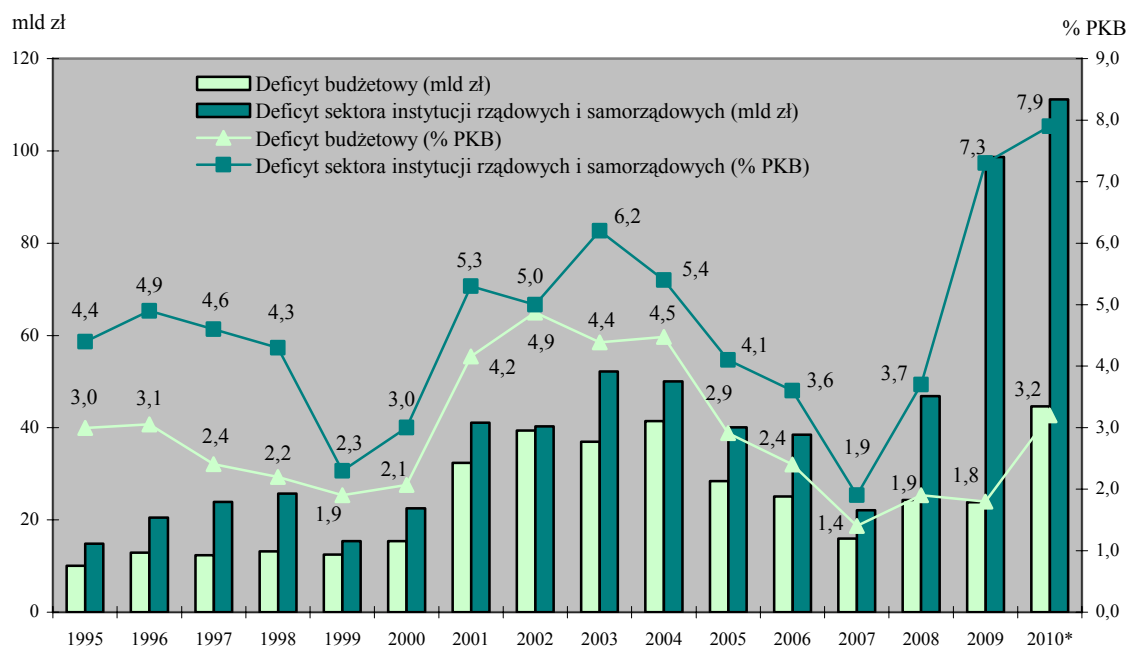
1.6 Finanse publiczne

Gwarancja możliwości elastycznego kształtowania wydatków, wzrostu udziału wydatków o charakterze prorozwojowym, przy zapewnieniu stabilnych dochodów budżetowych jest jednym z kluczowych

¹⁹⁾ Zasadniczą część kosztów pracy – obok samego wynagrodzenia netto – stanowią składki na ubezpieczenie społeczne płacone przez pracodawcę i pracownika. Rola podatku dochodowego jest w niższych przedziałach dochodowych nieznacząca.

wyzwań polityki fiskalnej. Sytuacja w tym zakresie jest ważna dla sektora przedsiębiorstw nie tylko z punktu widzenia tworzenia zrównoważonego i trwałego otoczenia makroekonomicznego, ale również rosnących potrzeb pożyczkowych państwa. Konieczność finansowania zadłużenia publicznego wiąże się z pozyskiwaniem przez państwo środków z sektora finansowego poprzez zwiększenie sprzedaży papierów skarbowych. Ogranicza to możliwość skorzystania z tych środków przez podmioty gospodarcze. Ponadto oczekiwane przez przedsiębiorstwa wprowadzenie udogodnień podatkowych, które ograniczają wpływy do budżetu, jest trudne do zrealizowania szczególnie w przypadku zwiększonych potrzeb wydatkowania zasobów finansowych budżetu państwa.

Wykres 8 Deficyt budżetu państwa²⁰ i deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych (mld zł i % PKB)

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych Eurostat oraz wstępnych danych GUS.

Mimo pogłębiającej się od kilkunastu lat tendencji przyrostu wartości **deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych Polski**, w latach 2003–2007 poziom tego wskaźnika znajdował się w wyraźnym trendzie spadkowym. Stopniowo poprawiająca się koniunktura, wynikająca m.in. z akcesji Polski do Unii Europejskiej oraz dobrej koniunktury w skali globalnej, pozwoliły na znaczące ograniczenie nierównowagi budżetowej całego sektora instytucji rządowych i samorządowych. W 2007 r. wartość deficytu sektora w relacji do PKB wyniosła 1,9%.

Odwroćenie pozytywnego trendu nastąpiło w roku 2008 i kontynuowane było w latach kolejnych. Wraz z nadejściem kryzysu finansowego, przy utrzymującym się wysokim poziomie deficytu strukturalnego budżetu państwa, doszło do znaczącego rozwarstwienia między poziomem wydatków i dochodów budżetu państwa. Wynikiem tego było ukształtowanie się w 2009 r. ponad dwukrotnie wyższego

²⁰ W 2004 r. zmianie uległ sposób klasyfikowania w budżecie państwa transferów rekompensujących ubytek składki w FUS. Do 2003 r. transfer z budżetu państwa rekompensujący FUS ubytek składki z tytułu przekazania części składek osób objętych reformą emerytalną do OFE, finansowany był w formie dotacji z budżetu państwa. Przepisy ustawowe pozwalają na finansowanie kosztów reformy emerytalnej wpływami z prywatyzacji, tj. „spod kreski”. W związku z powyższym od 2004 r. kwota rekompensująca ubytek księgowana jest po stronie rozchodów budżetu państwa, natomiast w FUS pojawiła się nowa pozycja przychodów „refundacja z tytułu przekazania składek do OFE”. Powyższa zmiana wpłynęła bezpośrednio na poziom wydatków budżetu państwa, a tym samym na jego wynik. W związku z tym dane z 2004 r. nie są w pełni porównywalne z latami poprzednimi.

deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych w porównaniu do roku poprzedniego, na poziomie 98,7 mld zł tj. 7,3% PKB. Należy tu zaznaczyć, że rok 2009 był bardzo niesprzyjający dla minimalizowania kosztów długu publicznego zarówno pod względem sytuacji mikro-, jak i makroekonomicznej. Awersja do ryzyka, wysokie wahania kursów walut – generujące dodatkowe koszty przy obsłudze zadłużenia w walutach obcych – oraz rządowe stymulacyjne pakiety pomocowe w znaczący sposób zdeterminowały przyrost nominalnego zadłużenia w skali globalnej.

W roku 2010 negatywne tendencje w finansach publicznych państwa zostały podtrzymane. Coraz wyraźniej zarysowująca się perspektywa poprawy koniunktury w kraju i za granicą nie zdołały pozytywnie przełożyć się na finanse państwa w formie zwiększenia dochodów oraz ograniczenia wydatków publicznych. W efekcie ujemnego salda każdego z podsektorów sektora instytucji rządowych i samorządowych jego deficyt osiągnął w 2010 r. najwyższy historycznie poziom 111,2 mld zł. Rezultatem narastającego deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych był wzrost jego zadłużenia ogółem. W roku 2010 dług publiczny liczony wg metodologii z Maastricht osiągnął poziom 54,9% w relacji do PKB.

Tabela 10 Dług publiczny (mld zł i % PKB)

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Państwowy dług publiczny	mld zł	302,1	352,4	408,3	431,4	466,6	506,3	527,4	597,8	669,9	747,9
	% PKB	38,8	43,6	48,4	46,7	47,5	47,8	44,8	46,9	49,9	52,8
Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych	% PKB	37,6	42,2	47,1	45,7	47,1	47,7	45,0	47,1	50,9	54,9

* Szacunki Ministerstwa Finansów.

Dane w pełni porównywalne począwszy od 2001 r.

Źródło: Ministerstwo Finansów.

Tabela 11 Struktura wydatków budżetu państwa (%)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Wydatki zdefiniowane	73,5	74,9	71,3	72,5	74,3	73,1	72,7	74,4	75,0
Wydatki elastyczne	26,5	25,1	28,7	27,5	25,7	26,9	27,3	25,6	25,0

Źródło: Ministerstwo Finansów.

Obecna struktura wydatków budżetowych implikuje ograniczoną swobodę rządu w kształtowaniu wielkości deficytu budżetu państwa. Zdecydowaną i ponownie wzrastającą większość wydatków stanowią wydatki zdefiniowane, związane z obsługą długu publicznego, subwencjami dla jednostek samorządu terytorialnego czy wspieraniem funduszy celowych oraz ich dysponentów, szczególnie ZUS i KRUS. Transfery społeczne, określone ramami prawnymi, wymagają zaangażowania dominującej części wydatków w polskim systemie finansów publicznych. W związku z tym, jedynie ograniczoną ich część rząd może przeznaczyć na inwestycje infrastrukturalne, badania i rozwój, aktywne polityki rynku pracy oraz poprawę jakości funkcjonowania służb publicznych.

Ramka 1 Program konwergencji – Aktualizacja 2011

26 kwietnia 2011 r. Rada Ministrów przyjęła Program Konwergencji – Aktualizacja 2011. Priorytetem polityki gospodarczej rządu jest stworzenie warunków do szybkiego wzrostu gospodarczego, przy ograniczeniu wpływu na gospodarkę negatywnych skutków kryzysu. Działania rządu skierowane będą na obniżanie obciążeń fiskalnych, a także zmianę struktury wydatków i wzrost efektywności wydatkowania środków. Ponadto realizowane będą działania zmierzające do przyspieszenia prywatyzacji i liberalizacji gospodarki oraz wzrostu aktywizacji zawodowej. Priorytetem średniookresowej strategii rządu jest spełnienie warunków niezbędnych do przyjęcia euro.

Polska przedstawiła Komisji Europejskiej Program Konwergencji – Aktualizacja 2011, prezentujący trzyletnią perspektywę rozwoju gospodarczego kraju. Zgodnie z najnowszymi prognozami, utrzymanie spadkowej tendencji relacji deficytu do PKB umożliwi osiągnięcie po 2012 r. średniookresowego celu budżetowego (MTO, -1%PKB).

Szacowany poziom deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do PKB w latach 2011–2014, wynosi odpowiednio: 5,6%PKB; 2,9%PKB; 2,5%PKB; 2,0%PKB. Oszacowany wg tej samej metodologii dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w latach 2011–2014 kształtować się będzie odpowiednio na poziomie: 54,9%PKB; 54,1%PKB; 52,4%PKB; 50,8% PKB.

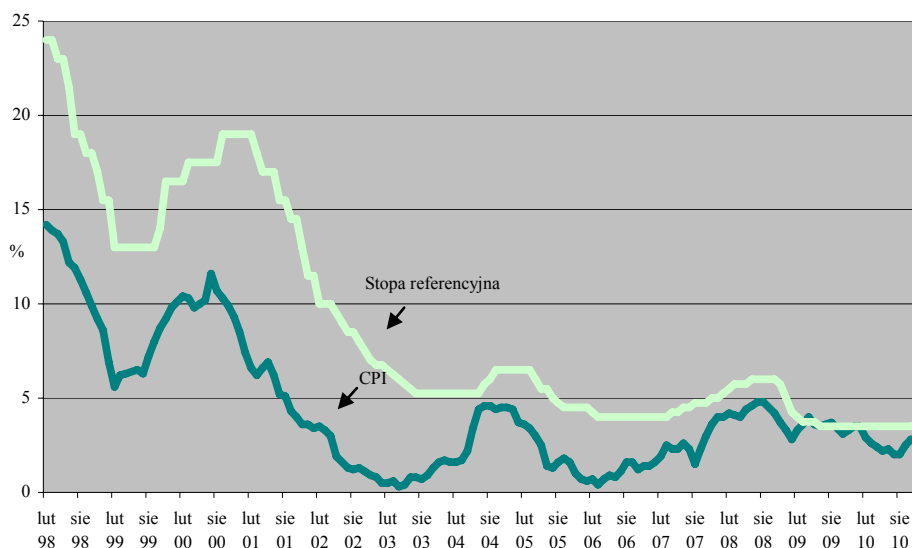
Zgodnie z notyfikacją fiskalną 'kwiecień 2011' deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2010 r. wyniósł 7,9% PKB, natomiast dług ukształtował się na poziomie 55,0% PKB.

1.7 Inflacja i polityka pieniężna

Wśród czynników charakteryzujących otoczenie przedsiębiorstw jednym z ważniejszych pozostaje stabilność cen oraz, będący jej pochodną, koszt pozyskania pieniądza. Wpływają one bowiem na decyzje przedsiębiorców dotyczące wielkości produkcji, a co za tym idzie także zatrudnienia i nakładów inwestycyjnych. Na przebieg procesów inflacyjnych oddziałują różne czynniki wewnętrzne i zewnętrzne. Podczas gdy pierwsze w zdecydowanej większości kontrolowane są za pomocą narzędzi charakterystycznych dla polityki monetarnej, to oddziaływanie na przebieg drugich jest bardzo ograniczone. Problemem pozostaje także rozpoznanie ich charakteru oraz intensywności oddziaływania. **W 2010 r. na przebieg procesów inflacyjnych wpływały w przeważającej mierze czynniki zewnętrzne – w postaci dużej zmienności cen żywności oraz nośników energii, a także wewnętrzne - związane ze stosunkowo niską presją płacową.**

W roku 2010 inflacja nie stwarzała zagrożenia dla prowadzenia działalności gospodarczej. O ile w jego I oraz IV kwartale średni poziom cen dóbr i usług konsumpcyjnych w skali roku przekroczył cel inflacyjny NBP, to w dwóch pozostałych średnie ceny fluktuowały poniżej granicy celu. W efekcie, w całym 2010 r., średnioroczna inflacja na poziomie 2,6% była wyższa od oczekiwań, celu inflacyjnego NBP oraz od poziomu założonego w ustawie budżetowej. Wzrost cen w 2010 r. determinowany był głównie stosunkowo dużą zmiennością cen żywności oraz nośników energii na rynkach międzynarodowych. Ponadto ocenia się, że istotnym czynnikiem proinflacyjnym, oddziałującym głównie w ostatnim kwartale 2010 r., był również wzmożony popyt konsumpcyjny gospodarstw domowych. Jego źródłem był wzrost od 1 stycznia 2011 r. podstawowej stawki podatku VAT. Osłabieniu presji inflacyjnej sprzyjała natomiast niższa niż w ubiegłych latach presja płacowa, będąca efektem utrzymującej się na relatywnie wysokim poziomie stopy bezrobocia przy nieznacznie wzrastającym zatrudnieniu.

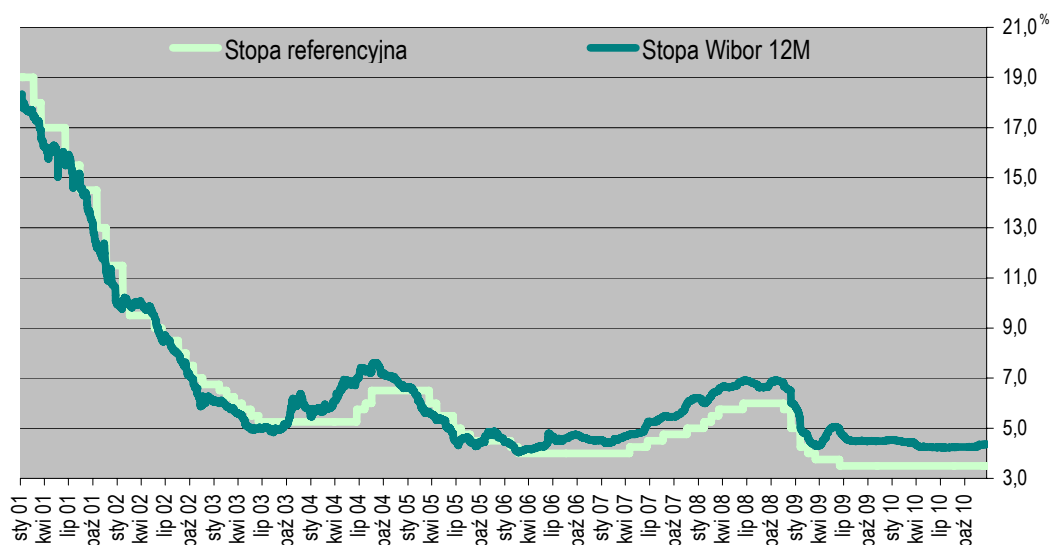
Wykres 9 Stopa referencyjna NBP a inflacja

Źródło: NBP.

Główną determinantą kształtowania sytuacji na rynku pieniężnym w Polsce w 2010 r. był kierunek oraz tempo odbudowy globalnej gospodarki po kryzysie finansowym. W związku z nadal utrzymującą się groźbą zmaterializowania szerokiego spektrum ryzyka, bezpośrednio związanego z możliwością wystąpienia drugiego dna recesji, krajowe władze monetarne pozostawały w gotowości do reakcji na nasilenie presji inflacyjnej. Stopniowa poprawa koniunktury w kraju oraz za granicą, skutkująca coraz szybszą dynamiką PKB w kolejnych kwartałach 2010 w skali roku, znacząco ograniczyły obawy o nieoczekiwany przebieg procesów inflacyjnych. W efekcie tego Rada Polityki Pieniężnej zdecydowała o pozostawieniu podstawowych stóp procentowych na poziomie z końca roku 2009. Ukształtowały się one więc na poziomie: referencyjna 3,50%, lombardowa 5,00% depozytowa 2,00%, a redyskontowa weksli 3,75%.

Wykres 10 Kształtowanie się indeksu WIBOR 12 M i stopy referencyjnej

Źródło: NBP.

Poprzez kształtowanie stopy procentowej bank centralny pośrednio oddziałuje na wysokość oprocentowania kredytów i depozytów w bankach komercyjnych. Średnie oprocentowanie złotych kredytów dla przedsiębiorstw spadło z 6,1% - na koniec 2009 r., do 6,0% - na koniec 2010 r., zgodnie z nową metodyką ECB. Niższe koszty pozyskania pieniądza kredytowego dla przedsiębiorstw były rezultatem umiarkowanego popytu na kredyt ze strony przedsiębiorstw. Wiązało się to z coraz lepszą ich kondycją finansową, w związku z ogólną poprawą koniunktury. Efektem tego było dostosowanie po stronie banków w postaci niższego oprocentowania kredytów.

2. CHARAKTERYSTYKA POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW²¹

2.1 Liczba i struktura polskich przedsiębiorstw²²

W porównaniu z końcem roku 2009, na koniec roku 2010 znacząco wzrosła liczba zarejestrowanych podmiotów w systemie REGON (z 3.742,7 tys. do 3.909,8 tys. podmiotów²³). Oznacza to, że na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat, liczba podmiotów wzrosła o blisko milion (z 3.185 tys. w roku 2000). Wśród zarejestrowanych podmiotów dominowały osoby fizyczne, których było blisko trzy miliony.

W grupie firm z sektora publicznego wzrost liczby podmiotów był nieznaczny (zaledwie o 1,2%), natomiast dynamika w sektorze prywatnym była znacznie wyższa i wyniosła 4,6%.

Najwięcej podmiotów – ponad milion - zarejestrowanych jest w sekcji G - *Handel hurtowy i detaliczny*, w dalszej kolejności znajduje się sekcja F - *Budownictwo* (467 tys.), C - *Przetwórstwo przemysłowe* (360 tys.) oraz M - *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* (332 tys.).

Liczba przedsiębiorstw rzeczywiście prowadzących działalność gospodarczą jest znacznie niższa niż liczba podmiotów widniejących w systemie REGON. Najnowsze dane o liczbie przedsiębiorstw aktywnych dotyczą roku 2009, w którym to ich liczba wynosiła 1.674 tys. Było to wyraźnie mniej niż w roku 2008 (1.788 tys.). Spośród działających firm, zdecydowaną większość stanowiły mikroprzedsiębiorstwa (96%), firmy małe stanowiły 3%, zaś średnie 0,9% liczby przedsiębiorstw. Udział największych firm (zatrudniających powyżej 249 pracowników) wyniósł 0,2%. Struktura polskich firm pod względem wielkości od lat pozostaje w zasadzie bez zmian, ale tym na co warto zwrócić uwagę, jest zdecydowanie mniejszy niż średnio w UE-27 udział firm małych (3% vs 7%) oraz o tyle samo większy udział mikroprzedsiębiorstw. Polska jest liderem liczby mikro przedsiębiorstw, przy średniej dla całej EU27 wynoszącej ok. 92%. Może to oznaczać, że nie zachodzi w wystarczającym stopniu proces przechodzenia podmiotów z poziomu mikro do małych, co może być odzwierciedleniem barier ograniczających rozwój firm w Polsce. Innym powodem przyczyniającym się do utrzymywania wysokiej liczby mikroprzedsiębiorstw może być zmiana struktury przedsiębiorstw dużych i średnich, polegająca na outsourcingu działalności pomocniczej do mikroprzedsiębiorstw założonych przez ich dotychczasowych pracowników. Osoby te mogą powstrzymywać się od rozwoju swojej firmy, koncentrując się na wykonywaniu zobowiązań względem wcześniejszego pracodawcy

Najwyższą liczbę przedsiębiorstw aktywnych w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców notuje się w województwach *zachodniopomorskim* oraz *mazowieckim* (53 firmy). Najgorzej pod tym względem wypada województwo *podkarpackie*, *lubelskie* oraz *podlaskie* (odpowiednio 30, 33 i 34 firm na tysiąc mieszkańców).

Podmioty nowo zarejestrowane oraz wyrejestrowane

W 2010 r. liczba nowozarejestrowanych podmiotów w systemie REGON wyniosła 402 tys. i było to najwięcej w bieżącym dziesięcioleciu. W skali całego kraju w porównaniu z rokiem 2009 wzrost wyniósł 15%, obserwowano jednocześnie spore różnice pomiędzy poszczególnymi województwami. W *mazowieckim* dynamika ta była najwyższa (28%), wysoki wzrost w liczbie nowo rejestrowanych firm zanotowano również w *śląskim*, *świętokrzyskim* oraz *lubelskim* (około 18%).

²¹ Dane szczegółowe (tablice) do tego rozdziału (w zakresie podrozdziałów 2.1–2.4) zawarto w **Aneksie**.

²² Dane według klasyfikacji PKD 2007.

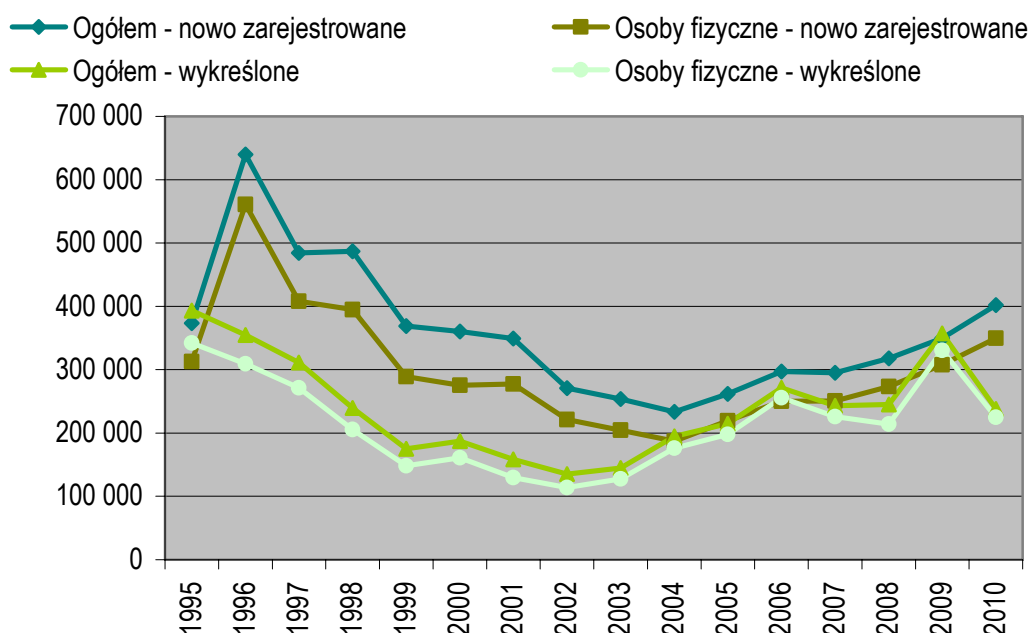
²³ Należy mieć na uwadze, że stan rejestru REGON nie jest dobrym wskaźnikiem skali przedsiębiorczości w Polsce – szacuje się, że tylko około 50% podmiotów zarejestrowanych w systemie rzeczywiście prowadzi działalność gospodarczą. Dane dotyczące przedsiębiorstw „aktywnych” prezentowane przez GUS pojawiają się z ponad rocznym opóźnieniem.

Z drugiej strony najmniej dynamiczne pod tym względem były województwa zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie oraz warmińsko-mazurskie (wzrost w zakresie 5-7%).

Najwyższy wzrost w liczbie nowozarejestrowanych podmiotów zaobserwowano w następujących sekcjach: pozostała działalność usługowa (35%), działalność naukowa, profesjonalna i techniczna (24,6%), informacja i komunikacja (22,2%), wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (23,1%) oraz przetwórstwo przemysłowe (21,1%). Spadek w liczbie nowozarejestrowanych podmiotów odnotowano jedynie w sekcji działalność finansowa i ubezpieczeniowa (spadek o 6%).

Liczba podmiotów wyrejestrowanych wyniosła w 2010 r. 237 tys. i było to znacznie mniej niż w roku 2009²⁴.

Wykres 11 Podmioty nowozarejestrowane i wykreślone z rejestru REGON

Źródło: Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w 2010 r., GUS, Warszawa 2011.

2.2 Sytuacja ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw²⁵

O ile w 2009 r. przychody w przedsiębiorstwach w ujęciu nominalnym wzrosły o znikomą wielkość, to rok 2010 pod tym względem przedstawiał się nieco lepiej. Pomimo tego faktu (oraz pomimo wzrostu wyniku finansowego), przedsiębiorstwa zmniejszyły nakłady inwestycyjne (podobnie jak miało to miejsce w roku 2009), co bez wątpienia ogranicza potencjał rozwoju firm w przyszłości. Zamiast na inwestycje w majątek trwały, przedsiębiorstwa przeznaczyły wypracowane środki finansowe na zwiększenie wielkości inwestycji krótkookresowych.

²⁴ Należy mieć na uwadze fakt, iż w roku 2009 GUS prowadził weryfikację istniejących podmiotów w systemie REGON, co skutkowało znacznym wzrostem liczby podmiotów wyrejestrowanych.

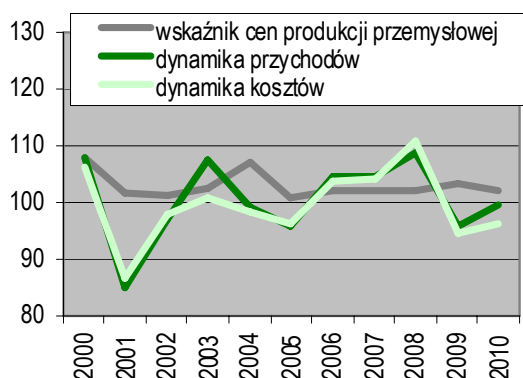
²⁵ W grupie przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe (z wyłączeniem banków, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, instytucji ubezpieczeniowych, biur i domów maklerskich, towarzystw i funduszy inwestycyjnych oraz towarzystw funduszy emerytalnych), w których liczba pracujących wynosi powyżej 9 pracowników. Dane prezentowane według klasyfikacji PKD 2007.

Przychody i koszty

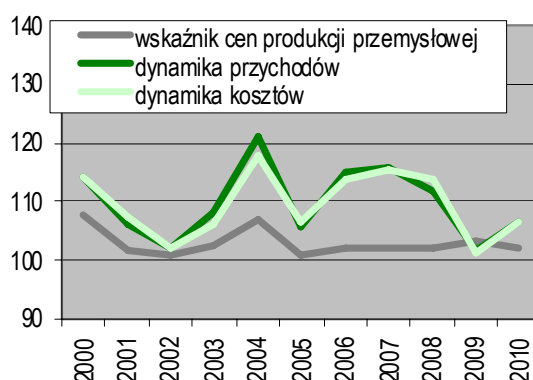
W 2010 r. przychody z całokształtu działalności w przedsiębiorstwach uległy zwiększeniu o 5,6%. Wzrost ten był zasługą firm z sektora prywatnego, w sektorze publicznym bowiem przychody spadły kolejny rok z rzędu. Najszybciej przychody zwiększały firmy małe i duże, wśród firm średnich natomiast przychody w porównaniu z rokiem 2009 spadły. Najwyższą dynamikę przychodów zaobserwowano w sekcjach: E - Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca oraz Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna. Przychody spadły natomiast w sekcjach D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze oraz R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją

Koszty z całokształtu działalności w przedsiębiorstwach wzrosły w 2010 r. nieco wolniej niż przychody (o 5,1%). Dynamika kosztów zarówno w poszczególnych grupach firm (małych, średnich i dużych) jak i w sekcjach była podobna do dynamiki przychodów.

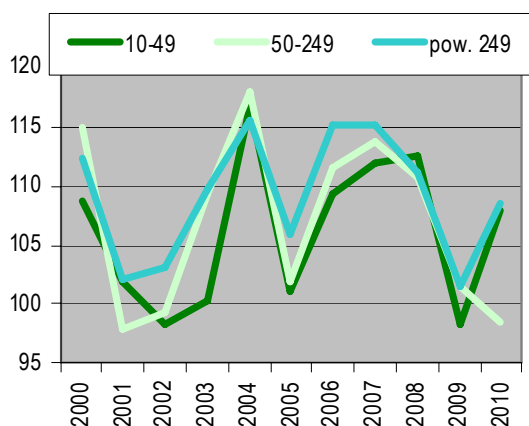
Wykres 12 Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw sektora publicznego

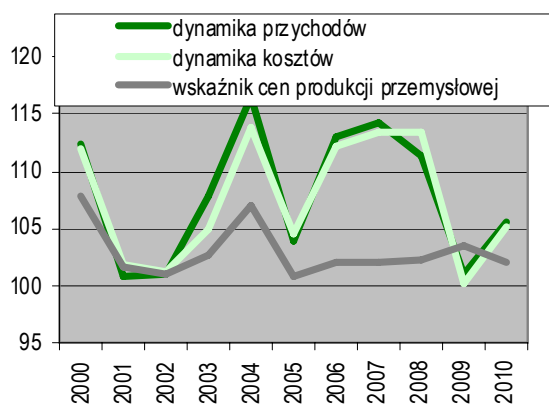
Wykres 13 Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw sektora prywatnego

Wykres 14 Porównanie dynamiki przychodów przedsiębiorstw według liczby pracujących

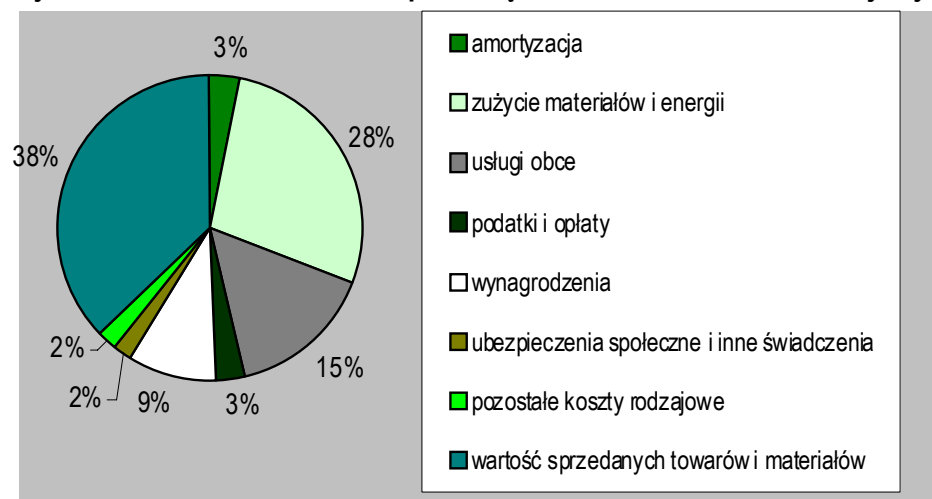
Wykres 15 Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw o liczbie pracujących pow. 9 osób

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych PONTINFO na bazie F-02 (2000–2002) oraz MG na bazie GUS F-01 (2003–2010).

Koszty w układzie rodzajowym

W porównaniu z rokiem 2009, w 2010 r. struktura kosztów działalności operacyjnej nie uległa znaczącej zmianie. Nieznacznie wzrósł udział zużycia materiałów i energii, niższy z kolei był udział wynagrodzeń.

Wykres 16 Struktura kosztów w przedsiębiorstwach w układzie rodzajowym

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie bazy F-01(2010).

Wyniki finansowe

Jak wspomniano wcześniej, dynamika przychodów w przedsiębiorstwach była zbliżona do dynamiki kosztów, choć nieznacznie wyższa. W efekcie wypracowany wynik finansowy brutto wzrósł z 116 do 131 mld zł. Zwiększenie wyniku finansowego odnotowały prawie wszystkie grupy firm (za wyjątkiem średnich). W sektorze publicznym wynik finansowy brutto dosyć znacząco wzrósł (o 63%), z kolei wśród firm z sektora prywatnego wzrost wyniósł 7%.

Podobnie jak w roku poprzednim, w 2010 r. obserwowano zróżnicowanie dynamiki wyniku finansowego brutto pomiędzy różnymi sektorami gospodarki. Najwyższą dynamikę zanotowano w *Górnictwie i wydobywaniu* (prawie dwukrotny wzrost), *Transporcie i gospodarce magazynowej* (wzrost o 57%), *Działalności finansowej i ubezpieczeniowej* (o 54%) oraz *Dostawie wody; gospodarowaniu ściekami* (o 45%). Niższy wynik finansowy niż w 2009 r. zanotowano w *Budownictwie*, *Działalności w zakresie usług administrowania* oraz *Informacji i komunikacji*.

Zobowiązania i płynność finansowa

W 2010 r. przedsiębiorstwa dosyć znacząco – bo o blisko jedną dziesiątą - zwiększyły swoje zobowiązania krótkoterminowe (przodowały w tym firmy małe – wzrost aż o 17%). Również wielkość zobowiązań długoterminowych uległa zwiększeniu – choć nieco mniej, bo o 6%. Większy przyrost zobowiązań długoterminowych zanotowano w przedsiębiorstwach małych i średnich (wzrost odpowiednio o 5 i 7 mld zł), niż w firmach dużych (wzrost o 3 mld zł).

Pomimo nominalnego wzrostu zobowiązań przez przedsiębiorstwa, wskaźniki charakteryzujące zadłużenie firm nie uległy większym zmianom. Podobna sytuacja miała miejsce w odniesieniu do wskaźników płynności.

Działalność eksportowa

W 2010 r. sprzedaż produktów za granicę wzrosła o 12% w stosunku do roku poprzedniego. Dynamika ta była wyższa niż w latach poprzednich (i wyższa również niż dynamika przychodów ogółem). Niektóre sektory gospodarki znacząco zwiększyły wartość produktów sprzedanych na eksport – były to m.in. *Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości*, *Działalność w zakresie usług administrowania*, *Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi*, *Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami*, *Działalność finansowa i ubezpieczeniowa*. Wyższą niż przeciętnie dynamikę przychodów z eksportu odnotował również przemysł: *Górnictwo i wydobywanie*,

Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną oraz Przetwórstwo przemysłowe. Przedsiębiorstwa zajmujące się handlem odnotowały natomiast spadek przychodów ze sprzedaży za granicę.

Aktywność inwestycyjna

Rok 2010 był kolejnym rokiem spadku wielkości nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach. Nakłady spadły w firmach dużych (o 6%) oraz średnich (o 3%), jedynie w grupie firm małych odnotowano ich niewielki wzrost. Niektóre sekcje: *Rolnictwo, Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, czy Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze* odnotowały dosyć pokaźny wzrost nakładów inwestycyjnych (o ponad 20%), w innych sekcjach: *Przetwórstwo przemysłowe* (sekcja, której udział w nakładach inwestycyjnych jest największy), *Handel hurtowy i detaliczny czy Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* odnotowano natomiast spadek wartości nakładów o ponad 10%.

Pracujący

W porównaniu z rokiem 2009, w 2010 r. liczba pracujących w przedsiębiorstwach (pow. 9 zatrudnionych) nie uległa większej zmianie i wynosiła 4,9 mln osób. Jest to o około 100 tys. pracujących mniej niż w rekordowym 2008 r. W firmach małych i średnich liczba pracujących spadła, wzrosła natomiast w firmach dużych. W poszczególnych sekcjach sytuacja przedstawiała się zróżnicowanie – w *Opiece zdrowotnej, Działalności w zakresie administrowania, Wytwarzaniu energii elektrycznej czy Działalności profesjonalnej* liczba pracujących rosła bardziej niż przeciętnie, relatywnie duży spadek zaś miał miejsce w *Górnictwie i wydobywaniu, Informacji i komunikacji oraz Budownictwie*.

W ujęciu regionalnym, najwyższy wzrost liczby pracujących zaobserwowano w województwie *lubelskim* (o 5%), *łódzkim* (o 3%) oraz *podkarpackim* (o 2%). Najsilniejszy spadek zanotowano w *opolskim* (o 5%) oraz *warmińsko-mazurskim, podlaskim i pomorskim* (o 2%-2,5%).

2.3 Analiza sektora mikroprzedsiębiorstw w 2009 r.

Zatrudnienie i wynagrodzenia

W 2009 r. liczba pracujących w przedsiębiorstwach wyniosła 8.829 tys. osób i było to o ponad 400 tys. mniej niż w roku 2008. W mikroprzedsiębiorstwach pracowało 39% ogółu osób, w firmach małych 13%, średnich 19%, zaś 29% w firmach dużych.

Przeciętna liczba zatrudnionych wyniosła 6,5 mln osób. Co piąty zatrudniony pracował w mikroprzedsiębiorstwie, 16% w firmach małych, zaś co czwarty w średnich. Największa część spośród zatrudnionych (ponad 39%) pracowała w firmach dużych.

Najwięcej osób pracowało w *Przetwórstwie przemysłowym* oraz w *Handlu i naprawie pojazdów samochodowych* (odpowiednio 2.358 tys. i 2.252 tys. osób). Kolejnymi najbardziej licznymi branżami pod względem liczby pracujących były *Budownictwo* oraz *Transport*.

W województwie *mazowieckim* pracowała co piąta osoba, w *śląskim* było to 13%, zaś w *wielkopolskim* 10% ogółu pracujących. W ujęciu zarówno bezwzględnym jak i względnym najbardziej uprzemysłowionym województwem jest *śląskie*, gdzie w przemyśle pracowało blisko 500 tys. osób (40% ogółu pracujących w tym województwie). Najniższy odsetek pracujących w przemyśle występuje w *mazowieckim*, w którym najwięcej osób pracuje w branżach usługowych (30%). Z kolei w słabiej rozwiniętych województwach, jak *podlaskie* czy *lubelskie*, relatywnie duża część osób pracuje w handlu (po ponad 30% pracujących).

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie
"Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2009 r."
GUS

Wielkość przychodów osiągniętych przez przedsiębiorstwa w 2009 r. wyniosła 3.079 mld zł i było to nieco mniej niż w roku 2008. Wzrost przychodów odnotowały mikroprzedsiębiorstwa oraz firmy duże, w grupie firm małych oraz średnich przychody były natomiast niższe.

Zysk brutto, podobnie jak przychody, był nieco niższy niż w roku 2008 i wyniósł 256 mld zł. Największą część tej wielkości wypracowały mikroprzedsiębiorstwa (ponad 100 mld zł), firmy duże osiągnęły 81 mld zł, średnie 39 mld zł zaś małe 30 mld zł zysku brutto.

Wartość nakładów inwestycyjnych w 2009 r. osiągnęła wartość blisko 144 mld zł i było to o 13 mld zł mniej niż w roku 2008. Wzrost inwestycji odnotowano jedynie w mikroprzedsiębiorstwach. Ponad połowa nakładów inwestycyjnych została poniesiona w zaledwie trzech województwach: mazowieckim, śląskim oraz pomorskim. Z kolei wartość nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na jednego pracującego najwyższa była w województwie pomorskim oraz mazowieckim, a także w świętokrzyskim i łódzkim.

Innowacyjność rozumiana jako zdolność do tworzenia i adaptacji rozwiązań technicznych, organizacyjnych lub innych w codziennej praktyce przedsiębiorstw oraz innych podmiotów jest jednym z czynników determinujących konkurencyjność danej gospodarki w długim okresie.

Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle wyniosły w 2009 r. 22,7 mld zł, natomiast w sektorze usług 8,3 mld zł²⁶. Oznacza to spadek nakładów w porównaniu z 2008 r., kiedy to w przemyśle wyniosły one 25,4 mld zł, a w sektorze usług 12,6 mld zł. Zdecydowaną większość nakładów poniosły jednostki sektora prywatnego (w sektorze przemysłu 70% a w sektorze usług 90% nakładów). Spadek ten jest najprawdopodobniej związany z sytuacją finansową przedsiębiorstw w 2009 r., gdy polska gospodarka została silniej wystawiona na negatywny wpływ kryzysu finansowego.

Wzrosła wartość nakładów na działalność innowacyjną przypadających na 1 przedsiębiorstwo prowadzące działalność innowacyjną w przemyśle, która wyniosła 4711,76 tys. zł. (w 2008 było to 4614,7 tys. zł), natomiast w sektorze usług wartość ta spadła znacząco gdyż wyniosła 2000 tys. zł. (w 2008 r. było to 4642,5 tys. zł.).

Niemniej należy podkreślić, iż w Polsce systematycznie rośnie liczba jednostek angażujących się w działalność innowacyjną (tzn. takich organizacji, które wydają na ten cel środki). W 2009 r. liczba podmiotów finansujących działania innowacyjne wyniosła 1286, i wzrosła od roku 2005 o 193 jednostki.

2009 rok był kolejnym z rzędu (trend zapoczątkowany w 2007 r.), w którym nie nastąpiły znaczące zmiany w strukturze produkcji sprzedanej przedsiębiorstw według poziomów techniki. W 2009 roku udział sektorów przetwórstwa przemysłowego wysokiej techniki wzrósł o 0,2% w porównaniu do roku poprzedniego i wyniósł 5,4%. Udział średnio-wysokiej techniki wzrósł w porównaniu do roku poprzedniego o 0,4% i wynosił 26,3%. Udział średnio-niskiej techniki zmniejszył się o 0,1% i wynosił 33,7%. Udział niskiej techniki wynosił 35,1% i zmniejszył się do roku poprzedniego o 0,7%.

W 2009 r. w porównaniu z 2008 r. nastąpił zauważalny wzrost udziału eksportu produktów wysokiej techniki w eksporcie ogółem z 4,3% do 5,7% oraz importu wyrobów wysokiej techniki do importu ogółem z 9,9% do 11,8%. Eksport wyrobów high-tech wzrósł z 17429 mln zł. do 24153,4 mln zł. a import z 49434,6 mln zł. do 54504,7 mln zł.

Ogólna wartość nakładów na działalność badawczą i rozwojową (B+R) w 2009 r. wynosiła w cenach bieżących 9070 mln zł, co oznacza przyrost w porównaniu z rokiem poprzednim o ok. 1,4 mld zł (15%). Wzrost środków przeznaczonych na badania (szczególnie w okresie ostatnich dwóch lat) przyniósł pewną poprawę w finansowaniu sfery B+R. Średni wskaźnik nakładów na B+R w relacji do PKB (GERD/PKB) wzrósł z 0,57% z 2007 r. do 0,67% w 2009 r., ale jest to zaledwie 1/3 GERD/PKB dla 27 krajów Unii Europejskiej, który osiągnął w 2007 r. 1,77% a w 2009 r. 2%.

Z ogólnej kwoty 9070 mln zł przeznaczonych na działalność B+R, przypadało na sektory: rządowy 60,4% środków (prawie dwukrotny wzrost w porównaniu do 35,3% w 2008 r.), szkoły wyższe 6,7% (znaczący spadek z 33,6% w 2008 r.) oraz przedsiębiorstwa 27,1% (spadek w porównaniu z 30,9% w 2008 r.). Niepokojącym zjawiskiem w Polsce jest niski udział środków przedsiębiorstw w nakładach ogółem przeznaczonych na działalność B+R i spadek tego wskaźnika w 2009 r.

Ważną miarą procesów innowacyjnych są wskaźniki obrazujące ochronę własności przemysłowej w danym kraju. W 2009 r. w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej dokonano 2899 zgłoszeń krajowych wynalazków, tj. o 16,5% więcej w stosunku do roku poprzedniego oraz udzielono 1536 patentów na wynalazki krajowe, tj. o 5,9% więcej niż przed rokiem (wobec spadku o 2,5% w porównaniu z 2007 r.)²⁷. W 2009 r. zgłoszenia wynalazków dokonane przez szkoły wyższe, jednostki naukowe PAN

²⁶ Zob. *Nauka i technika w 2009 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011.

²⁷ Zob. tamże str. 491.

i instytuty badawcze (dawne JBR-y) stanowiły 42,1% ogólnej liczby aplikacji, jedną trzecią – zgłoszenia osób fizycznych, a blisko jedną piątą – podmiotów gospodarczych.

Instrumentem Unii Europejskiej mierzącym innowacyjność poszczególnych krajów członkowskich, jest Innovation Union Scoreboard (IUS)²⁸. Warto podkreślić, iż IUS został stworzony do monitorowania implementacji strategii Europa 2020. Instrument ten zastąpił stosowany do 2009 r. European Innovation Scoreboard (EIS).

Tak jak poprzednim razem (2009), w 2010 r. Polska została zakwalifikowana do grupy umiarkowanych innowatorów (moderate innovators), w której zajęła przedostatnie miejsce wyprzedzając jedynie Słowację. Należy podkreślić, iż tylko w przypadku jednego wymiaru innowacyjności (Zasoby ludzkie – Human Resources), uzyskano wynik lepszy niż średnia dla UE-27. Wyniki badań wskazują, iż Polskę charakteryzuje o prawie połowę niższy niż średni dla UE-27 wynik wskaźnika SII - Summary Innovation Index. Należy podkreślić, iż przyrost SII w przypadku Polski jest na poziomie średnim dla grupy krajów zaliczanych do umiarkowanych innowatorów.

W porównaniu z wydanym w styczniu 2010 r. poprzednim raportem EIS 2009, należy podkreślić zmianę następujących wskaźników dla Polski w IUS 2010:

- wzrost wskaźnika *Wydatki na innowacje niezwiązane z pracami B+R (% obrotów)* z 1,03 do 1,25,
- wzrost wskaźnika *Udział (%) eksportu wyrobów z wiodących sektorów usługowych wiedzy w eksporcie ogółem* 27,2 do 30,6,
- wzrost wskaźnika *Udział (%) osób z wykształceniem wyższym w grupie wiekowej 25-34* z 19,6 do 32,8 (przy czym w IUS 2010 wskaźnik został zawężony – przedział wiekowy z 25-64 został zmieniony na 25-34),
- wzrost wskaźnika *Udział (%) sprzedaży nowych lub zmodernizowanych wyrobów dla rynku (new-to-market) w sprzedaży przedsiębiorstw ogółem* z 4,56 do 9,84 (przy czym wskaźnik ten w IUS 2010 liczony jest sumarycznie ze wskaźnikiem *Udział (%) sprzedaży nowych lub zmodernizowanych wyrobów dla przedsiębiorstw (new-to-firm) w sprzedaży przedsiębiorstw ogółem*),
- wzrost wskaźnika *Udział (%) sprzedaży nowych lub zmodernizowanych wyrobów dla przedsiębiorstw (new-to-firm) w sprzedaży przedsiębiorstw ogółem* z 5,55 do 9,84 (przy czym wskaźnik ten w IUS 2010 liczony jest sumarycznie ze wskaźnikiem *Udział (%) sprzedaży nowych lub zmodernizowanych wyrobów dla rynku (new-to-market) w sprzedaży przedsiębiorstw ogółem*).

Instrumenty wspierania innowacyjności w 2010 r.

Największy katalog instrumentów wsparcia działalności innowacyjnej znajduje się w Programie Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka, 2007–2013 (PO IG), którego głównym celem jest rozwój polskiej gospodarki w oparciu o innowacyjne przedsiębiorstwa. W gospodarce opartej na wiedzy innowacyjność jest jednym z czynników przewagi konkurencyjnej, a projektowanie nowych produktów i technologii jest niezbędne do konkurowania na globalnym rynku. W ramach PO IG wspierane są przede wszystkim inwestycje, w wyniku których powstaną nowe lub znacząco ulepszone produkty. Wsparcie udzielane jest głównie na inwestycje w zakresie innowacji produktowych oraz procesowych. Z uwagi na niską skłonność polskich przedsiębiorców do inwestowania w innowacje, w tym zwłaszcza oparte na prowadzeniu prac B+R, w PO IG przewidziany został instrument wsparcia (w działaniu 1.4), polegający na dofinansowaniu realizacji przez przedsiębiorców projektów celowych, obejmujących badania przemysłowe i/lub prace rozwojowe oraz zakładających wdrożenie wyników tych badań lub prac

²⁸ Zob. <http://www.proinno-europe.eu/inno-metrics/page/innovation-union-scoreboard-2010>

w działalności gospodarczej przedsiębiorcy. Celem powyższego instrumentu jest podniesienie innowacyjności przedsiębiorców, dzięki wykorzystywaniu przez nich rezultatów prac B+R.

Instrumenty wsparcia w ramach PO IG skierowano m.in. do przedsiębiorców, w tym MSP, instytucji wspierających powstawanie innowacyjnych przedsiębiorstw, a także instytucji otoczenia biznesu oraz ich sieci.

Łączna alokacja Programu Operacyjnego to 9,71 mld EUR (około 38,1 mld zł) z czego 8,25 mld EUR (32,4 mld zł) pochodzi ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Łączna alokacja dla działań podległych Ministerstwu Gospodarki stanowi ok. 4,4 mld EUR (17,5 mld zł) czyli 45% całej alokacji Programu, w tym na poszczególne priorytety przeznaczono:

- III priorytet Kapitał dla innowacji - alokacja 340 mln EUR,
- IV priorytet Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia – alokacja: 3 430 mln EUR,
- V priorytet Dyfuzja innowacji - alokacja: 399 mln EUR,
- VI priorytet Polska gospodarka na rynku międzynarodowym - alokacja: 273 mln EUR.

Łączna alokacja dla Działania 1.4 *Wsparcie projektów celowych*, (Priorytet I PO IG) dla którego Instytucją Pośredniczącą jest MNiSW, natomiast Instytucją Wdrażającą – PARP, wynosi 390 mln EUR.

Do 5 sierpnia 2011 r. w ramach wszystkich działań nadzorowanych przez MG podpisano 3.599 umów o dofinansowanie na łączną kwotę dofinansowania ok. 12,1 mld zł (w tym ok. 10,3 mld zł ze środków EFRR), co stanowi 67,7% wykorzystania środków unijnych. Do końca kwietnia 2011 r. beneficjentom wypłacono ok. 4,1 mld zł, w tym ok. 3,5 mld zł ze środków wspólnotowych, co stanowi około 22,4% alokacji dla tych działań.

Jeśli chodzi o działanie 1.4 PO IG (Priorytet I), wg stanu na dzień 30 kwietnia 2011 r. podpisane zostały 483 umowy o dofinansowanie o wartości ok. 578 mln zł

Programy realizowane z udziałem funduszy strukturalnych nie są jedynymi działaniami mającymi przyczynić się do rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw. W 2010 r. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) kontynuowała realizację programu pilotażowego *Bon na innowacje* finansowanego z budżetu państwa.

Celem programu „**Bon na innowacje**” jest zainicjowanie kontaktów przedsiębiorców ze sferą naukową. Wsparciem w ramach programu „Bon na innowacje” są objęte usługi w zakresie innowacji - dotyczące wdrożenia lub rozwoju produktu lub technologii. Mogą z niego skorzystać mikro i mali przedsiębiorcy, którzy w roku złożenia wniosku oraz w ciągu 3 lat kalendarzowych poprzedzających rok złożenia wniosku o udzielenie wsparcia w ramach programu „Bon na innowacje”, nie korzystali z usług żadnej jednostki naukowej w zakresie prac badawczo-rozwojowych. Przedsiębiorca może uzyskać wsparcie w maksymalnej wysokości 15 000 zł. Na realizację programu w 2010 r. zaplanowano środki w wysokości ok. 9,5 mln zł. W okresie składania wniosków do PARP wpłynęło 814 wniosków na łączną kwotę ok. 12,2 mln zł. Pozytywnie oceniono 646 wniosków na kwotę ok. 9,7 mln zł. Udzielono wsparcia tj. podpisano obustronnie umowy z 600 beneficjentami na kwotę ok. 9 mln zł. Ostatecznie dokonano 575 wypłat na rzecz beneficjentów na łączną kwotę ok. 8,6 mln zł (dla porównania: w 2008 r. – udzielono wsparcia 82 beneficjentom na kwotę ok. 1,2 mln zł, w 2009 r. – udzielono wsparcia 443 beneficjentom na kwotę ok. 6,5 mln zł). Program „Bon na innowacje” jest kontynuowany w 2011 r. Na jego realizację zaplanowano środki w wysokości ok. 8,6 mln zł. W okresie naboru (do 2 czerwca br.) do PARP wpłynęło 1125 wniosków na kwotę ok. 16,8 mln zł.

W 2010 r. kontynuowano prace nad wprowadzeniem nowego instrumentu wsparcia dla przedsiębiorców składających wnioski projektowe w ramach **międzynarodowych programów innowacyjnych**. Przedsiębiorca, który złożył wniosek projektowy (jako koordynator albo partner) w odpowiedzi na konkurs ogłoszony w ramach międzynarodowego programu innowacyjnego i otrzymał pozytywną ocenę

formalną wniosku będzie mógł wystąpić do PARP o wsparcie na uzyskanie grantu w celu pokrycia wydatków związanych z przygotowaniem tego wniosku. Wysokość wsparcia dla koordynatora projektu wynosi 75 tys. zł, a dla przedsiębiorcy uczestniczącego w projekcie jako partner – 35 tys. zł. Planowany budżet programu pn. „Wsparcie na uzyskanie grantu”, który będzie wdrażany w latach 2011-2014, wynosi 8 mln zł. Program ma zachęcać MSP do uczestnictwa w międzynarodowych programach innowacyjnych oraz do współpracy ze środowiskiem naukowym. Instrument ten został ostatecznie wprowadzony rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 14 kwietnia 2011 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie udzielania przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pomocy finansowej niezwiązanej z programami operacyjnymi (Dz. U. Nr 86, poz. 472). Nabór wniosków przez PARP rozpoczął się w czerwcu 2011 r.

W 2010 r. przedsiębiorcy mogli również skorzystać z usług sieci europejskiej Enterprise Europe Network (EEN) częściowo finansowanej w ramach wspólnotowego Programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji (Program CIP). Sieć EEN świadczy usługi wsparcia dla przedsiębiorstw za pośrednictwem ok. 600 punktów kontaktowych zlokalizowanych w 48 krajach (EU27, państwa kandydujące: Turcja, Była Jugosłowiańska Republika Macedonii, państwa EOG: Norwegia, Islandia, inne państwa: Armenia, Izrael, Szwajcaria, Bośnia i Hercegowina, Chile, Chiny, Chorwacja, Egipt, Japonia, Meksyk, Czarnogóra, Rosja, Serbia, Korea Płd., Syria, Tunezja, USA). W Polsce działa 30 ośrodków zgrupowanych w czterech konsorcjach.

Sieć EEN świadczy mikro-, małym- i średnim przedsiębiorcom następujące usługi:

- działania informacyjne i doradcze z zakresu prawa i polityk Unii Europejskiej, prowadzenia działalności gospodarczej za granicą, dostępu do źródeł finansowania, transferu technologii oraz udziału w programach ramowych UE,
- pomoc w znalezieniu partnerów do współpracy gospodarczej oraz transferu technologii, organizowanie wyjazdów polskich firm na imprezy kooperacyjne (targi i misje) współfinansowane przez Komisję Europejską mające na celu ożywienie współpracy pomiędzy regionami i krajami,
- udzielanie odpowiedzi na zadawane za pośrednictwem sieci pytania przedsiębiorców z krajów Unii Europejskiej dotyczące warunków formalno-prawnych działalności gospodarczej w Polsce i możliwości współpracy z polskimi przedsiębiorstwami i instytucjami,
- organizacja szkoleń, warsztatów, seminariów,
- usługi z zakresu transferu technologii, w tym audyty technologiczne, wymiana ofert technologicznych, pomoc w poszukiwaniu partnerów technologicznych oraz kojarzenie przedsiębiorców z jednostkami naukowymi,
- wspieranie udziału MSP w 7 Programie Ramowym na rzecz badań i rozwoju technologicznego.

W okresie 1 lipca 2009 r.– 31 grudnia 2010 r. z usług 30 ośrodków działających w ramach 4 konsorcjów skorzystało prawie 29 tys. podmiotów, w tym ponad 17 tys. MSP, 3,8 tys. osób rozpoczynających działalność gospodarczą oraz 588 jednostek naukowych. Opracowano i opublikowano 1044 profile technologiczne, skojarzono 771 podmiotów zainteresowanych kupnem i oferujących technologie, przeprowadzono 699 audytów technologicznych, zorganizowano ponad 460 warsztatów, szkoleń i seminariów w różnych obszarach tematycznych, zamieszczono w bazie ofert Komisji Europejskiej 750 profili i ofert polskich przedsiębiorców. Na stronie internetowej www.een.org.pl znajdują się informacje na temat działalności sieci EEN w Polsce.

W sierpniu 2010 r. została udostępniona przedsiębiorcom poszukującym krajowych rozwiązań innowacyjnych **Baza Wiedzy o Nowych Technologiach** dostępna pod adresem www.innowacje.gov.pl. Baza służy gromadzeniu i udostępnianiu ofert technologicznych przygotowanych przez instytuty badawcze nadzorowane przez Ministra Gospodarki oraz przez centra badawczo-rozwojowe (CBR). Na koniec 2010 r. w Bazie znajdowało się ponad 229 ofert technologicznych i 33 profile instytutów/CBR.

Przedsiębiorcy, którzy nie znajdują oferty spełniającej ich oczekiwania mają możliwość wprowadzania zapytań o poszukiwane technologie. Umożliwi to instytutom badawczym poznanie potrzeb technologicznych polskich przedsiębiorstw oraz ukierunkowanie tworzonych rozwiązań na oczekiwania rynku.

W 2010 r. kontynuowano wsparcie Ministerstwa Gospodarki dla **Akademickich Inkubatorów Przedsiębiorczości**. Działające na uczelniach inkubatory przedsiębiorczości rozwijają przedsiębiorczość wśród młodzieży akademickiej, aktywizują i podnoszą kwalifikacje zawodowe oraz zapewniają młodym przedsiębiorcom pomoc w zakładaniu własnego biznesu. Wsparcie mogły otrzymać Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości w rozumieniu art. 86 ustawy „Prawo o szkolnictwie wyższym” z dnia 27 lipca 2005 r. (Dz. U. z dnia 30 sierpnia 2005 r. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.), czyli prowadzone przez uczelnie inkubatory utworzone w formie:

- jednostki ogólnouczelnianej działającej na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez Senat uczelni,
- spółki handlowej lub fundacji, działającej w oparciu o odpowiednie dokumenty ustrojowe.

Wnioski o dofinansowanie mogły składać uczelnie publiczne i niepubliczne. Wysokość dofinansowania wynosiła maksymalnie 15 tys. zł. W odpowiedzi na ogłoszony w 2010 r. konkurs wnioski o wsparcie złożyło 15 szkół wyższych. Umowy zostały podpisane z 13 Wnioskodawcami na łączną kwotę ok. 191 tys. zł.

Jedną z zachęt dla przedsiębiorstw do prowadzenia działalności innowacyjnej są instrumenty podatkowe zawarte w ustawie o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej.

Status **Centrum Badawczo-Rozwojowego** (CBR) to mechanizm ukierunkowany na rozwój prywatnego sektora badawczo-rozwojowego oraz wzrost nakładów prywatnych przedsiębiorstw badawczych na prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych oraz zwiększenie podaży usług B+R na rynku. Status CBR jest nadawany przedsiębiorcy osiągającemu co najmniej 1,2 mln EUR przychodu rocznego ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych, z czego co najmniej 20% musi pochodzić ze sprzedaży wytworzonych przez przedsiębiorcę usług badawczo-rozwojowych lub praw własności przemysłowej. Przedsiębiorca, który uzyskał status centrum badawczo-rozwojowego, jest zwolniony z podatków od nieruchomości (w tym rolnych i leśnych) zajętych na prowadzenie badań i prac rozwojowych oraz utworzyć fundusz innowacyjności z comiesięcznego odpisu wynoszącego nie więcej niż 20% przychodu. Środki odpisane na fundusz innowacyjności stanowią koszt uzyskania przychodu dla CBR zaś ich wydatkowanie musi nastąpić do końca roku podatkowego następującego po roku, w którym dokonano odliczenia. Mechanizm ten umożliwia pomniejszenie podstawy opodatkowania jednorazowo o koszty środków trwałych oraz koszty bieżące przed ich faktycznym poniesieniem. Środki trwale sfinansowane z funduszu innowacyjności nie mogą być amortyzowane. Kosztów bieżących sfinansowanych z funduszu innowacyjności nie zalicza się do kosztów uzyskania przychodu.

Według stanu na dzień 5 lipca 2011 r. w Polsce działa 19 centrów badawczo-rozwojowych²⁹. Ankieta wśród 30 największych przedsiębiorstw prowadzących badania naukowe w Polsce (nie posiadających statusu CBR) wskazuje, że większość badanych przedsiębiorstw uważa, że status CBR przynosi korzyści podatkowe i marketingowe (prestż firmy, rozwój działu naukowego, łatwiejszy dostęp do pomocy na badania i rozwój, nawiązanie współpracy z uczelniami i firmami) i zamierza ubiegać się o przyznanie statusu CBR. Jednocześnie jednak połowa z ankietowanych przedsiębiorstw wskazała na zbyt małe zachęty podatkowe dla CBR.

²⁹ Zob. <http://bip.mg.gov.pl/Jednostki+organizacyjne+nadzorowane+lub+podlegle/Centra+badawczo+rozwojowe>

Drugą ulgą podatkową wprowadzoną ustawą o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej jest ulga podatkowa na zakup nowej technologii w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz podatku dochodowym od osób prawnych. Z tej ulgi może skorzystać każdy przedsiębiorca. Warunkiem skorzystania z ulgi jest przydatność nowej technologii do statutowej działalności podatnika oraz uzyskanie od jednostki naukowej (uczelnia, instytut badawczy) opinii, że technologia jest nowa. Za nową technologię uznaje się wiedzę technologiczną w postaci wartości niematerialnych i prawnych lub zakupioną na podstawie umowy, która nie jest stosowana na świecie dłużej niż 5 lat. Od podstawy opodatkowania można odliczyć 50% ceny nowej technologii. Jednocześnie wartość nowej technologii w całości podlega amortyzacji.

W roku 2006 kiedy ulga (w CIT i PIT) weszła w życie skorzystało z niej zaledwie 12 przedsiębiorców, w 2007 r. już 136, w 2008 liczba beneficjentów spadła do 37, a w 2009 r. wyniosła 40 beneficjentów. W 2010 roku z ulgi skorzystała rekordowa liczba 431 podatników (33 – CIT, 398 – PIT). Oznacza to ogromny wzrost zainteresowania tą formą wsparcia przez przedsiębiorców.

Łącznie koszt ulgi w podatku CIT i PIT dla budżetu w okresie 2006-2009 wyniósł około 8,1 mln zł, w tym:

- w roku 2006 kwota przedsiębiorcy odliczyli od podstawy opodatkowania kwotę 9,7 mln zł, z czego skutek budżetowy (niezapłacony podatek) to 1,8 mln,
- w roku 2007 kwota odliczenia = 4,5 mln zł, skutek budżetowy = 0,9 mln zł,
- w roku 2008 kwota odliczenia = 7,9 mln zł, skutek budżetowy = 1,5 mln zł,
- w roku 2009 kwota odliczenia = 20 mln zł, skutek budżetowy = 3,8 mln zł,
- w roku 2010 kwota odliczenia = 31,5 mln zł, skutek budżetowy = 5,9 mln zł.

Ankieta przeprowadzona na próbie 100 przedsiębiorców działających w sektorach, w których najczęściej korzystano z ulgi wykazała, że 43% przedsiębiorców nie wie o możliwości korzystania z ulgi. Drugim powodem niskiego stopnia wykorzystania tego mechanizmu podatkowego wydaje się być niska absorpcja nowych technologii w polskich przedsiębiorstwach.

2.5 Zarządzanie jakością

Przedsiębiorstwa działające w konkurencyjnym otoczeniu rynkowym muszą nieustannie pracować nad stworzeniem, a następnie nad zachowaniem przewagi konkurencyjnej. Dzisiejsze firmy nie tylko tworzą i wdrażają nowoczesne rozwiązania technologiczne i techniczne, aby lepiej odpowiedzieć na wyzwania, jakie stawiają przed nimi konsumenci oraz interesariusze. Jednym ze źródeł przewagi konkurencyjnej może stać się wdrożenie zarządzania jakością przez przedsiębiorstwo.

Wprowadzenie zarządzania jakością do danego przedsiębiorstwa jest silnie wspierane przez międzynarodowe systemy i zestawy norm. Konieczne jest odpowiednie dopasowanie wymogów tychże norm do potrzeb oraz potencjału danej firmy. Aktualnie najbardziej popularnym standardem w zakresie zarządzania jakością jest rodzina norm ISO z serii 9001. Aktualny wariant normy, tzn. 2008 zastąpił niezwykle popularny wariant 2000, jednak nie wprowadził znaczących zmian na poziomie technicznym ani implementacyjnym. System zarządzania jakością na bazie normy ISO 9001:2000/2008 charakteryzuje się koncentracją na potrzebach klientów, odpowiedzialnością kierownictwa za całość procesów biznesowych, zaangażowaniem pracowników, podejściem procesowym w organizacji oraz systemowym w zarządzaniu, ciągłym doskonaleniu i pozytywnymi relacjami z klientami. Warto również wspomnieć, iż norma ISO 14001, związana z ochroną środowiska również znajduje coraz większą liczbę implementacji.

Wg raportu The ISO Survey - 2009³⁰ do końca 2009 r. na świecie wydano ok. 1,06 mln certyfikatów, poświadczających wdrożenie systemu zarządzania jakością zgodnie z normą ISO 9001:2000/2008. Rok wcześniej ilość wdrożeń wyniosła ok. 982 tys., co oznacza wzrost r/r o ok. 8%. Największą liczbę certyfikatów w roku 2009 wydano w Chinach (ok. 257 tys.), we Włoszech (ok. 130 tys.) oraz w Japonii (ok. 68 tys.). Kraje z najwyższą dynamiką przyrostu liczby certyfikatów to: Rosja (wzrost o ok. 37 tys.), Chiny (wzrost o ok. 32 tys.) oraz Włochy (wzrost o ok. 11 tys.). W 2009 r. w Polsce wydano aż 1742 certyfikaty, co dało 7. miejsce w klasyfikacji krajów o najwyższym przyroście ich liczby.

Warto odnotować również rosnące zainteresowanie przedsiębiorstw problemami ekologicznie odpowiedzialnego rozwoju. To zainteresowanie wyraża się rosnącą liczbą certyfikatów z serii 14001, których w 2009 wydano aż 223 tys. Jest to wzrost o 34 tys. w liczbach bezwzględnych względem roku poprzedniego, czyli o 18%. Największą liczbę certyfikatów wydano w: Chinach (ok. 55 tys.), Japonii (ok. 39 tys.) oraz Hiszpanii (16 tys.). Kraje mogące poszczycić się najwyższą dynamiką przyrostu liczby certyfikatów względem roku 2008 to: Chiny (wzrost o 16 tys.), Japonia (wzrost o ok. 4 tys.) oraz Rumunia (wzrost o ok. 3 tys.).

³⁰ Zob. www.iso.org

3. OTOCZENIE INSTYTUCJONALNE PRZEDSIĘBIORSTW

3.1 Otoczenie regulacyjne

Otoczenie regulacyjne wciąż pozostaje w katalogu czynników hamujących wzrost przedsiębiorczości w Polsce. Zbyt skomplikowane i niezrozumiałe prawo jest wymieniane w sondażach publicznych jako bariera rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej. Jeżeli już uda się przebrnąć przez labirynt formalności okazuje się, że często prawo nakłada na przedsiębiorców nadmierne obowiązki, powodując po ich stronie nieuzasadnione koszty – takie z reguły są doświadczenia przedsiębiorców. Przedsiębiorstwa ze swej natury nie są przygotowane na ryzyko regulacyjne, dlatego też częste zmiany prawa postrzegają jako działania wymierzone przeciwko nim.

3.1.1. Reforma regulacji

Lepsze regulacje prawne stanowią jeden z priorytetów strategicznych Ministerstwa Gospodarki i w celu poprawy nowo tworzonych i istniejących rozwiązań prawnych ministerstwo realizuje program reformy prawa, który stawia przed sobą dwa następujące główne cele:

- stworzenie opartego na dowodach i stabilnego procesu zarządzania legislacyjnego oraz
- ograniczenie biurokracji poprzez uproszczenie prawa i redukcję barier dla przedsiębiorczości.

Tworzenie Lepszego Prawa, nazywane również Reformą Regulacji, jest polskim odpowiednikiem inicjatywy *Better/Smart Regulation*, zapoczątkowanej przez Komisję Europejską w 2002 r.

Zmiana systemu stanowienia prawa – Ocena Skutków Regulacji

Ocena Skutków Regulacji, w skrócie OSR, w bardziej ogólnym znaczeniu określana również jako Ocena Wpływu, oznacza analityczne przedstawienie prognozowanych skutków podejmowanych działań. Ocena Skutków Regulacji jest narzędziem, które łączy pozostałe elementy Reformy Regulacji, stanowiąc podstawę polityki opartej na dowodach.

Prawidłowo funkcjonujący system OSR pozwala na identyfikację najważniejszych szans i zagrożeń, jakie niesie ze sobą nowa regulacja. OSR dokonywana na odpowiednio wczesnym etapie prac wspomaga podejmowanie decyzji legislacyjnych i zapobiega wprowadzaniu kosztownych regulacji. Założenia do projektów aktów normatywnych, przygotowane na bazie prawidłowo przeprowadzonej OSR, przyczyniają się do sprawnego wdrożenia i funkcjonowania prawa. W celu wsparcia sporządzających analizy OSR w 2010 r. uruchomiono portal (platformę elektroniczną), zawierający narzędzia analityczne oraz zbiór wybranych OSR, przygotowanych zgodnie z „Wytycznymi do OSR”.

Konsultacje społeczne

Wpływ na proces stanowienia prawa, a w konsekwencji na lepsze regulacje prawne mają konsultacje społeczne. Dają one możliwość zgłoszenia sugestii stronom oraz organizacjom, których dotyczy przedmiot objęty procesem legislacyjnym. Z jednej strony mogą one przyczynić się do lepszych jakościowo i merytorycznie przyjmowanych rozwiązań, a z drugiej strony równoważą niejednokrotnie odmienne interesy stron będących podmiotami gry rynkowej, dając gwarancje zachowania pokoju społecznego

w procesach reform i zmian systemowych. Do konsultacji społecznych przywiązuje się szczególną rolę. Dlatego proces konsultacji odbywa się dwutorowo. Partnerzy społeczni mają możliwość opiniowania projektów aktów prawnych na mocy ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców (Dz. U. Nr 55, poz. 235, z późn. zm.), a ponadto, niejednokrotnie już na etapie założeń, przyszłe rozwiązania są przedmiotem konsultacji w ramach Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-

Gospodarczych. W zakresie przestrzegania procesu konsultacji dużą rolę odgrywa również Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, odpowiedzialne za dialog społeczny.

Konsultacje on-line

W ramach reformy systemu stanowienia prawa w Polsce, trwają również prace nad zwiększeniem transparentności procesu legislacyjnego poprzez efektywne wspieranie procedury związanej z opiniowaniem projektów aktów prawnych. Wprowadzenie jasnych reguł zasięgania opinii oraz uporządkowanie stanu prawnego w tym zakresie przyczyni się do poprawy jakości procesu konsultacji społecznych. W związku z tym powstał katalog zasad konsultacji aktów prawnych na dwóch etapach: opracowywania założeń oraz konsultowania gotowych projektów. Podręcznik „Zasady konsultacji przeprowadzanych podczas przygotowywania dokumentów rządowych” został przyjęty przez Komitet Rady Ministrów 30 lipca 2009 r. jako uzupełnienie Wytycznych do Oceny Skutków Regulacji.

W celu dalszego zwiększenia wpływu partnerów społecznych na kształt rozwiązań regulacyjnych projektowany jest internetowy system konsultacji. Głównym celem konsultacji on-line jest stworzenie platformy wymiany myśli, doświadczeń, analiz, propozycji, rekomendacji przy tworzeniu danej regulacji, jak i ich przechowywania i odpowiedniego archiwizowania. Projektowany system ma w perspektywie długofalowej umożliwić przegląd historycznych wersji danego aktu prawnego wraz z postulatami i uwagami przedsiębiorców, jak i uwidocznic proces ewolucji danej regulacji. Wykorzystywane w ten sposób narzędzie ma szansę stać się pełną bazą wiedzy na temat aktu prawnego i umożliwić legislatorom sprawniejsze wyszukiwanie ewentualnych barier i obciążeń gospodarczych w już istniejących aktach prawnych.

Należy dodać, że Ministerstwo Gospodarki na stronie BIP uruchomiło narzędzie umożliwiające zgłaszanie uwag oraz opinii dotyczących obowiązujących przepisów prawa. Dzięki temu rozwiązaniu każdy przedsiębiorca (i nie tylko) może przyczynić się do poprawy jakości przepisów oraz pomóc w porządkowaniu prawa poprzez eliminację z systemu niepotrzebnych regulacji.

Upraszczenie prawa

Głównym komponentem reformy regulacji są zmiany uproszczeniowe i dereglamentacyjne w prawie gospodarczym, sukcesywnie wprowadzane w ramach tzw. „Pakietu na rzecz przedsiębiorczości”. Głównym celem Pakietu jest ułatwienie podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Pierwsze ustawy tworzące Pakiet weszły w życie w 2008 r. Do chwili obecnej wprowadzono zmiany w 18 ustawach, najważniejszych z punktu widzenia przedsiębiorców. W roku 2010 wprowadzono w życie dwie ustawy z Pakietu: 14 czerwca 2010 r. weszła w życie ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych (Dz. U. Nr 81, poz. 530) natomiast 10 kwietnia 2010 r. weszła w życie ustawa z 4 marca 2010 r. o świadczeniu usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 47, poz. 278). Ponadto, 1 lipca 2011 r. zaczęła obowiązywać ustawa o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców.

Tworząc nowe rozwiązania legislacyjne dotyczące życia gospodarczego priorytetem pozostaje uwzględnienie specyfiki mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Działania uproszczeniowe w stosunku do MŚP obejmują takie obszary jak: dostęp do kapitału, komercjalizacja technologii, prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej oraz tworzenie firm technologicznych. Likwidowanie zbędnych bądź dublujących się, nierzadko sprzecznych przepisów, zmniejszanie reglamentacji, zwiększanie swobody działalności gospodarczej oraz poprawa przejrzystości i jednoznaczności obowiązujących przepisów mają przyczynić się do stworzenia otoczenia regulacyjnego przyjaznego obywatelom i przedsiębiorcom. Podstawowym założeniem Reformy Regulacji w zakresie upraszczania prawa jest realizacja misji Ministerstwa Gospodarki, czyli stworzenie najlepszych warunków prowadzenia działalności gospodarczej w Europie.

Pierwsza ustawa deregulacyjna

Istotnym projektem legislacyjnym MG składającym się na „Pakiet na rzecz przedsiębiorczości” jest ustawa z dnia 25 marca 2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, która weszła w życie 1 lipca 2011 r. Ustawa została przygotowana po kompleksowym przeglądzie polskiego prawa gospodarczego. W sumie przeanalizowano 209 ustaw, po czym zaproponowano nowelizację ok. 100 ustaw, uwzględniając przy tym wiele postulatów zgłaszanych przez stowarzyszenia obywateli i organizacje gospodarcze w zakresie ułatwiania kontaktów z administracją publiczną, w tym prowadzenia działalności gospodarczej. Głównym celem ustawy jest wprowadzenie prawa składania oświadczeń w miejsce obecnego obowiązku przedstawiania zaświadczeń przy podejmowaniu i wykonywaniu działalności gospodarczej. Tą drogą zostanie zbudowana w Polsce kultura oświadczeń, w miejsce uciążliwej, nieuzasadnionej i kosztownej pod każdym względem kultury zaświadczeń. Instytucja oświadczenia ma na celu zmianę dotychczasowej praktyki nakładającej na obywateli ciężar udowodnienia stanu faktycznego i prawnego. Przedsiębiorca lub obywatel będzie miał jednak prawo do uzyskania zaświadczenia, jeśli nie będzie on pewny swojego statusu prawnego lub stanu faktycznego. Drugim z celów ustawy jest ograniczenie liczby zezwoleń, licencji, zgód wydawanych przez administrację, co sprawia, że ustawa zyskała również charakter antykryzysowy. Oznacza to, że ustawa o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, wraz z pozostałymi ustawami „Pakietu dla przedsiębiorczości”, stanowi pierwszą od początku lat dziewięćdziesiątych prawdziwą, spójną reformę prawa gospodarczego.

Według danych z oceny skutków regulacji wprowadzone rozwiązania dadzą wymierne korzyści po stronie przedsiębiorców i obywateli. Dla przykładu zmiana kultury oświadczeń w przypadku samego ZUS przyniesie ponad 250 mln zł oszczędności. W przypadku zaświadczeń wydawanych na potrzeby socjalne (gdzie beneficjentami są głównie obywatele) oszczędność może wynieść w okolicach 1 mld zł rocznie. Natomiast oszczędności związane z wydawaniem przez gminy dokumentów (zaświadczeń) wyniosą nawet do 5 mld zł rocznie.

Zmieniając przepisy kierowano się zasadą, by organ administracji jak najwięcej informacji mógł pozyskać elektronicznie bądź korzystając z informacji będących w posiadaniu innych organów administracji. Po analizie 280 zaświadczeń występujących w 120 ustawach ostatecznie wprowadzono zmiany w 77 ustawach znosząc 217 zaświadczeń.

Druga ustawa deregulacyjna

Ministerstwo Gospodarki przygotowało także ustawę o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców, która została uchwalona przez Sejm w dniu 16 września 2011 r. Ustawa zawiera rozwiązania mające na celu zredukowanie obowiązków nałożonych na przedsiębiorców oraz ograniczenie barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców. Ustawa przynosi kolejne ułatwienia w prowadzeniu działalności gospodarczej w Polsce, co korzystnie wpłynie na aktywność gospodarczą oraz efektywność i wydajność pracy w przedsiębiorstwach. Założenia ustawy powstały we współpracy z organizacjami przedsiębiorców.

Ustawa przewiduje m.in. likwidację Monitora Polskiego B (co oznacza *de facto* zwolnienie przedsiębiorców z obecnego kosztownego obowiązku publikacji sprawozdania finansowego w tym dzienniku), skrócenie z 10 do 5 lat okresu przedawnienia należności z tytułu składek do ZUS i KRUS, zmniejszenie częstotliwości przekazywania przez płatnika ubezpieczonemu informacji o zapłaconych składkach do ZUS i NFZ z imiennych raportów miesięcznych, skrócenie obowiązkowego okresu przechowywania dokumentów ZUS. Ponadto ustawa wprowadza rozwiązanie, które zobowiązuje Ministra Finansów do wydawania ogólnych interpretacji podatkowych na wnioski podatników, a nie tylko z urzędu jak to jest obecnie. Wprowadza również zwolnienia i wyłączenia w zakresie podatku akcyzowego na węgiel i koks oraz procedury uproszczone w zakresie wyrobów akcyzowych.

Szacuje się, że zaproponowana przez Ministerstwo Gospodarki redukcja obowiązków informacyjnych (OI) i ograniczenie barier może przynieść przedsiębiorcom oszczędności rzędu co najmniej 3 mld zł rocznie.

Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej

Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej (CEIDG) to teleinformatyczny system rejestracji i ewidencji przedsiębiorców będących osobami fizycznymi. Zgodnie z ustawą z dnia 13 maja 2011 r. o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz niektórych innych ustaw³¹ został on uruchomiony 1 lipca 2011 r. Od tego dnia każdy nowy przedsiębiorca (osoba fizyczna) może się zarejestrować w CEIDG przez Internet lub w dowolnym Urzędzie Gminy, który weryfikuje i wprowadza dane do systemu. W ramach systemu udało się zorganizować bieżącą współpracę oraz elektroniczny obieg informacji pomiędzy wszystkimi instytucjami zaangażowanymi w proces rejestracji działalności gospodarczej – MSWiA (PESEL), UdSC (POBYT), KPRM (Karta Polaka), MS (KRK), GUS (REGON), MF (US / CRP KEP), ZUS/KRUS. Działalność gospodarczą można rozpocząć z chwilą złożenia poprawnego wniosku. Wniosek przez Internet można potwierdzić podpisem elektronicznym lub Profilem Zaufanym. Dodatkowo na potrzeby przedsiębiorców oraz urzędników gmin uruchomiona została infolinia (801 055 088). W okresie od 1 lipca do 14 września 2011 r. w CEIDG zarejestrowało się ponad 25 tys. przedsiębiorców, w tym 1006 samodzielnie przez Internet, w większości przy użyciu Profilu Zaufanego. Wg stanu na dzień 12 września br. gminy zadeklarowały prawie 3,2 mln wpisów zgromadzonych w gminnych ewidencjach działalności gospodarczej.

Redukcja obciążeń administracyjnych

Obok uproszczenia obowiązujących przepisów, drugim zadaniem jest redukcja obciążeń administracyjnych. Zadanie redukcji obciążeń administracyjnych jest odpowiedzią na zalecenia Komisji Europejskiej, realizującej podobne działanie w obrębie przepisów unijnych. Obecnie w tej inicjatywie biorą udział prawie wszystkie kraje Unii Europejskiej. Redukcja obciążeń administracyjnych jest obecnie realizowana w sześciu obszarach priorytetowych, tj. w obszarze środowisko, planowanie i zagospodarowanie przestrzenne, usługi turystyczne, prawo pracy, prawo działalności gospodarczej oraz prawo probiercze. Celem jest zagregowane zmniejszenie obciążeń administracyjnych w wymienionych obszarach o 25% do końca 2011 r. „Raport na temat realizacji celu redukcji obciążeń administracyjnych” przyjęty przez Radę Ministrów 26 października 2010 r. wskazuje, że dotychczas zakończone prace (uchwalone akty prawne, które już obowiązują) wpłynęły na redukcję obciążeń o 6,54%.

Oprócz redukcji obciążeń administracyjnych w priorytetowych obszarach prawa przygotowane są plany redukcyjne dla pozostałych obszarów prawa gospodarczego. Będzie to tzw. drugi etap redukcji. Przeprowadzona analiza otworzy drogę do ustalenia celu redukcji w tym obszarze i dokonania odpowiednich zmian legislacyjnych.

W 2010 r. przeprowadzono pomiar obciążeń administracyjnych nakładanych na przedsiębiorców przez przepisy prawa gospodarczego. Pomiar dotyczył 6,2 tys. obowiązków informacyjnych zidentyfikowanych w 482 aktach prawnych. Jak wynika z badania, suma rocznych kosztów administracyjnych ponoszonych przez przedsiębiorców w Polsce wynosi 77,6 mld zł, co stanowi ok. 6,1% PKB Polski. Suma rocznych kosztów obciążeń administracyjnych wynosi 37,3 mld zł (ok. 2,9% PKB). Spośród 3,7 tys. obowiązków informacyjnych poddanych badaniu, 3,4 tys. generują koszty administracyjne. Średni koszt związany z realizacją takiego obowiązku to prawie 23 mln zł. Z przeprowadzonego pomiaru bazowego wynika, że najbardziej kosztownym obowiązkiem informacyjnym jest prowadzenie rachunkowości, które kosztuje rocznie wszystkich zobowiązanych do tego przedsiębiorców prawie 14 mld zł. Następnie najbardziej kosztowne obowiązki dotyczą zobowiązań z zakresu prawa podatkowego oraz rocznych sprawozdań

³¹ Dz.U. z 2011 r. Nr 131, poz. 764.

finansowych. Pierwsze 10 najbardziej kosztownych obowiązków informacyjnych generuje aż 65% łącznych kosztów administracyjnych w gospodarce.

Z przeprowadzonego pomiaru wynika, że najbardziej uciążliwym aspektem wykonywania przepisów dla przedsiębiorców jest ich duża pracochłonność, która może wynikać z wielu przyczyn (np. niemożność wysłania wniosku drogą elektroniczną). Przedsiębiorcy wskazują również na szeroki zakres wymaganej informacji, którą muszą dostarczać. Często przepisy są dla nich nieużyteczne, gdyż muszą wielokrotnie powielać dane – przekazywać te same informacje do kilku organów lub do tego samego organu kilkakrotnie. Ponad 13% respondentów, którzy odnieśli się do źródeł uciążliwości, wskazało na brak namacalnego celu/efektu wykonywania obowiązku, jako najbardziej irytujący aspekt wypełniania przepisów. Wskazuje to na fakt, iż przepisy, a zwłaszcza ich cel są często niezrozumiałe i nielogiczne dla przedsiębiorców.

Tabela 12 Pierwsze dziesięć pozycji rankingu OI według łącznych rocznych kosztów administracyjnych

Pozycja	Opis skrócony obowiązku informacyjnego	Roczne łączne koszty administracyjne w gospodarce (w zł)
1	Prowadzenie rachunkowości	13 739 891 173
2	Prowadzenie ewidencji rachunkowej zapewniającej określenie dochodu (straty), podstawy opodatkowania i wysokości należnego podatku za rok podatkowy	12 675 884 775
3	Składanie zeznania do celów podatkowych	10 210 501 372
4	Dokumentowanie płatności przedsiębiorcy związanych z wykonywaną przez niego działalnością	3 714 284 692
5	Prowadzenie ewidencji obrotu i kwot podatku należnego przy użyciu kasy rejestrującej	2 625 245 035
6	Stosowanie przez przedsiębiorców standardów klasyfikacyjnych w prowadzonej dokumentacji biznesowej	2 022 656 447
7	Prowadzenie ewidencji rachunkowej umożliwiającej obliczenie odpisów amortyzacyjnych środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych zgodnie z przepisami ustawy o podatku dochodowym	1 760 915 279
8	Prowadzenie dokumentacji medycznej przez pielęgniarkę lub położną	1 483 447 617
9	Składanie przez biegłego rewidenta swojego sprawozdania	1 292 518 644
10	Podawanie numeru i daty wystawienia faktury potwierdzającej nabycie produktów rolnych w dokumencie stwierdzającym dokonanie zapłaty należności za nie	1 251 819 753

Źródło: wyniki pomiaru bazowego.

W trakcie prowadzonego pomiaru bazowego zebrano także interesujące spostrzeżenia dotyczące postulowanych kierunków i sposobów zmian wykonywanych obowiązków, tj. komentarze przedsiębiorców nt. uciążliwości oraz zasadności stosowania poszczególnych obowiązków informacyjnych w wybranych aktach prawnych. Najczęściej proponowaną zmianą, postulowaną przez przedsiębiorców, jest zastąpienie trybu papierowego trybem elektronicznym.

3.1.2 Obowiązki sprawozdawcze przedsiębiorców

Wiele zobowiązań nakłada na przedsiębiorców ustawa o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r. Nr 88, poz. 439 z późn. zm.). Zgodnie z art. 30 tej ustawy każdy podmiot gospodarki narodowej musi m.in. przekazywać informacje i dane statystyczne dotyczące prowadzonej działalności i jej wyników. Obowiązki sprawozdawcze mogą być nałożone na przedsiębiorców jednorazowo, systematycznie lub okresowo, a przekazywanie danych jest nieodpłatne.

W 2010 r. obowiązki sprawozdawcze przedsiębiorców określał *Program badań statystycznych statystyki publicznej wprowadzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2009 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2010* (Dz. U. Nr 3, poz. 14 z późn. zm.). Zawierał on łącznie 242 tematy badawcze (w roku 2009 było to 230 tematów, w 2008 r. – 226, w 2007 r. – 218). Zakres badań został wzbogacony m.in. o tematy, dotyczące rachunku przepływów materialnych, popytu na usługi, zróżnicowania poziomu i dynamiki rozwoju regionalnego. Ponadto w roku 2010 przeprowadzono jedenaście badań cyklicznych, realizowanych w założonych odstępach czasowych (co dwa i więcej lat), m.in.: praca a obowiązki rodzinne, praca nierejestrowana, zatrudnienie i wynagrodzenia w administracji publicznej i obronie narodowej; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne, ochrona zdrowia w gospodarstwach domowych, badanie zużycia paliw i energii w gospodarstwach domowych.

W rezultacie w roku 2010 przedsiębiorcy realizowali swoje obowiązki informacyjne w oparciu o prawie 500 wzorów formularzy sprawozdawczych, kwestionariuszy i ankiet statystycznych³². Program badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2010 był nowelizowany dwukrotnie rozporządzeniami Rady Ministrów, natomiast rozporządzenie dotyczące wzorów formularzy sprawozdawczych nowelizowano jednokrotnie rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów.

Statystyka, podobnie jak inne obszary administracji dąży do zminimalizowania kontaktów przedsiębiorcy z urzędem. Wprowadzona zasada "jednego okienka" przy zakładaniu własnej firmy m.in. zupełnie eliminuje obowiązek składania wniosków o nadanie numeru REGON bezpośrednio w urzędzie statystycznym.

Od początku 2009 r. zaczął także funkcjonować portal Sprawozdawczy GUS, za pośrednictwem którego podmioty zobowiązane do składania określonych sprawozdań statystycznych przekazują je do GUS w formie elektronicznej. Przedsiębiorcy, którzy zatrudniają nie więcej niż 5 osób, mogą przekazywać dane statystyczne w formie papierowej po przesłaniu do urzędu statystycznego oświadczenia o wyborze tej formy. W portalu udostępnione są aplikacje, umożliwiające wypełnienie formularza on-line. Wybrane sprawozdania są również udostępniane w aplikacji off-line, co daje możliwość wypełnienia sprawozdań, bez konieczności bezpośredniego połączenia z Internetem. Ponadto portal posiada usługę, pozwalającą na wyświetlenie stanu aktualnych obowiązków sprawozdawczych, którymi respondent jest objęty w danym roku.

Korzystanie z Portalu Sprawozdawczego niewątpliwie wpływa na zmniejszenie ponoszonych kosztów działalności, nie ogranicza jednak ilości wypełnianych sprawozdań i przekazywanych informacji. Nie są to często informacje podstawowe tworzone w ramach funkcjonowania przedsiębiorstwa lub wymagane przepisami prawa. Zdarza się, że wypełnianie sprawozdań wymaga od przedsiębiorców dokonywania wielostopniowych obliczeń oraz stosowania skomplikowanych wzorów. Należy podkreślić, że wzrastające zapotrzebowanie na wysokiej jakości informację statystyczną, wynikające zarówno z prawa krajowego jak i międzynarodowego, nie powinno powodować dodatkowego obciążenia przedsiębiorców.

Zgodnie z ustawą o statystyce publicznej podmioty gospodarki narodowej są jednocześnie obowiązane do stosowania w prowadzonej ewidencji i dokumentacji oraz rachunkowości standardów klasyfikacyjnych, stosowanie których stwarza równie często wiele trudności. Do klasyfikowania efektów działalności jednostek stosuje się klasyfikację produktów zwaną Polską Klasyfikacją Wyrobów i Usług (PKWiU). Przez ostatnie lata stosowane były równorzędnie dwie klasyfikacje PKWiU, co powodowało dodatkowe obciążenia zarówno przedsiębiorców, jak i urzędów statystycznych. Dla celów statystycznych stosowano PKWiU z roku 2008 (Dz. U. Nr 207, poz. 1293 z późn. zm.), natomiast dla celów: podatkowych PKWiU z roku 1997 (Dz. U. Nr 42, poz. 264 z późn. zm.). Od początku roku 2011 obowiązuje już jedna klasyfikacja PKWiU 2008. Jest ona dostosowana do klasyfikacji europejskich oraz do rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i wdrażaniu nowych technologii.

W dniu 1 lutego 2011 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie zgłoszeń INTRASTAT (Dz. U. Nr 216, poz. 1422), które wprowadziło zmiany w funkcjonowaniu systemu INTRASTAT³³ w Polsce. Główną zmianą jest przejęcie przez Dyrektora Izby Celnej w Szczecinie wszelkich obowiązków związanych z przyjmowaniem zgłoszeń INTRASTAT i ich obsługą, a także w sprawach wezwań, upomnień oraz w sprawie kary pieniężnej. Zmiana ta przyczyni

³² Ustalone rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 kwietnia 2010 r. w sprawie określenia wzorów formularzy sprawozdawczych, objaśnień co do sposobu ich wypełniania oraz wzorów kwestionariuszy i ankiet statystycznych stosowanych w badaniach statystycznych, ustalonych w programie badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2010 (Dz. U. Nr 106, poz. 676 z późn. zm.).

³³ System statystyki obrotów handlowych pomiędzy członkami UE.

się do ujednolicenia zasad prowadzenia postępowań w sprawach dotyczących zgłoszeń INTRASTAT, co wpłynie na polepszenie jakości obsługi tych zgłoszeń oraz postępowań prowadzonych w sprawach tych zgłoszeń. Zapewnienie jednolitości zasad oraz wysoka specjalizacja osób obsługujących te zgłoszenia przyczyni się także do poprawy jakości danych statystycznych zbieranych za pomocą zgłoszeń INTRASTAT.

Ponadto wprowadzono formę elektroniczną jako podstawową formę dokonywania zgłoszeń INTRASTAT. Stosowanie elektronicznej formy zgłoszeń INTRASTAT skróci czas obsługi tych zgłoszeń, co przełoży się na bardziej efektywne działanie administracji celnej oraz szybszą obsługę podmiotów. Ponadto dla osób zobowiązanych do dokonywania zgłoszeń INTRASTAT dokonywanie zgłoszeń INTRASTAT w formie elektronicznej będzie stanowiło znacznie dogodniejszą i efektywniejszą – także z przyczyn finansowych – formę dokonywania zgłoszenia. Możliwość dokonania zgłoszenia INTRASTAT w formie pisemnej zachowano jedynie dla uzasadnionych przypadków, po uprzednim poinformowaniu organu celnego.

Dodatkowymi obowiązkami sprawozdawczymi wynikającymi z zapisów w ustawach, które należało wypełnić w roku 2010 i 2011 były przeprowadzone spisy powszechne: Powszechny Spis Rolny w roku 2010 oraz Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w roku 2011. Spisy te realizowane były metodą mieszaną tj. z wykorzystaniem systemów informacyjnych administracji publicznej oraz danych zebranych w badaniu pełnym i reprezentacyjnym. Po raz pierwszy wprowadzono możliwość samopisu internetowego poprzez specjalną aplikację.

Pamiętając iż statystyka publiczna stanowi niezbędny element w informacyjnym systemie społeczeństwa, dostarczając organom władzy państwowej, sektorowi gospodarczemu i społeczeństwu oficjalnych danych statystycznych z wielu dziedzin gospodarki należy dążyć do dalszego upraszczania sprawozdawczości, skutecznego wykorzystywania źródeł administracyjnych, a co za tym idzie zmniejszenia obciążeń sprawozdawczych.

3.1.3 System podatkowy

W okresie od stycznia 2010 r. do czerwca 2011 r. weszły w życie zmiany przepisów dotyczących podatku dochodowego od osób fizycznych i osób prawnych, podatku od towarów i usług, podatków i opłat lokalnych oraz podatku akcyzowego, mające wpływ na prowadzenie działalności gospodarczej i rozwój przedsiębiorczości.

1. Podatek dochodowy od osób fizycznych i podatek dochodowy od osób prawnych

- 1) Ustawą z dnia 5 marca 2009 r. *o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych* (Dz. U. Nr 69, poz. 587) podwyższono na lata podatkowe rozpoczynające się w latach 2009-2010 limit kwoty jednorazowej amortyzacji z 50.000 do 100.000 EUR. Z podwyższonego limitu mogli korzystać mali podatnicy oraz podatnicy rozpoczynający prowadzenie działalności (w ich przypadku rozszerzono ten instrument także na drugi rok prowadzenia działalności);
- 2) Ustawą z dnia 27 sierpnia 2009 r. – *Przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych* (Dz. U. Nr 157, poz. 1241), do katalogu zwolnień podatkowych określonych w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1992 r. *o podatku dochodowym od osób fizycznych* Dz. U. z 2010 r. Nr 51, poz. 307, z późn. zm.) oraz w art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. *o podatku dochodowym od osób prawnych* (Dz. U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.) wprowadzono 1 stycznia 2010 r. zwolnienia przedmiotowe, dotyczące:
 - a. płatności na realizację projektów w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich, otrzymanych z Banku Gospodarstwa Krajowego, z wyłączeniem płatności

- otrzymanych przez wykonawców; zwolnienie nie ma zastosowania do dochodów uzyskanych ze stosunku pracy i stosunków pokrewnych;
- b. środków finansowych otrzymanych przez uczestnika projektu jako pomoc udzielona w ramach programu finansowanego z udziałem środków europejskich, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.
- 3) Ustawa z dnia 23 października 2009 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. Nr 201, poz. 1541), umożliwiła podatnikom PIT, począwszy od 1 stycznia 2010 r., zaliczenie do przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej, przychodów z odpłatnego zbycia tzw. pierwotnych świadectw pochodzenia energii otrzymanych przez przedsiębiorstwa zajmujące się wytwarzaniem energii elektrycznej w odnawialnych źródłach energii.
 - 4) Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 75, poz. 473), która weszła w życie 20 maja 2010 r.:
 - a. Umożliwiła opodatkowanie dochodów według stawki 19% podatnikom podatku PIT, którzy w poprzednim roku podatkowym wykonywali – jako pracownicy – czynności odpowiadające czynnościom, które zamierzają świadczyć w ramach działalności gospodarczej na rzecz swojego byłego lub obecnego pracodawcy. Przed zmianą, wykonywanie takich czynności w poprzednim roku podatkowym, wyłączało możliwość opodatkowania dochodów w tej formie.
 - b. Wydłużyła o rok okres, w którym środki przekazane na fundusz innowacyjności przez Centra Badawczo-Rozwojowe, o których mowa w ustawie z dnia 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej (Dz. U. Nr 116, poz. 730), powinny być wydatkowane, aby korzystały ze zwolnienia od opodatkowania. W konsekwencji, środki funduszu innowacyjności powinny być wydatkowane w roku podatkowym, w którym zostały przekazane do tego funduszu lub w roku następnym. Dopiero po tym okresie, w razie ich niewykorzystania zgodnie z przeznaczeniem, zostają opodatkowane, przez zaliczenie ich do przychodów.
 - 5) Ustawą z dnia 19 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz. U. Nr 57, poz. 352) wprowadzono zmiany dotyczące kosztów uzyskania przychodów związanych z tzw. sprzedażą premii. Przed zmianą, prawo do uznania podatku należnego za koszt uzyskania przychodu ograniczało się do przypadków przekazania lub zużycia przez podatnika towarów lub świadczenia usług na potrzeby reprezentacji i reklamy.
Od 1 stycznia 2011 r., kosztem uzyskania przychodów jest także podatek należny od nieodpłatnie przekazanych towarów w przypadku, gdy wyłącznym warunkiem ich przekazania jest uprzednie nabycie przez otrzymującego towarów lub usług w określonej ilości lub wartości. Zmiany te weszły w życie od 1 stycznia 2011 r.
 - 6) Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. Nr 219, poz. 1442) dostosowała przepisy ustaw o podatkach dochodowych do nowo wprowadzonej klasyfikacji PKWiU z 2008 r.
 - 7) Zmiany wynikające z ustawy z dnia 25 listopada 2010 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. Nr 226, poz. 1478): (weszły w życie od 1 stycznia 2011 r.):
 - a. W zakresie zasad opodatkowania dochodów uzyskiwanych przez podatników PIT i CIT z tytułu udziału w spółkach niebędących osobami prawnymi wprowadzono rozwiązania nakierowane na wyeliminowanie problemów interpretacyjnych, a dotyczące m.in.:

- skutków podatkowych wniesienia wkładu do spółki,
 - zasad wyceny i amortyzacji wniesionych składników majątkowych,
 - zasad ustalania kosztów przy zbyciu przedmiotu wkładu,
 - skutków podatkowych likwidacji spółki lub wystąpienia wspólnika z takiej spółki,
 - w korespondencji z powyższymi zmianami pozostaje rezygnacja ze zryczałtowanego 10% podatku z remanentu likwidacyjnego w PIT. Zmiana ta dotyczy również podatników prowadzących samodzielnie działalność gospodarczą;
- b. Objęto zakresem zwolnienia podmiotowego (w podatku CIT) zagraniczne fundusze inwestycyjne i emerytalne, ustalając jednocześnie katalog warunków materialnych i formalnych, których spełnienie pozwala na uznanie, iż zagraniczny fundusz inwestycyjny lub emerytalny z państwa członkowskiego Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) działa na analogicznych zasadach, jak fundusze krajowe;
- c. W celu zapewnienia równego traktowania podmiotów mających siedzibę w UE oraz w krajach EOG rozszerzono zakres podmiotowy zwolnienia w podatku CIT z opodatkowania dochodów z odsetek i należności licencyjnych wypłacanych pomiędzy spółkami powiązanymi o podmioty mające siedzibę w krajach EOG, nienależących do UE. Zwolnienie to wchodzi w życie 1 lipca 2013 r. Do tego czasu obowiązuje okres przejściowy, w którym Polska ma obecnie prawo pobierać podatek w wysokości 5 % od wypłat dokonywanych na rzecz podmiotów objętych docelowo zwolnieniem;
- d. Wprowadzono możliwość podpisywania wspólnego zeznania podatkowego przez jednego z małżonków (zastosowanie do dochodów uzyskanych w 2010 r.);
- e. Ujednolicono zasady przeliczania na złote przychodów i innych wartości wyrażonych w walutach obcych w podatku PIT. Przyjęto zasady przeliczania wartości wyrażonych w walutach obcych (przychody, koszty, wydatki, podatek) przy zastosowaniu metody określonej dla przychodów uzyskiwanych z działalności gospodarczej, tj. według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień uzyskania przychodu, oraz skumulowano te regulacje w art. 11a ustawy PIT.
- 8) Ustawa z dnia 25 marca 2011 r. o *zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych* (Dz. U. Nr 75, poz. 398) wprowadziła do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych możliwość odliczenia od dochodu do opodatkowania wpłat na indywidualne konto zabezpieczenia emerytalnego. Przepisy umożliwiające dokonanie tego odliczenia wchodzi w życie od 1 stycznia 2012 r.
- 9) Ustawa z dnia 25 marca 2011 r. o *ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców* (Dz. U. Nr 106, poz. 622), która wchodzi w życie 1 lipca 2011 r., dokonuje nowelizacji ustaw o podatkach dochodowych polegającej na dostosowaniu ich do:
- tzw. leasingu konsumenckiego, czyli leasingu skierowanego do osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej oraz
 - możliwości przekształcenia przedsiębiorcy, będącego osobą fizyczną, w spółkę kapitałową.

2. Podatek od towarów i usług

- 1) Ustawą z dnia 16 grudnia 2010 r. o *zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz ustawy o transporcie drogowym* (Dz. U. Nr 247, poz. 1652) wprowadzono zmiany polegające m.in. na:
- likwidacji obowiązku przedkładania naczelnikom urzędów skarbowych kopii zaświadczeń wydawanych przez okręgowe stacje kontroli pojazdów, potwierdzających spełnienie wymagań dla pojazdów samochodowych określonych w art. 86 ust. 4 pkt 1 - 4 ustawy o podatku od towarów i usług;
 - likwidacji obowiązku informowania naczelników urzędów skarbowych o zmianach objętych ww. zaświadczeniami;

- odstąpieniu od sankcyjnego rozwiązania dotyczącego zasad korygowania odliczonego uprzednio podatku naliczonego w sytuacji wprowadzenia w pojeździe samochodowym zmian, w wyniku których pojazd nie spełnia wymagań określonych w art. 86 ust. 4 pkt 1 - 4 ustawy o VAT;
 - rozszerzeniu katalogu przypadków, w których brak jest konieczności posiadania potwierdzenia odbioru faktur korygujących – zmiana ta wpływa na zmniejszenie obciążeń administracyjnych.
- Rozwiązania w tiret 1 i 2 zmniejszają obowiązki administracyjne po stronie podatnika, odciażają też administrację podatkową od gromadzenia kopii zaświadczeń, których oryginały znajdują się w dokumentacji podatnika.

Zmiany te weszły w życie 1 stycznia 2011 r.

- 2) Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 17 grudnia 2010 r. w sprawie przesyłania faktur w formie elektronicznej, zasad ich przechowywania oraz trybu udostępniania organowi podatkowemu lub organowi kontroli skarbowej (Dz. U. Nr 249.poz. 1661), które zostało skorelowane z rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 9 grudnia 2010 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, wystawiania faktur, sposobu ich przechowywania oraz listy towarów i usług, do których nie mają zastosowania zwolnienia od podatku od towarów i usług (Dz. U. Nr 244, poz. 1627) zliberalizowano zasady przesyłania i przechowywania faktur elektronicznych. Celem wprowadzenia zmian zawartych w ww. rozporządzeniach było uproszczenie obrotu fakturami, tak aby faktury elektroniczne stały się realną alternatywą dla faktur papierowych – zmiany te, poprzez obniżenie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, wpływają na zmniejszenie obciążeń administracyjnych.

Zmiany te weszły w życie 1 stycznia 2011 r.

- 3) Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 27 grudnia 2010 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, wystawiania faktur, sposobu ich przechowywania oraz listy towarów i usług, do których nie mają zastosowania zwolnienia od podatku od towarów i usług (Dz. U. Nr 255, poz. 1713) zliberalizowano zasady wystawiania zbiorczych faktur korygujących w przypadku udzielania rabatów „okresowych”. Podatnik udzielający rabatu w odniesieniu do wszystkich dostaw towarów lub usług dokonanych dla jednego odbiorcy w danym okresie, może wystawić jedną zbiorczą fakturę korygującą do tych dostaw – zmiana ta, poprzez obniżenie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, wpływa na zmniejszenie obciążeń administracyjnych.

Zmiana ta weszła w życie 1 stycznia 2011 r.

- 4) Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 2010 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług - Dz. U. Nr 246, poz.1649) wprowadzono nowe rozwiązania dotyczące zwolnienia od podatku od towarów i usług importu towarów w przypadku, gdy miejscem przeznaczenia tych towarów jest terytorium państwa członkowskiego inne niż terytorium kraju i wywóz z terytorium kraju tych towarów nastąpi w ramach wewnątrzwspólnotowej dostawy towarów. Zmiana polega m.in. na liberalizacji warunku stosowania tego zwolnienia poprzez zniesienie, co do zasady, obowiązku składania zabezpieczenia. Jedynie w sytuacji, gdy podmiot korzystający z przedmiotowego zwolnienia nie będzie przedstawiał w określonym przepisami terminie dokumentów potwierdzających wykazanie w informacji podsumowującej wewnątrzwspólnotowej dostawy towarów, a więc nie będzie spełniał jednego z warunków zwolnienia, chcąc skorzystać z przedmiotowego zwolnienia zobowiązany będzie do składania stosownego zabezpieczenia.

Zmiana ta weszła w życie 1 stycznia 2011 r.

- 5) Ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz ustawy – Prawo o miarach (Dz. U. Nr 64, poz. 332) wprowadzono zmiany polegające m.in. na:
 - ułatwieniu rozliczeń podatku związanego z importem towarów przesyłanych następnie do innego państwa członkowskiego poprzez modyfikację definicji przedstawiciela podatkowego i umożliwienie agencjom celnym pełnienie funkcji przedstawiciela podatkowego;

- zniesieniu obowiązku składania zabezpieczeń przez podatników rozliczających podatek z tytułu importu towarów bezpośrednio w deklaracji podatkowej (przed zmianą podatnicy ci obowiązani są do składania do organu celnego zabezpieczenia w wysokości kwoty podatku) – wpływa to na poprawę płynności finansowej importerów;
- umożliwieniu podatnikom zarejestrowanym jako podatnicy VAT UE nieskładania deklaracji podatkowych za okresy rozliczeniowe, w których zawiesili oni wykonywanie działalności gospodarczej na podstawie przepisów o swobodzie działalności gospodarczej na takich samych zasadach, co pozostałym podatnikom – wpływa to na zmniejszenie obciążeń administracyjnych;
- umożliwieniu dokonywania zwrotu podróżnym nie tylko w gotówce, ale również w formie bezgotówkowej – zmiana ta ułatwia dokonywanie rozliczeń w tym obszarze;
- uproszczeniu procedury przejścia przez rolnika ryczałtowego na rozliczanie podatku według zasad ogólnych;
- zmianie zasad rozliczania podatku od towarów i usług w obrocie złomem i uprawnieniami do emisji do powietrza gazów cieplarnianych. Zmiana ta wiąże się z wprowadzeniem mechanizmu odwróconego obciążenia (ang. reverse charge mechanizm) polegającego na przesunięciu, w przypadku gdy sprzedawca i nabywca są podatnikami podatku VAT nie korzystającymi ze zwolnień od tego podatku, obowiązku rozliczenia podatku z tytułu dostawy złomu oraz przenoszenia uprawnień do emisji gazów cieplarnianych, z dostawcy na nabywcę – celem wprowadzenia tej zmiany było zapobieżenie występowania w tym obszarze nadużyć podatkowych, co w efekcie przyczynia się do powstania warunków dla prawidłowej konkurencji gospodarczej w ww. zakresie;
- odejściu od zakazu odliczania podatku naliczonego, w sytuacji gdy udział obrotów opodatkowanych w obrotach ogółem nie przekroczył w poprzednim roku 2 %; ze zmianą tą wiąże się zniesienie zakazu dokonywania korekt rocznych w sytuacji, gdy różnica pomiędzy proporcjami (wstępną i zasadniczą) nie przekracza 2 pkt procentowych – wpływa to na zmniejszenie obciążeń administracyjnych i poprawę płynności finansowej podatników;
- odejściu od wyłączenia prawa do odliczenia podatku naliczonego w przypadku importu usług, w związku z którym zapłata należności dokonywana jest na rzecz podmiotu mającego miejsce zamieszkania, siedzibę lub zarząd na obszarze jednego z krajów lub terytoriów określonych w przepisach podatkowych jako tzw. „raje podatkowe” – wpływa to na poprawę płynności finansowej podatników;
- wydłużeniu terminu płatności podatku z tytułu importu usług i z tytułu dostawy towarów, dla której podatnikiem jest ich nabywca; po zmianie przepisów płatność dokonywana jest, nie jak przed zmianą w terminie 14 dni od dnia powstania obowiązku podatkowego, ale za okresy miesięczne w terminie do 25. dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym powstał obowiązek podatkowy – wpływa to na poprawę płynności finansowej podatników;
- zmianie zakresu tzw. usług portowych objętych stawką podatku 0%; dotyczy to przede wszystkim usług obsługi ładunków na obszarze portów morskich. Zdefiniowano również pojęcie usług służących bezpośrednim potrzebom ładunków.

Zmiany weszły w życie 1 kwietnia 2011 r.

- 6) Rozporządzeniem Ministra Finansów dnia 28 marca 2011 r. w sprawie przedstawiciela podatkowego (Dz. U. Nr 68, poz. 359) zrezygnowano z ustanowienia przedstawiciela w drodze umowy w formie aktu notarialnego na rzecz zwykłej umowy. Zmiana ta ułatwia korzystanie z instytucji przedstawiciela podatkowego i obniża koszty ponoszone przez przedsiębiorców korzystających z tej instytucji.

Zmiana ta weszła w życie 1 kwietnia 2011 r.

- 7) Ustawa z dnia 25 marca 2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców (Dz. U. Nr 106, poz. 622) zawiera zmianę w ustawie o podatku od towarów i usług, zgodnie z którą, dla skorzystania z preferencji w zakresie rozliczenia kwoty podatku należnego z tytułu importu towarów w ramach procedury uproszczonej, umożliwiono

przedstawianie przez podatnika oświadczeń, a nie jak przed tą zmianą zaświadczeń – zmiana ta ułatwi i przyspieszy procedurę rozliczenia kwoty podatku należnego z tytułu importu towarów.

Zmiana ta weszła w życie 1 lipca 2011 r.

- 8) Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług, ustawy o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników oraz ustawy o transporcie drogowym (Dz. U. Nr 134, poz. 780) wprowadzono m.in. uproszczenia dotyczące przeliczania kwot wyrażonych w walucie obcej przez podatników świadczących usługi wstępu na imprezy masowe, w rozumieniu odrębnych przepisów. Zmiana ta wpływa na zmniejszenie obciążeń administracyjnych. Zmiana ta weszła w życie 1 lipca 2011 r.

Powyższe działania w zakresie podatku od towarów i usług dotyczą zarówno przedsiębiorców rozpoczynających działalność gospodarczą, jak i ją już prowadzących.

3. Podatki i opłaty lokalne

- 1) Art. 1 ustawy z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. Nr 225 poz. 1461) art. 1 od 1 stycznia 2011 r. zmienił art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. d) ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 95, poz. 613 ze zm.). Po zmianie preferencyjną stawkę podatku od nieruchomości stosuje się do opodatkowania budynków lub ich części związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych, zajętych przez podmioty udzielające tych świadczeń. Zmiana skutkuje objęciem preferencyjną stawką większej powierzchni zakładów opieki zdrowotnej niż miało to miejsce dotychczas.
- 2) Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. Nr 102, poz. 584) od 19 czerwca br. ulegnie zmianie art. 15 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 95, poz. 613 ze zm.). Wynikiem powyższego nie będzie pobierana opłata targowa od sprzedaży dokonywanej w budynkach lub ich częściach będących targowiskami pod dachem lub halami użytkowymi do targów, aukcji i wystaw.
- 3) Od 1 lipca 2011 r. na mocy art. 80 ustawy z dnia 25 marca 2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców (Dz. U. Nr 106, poz. 622) ulegnie zmianie załącznik do ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. Nr 225, poz. 1635 ze zm.) w części I ust. 36 kolumna 4. W związku ze zmianą, dokonanie wpisu do rejestru działalności regulowanej podmiotu produkującego tablice rejestracyjne będzie zwolnione z opłaty skarbowej.

4. Podatek akcyzowy

W przedmiocie podatku akcyzowego wprowadzono następujące zmiany przepisów ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (tekst jednolity Dz. U. z 2011r., Nr 108, poz. 626), mogące mieć wpływ na prowadzenie działalności gospodarczej i rozwój przedsiębiorczości:

- 1) unormowano krajowy system elektroniczny służący do obsługi przemieszczania wyrobów akcyzowych z zastosowaniem procedury zawieszenia poboru akcyzy, i potwierdzania odbioru wyrobów za pośrednictwem tego Systemu (zastąpiono sformalizowane rozwiązania w tym zakresie, oparte na papierowej dokumentacji procedury),
- 2) uregulowano kwestie związane z elektroniczną obsługą zabezpieczeń akcyzowych w związku z wprowadzeniem systemu teleinformatycznego,
- 3) wprowadzono instytucję "zarejestrowanego wysyłającego" w celu umożliwienia szerszego zastosowania procedury zawieszenia poboru akcyzy w stosunku do importowanych wyrobów akcyzowych,

- 4) określono zasady postępowania w przypadku wystąpienia nieprawidłowości w trakcie przemieszczania wyrobów akcyzowych dopuszczonych do konsumpcji na terytorium Unii Europejskiej,
- 5) rozszerzono możliwość stosowania zabezpieczenia ryczałtowego o obniżonym poziomie na przemieszczanie rurociągami pomiędzy składami podatkowymi ropopochodnych wyrobów akcyzowych i jednocześnie zmniejszono poziom tego zabezpieczenia do 15% kwoty akcyzy, której pobór jest zawieszony,
- 6) wprowadzono regulacje mające na celu zapobieżenie podwójnemu opodatkowaniu akcyzą energii elektrycznej w sytuacji, gdy energia elektryczna, od której akcyza została zapłacona w należytnej wysokości, stanie się ponownie przedmiotem czynności podlegającej opodatkowaniu,
- 7) sprecyzowano, że straty, które są wyłączone spod opodatkowania, nie obejmują nielegalnie pobranej energii,
- 8) powiązano moment powstania obowiązku podatkowego w przypadku energii elektrycznej z wystawieniem przez podatnika nabywcy końcowemu faktury lub innego dokumentu, z którego wynika zapłata należności za sprzedaną przez podatnika energię elektryczną, co z kolei spowodowało modyfikację regulacji dotyczącej składania deklaracji podatkowych oraz obliczania i wpłacania akcyzy przez podatników akcyzy od energii elektrycznej,
- 9) uregulowano zasady dokonywania ponownego wprowadzenia do składu podatkowego wyrobów akcyzowych zwolnionych od akcyzy ze względu na przeznaczenie, niedostarczonych ze składu podatkowego do podmiotu pośredniczącego albo do podmiotu zużywającego, jak również dostarczonych do tych podmiotów, ale zwracanych przez nie, np. w wyniku reklamacji,
- 10) unormowano odpowiednie stosowanie w nabyciu wewnątrzwspólnotowym i w obrocie na terytorium kraju tzw. wiążących informacji taryfowych (WIT) wydawanych na podstawie przepisów prawa celnego, w sprawach z zakresu podatku akcyzowego przez organy podatkowe i podmioty prowadzące działalność w zakresie wyrobów akcyzowych,
- 11) umożliwiono wydawanie zbiorczych dokumentów potwierdzających zapłatę akcyzy od większej ilości nabytych wewnątrzwspólnotowo samochodów osobowych,
- 12) uregulowano opodatkowanie akcyzą samochodów osobowych, w przypadku gdy przed pierwszą rejestracją samochodu na terytorium kraju zamontowany w tym samochodzie silnik o pojemności 2000 centymetrów sześciennych został wymieniony na silnik o większej pojemności lub w samochodzie bez silnika został zamontowany silnik,
- 13) uregulowano sytuację, w której samochód osobowy został dostarczony wewnątrzwspólnotowo albo wyeksportowany w terminie 30 dni od dnia nabycia wewnątrzwspólnotowego lub sprzedaży, wskazując, że obowiązek podatkowy nie powstaje z tytułu nabycia wewnątrzwspólnotowego lub sprzedaży,
- 14) określono, że każdy pojazd należący do kodu CN 8703, dla którego odrębne przepisy nakładają obowiązek rejestracji, będzie podlegał opodatkowaniu,
- 15) zniesiono obowiązek składania informacji podsumowujących przez podmioty dokonujące nabyć wewnątrzwspólnotowych lub dostaw wewnątrzwspólnotowych samochodów osobowych w ramach prowadzonej działalności gospodarczej,
- 16) określono ostateczny termin zmiany wstępnego zapotrzebowania na znaki akcyzy.

5. Cła

Pomimo tego, iż polityka celna jest domeną ustawodawstwa Unii Europejskiej to na płaszczyźnie narodowej każde z państw członkowskich może wprowadzić ułatwienia organizacyjne i uproszczenia legislacyjne na rzecz przedsiębiorców.

Dotychczas przeprowadzone działania na rzecz uproszczenia systemu prawnego to m.in.:

1. Ustawa z dnia 25 marca 2011r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców wprowadziła zmiany do ustawy z dnia 19 marca 2004 r. Prawo celne (Dz. U. Nr 68, poz. 622 z późn. zm.):

- w przypadku gdy składającym wniosek o utworzenie, zmianę powierzchni lub zniesienie wolnego obszaru celnego lub składu wolnocłowego jest osoba prowadząca działalność gospodarczą, we wniosku podaje dodatkowo numer w rejestrze przedsiębiorców albo w ewidencji działalności gospodarczej (nie jest wymagane potwierdzanie tych danych dokumentami),
 - uregulowanie na poziomie ustawy sposobu powiadamiania organu celnego o rozpoczęciu lub zakończeniu działalności w wolnym obszarze celnym lub składzie wolnocłowym. (uregulowanie tych zagadnień w ustawie a nie w rozporządzeniu zwiększy pewność prawa dla podatnika),
 - wyeliminowanie obowiązku dołączania do powiadomienia dodatkowych dokumentów (dokumentu potwierdzającego prowadzenie przez wnioskodawcę działalności gospodarczej, zaświadczenia o nadaniu wnioskodawcy numeru identyfikacyjnego REGON, zaświadczenie o nadaniu numeru NIP, decyzji o nadaniu wnioskodawcy numeru identyfikacji podatkowej). Podmiot jest identyfikowany na podstawie numeru EORI. Baza EORI zawiera bowiem dane rejestracyjne przedsiębiorcy.
2. Rozporządzenie Ministra Finansów zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego trybu i warunków przedstawiania towarów i dokonywania zgłoszeń celnych w obrocie pocztowym (Dz. U. Nr 102, poz. 589). Uproszczenie krajowych regulacji prawnych z zakresu dokonywania zgłoszeń celnych czasopism i książek, wprowadzanych na obszar celny Unii Europejskiej i wyprowadzanych poza ten obszar w obrocie pocztowym świadczonym przez operatora publicznego na podstawie Światowej Konwencji Pocztovej.
 3. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 lipca 2011 r. w sprawie wzorów formularzy stosowanych w sprawach celnych (Dz. U. Nr 166, poz. 995). Celem wprowadzenia tej regulacji jest uproszczenie formalności związanych z czynnościami wykonywanymi przez podmioty, m.in. w związku z ubieganiem się o uzyskanie pozwoleń udzielanych przez organy celne. W tym zakresie w szczególności ograniczono zakres informacji, które wnioskodawca obowiązany jest podawać w treści składanego wniosku, a także ograniczono katalog załączników dołączanych do wniosków. Szczególny nacisk położono na odstąpienie od wymogu przedkładania załączników w sytuacji, gdy wynikające z nich informacje mogą być pozyskane z innych źródeł dostępnych dla organów celnych. Rozporządzenie wejdzie w życie 12 września 2011 r.

3.1.4 Kontrole i nadzór nad przedsiębiorcami

W dniu 9 marca 2009 r. weszła w życie **nowelizacja ustawy o swobodzie działalności gospodarczej**³⁴, która uporządkowała przepisy regulujące prowadzenie kontroli działalności gospodarczej i zmieniła pod tym kątem 58 ustaw. Kluczowa zmiana dotyczy określenia przedmiotu kontroli - ustawa wskazuje, że nie powinien być nim przedsiębiorca, a jedynie wykonywana przez niego działalność gospodarcza. Główne założenia dot. kontroli w firmach sprowadzają się m.in. do: skrócenia czasu ich trwania, wprowadzenia zakazu jednoczesnego prowadzenia więcej niż jednej kontroli u przedsiębiorcy, a także wprowadzenia sankcji wobec urzędu, w przypadku kontroli niezgodnej z prawem. Zmiany miały na celu poprawę sytuacji kontrolowanych przedsiębiorców, którzy od lat sygnalizowali problem relatywnie częstych i uciążliwych kontroli.

Biorąc pod uwagę wielość podmiotów mogących kontrolować przedsiębiorców i trudności z uogólnieniem tendencji w tym zakresie poniżej przedstawiono dane postępowań kontrolnych wybranych instytucji, w szczególności **Państwowej Inspekcji Pracy, urzędów kontroli skarbowej, Inspekcji Handlowej oraz Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów**.

³⁴ Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2009 r. Nr 18, poz. 97).

Przestrzegania prawa pracy, a w szczególności przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy nadzorowane i kontrolowane jest przez **Państwową Inspekcję Pracy**. Zgodnie z danymi zaprezentowanymi za 2010 r.³⁵, inspektorzy PIP przeprowadzili ok. 95 tys. kontroli (ok. 8% więcej niż rok wcześniej) u ponad 70 tys. pracodawców zatrudniających łącznie prawie 3,7 mln osób. W związku ze stwierdzonymi naruszeniami prawa wydanych zostało ponad 337 tys. decyzji nakazowych, o 4,8% mniej niż w 2009 r. Najczęstszy rodzaj sankcji (56%) nałożonych z powodu wykroczeń przeciwko prawom pracownika stanowiły mandaty karne (na łączną kwotę 24,9 mln zł, a więc niewiele mniejsza niż w 2010 r.). 12% sankcji stanowiły wnioski do sądu, a 32% sankcji związanych było ze środkami oddziaływania wychowawczego. Udział tych ostatnich wzrósł kolejny rok z rzędu.

W 2010 r. inspektorzy pracy wydali 33 decyzje nakazujące zaprzestanie prowadzenia działalności bądź działalności określonego rodzaju (spadek o ponad 34% względem 2009 r.). Oprócz decyzji z zakresu bezpieczeństwa pracy, inspektorzy wydali w roku sprawozdawczym prawie 9,4 tys. decyzji nakazujących wypłatę wynagrodzeń lub innych świadczeń ze stosunku pracy. Decyzje te dotyczyły należności dla ponad 117,2 tys. pracowników, na łączną kwotę prawie 180,6 mln zł. W 2009 r. wydano 9,2 tys. decyzji, które dotyczyły 111,9 tys. pracowników na łączną kwotę 142 mln zł. Oprócz decyzji do kontrolowanych pracodawców inspektorzy PIP skierowali również 60,6 tys. wystąpień zawierających łącznie 333,5 tys. wniosków (w zeszłym roku odpowiednio 57,6 tys. i 328,3 tys.).

W 2010 r. na Państwową Inspekcję Pracy wniesiono 191 skarg. Do końca roku udało rozpatrzyć się 128 skarg (ok. 67% całości). W 55 przypadkach (43% rozpatrzonych decyzji) postępowanie przed wojewódzkimi sądami administracyjnymi zostało zakończone odrzuceniem lub oddaleniem skargi. W 73 przypadkach (57% rozpatrzonych decyzji) sąd uwzględnił skargi i uchylił zaskarżoną decyzję.

Warto również podkreślić, iż w porównaniu z zeszłym rokiem spadł z 20% do 18% odsetek podmiotów, w których ujawniono nielegalne zatrudnienie lub inną nielegalną pracę zarobkową. Ta zmiana była związana zarówno ze skutecznością prowadzonych kontroli, jak również ze stabilizacją na rynku pracy.

W 2010 r. **Urzędy Kontroli Skarbowej** przeprowadziły łącznie prawie ponad 10 tys. kontroli³⁶ – o ok. 1% mniej niż rok wcześniej i o 5% mniej niż w 2008 r. Dotyczyły one przede wszystkim obszarów zidentyfikowanych jako niosące największe ryzyko występowania nieprawidłowości podatkowych. I tak, kontrola skarbowa w ubiegłym roku dotyczyła głównie następujących kwestii:

- zwalczanie przestępczości paliwowej;
- obrót złomem;
- nieujawnione źródła przychodów;
- e-handel;
- obrót wewnątrz-wspólnotowy;
- niegospodarność w odniesieniu do środków publicznych

W ramach kontroli przeprowadzono ponad 15,3 tys. czynności sprawdzających dokumenty u kontrahentów kontrolowanego podatnika oraz 3 tys. przesłuchań. W celu weryfikacji dowodów zgromadzonych w toku kontroli, 3 690 razy zwrócono się do instytucji finansowych o udzielenie informacji stanowiących tajemnicę bankową, przy czym liczba tych wystąpień systematycznie rośnie. Dokonano również zabezpieczeń majątku, w kwocie 567 mln zł (wzrost o 12% r/r), na poczet zaległości podatkowych.

³⁵ Zob. *Sprawozdanie Głównego Inspektora Pracy z działalności Państwowej Inspekcji Pracy w 2010 roku*, Państwowa Inspekcja Pracy, Warszawa 2011.

³⁶ Zob. *Sprawozdanie. Kontrola Skarbowa w 2010 r.*, Ministerstwo Finansów - Departament Kontroli Skarbowej, Warszawa 2011.

W wyniku kontroli skarbowych przeprowadzonych w 2010 r. ustalenia wynikające z kontroli wyniosły 2,1 mld zł, przy czym ustalenia, dla których wydano decyzję, wyniosły 1,9 mld zł, co oznacza spadek o ponad 10% w stosunku do roku poprzedniego. Liczba kontroli tzw. wynikowych (zakończonych decyzją lub korektą deklaracji dokonaną przez podatnika w toku postępowania kontrolnego) wzrosła w 2010 r., w porównaniu do 2009 r., o 3,2%. 2010 rok w kontroli skarbowej był kolejnym rokiem, w którym położono nacisk na etap poprzedzający czynności kontrolne. Coraz powszechniejsze stosowanie analitycznych narzędzi informatycznych w toku planowania postępowań kontrolnych pozwoliło zwiększyć trafność selekcjonowania podmiotów, w których zachodzi zwiększone ryzyko wystąpienia nieprawidłowości. Takie podejście pozwoliło uniknąć częstych kontroli u uczciwych podatników, u których nie stwierdza się nieprawidłowości lub stwierdza niewielkie. Kontrola skarbową mogła skupić się więc na podmiotach, których celem działania są nadużycia podatkowe.

W 2010 r. **Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK)**³⁷ poprzez **Inspekcję Handlową (IH)** prowadził 278 spraw ogólnego bezpieczeństwa produktów³⁸ (mniej o ok. 3% względem poprzedniego roku). Zakończono 208 z nich. Prezes UOKiK wydał 84 decyzje, w których m.in. nakazał wyeliminowanie zagrożeń stwarzanych przez produkt lub ostrzeżenie konsumentów, a także zakazał wprowadzania produktu na rynek lub nakazał jego wycofanie. Urząd nałożył na przedsiębiorców 22 kary pieniężne. Podejmowane działania dotyczyły najczęściej konfekcji dziecięcej, produktów spożywczych oraz mebli i artykułów dla dzieci.

W 2010 r. UOKiK prowadził 386 spraw z zakresu systemu oceny zgodności³⁹ (o ok. 17% mniej niż rok wcześniej). W 269 przypadkach Prezes UOKiK wydał decyzje, w tym 36 nakazujących wycofanie wyrobów z obrotu oraz 160 umarzających postępowanie, przede wszystkim z powodu podjęcia przez przedsiębiorców działań eliminujących stwierdzone nieprawidłowości. Największa liczba postępowań prowadzonych przez UOKiK dotyczyła zabawek, sprzętu elektrycznego i środków ochrony indywidualnej.

W 2010 r. **wojewódzkie inspektoraty Inspekcji Handlowej** przeprowadziły 2300 kontroli artykułów rolno-spożywczych oraz 1140 kontroli artykułów nie żywnościowych i usług. Na zlecenie UOKiK w 2010 r. przeprowadzono m.in. 25 ogólnokrajowych kontroli jakości podstawowych artykułów spożywczych.

W sprawach kontroli jakości paliw zadania Prezesa UOKiK realizowane są przez IH. W 2010 r. kontrolą objęto wszystkie dostępne na polskim rynku gatunki paliw. Zgodnie z wynikami kontroli przeprowadzonej w 2010 r. 3,46% próbek **paliw ciekłych** wylosowanych do badań nie spełniało wymagań. Najgorsza sytuacja miała miejsce w województwie małopolskim, lubelskim i podlaskim, najlepsza w dolnośląskim, opolskim, pomorskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim. Inspekcja Handlowa skontrolowała również **stacje** zgłoszone przez konsumentów, wytypowane przez organy ścigania oraz te, na których w poprzednich latach stwierdzono nieprawidłowości. W wyniku przeprowadzonych kontroli zakwestionowano 5,03% próbek **oleju napędowego** i 4,17% próbek **benzyn**. Losowa kontrola jakości **gazu LPG** wykazała, że 3,72% próbek z 403 skontrolowanych stacji nie spełniało wymagań jakościowych.

³⁷ Zob. *Sprawozdanie z działalności – 2010*, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa 2011.

³⁸ Ustawa z dnia 12 grudnia 2003 roku o ogólnym bezpieczeństwie produktów (Dz. U. z 2003 r. Nr 229, poz. 2275 z późn. zm.).

³⁹ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności (Dz. U. z 2010 r. Nr 138, poz. 935 z późn. zm.).

3.1.5 Prawo pracy i ubezpieczenia społeczne

Uczestnicy polskiego życia gospodarczego uważają obszar stosunków pracy za przeregulowany i zawierający wiele barier utrudniających działalność gospodarczą, w tym zwiększanie zatrudnienia.⁴⁰ Podstawowym utrudnieniem dla rozwoju przedsiębiorczości jest nadmierna sztywność przepisów prawa pracy i obowiązki informacyjne.

W celu poprawy warunków rozwoju przedsiębiorstw w Polsce w dniu 29 października 2010 r. Sejm przyjął ustawę o *zmianie ustawy o łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego dla pracowników i przedsiębiorców* (Dz. U. Nr 219, poz. 1445), która wprowadziła m.in. obniżenie progu spadku obrotów gospodarczych z 25% do 15% w celu zwiększenia dostępu uprawnionym podmiotom do uzyskania pomocy na podstawie ustawy. Zgodnie z jej przepisami pracodawca, który w roku 2011 wykaże minimum 15% spadek obrotów gospodarczych i uzyska zaświadczenie o pozostawaniu w przejściowych trudnościach finansowych może uzyskać wsparcie finansowe stanowiące pomoc *de minimis*. Regulacja ta obowiązuje od 8 grudnia 2010 r. (data wejścia w życie ustawy) do 31 grudnia 2011 r.

W warunkach wysokiego bezrobocia podjęto również działania zachęcające przedsiębiorców do zwiększania zatrudnienia. W 2010 r. uruchomiono dodatkowe środki Funduszu Pracy na realizację Programu aktywizacji zawodowej osób do 30. roku życia, którego celem było wdrożenie działań aktywizujących adresowanych do osób, które nie ukończyły 30. roku życia. Zgodnie z założeniami Program realizowany był przez powiatowe urzędy pracy do dnia 31 grudnia 2010 r., zaś w uzasadnionych przypadkach, wynikających z koncepcji działań, dopuszczono możliwość kontynuowania projektów do dnia 30 czerwca 2011 r. Podstawę prawną dla wszystkich działań podejmowanych w ramach Programu stanowiły regulacje przewidziane w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Działania aktywizacyjne w ramach Programu koncentrowały się w szczególności na:

- szkoleniach zawodowych i ogólnych, w tym z zakresu umiejętności poszukiwania pracy,
- szkoleniach połączonych z programami stażu lub przygotowania zawodowego dorosłych,
- szkoleniach połączonych z przyznaniem środków na podjęcie działalności gospodarczej lub założeniem spółdzielni socjalnej,
- szkoleniach połączonych z utworzeniem miejsca pracy u pracodawcy,
- udzieleniu pożyczek na sfinansowanie kosztów szkolenia, w celu umożliwienia podjęcia zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej wymagających szczególnych kwalifikacji.

Środki na realizację Programu w kwocie 323,4 mln zł przyznano łącznie 216 powiatowym urzędом pracy. Zgodnie z planem w ramach tych środków działaniami miało zostać objętych ok. 45 tys. osób.

W celu wzrostu zatrudnienia realizowane są również w 2011 r. programy specjalne, skierowane w pierwszej kolejności do bezrobotnych i osób poszukujących pracy, w stosunku do których stosowane usługi i instrumenty rynku pracy okazały się niewystarczające do powrotu na rynek pracy bądź utrzymania miejsc pracy. Na program przeznaczono części środków rezerwy Funduszu Pracy w kwocie 75,5 mln zł. Do aplikowania o środki uprawnione były wnioski, których wnioskowana kwota wynosiła minimum 1,5 mln zł, nie więcej jednak niż 2,5 mln zł, przy jednoczesnym założeniu efektywności programu na poziomie co najmniej 70%.

Ponadto ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o *zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku*

⁴⁰ Zob. Czarna lista barier 2011, PKPP Lewiatan, Warszawa 2011.

pracy (Dz. U. Nr 257, poz. 1725), która weszła w życie 1 lutego 2011 r., wprowadziła m.in. następujące rozwiązania:

- możliwość rejestracji jako bezrobotny osoby, która zgłosiła do ewidencji działalności gospodarczej zawieszenie prowadzonej działalności;
- wprowadzono traktowanie w jednakowy sposób w zakresie możliwości korzystania z instrumentów rynku pracy podjęcia zatrudnienia, innej pracy zarobkowej i działalności gospodarczej;
- umożliwiono stosowanie instrumentów rynku pracy do pracowników i osób wykonujących inną pracę zarobkową lub prowadzących działalność gospodarczą w wieku powyżej 45 lat;
- rozszerzono krąg podmiotów uprawnionych do uzyskiwania refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy o producentów rolnych oraz podmioty prowadzące niepubliczne przedszkola i niepubliczne szkoły.

Szybki postęp techniczny i zmienne warunki rynkowe sprawiają, że istotnym warunkiem rozwoju przedsiębiorstwa jest systematyczne poszerzanie kompetencji i zdobywanie nowych kwalifikacji zawodowych przez pracowników. W celu zachęcenia pracowników do aktywności w zakresie podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych i podniesienia poziomu kapitału osobowego firm, przygotowano ustawę z dnia 20 maja 2010 r. *o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych* (Dz.U. Nr 105, poz. 655), która weszła w życie dnia 16 lipca 2010 r.

Nowe przepisy przewidują m.in. obowiązkowe świadczenia (tj. prawo do płatnego urlopu szkoleniowego w określonym wymiarze oraz płatne zwolnienie z całości lub części dnia pracy na czas niezbędny na punktualne przybycie na obowiązkowe zajęcia oraz na czas ich trwania) - przyznawane pracownikom podnoszącym kwalifikacje zawodowe z inicjatywy pracodawcy albo za jego zgodą. Zrównują więc uprawnienia związane z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych bez względu na to, która strona stosunku pracy wystąpiła z propozycją kształcenia.

Przepisy te dają również możliwość swobodnego kształtowania zakresu dodatkowych świadczeń dla pracowników podnoszących kwalifikacje zawodowe. Pracodawca może dobrowolnie (w całości albo w części), ponieść za pracownika podnoszącego kwalifikacje zawodowe koszty przykładowo wskazane w art. 103³ k.p.: opłatę za kształcenie, przejazd, podręczniki czy zakwaterowanie.

W celu redukcji zgłaszanych przez polskich przedsiębiorców niedoborów pracowników niektórych kwalifikacji na polskim rynku pracy w grudniu 2010 r. przedłużono bezterminowo obowiązywanie uproszczonych przepisów⁴¹ (wygasających jako rozwiązanie pilotażowe z końcem 2010 r.) dotyczących powierzania wykonywania pracy obywatelom Białorusi, Gruzji, Mołdowy, Rosji i Ukrainy. Dzięki temu obywatele tych państw w dalszym ciągu mogą wykonywać pracę bez zezwoleń na pracę lub w ramach zezwoleń wydawanych w uproszczonym trybie, jeżeli pracodawca zarejestrował w powiatowym urzędzie pracy oświadczenie o zamiarze powierzenia im pracy. Praca na podstawie uproszczonych przepisów możliwa jest przez okres do 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy. Rozwiązanie to jest bardzo szeroko wykorzystywane: w 2010 r. zarejestrowano ok. 180 tys. oświadczeń i wydano ok 37 tys. zezwoleń na pracę dla cudzoziemców. Regulacja ta umożliwia szybkie zatrudnienie pracownika, zwłaszcza w branżach w których występuje niedobór rąk do pracy, np. w pracach sezonowych w rolnictwie, budownictwie czy opiece domowej.

⁴¹ 1. rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie wykonywania pracy przez cudzoziemców bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę* (Dz U. nr 236, poz. 1559);
2. rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia przypadków, w których zezwolenie na pracę cudzoziemca jest wydawane bez względu na szczególne warunki wydawania zezwoleń na pracę cudzoziemca* (Dz. U. nr 236, poz. 1560).

Koncepcja tworzenia elastycznych rozwiązań i zwiększania bezpieczeństwa na rynku pracy odzwierciedlona została również w Krajowym Planie Działań na rzecz Zatrudnienia na lata 2009-2011 (KPDZ). Dokument definiuje zadania państwa w zakresie polityki zatrudnienia. Krajowy Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na lata 2009-2011 (KPDZ/2009-2011) został przyjęty przez Radę Ministrów 14 lipca 2010 r.⁴² KPDZ/2009-2011 obejmuje zadania do realizacji w trzech kolejnych latach. Trzyletnia perspektywa realizacyjna podyktowana jest dynamiką zmian na rynkach pracy, które równocześnie występują w odniesieniu do procesów gospodarczych i społecznych zachodzących zarówno w skali krajowej, jak i globalnej.

Podstawowym wyzwaniem w sferze zatrudnienia jest zwiększenie aktywności zawodowej Polaków, natomiast podstawowym zagrożeniem - spowolnienie wzrostu gospodarczego. Dodatkowe wyzwanie stanowią zachodzące w społeczeństwie polskim zmiany demograficzne. W związku z tym, w objętym planowaniem okresie należy podjąć działania służące z jednej strony zwiększeniu aktywności, a z drugiej - przygotowujące polski rynek pracy do trudnego okresu wychodzenia z fazy niskiej koniunktury, aby jego negatywne skutki zostały zminimalizowane i jak najszybciej odwrócone.

⁴² Należy w tym miejscu przypomnieć, że KPDZ/2009-2011 został przedstawiony do aprobaty RM już na początku 2009 r. Jednak z uwagi na wstrzymanie przez Komitet Rady Ministrów prac nad tym dokumentem do czasu zakończenia przeglądu programów i strategii rządowych, a następnie wobec konieczności uzupełnienia KPDZ o działania antykryzysowe, końcowa wersja KPDZ/2009-2011 objęła zaktualizowaną informację o zadaniach wykonanych w 2009 r., kontynuowanych i nowopodjętych. Tak więc KPDZ/2009-2011 łączy w sobie elementy sprawozdania z 2009 r. oraz planistyczne.

Ramka 2 Krajowy Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na lata 2009-2011

Wyróżniono 4 priorytety, których realizacji służą działania zawarte w KPDZ na lata 2009–2011:

Priorytet 1: Wzrost aktywności zawodowej Polaków, poprzez:

- zbudowanie systemu powszechnej edukacji ustawicznej oraz systemu zachęt do kształcenia się przez całe życie,
- budowanie spójności rynku pracy poprzez aktywizację osób w wieku 50+, kobiet, osób łączących obowiązki rodzinne z pracą, zamieszkujących obszary peryferyjne, niepełnosprawnych oraz wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także pomoc młodzieży rozpoczynającej karierę zawodową.

Priorytet 2: Sprawny rynek pracy, poprzez:

- promocję elastycznych i alternatywnych form zatrudnienia,
- budowę nowoczesnego systemu zabezpieczenia społecznego w części dotyczącej rynku pracy,
- kształtowanie nowych relacji na rynku pracy,
- budowę systemu monitoringu rynku pracy,
- restrukturyzację zatrudnienia w kierunku innowacyjnej gospodarki,
- tworzenie polityki migracyjnej dla potrzeb rynku pracy.

Priorytet 3: Doskonalenie aktywnej polityki rynku pracy, poprzez:

- rozszerzenie wykorzystania i poprawę adresowania instrumentów aktywnej polityki rynku pracy oraz zastosowanie zindywidualizowanego podejścia wobec korzystających z usług publicznych służb zatrudnienia,
- wzmacnianie kadrowe i kompetencyjne oraz profesjonalizacja publicznych służb zatrudnienia,
- profesjonalny monitoring skuteczności aktywnej polityki rynku pracy.

Priorytet 4: Łagodzenie skutków kryzysu gospodarczego oraz przygotowanie rynku pracy do ożywienia gospodarki, poprzez:

- tworzenie warunków ułatwiających przedsiębiorstwom szybką adaptację do zmiennych warunków gospodarowania,
- kreację nowych miejsc pracy poprzez wsparcie przedsiębiorczości oraz zwiększenie, skłonności do inwestowania w warunkach dynamicznych zmian gospodarczych.

Dla realizacji priorytetów wyznaczono 75 zadań, wśród nich następujące działania z zakresu przedsiębiorczości:

- rozwój kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach;
- subsydiowanie zatrudnienia oraz refundacja obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne osób niepełnosprawnych;
- wzrost adaptacyjności pracowników i przedsiębiorstw;
- wspieranie działalności gospodarczej w dziedzinie gospodarki elektronicznej;
- subsydiowanie utrzymania miejsc pracy jako alternatywy zwolnień grupowych;
- pakiet wsparcia mikro przedsiębiorców z powiatów zagrożonych wysokim bezrobociem, dotkniętych skutkami kryzysu finansowego i gospodarczego;
- prowadzenie działalności gospodarczej w sytuacji kryzysu;
- promocja przedsiębiorczości i samo zatrudnienia;
- proces inwestycyjny i strategię przedsiębiorstw w czasach kryzysu;
- udzielanie pomocy *de minimis* przedsiębiorcom uczestniczącym w grupowych przedsięwzięciach wystawienniczo-promocyjnych.

W obszarze ubezpieczeń społecznych wprowadzono zasady równego traktowania wszystkich ubezpieczonych bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, stan cywilny oraz stan rodzinny. Ustawą z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. Nr 254, poz. 1700), która weszła w życie 1 stycznia 2011 r., zmienione zostały przepisy innych ustaw, m.in. ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych.

Ustawą z dnia 24 kwietnia 2009 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy - Prawo bankowe (Dz.U. Nr 71, poz. 609), wprowadzono zmiany dotyczące m.in. osób prowadzących działalność pozarolniczą. Na podstawie przepisów ustawy Zakład Ubezpieczeń Społecznych umarzał należności składowe osobom, które w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 31 sierpnia 2009 r. korzystały z zasiłku macierzyńskiego bądź przebywały na urlopie wychowawczym i jednocześnie podlegały obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej lub współpracy przy jej prowadzeniu. Wnioski w tej sprawie można było składać przez rok, począwszy od 1 września 2009 r. do 1 września 2010 r.

W rezultacie zmiany przepisów ww. ustawy od 1 czerwca 2010 r. zwiększyła się ponadto grupa osób ubezpieczonych, opłacających składki na własne ubezpieczenia, zwolnionych ze składania dokumentów rozliczeniowych. Z przekazywania dokumentów zwolnione zostały także osoby duchowne, opłacający składki wyłącznie za siebie, osoby opłacające dobrowolne składki emerytalno-rentowe z tytułów wymienionych w art. 7 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585, z późn. zm.) oraz osoby kontynuujące opłacanie składek emerytalno-rentowych po ustaniu tytułu (art. 10 ustawy) jeśli w stosunku do danych za poprzedni miesiąc nie nastąpiła żadna zmiana. Zwolnienie obowiązuje również w przypadkach, gdy zmiana w stosunku do danych za poprzedni miesiąc jest spowodowana wyłącznie zmianą wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Zgodnie z art. 8 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 257, poz. 1725), który wszedł w życie w dniu 1 lutego 2011 r. płatnicy składek, którzy w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 31 sierpnia 2009 r. zgłaszali do ubezpieczeń osoby obowiązkowo podlegające ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności lub współpracy przy tej działalności i jednocześnie przebywające na urlopie wychowawczym, nabyli prawo do wnioskowania o umorzenie nieopłaconych należności z tytułu składek na Fundusz Pracy oraz o umorzenie odsetek za zwłokę powstałych z powodu opłacenia należnych za ten okres składek na Fundusz Pracy po terminie. Wnioski o umorzenie należności płatnicy mogą składać w ZUS w okresie od 1 lutego 2011 r. do 1 sierpnia 2011 r. włącznie.

Określono wymagania jakie muszą spełnić płatnicy składek przekazujący zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych, imienne raporty miesięczne, deklaracje rozliczeniowe oraz inne dokumenty niezbędne do prowadzenia kont płatników składek i kont ubezpieczonych oraz korekty tych dokumentów w formie dokumentu elektronicznego poprzez transmisję danych (rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 kwietnia 2010 r. w sprawie wymagań, jakie muszą spełnić płatnicy składek przekazujący dokumenty ubezpieczeniowe w formie dokumentu elektronicznego poprzez transmisję danych (Dz. U. Nr 75, poz. 479), weszło w życie dnia 20 maja 2010 r.).

3.1.6 Rola dialogu społecznego

W rozwiązywaniu wielu problemów dotyczących rozwoju przedsiębiorstw, wzrostu ich konkurencyjności oraz zmniejszenia obciążeń utrudniających ich funkcjonowanie nie można pominąć dialogu społecznego, jaki prowadzony jest w ramach Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczych. Niejednokrotnie to w toku prac tego ciała dialogowego zgłaszanych jest szereg postulatów, które następnie podlegają procesowi negocjacji. Należy wspomnieć, że takie ustawy jak ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, czy ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy, które wpływają na sytuację przedsiębiorstw były przedmiotem prac Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczych. Podobnie konsultowane były wszystkie podejmowane inicjatywy z zakresu prawa pracy, ubezpieczeń społecznych, rynku pracy, itp. Pomimo tego, że nie zawsze udaje się dojść do porozumienia, to wiele cennych inicjatyw znajduje odzwierciedlenie w przyszłych

rozwiązaniach. Szczególnym przykładem są tutaj przyjęte w ramach dialogu społecznego rozwiązania łagodzące skutki kryzysu światowego, w tzw. pakiecie działań antykryzysowych. Trójstronna Komisja inicjuje wiele pomysłów, pełni rolę opiniodawczą ale jest również gwarantem zachowania pokoju społecznego, co powinno stymulować rozwój przedsiębiorstw. Jednocześnie przez fakt, że zasiadają w niej przedstawiciele organizacji pracodawców oraz związków zawodowych, na bieżąco może monitorować dotychczasowe regulacje, ich wpływ na gospodarkę i rynek pracy, a także zgłaszać postulaty na podstawie doświadczenia i obserwacji.

Udział Trójstronnej Komisji dotyczy rozwiązań systemowych i ogólnych. Natomiast na niższym szczeblu, analogiczną rolę pełnią wojewódzkie komisje dialogu społecznego, które znając specyfikę regionu oraz uwarunkowania otoczenia mogą podejmować szereg inicjatyw o zasięgu lokalnym, również wpływających na rozwój przedsiębiorstw.

Ponadto o kondycji przedsiębiorstw może również decydować możliwość dochodzenia do porozumień w ramach dialogu prowadzonego na poziomie zakładu pracy. Umiejętność prowadzenia konstruktywnych rozmów, przy zrozumieniu racji stron, jest czynnikiem pozytywnie oddziałującym na perspektywę przedsiębiorstw, a przez właściwą organizację pracy prowadzi do wzrostu wydajności zakładu. W tym zakresie uprawnienia posiadają pracodawcy oraz reprezentanci związków zawodowych, ale również przedstawiciele załogi powołani na mocy ustawy o informowaniu pracowników i przeprowadzeniu z nimi konsultacji.

3.2 Funkcjonowanie sądownictwa

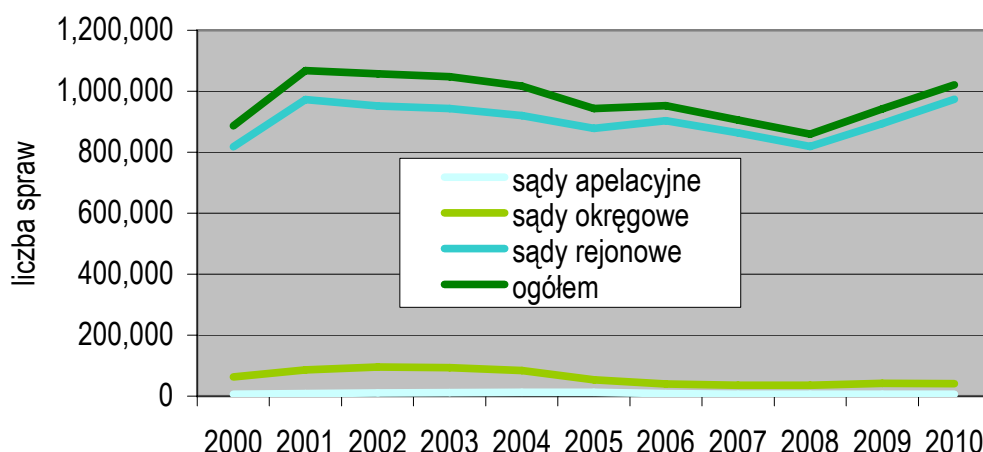
Sądownictwo gospodarcze jest ważnym elementem wpływającym na pewność obrotu gospodarczego. Duże znaczenie dla przedsiębiorcy ma m.in. sprawność sądów w zakresie rozstrzygania sporów. Efektywność sądownictwa powszechnego w zakresie dochodzenia praw z umów nadal nie jest wystarczająca, choć w ostatnich latach podejmuje się szereg działań, które przynoszą już pierwsze pozytywne efekty.

Ubiegły rok, podobnie jak rok 2009, charakteryzował się wzrostem wpływu spraw w sądach powszechnych. Wyniósł on 12,9 mln spraw, czyli o 8,7% więcej niż w 2009 r. Załatwiono o 5,9% spraw więcej (12,8 mln wobec 12,1 mln w 2009 r.), z czego wynika, że nie opanowano wpływu (załatwiono mniejszą liczbę spraw niż zarejestrowano o 143 tysiące), zatem o 9,2% wzrosła pozostałość spraw i wynosi 1,7 mln. Wskaźnik opanowania wpływu wynosi 98,9, co oznacza, że załatwiono niespełna 99 spraw spośród stu rejestrowanych.⁴³

W ubiegłym roku wpływ spraw gospodarczych do sądów powszechnych wyniósł 1 026 tys., co oznacza wzrost o 8,6%. Wzrost wpływu spraw w porównaniu do 2009 r. odnotowały sądy każdego szczebla, przy czym największy - sądy rejonowe (o 8,8%), a najmniejszy - sądy apelacyjne (o 1,2%).

W sądach rejonowych, odpowiedzialnych za 95% wpływu spraw gospodarczych, w 2010 r. zanotowały znaczny – bo o 8,8% (do poziomu 974 tys.) – wzrost wpływu tego typu spraw. Załatwiono 962 tys. spraw, ale liczba ta była niższa niż wpływ w 2010 r., co oznacza brak opanowania wpływu (98,84), a w konsekwencji wzrost liczby spraw niezadowolonych (o 16,9%)

⁴³ Dane Ministerstwa Sprawiedliwości.

Wykres 18 Wpływ spraw gospodarczych wg kategorii sądów w latach 2000-2010

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych MS.

Na dzień 31 grudnia 2010 r. liczba wydziałów ksiąg wieczystych sądów rejonowych w skali kraju wynosiła 347. Od 1 stycznia 2011 r. jest to 348 wydziałów ksiąg wieczystych, z uwagi na zniesienie z tą datą Sądu Rejonowego w Lublinie i utworzenie Sądu Rejonowego Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku i Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie.

Wdrożenie Systemu Nowa Księga Wieczysta zostało zakończone w październiku 2010 r., kiedy to system ten został wdrożony w ostatniej puli wydziałów ksiąg wieczystych.

Stan ksiąg wieczystych na koniec 2010 r. według repertorium ksiąg wieczystych wynosił w przybliżeniu 20,4 mln ksiąg. Należy wskazać, że w dniu 31 grudnia 2010 r. łączna liczba ksiąg wieczystych prowadzonych w systemie informatycznym wyniosła 13,3 mln ksiąg. Na liczbę tę złożyło się 10,5 mln ksiąg wieczystych przemigrowanych w ośrodkach migracyjnych ksiąg wieczystych oraz 2,9 mln ksiąg założonych w systemie NKW. Natomiast według stanu w dniu 20 czerwca 2011 r. łączna liczba ksiąg wieczystych prowadzonych w sposób informatyczny wyniosła 14,5 mln, w tym 11,4 mln przemigrowanych i 3,1 mln założonych w systemie.

W ciągu 2010 r. wpłynęło łącznie 3,1 mln wniosków o wpis, załatwiono 3,3 mln wniosków, a średni czas trwania postępowania wieczystoksięgowego wyniósł 1,1 miesiąca i uległ dalszej poprawie w stosunku do lat ubiegłych, w tym do roku 2009, kiedy to kształtował się na poziomie 1,6 miesiąca.

Od czerwca 2010 r. możliwy jest dostęp do ksiąg wieczystych za pośrednictwem Internetu.

Tabela 13 Wpływ spraw gospodarczych w latach 2002-2010

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
sądy apelacyjne								
SPRAWY GOSPODARCZE	11 606	12 603	12 295	8 426	6 477	5 992	6 279	6 352
II instancji								
apelacje	3 330	4 107	4 618	3 338	2 637	2 211	2 188	2 156
zażalenia	6 536	6976	6 325	4 290	3 108	3 135	3 482	3 591
ogólne	21	23	91	30	39	28	30	41
skarga kasacyjna WSC	1 719	1 469	1 160	664	623	559	532	514
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem (WSC)	•	•	•	40	49	27	10	14
skargi na post. sądowe Wykaz S	•	28	101	64	21	32	37	36
sądy okręgowe								
SPRAWY GOSPODARCZE	93 166	83 821	52 984	40 087	35 124	35 109	41 599	41 199
I instancji								
procesowe	25 504	22 100	12 572	8 568	7 717	7 932	9 328	9 607
nieprocesowe	22	30	23	35	45	15	16	53
nakazowe i upominawcze	47 068	37 728	14 020	8 097	7 499	8 339	12 632	12 305
upadłościowe	5	1	1	6	2	-	2	1
II instancji								
apelacje	4 458	6229	7 895	7 473	6 843	6 627	7 048	7 462
zażalenia	10 005	11098	12 224	10 725	7 632	7 235	7 456	7 054
ogólne	5 755	6194	5 856	4 829	5 082	4 700	4 880	4 465
skarga kasacyjna WSC	349	342	188	137	94	109	81	80
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC I inst.	•	•	•	89	20	4	2	-
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC II inst.	•	•	•	•	109	72	59	50
skargi na postępowanie sądowe Wykaz S	-	99	205	128	81	76	95	122
Sąd Ochrony Konk. i Konsumentów								
Sąd Ochrony Konk. i Konsumentów	540	544	517	584	923	888	2816	4538
SWZTiWP*	-	14	17	24	29	51	56	72
sądy rejonowe								
SPRAWY GOSPODARCZE	943 306	920 485	878 484	903 846	863 675	819 019	894 616	973 654
procesowe	53 877	72 940	71 534	39 866	30 824	28 986	35 128	36 114
procesowe uproszczone	29 799			24 845	21 024	22 096	26 339	29 357
nieprocesowe	1 128	688	904	870	323	261	244	219
rejestrowe - razem	465 766	501 628	487 897	564 350	583 098	528 118	538 063	552 139
-Rejestr Zastawów	190 091	176 708	145 765	129 847	124 561	106 661	97 881	97 614
-Krajowy Rejestr Sądowy	271 963	324 870	342 132	434 503	458 537	421 457	440 182	454 525
-Inne	3 712	50	189	169	x	x	x	x
nakazowe i upominawcze	360 073	307 542	278 588	239 779	199 156	211 183	262 916	324 638
ogólne	20 056	25 743	27 120	22 905	20 822	20 169	21 554	20 260
pomoc sądowa	1 021	1 122	1 269	1 474	1 260	1 331	1 712	2 247
z zakresu postępowania upadłościowego i naprawczego	11 582	10 794	11 172	9 579	7 133	6 854	8 638	8 662
skarga kasacyjna WSC	4	-	-	-	-	-	-	-
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC	•	•	•	8	35	21	22	18

Sąd Wspólnotowych Znaków Towarowych i Wzorów Przesyłowych; ** Od 2007 roku sprawy dotyczące zakazu prowadzenia działalności gospodarczej są zawarte w sprawach z zakresu postępowania upadłościowego i naprawczego; Źródło: MS

Zmiany legislacyjne i organizacyjne na rzecz poprawy funkcjonowania sądownictwa gospodarczego

W ostatnich latach w Polsce przeprowadzono szereg reform materialno - prawnych oraz instytucjonalnych mających na celu usprawnienie funkcjonowania sądownictwa, w tym sądownictwa gospodarczego. Najistotniejszą z nich było wprowadzenie ustawą z dnia 9 stycznia 2009 r. *o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 26, poz. 156) elektronicznego postępowania upominawczego i przekazanie go do właściwości jednego sądu – Sądu Rejonowego w Lublinie.

Postępowanie to jest jednym z najnowocześniejszych w świecie i cieszy się bardzo dużą popularnością z uwagi na szybkość postępowania, nieograniczony zakres podmiotów uprawnionych do dochodzenia roszczeń przed e-sądem, szeroki zakres przedmiotowy obejmujący roszczenia pieniężne i inne wskazane przez przepis szczególnie bez względu na wartość przedmiotu sporu (e-sąd może wydawać nakazy zapłaty również w sprawach, które do tej pory należały do właściwości sądu okręgowego, a także w sprawach gospodarczych i pracowniczych) oraz znacznie niższe niż w innych postępowaniach opłaty sądowe. Wprowadzenie elektronicznego postępowania upominawczego przyczyniło się do sprawniejszego rozpoznawania roszczeń dochodzonych wcześniej wyłącznie w trybie przepisów rozdziału 3 działu V tytułu VII księgi pierwszej części pierwszej kodeksu postępowania cywilnego – postępowanie upominawcze i odciążało sądy od rozpoznawania spraw drobnych, w których stan faktyczny nie jest skomplikowany i nie wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego. Także środki odwoławcze w elektronicznym postępowaniu upominawczym rozpoznaje jeden e-sąd odwoławczy - Sąd Okręgowy w Lublinie.

Również opłaty sądowe w tym postępowaniu są znacznie niższe. Zgodnie z art. 19 ust. 2 pkt 2 *ustawy z dnia 8 lipca 2010 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych* (Dz. U. Nr 152, poz. 1016) od pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym pobiera się czwartą część opłaty. Opłata ta nie jest uzupełniana w razie wniesienia sprzeciwu, uchylenia nakazu zapłaty i stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty. Wolne od opłat sądowych jest również zażalenie na postanowienie sądu elektronicznego oraz skarga na orzeczenie referendarza w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

Ustawą z dnia 5 grudnia 2008 r. *o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego* (Dz. U. Nr 234, poz. 1571) umożliwiono przeprowadzenie dowodu przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających dokonanie tej czynności na odległość. Wprowadzono również do polskiego porządku prawnego europejskie postępowania w sprawach transgranicznych oraz zaktualizowano przepisy dotyczące jurysdykcji krajowej.

Z kolei *ustawą z dnia 29 kwietnia 2010 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego* (Dz. U. Nr 108, poz. 684) w celu usprawnienia przebiegu rozprawy wprowadzono protokół elektroniczny.

Ustawą z dnia 1 kwietnia 2011 r. *o zmianie ustawy Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 92, poz. 531), która wejdzie w życie 1 stycznia 2012 r., wprowadzono możliwość uproszczonego zakładania spółek z ograniczoną odpowiedzialnością drogą elektroniczną w oparciu o ustawowy wzorzec. Taka procedura przyczyni się do przyspieszenia rejestrowania spółek, gdyż przewidziany w ustawie termin rejestracji spółek w Krajowym Rejestrze Sądowym związanych w oparciu o wzorzec umowy wynosi 1 dzień. Celem noweli jest ułatwienie i znaczące przyspieszenie zakładania spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, uproszczenie procedury poprzez rezygnację z obligatoryjnej formy aktu notarialnego, a także ograniczenie ponoszonych kosztów.

Ustawą z dnia 13 maja 2011 r. *o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym* (Dz. U. Nr 144, poz. 851), która wejdzie w życie 1 stycznia 2012 r., wprowadzono możliwość wpisywania do rejestru

przedsiębiorców numeru NIP „z urzędu” po uzyskaniu przez sąd rejestrowy z urzędu skarbowego informacji o jego nadaniu oraz umożliwiono wpisywanie do rejestru adresu strony internetowej i adresu poczty elektronicznej, o ile przedsiębiorca takie adresy posiada. Ustawa zakłada także usprawnienie i ułatwienie pozyskiwania dokumentów wydawanych przez Centralną Informację Krajowego Rejestru Sądowego, upowszechnienie bezpłatnego dostępu do rejestru, poprzez wgląd do wszystkich jego części i do wszystkich aktualnie znajdujących się w nich danych, a także możliwość samodzielnego pozyskiwania wydruków aktualnych informacji o podmiotach wpisanych do rejestru.

Ustawą z dnia 25 marca 2011 r. *o ograniczeniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców* (Dz. U. z 2011 r. Nr 106, poz. 622) wprowadzono ułatwienia w zakładaniu nowych form prawnych prowadzonej działalności gospodarczej, poprzez możliwość przekształcenia spółdzielni pracy oraz indywidualnego przedsiębiorcy w spółkę prawa handlowego. Ustawa ta nowelizuje również ustawę o kosztach sądowych w sprawach cywilnych obniżając o połowę opłaty sądowe pobierane od wniosku o zarejestrowanie podmiotu oraz zmiany danych w rejestrze przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, przyczyniając się tym samym do zmniejszenia obciążeń finansowych dla osób rozpoczynających i prowadzących działalność gospodarczą.

Ustawą z dnia 26 czerwca 2009r. *o zmianie ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece oraz innych ustaw* (Dz. U. Nr 131, poz. 1075). zrealizowano postulat polepszenia warunków prowadzenia działalności gospodarczej poprzez zwiększenie efektywności oraz uelastycznienie instytucji hipoteki i dostosowanie jej do zmienionych społecznych i gospodarczych warunków, uproszczenie regulacji hipoteki, ułatwienie jej stosowania, obniżenie kosztów pozyskania kredytu. Nowe przepisy stwarzają przedsiębiorcom nowe możliwości m.in. w związku z wprowadzeniem do polskiego porządku prawnego: jednego modelu hipoteki w miejsce występującego do tej pory podziału hipoteki na zwykłą i kaucyjną, uprawnienia do rozporządzania opróżnionym miejscem hipotecznym i odstąpienia od systemu posuwania się hipotek, możliwości zabezpieczenia jedną hipoteką więcej niż jednej wierzytelności tego samego wierzyciela oraz wielu wierzytelności różnych podmiotów, którzy uczestniczą w finansowaniu wspólnego przedsięwzięcia.

W celu uproszczenia i przyśpieszenia procedury cywilnej, a także usprawnienia pracy sądów, w tym sądów gospodarczych, planuje się informatyzację kolejnych postępowań, a mianowicie: postępowania o nadanie klauzuli wykonalności bankowym tytułom egzekucyjnym, postępowania egzekucyjnego w zakresie zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego w postaci elektronicznej, elektronicznych doręczeń w postępowaniu egzekucyjnym i elektronicznej licytacji publicznej ruchomości, postępowania nakazowego i europejskiego postępowania nakazowego.

W ramach tego zadania opracowano projekt *ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, która wprowadzi możliwość nadawania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu w postępowaniu elektronicznym oraz zmianę zasad postępowania w razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty i po wniesieniu sprzeciwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Zmiany mają dotyczyć również elektronicznego postępowania egzekucyjnego w zakresie zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego, elektronicznych doręczeń w postępowaniu egzekucyjnym i elektronicznej licytacji publicznej ruchomości, a także nadawania klauzuli wykonalności tytułom egzekucyjnym pochodzącym od sądu. Projekt zakłada też wprowadzenie prawnych możliwości elektronicznego potwierdzenia odbioru przesyłek pocztowych ekspediowanych przez sądy. Projekt został przesłany do konsultacji społecznych.

Ponadto prowadzone są prace nad opracowaniem ogólnych proceduralnych rozwiązań dla informatyzacji postępowania sądowego z wykorzystaniem modelu postępowania hybrydowego, a w tym w zakresie: składania pism procesowych, elektronicznych doręczeń, elektronicznych orzeczeń sądowych, elektronicznego dostępu do akt sprawy, elektronicznych dokumentów w postępowaniu

sądowym (konwersja dokumentów elektronicznych na papierowe i papierowych na elektroniczne), a także prace nad opracowaniem koncepcji i niezbędnych zmian normatywnych zmierzających do stworzenia nowego modelu rejestrowania spraw wpływających do sądów poprzez utworzenie jednego dla danej jednostki i jednolitego na każdym szczeblu sądów powszechnych repertorium elektronicznego, funkcjonującego w centralnym systemie zarządzania informacją.

Należy również wskazać na podjęte przez Ministerstwo Sprawiedliwości prace nad modyfikacją i usprawnieniem działania instytucji „jednego okienka” w ramach rejestracji przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym, zmierzające do odstąpienia od wymogu składania przez przedsiębiorcę wielu zbliżonych formularzy zgłoszeniowych do Urzędu Skarbowego, Głównego Urzędu Statystycznego i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, umożliwienia wymiany danych między systemem informatycznym Krajowego Rejestru Sądowego i pozostałymi organami, do których kierowane są zgłoszenia oraz automatycznego nadawania numerów NIP i REGON po wpisie podmiotu do rejestru.

Przygotowano projekt rozporządzenia nowelizującego rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości *w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego* w celu realizacji projektu wdrożenia protokołu elektronicznego w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 29 kwietnia 2010 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego. Opinie zebrane w ramach konsultacji społecznych i międzyresortowych do projektu tego rozporządzenia są obecnie opracowywane przez Zespół do spraw informatyzacji postępowań sądowych.

Rozpoczęto proces nowelizacji rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 2009 r. *w sprawie trybu zakładania konta oraz sposobu posługiwania się podpisem elektronicznym w elektronicznym postępowaniu upominawczym*, co zostało spowodowane koniecznością ujednolicenia zasad zarządzania kontami użytkowników w elektronicznym postępowaniu upominawczym i przy nadawaniu klauzuli wykonalności bankowemu tułowi egzekucyjnemu (BTE) w postępowaniu elektronicznym. Prace nad tym projektem zostały zawieszono do czasu znówelizowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego regulujących postępowanie upominawcze.

W dniu 15 czerwca 2011r. do Sejmu przekazany został projekt ustawy *o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*. W projekcie przyjęto rozwiązanie, które zakłada likwidację postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych i poddanie tych spraw tym samym regułom procesowym, które obowiązują w „zwykłych” postępowaniach cywilnych, co oznaczać będzie w praktyce istotne odformalizowanie tego postępowania, a tym samym jego uproszczenie. Projekt ten wychodzi zatem naprzeciw oczekiwaniom przedsiębiorców. Mimo likwidacji postępowania w sprawach gospodarczych projekt zakłada, że zachowane zostaną sądy gospodarcze, jako wydziały sądów powszechnych.

3.3 Finansowanie działalności gospodarczej

Rok 2010 minął pod znakiem powolnego wychodzenia z kryzysu gospodarek większości państw rozwiniętych, w tym tych będących głównymi partnerami handlowymi Polski. Na takim etapie cyklu koniunkturalnego dostęp do finansowania staje się podstawowym warunkiem powrotu gospodarki na ścieżkę wzrostu i podtrzymania potencjału i kondycji przedsiębiorstw. Jest on sprawą newralgiczną zwłaszcza w obszarze działalności innowacyjnej, którą Komisja Europejska przyjęła za priorytet strategii Europa 2020.⁴⁴ Inwestowanie w innowacje wiąże się bowiem z ryzykiem wyższym niż w przypadku innych inwestycji, a horyzont czasowy i stopa zwrotu takich przedsięwzięć są bardziej niepewne lub

⁴⁴ Komunikat Komisji Europejskiej KOM(2010) 2020: *Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu Społecznemu*

nieznane, co *a priori* ogranicza grono potencjalnych inwestorów. Ostatnie dane GUS⁴⁵ wskazują, że udział środków własnych w finansowaniu działalności innowacyjnej przedsiębiorstw jest nawet dwukrotnie wyższy niż dla ogółu inwestycji – w 2009 r. sięgał on 68,4% w sektorze przemysłu oraz 84,2% w sektorze usług. Biorąc pod uwagę wielkość przedsiębiorstw największą przewagę udziału środków własnych w finansowaniu działalności innowacyjnej obserwujemy w dużych przedsiębiorstwach usługowych (86,2%, przy udziale kredytów bankowych na poziomie 12,8%), natomiast najmniejszą – w małych firmach przemysłowych (46%, przy udziale kredytów bankowych na poziomie 31,1%). Wynika stąd, że dostęp do środków zewnętrznych, jako czynnik warunkujący działalność innowacyjną, jest znacznie bardziej istotny dla najmniejszych przedsiębiorstw.

2010 rok to okres stopniowego powrotu koniunktury do branży usług finansowych dla przedsiębiorstw. Po kryzysowym pod tym względem roku 2009 obserwowaliśmy zwiększające się skłonności do udzielania finansowania i skali działalności przedsiębiorstw finansowych. W aspekcie wyczerpywania się środków unijnych przeznaczonych na wsparcie przedsiębiorców w obecnej perspektywie finansowej UE, a także wprowadzanych zmian regulacyjnych w sektorze bankowym (np. wchodzące od 2013 r. zapisy porozumienia Bazylea III i ich wdrożenie do prawa unijnego), rozwój rynku finansowego i poszerzanie jego oferty dla przedsiębiorstw wydaje się zjawiskiem bardzo pożądanym.

Z badania NBP⁴⁶ wynika, że po dość znacznych zmianach w strukturze źródeł finansowania inwestycji w 2009 r.⁴⁷ w ubiegłym roku udział środków własnych w finansowaniu nowych inwestycji przedsiębiorstw ustabilizował się powyżej swojego długookresowego poziomu, natomiast udział kredytów bankowych – poniżej. Oznacza to, że głównym źródłem kapitału na finansowanie inwestycji były środki własne firm (maksymalny udział 52,1% osiągnęły one w trzecim kwartale 2010 r., później utrzymywał się on poniżej 50%), natomiast udział kredytów bankowych w finansowaniu inwestycji oscylował na przestrzeni 2010 r. pomiędzy 25,0 i 28,9%. Zgodnie z raportem NBP słabe zainteresowanie kredytem wynikało z realizacji mniejszych, samodzielnie finansowanych inwestycji. Ponadto, chociaż przedsiębiorstwa w ostatnich kwartałach 2010 r. odczuły poprawę dostępności kredytów, to dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania był wciąż trudniejszy niż we wcześniejszych latach. W tym aspekcie uwagę zwraca tymczasowy wzrost udziału pozabankowych środków obcych w IV kwartale o prawie 3 p.p. (z poziomu ok. 14% do 16,5%), co mogło wynikać ze wzmożonych zakupów w leasingu pojazdów z homologacją ciężarową ze względu na zmiany w podatku VAT zapowiedziane na początek 2011 r. Udział środków z innych źródeł utrzymywał się na poziomie ok. 10% z nieznacznymi zmianami w kolejnych kwartałach. Brak istotnych zmian oraz trendów w strukturze źródeł finansowania nowych inwestycji w ciągu całego 2010 r. można interpretować jako odbicie nastroju oczekiwania sektora przedsiębiorstw na rozwój sytuacji gospodarczej przy względnie stabilnych warunkach dostępności kredytów.

3.3.1 Sytuacja na rynku depozytowo-kredytowym

Przez niemal cały 2010 rok oceny sytuacji w sektorze przedsiębiorstw poprawiały się, również w związku ze stale rosnącym popytem. Jednak początek roku odznaczał się jeszcze pokryzysowymi zawirowaniami. Na przełomie lat 2009/2010 nominalna wartość depozytów i innych zobowiązań monetarnych instytucji finansowych wobec przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 osób raptownie zmalała (o niemal 7% m/m), po czym od marca zaczęła z miesiąca na miesiąc rosnąć, ostatecznie osiągając roczną dynamikę na poziomie zbliżonym do roku 2009 (9,8% r/r wobec 10,3% r/r w 2009 r.)

⁴⁵ Zob. *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2009*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010.

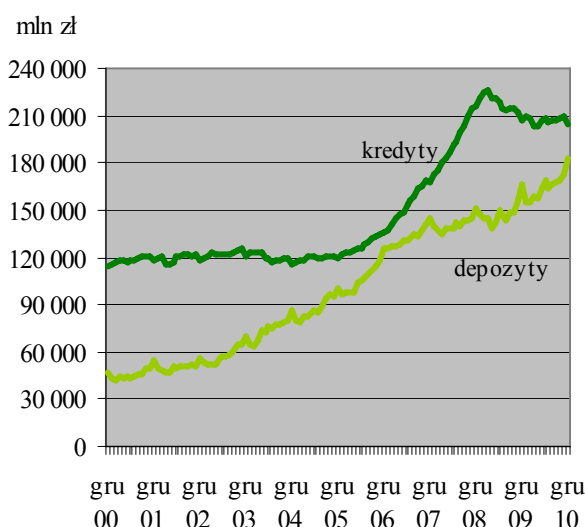
⁴⁶ Zob. *Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2011 (badanie kwartalne; wykorzystano publikację za II kw. 2011 r.). W próbie przeważają przedsiębiorstwa duże.

⁴⁷ Zob. poprzednią edycję raportu *Przedsiębiorczość w Polsce*, str. 83.

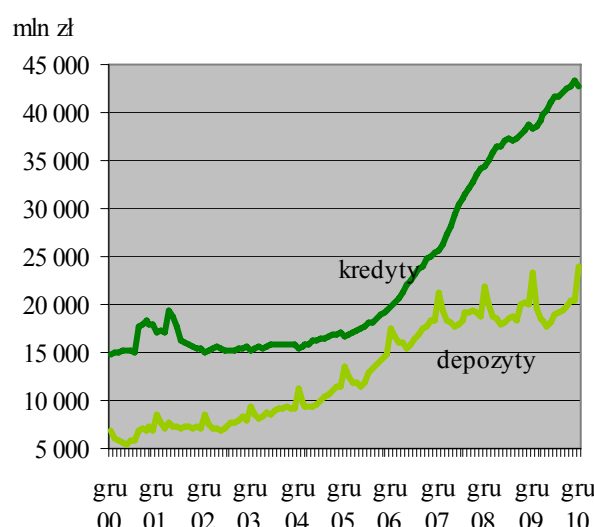
W końcu grudnia 2010 r. wartość tych zobowiązań wyniosła 182,8 mld zł. Jednak w przypadku mikroprzedsiębiorstw wartość depozytów i innych zobowiązań monetarnych instytucji finansowych malała dłużej, bo przez pierwsze cztery miesiące 2010 r., by dopiero od maja zacząć systematycznie rosnać. Taki rozkład zmian spowodował, że wartość zobowiązań wobec mikroprzedsiębiorstw osiągnął na koniec grudnia 2010 r. wartość niewiele wyższą niż rok wcześniej – 24 mld zł wobec 23,4 mld zł. Oznacza to wzrost jedynie o 2,6%, czyli dokładnie o wskaźnik inflacji. Porównując to tempo wzrostu do lat poprzednich, w 2010 r. zrównało się ono z tempem wzrostu z 2008 r., wobec zmiany o 7,1% w 2009 r.

Niejednorodnie rozwinęła się w 2010 r. sytuacja pod względem nominalnej wartości kredytów udzielonych przedsiębiorstwom. Podczas gdy kredyty dla firm mikro utrzymały swoją dynamikę z 2009 r. (ponad 11% wzrostu, wartość nominalna na koniec roku 42,7 mld zł), nominalna wartość kredytów udzielonych przedsiębiorstwom większym spadała już drugi rok z rzędu, choć spadek ten (o 1,6 %) był ponad dwukrotnie mniejszy niż rok wcześniej (- 4,0%). W największym stopniu za ujemną dynamikę odpowiadał spadek w ostatnim miesiącu roku, wynoszący niemal 5 mld zł. W rezultacie nominalna wartość tych kredytów wyniosła na koniec grudnia 2010 r. 204,1 mld zł (207,4 mld zł rok wcześniej).

Wykres 19 Depozyty i kredyty przedsiębiorstw większych w bankach w latach 2000–2010

Wykres 20 Depozyty i kredyty mikroprzedsiębiorstw w bankach w latach 2000–2010

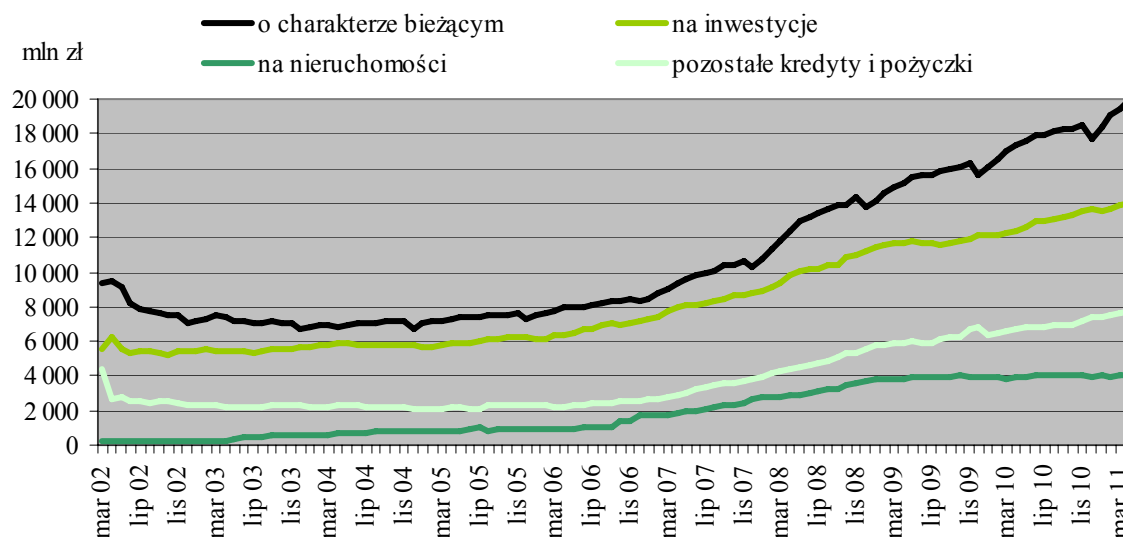
Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych NBP.

Po zmianie sposobu prezentacji przez NBP należności i zobowiązań monetarnych instytucji finansowych w marcu 2010 r.⁴⁸ największą grupę kredytów udzielonych przedsiębiorstwom stanowiły ponownie kredyty o charakterze bieżącym, będące połączeniem poprzednio stosowanych dwóch kategorii kredytów: w rachunku bieżącym oraz kredytów operacyjnych. W przypadku firm mikro wartość tych kredytów w roku 2010 utrzymała dynamikę z poprzedzającego roku odnotowując wzrost o prawie 14%. W rezultacie ich udział w ogólnej puli kredytów dla mikroprzedsiębiorstw wzrósł o 1 p.p. (do 41,5%). W przypadku firm większych tempo spadku wartości kredytów o charakterze bieżącym z 2009 r. (niecałe 11%) znacznie wyhamowało (do niecałych 3%), jednak ich udział we wszystkich udzielonych kredytach spadł o prawie 0,5 p.p. do poziomu 43,5%.

⁴⁸ Zob. szczegółowy opis zmian na www.nbp.pl

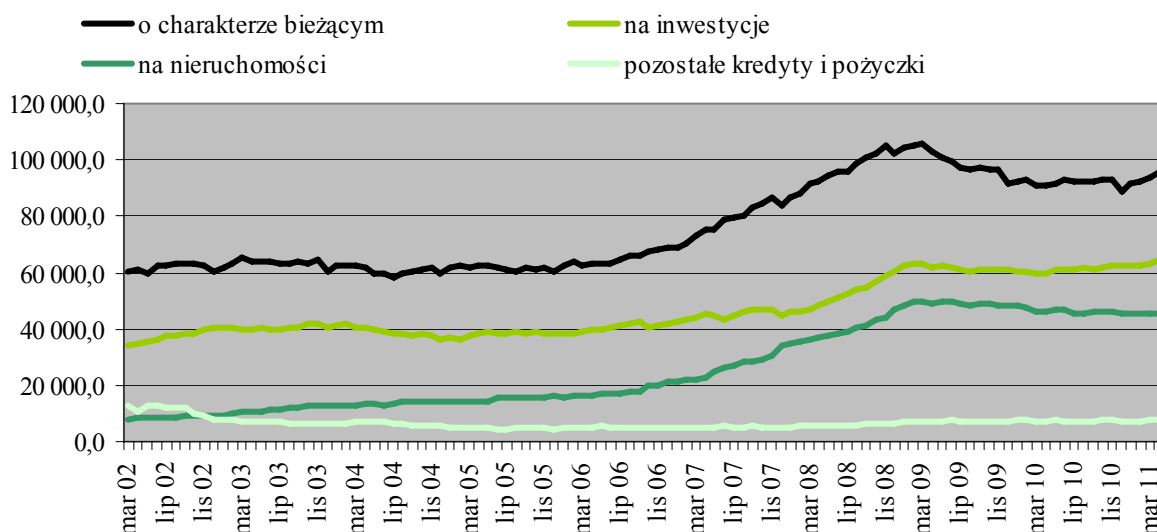
Za wzrost wartości kredytów udzielonych w 2010 r. mikroprzedsiębiorcom, obok wspomnianych kredytów o charakterze bieżącym, odpowiadał również znacznie szybszy niż w 2009 r. wzrost wartości kredytów na inwestycje (o 12,4%, udział na poziomie niecałych 32%). Natomiast wartość kredytów na nieruchomości pozostała praktycznie na niezmienionym poziomie, w związku z czym ich udział spadł o prawie 1 p.p. do 9,2% (w 2009 r. kredyty te odznaczały się ponad sześcioprocentowym wzrostem). Istotny wzrost wartości – o ponad 8% – odnotowały również pozostałe kredyty dla mikroprzedsiębiorstw, choć był on prawie trzykrotnie mniejszy niż w 2009 r. (22% r/r). Ich udział w ogólnej puli kredytów dla mikroprzedsiębiorstw utrzymał się na poziomie ok. 17%.

Wykres 21 Kredyty udzielone mikroprzedsiębiorstwom, wg kategorii

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych NBP.

Wartość kredytów dla większych przedsiębiorstw wzrosła w przypadku kredytów na inwestycje oraz pozostałych kredytów i pożyczek (odpowiednio o 2% i 7,4% r/r). Wzrosty te były nieznacznie większe niż rok wcześniej. Natomiast wartość kredytów na nieruchomości, po trzyprocentowym wzroście w 2009 r., odnotowała w 2010 r. spadek o ponad 5%. Wszystkie te zmiany, podobnie jak w przypadku kredytów bieżących, w bardzo nieznaczny sposób wpłynęły na strukturę kredytów dla większych firm, w której ok. 30% mają kredyty na inwestycje, ok. 22% kredyty na nieruchomości, a ok. 3% pozostałe kredyty i pożyczki.

Wykres 22 Kredyty udzielone przedsiębiorstwom większym, wg kategorii

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych NBP.

Z badania Ministerstwa Gospodarki przeprowadzonego wśród firm z sektora MSP⁴⁹ wynika, że na przestrzeni 2010 r. 30% ankietowanych przedsiębiorców deklaruowało wykorzystywanie kredytu w działalności gospodarczej (rok wcześniej było to trzy czwarte ogółu ankietowanych). Największą popularnością cieszył się niezmiennie kredyt w rachunku bieżącym.

W pierwszej połowie 2010 r. co piąta ankietowana firma wystąpiła do banku z wnioskiem o udzielenie kredytu inwestycyjnego lub obrotowego, a w drugiej połowie roku było to już 28% przedsiębiorstw. W ciągu roku odsetek wniosków kredytowych rozpatrzonych pozytywnie osiągnął 50%, przy czym wzrost ten był wypadkową z jednej strony silnej poprawy tego wskaźnika dla małych i średnich firm (odpowiednio o 30 p.p. do 80% i 7 p.p. do 69%), a z drugiej – jego spadku dla mikroprzedsiębiorstw (o 9 p.p. do 34%). Sytuacja najmniejszych firm powróciła więc pod tym względem do stanu z pierwszej połowy 2009 r. Natomiast odwrotnie niż rok wcześniej, młodszy właściciele przedsiębiorstw (w wieku do 40 lat) w 2010 r. nieco częściej spotykali się z odmową udzielenia kredytu (56% odmów) niż osoby starsze (40-60 lat - 50%).

Odmowy przyznania kredytu przedsiębiorstwom z sektora MSP w 2010 r. wynikały najczęściej z braku zdolności kredytowej (połowa przypadków) lub braku zabezpieczeń (co piąty przypadek). W pozostałych przypadkach odmowy były efektem braków w dokumentacji lub wynikały z innych powodów.

W 2010 r. nie słabła dominacja kredytów w walucie krajowej – podczas gdy w poprzednich latach 95% kredytów zostało udzielonych w tej walucie, w pierwszej połowie 2010 r. brak było przedsiębiorców, którzy otrzymali kredyt walutowy. Przeciętne oprocentowanie kredytu utrzymywało się w pierwszym półroczu 2010 r. na poziomie z końca roku poprzedniego (10%) i nieznacznie spadło dopiero w drugiej połowie roku (do 9%). Spadek ten był największy w przypadku mikroprzedsiębiorstw, natomiast w firmach małych i średnich oprocentowanie nie uległo istotnym zmianom. Innym czynnikiem wpływającym na poziom oprocentowania przyznanego kredytu było miejsce działalności firmy, przy czym firmy z obszarów miejskich były w tym względzie przez banki preferowane.

⁴⁹ Zob. *Trendy rozwojowe sektora MSP w drugiej połowie 2010 roku*, Ministerstwo Gospodarki (Departament Analiz i Prognoz), Warszawa kwiecień 2011.

Zgodnie z wynikami ankiety, w 2010 r. z kredytu bankowego finansowało swoje inwestycje niespełna 10% małych i średnich przedsiębiorstw (nieco mniej niż w roku poprzednim). O ile w pierwszej połowie roku odsetek ten osiągnął wśród mikroprzedsiębiorstw 11% i był ponad dwukrotnie wyższy niż wśród przedsiębiorstw małych i ponad pięciokrotnie wyższy niż wśród przedsiębiorstw średnich, już w drugiej połowie roku mikroprzedsiębiorstwa częściej niż firmy większe musiały polegać na wypracowanych środkach własnych. Na przestrzeni 2010 r. rosła popularność leasingu jako źródła finansowania inwestycji przez MSP (z 6% do 8%), zwłaszcza wśród małych i średnich firm. Środki unijne dla inwestycji ankietowanych w 2010 r. przedsiębiorstw miały znaczenie marginalne, natomiast niezmiennie i nieporównywalnie największa grupa ankietowanych (72% w pierwszym półroczu i 64% w drugim) deklarowała korzystanie ze środków własnych przy finansowaniu inwestycji⁵⁰.

3.3.2 Leasing

Leasing to po kredycie bankowym najpopularniejsze zewnętrzne źródło finansowania inwestycji dla polskich przedsiębiorstw. Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej branża ta doznała znacznego przyspieszenia rozwoju, osiągając roczną stopę wzrostu w okresie 2004-2007 na poziomie 32% (50% w samym 2007 r.) Po kilku latach intensywnego wzrostu, w obliczu coraz wyraźniejszych symptomów kryzysu, rozwój rynku leasingu w Polsce wyhamował w roku 2008 do 1,3% r/r, by rok 2009 zamknąć spadkiem obrotów o prawie jedną trzecią.

⁵⁰ W badaniu MG ankietowany mógł wskazać więcej niż jedno źródło finansowania inwestycji.

Ramka 3 Leasing

Leasing jest umową cywilno-prawną, uregulowaną przez Kodeks Cywilny, na mocy której leasingodawca przekazuje leasingobiorcy prawo do użytkowania określonego dobra (środka trwałego), którego jest właścicielem, w zamian za określone płatności, tzw. raty leasingowe. Okres użytkowania przedmiotu leasingu jest ściśle określony. Umowa leasingu w swojej formule jest porównywalna do umowy najmu.

Leasing umożliwia realizację inwestycji bez znaczących nakładów kapitałowych, ponieważ koszty użytkowania przedmiotu leasingu są pokrywane z bieżących przychodów firmy, uzyskanych dzięki jego użytkowaniu. Daje to firmie możliwości zaoszczędzenia środków pieniężnych potrzebnych na działalność i inwestycje.

Realne oprocentowanie leasingu jest z reguły wyższe niż kredytu bankowego, jednakże za leasingiem przemawia wiele innych korzyści, co w praktyce czyni go tańszym od kredytu. Do korzyści ze stosowania tej formy finansowania działalności można zaliczyć:

Korzyści podatkowe:

- w leasingu operacyjnym raty leasingowe stanowią w całości koszt uzyskania przychodu, w wyniku czego płacone podatki są niższe;
- w przypadku finansowania przez leasing kapitałowy klient sam amortyzuje przedmiot leasingu podczas trwania umowy leasingowej;

Korzyści bilansowe:

- leasing operacyjny nie jest wliczany do wartości aktywów bilansowych, więc suma aktywów nie ulega zmianie przy jednoczesnym wzroście zysku;
- leasing operacyjny nie jest uwidaczniany jako zobowiązanie w bilansie leasingobiorcy, nie powiększa zadłużenia i pomaga w podtrzymaniu silnego wizerunku firmy;

Poprawa wyników finansowych:

- możliwość odliczania rat leasingowych dla potrzeb podatku dochodowego wpływa na poprawę wskaźników w sprawozdaniach finansowych;

Łatwiejsze zarządzanie środkami trwałymi:

- umowa leasingu zawarta na czas określony pozwala na dokładne określenie założeń gospodarowania środkami trwałymi, co jest szczególnie ważne przy ustalaniu długoterminowych budżetów;

Uwolnienie zamrożonych środków:

- leasing zwrotny umożliwia uwolnienie środków zamrożonych w zakupionym sprzęcie, co bardzo korzystnie wpływa na przepływy pieniężne w firmie;
- Proste i szybkie procedury:
- średni czas realizacji umowy leasingu, od decyzji poprzez podpisanie umowy do odbioru przedmiotu leasingu to 7 dni. Dla porównania, przy kredycie trwa to średnio od 2 do 3 tygodni.

Według Związku Przedsiębiorstw Leasingowych,⁵¹ po 22 spadkowych miesiącach, w marcu 2010 r. pojawiło się ożywienie na rynku leasingu ruchomości. Wzrost wartości sfinansowanych aktywów w ujęciu rocznym osiągnął niemal 23%, co, mimo niskiej bazy, jest dobrym wynikiem, choć wciąż gorszym niż przeciętne tempo wzrostu w latach przed kryzysem. W ramach rynku leasingu ruchomości jedynie rynek leasingu pojazdów osiągnął przedkryzysową dynamikę rozwoju (31,2%), głównie z powodu zmian w zakresie odliczania podatku VAT od tzw. samochodów „z kratką”⁵²: w grudniu 2010 r. zarejestrowano najwięcej takich pojazdów od momentu wejścia Polski do UE. W ciągu pierwszych trzech kwartałów 2010 r. dwa segmenty tego rynku – właśnie pojazdów lekkich (w tym z „kratką”) oraz ciężarowych – stanowiły dwa główne filary rozwoju całego leasingu ruchomości. W IV kwartale dołączył do nich rynek leasingu maszyn. Duże znaczenie dla tempa rozwoju rynku miał też wzrost w IV kw. średniej miesięcznej wartości sfinansowanych ruchomości o 50% (z 1,9 mld zł do 2,9 mld). Ponadto szybsze tempo rozwoju notowały większe firmy leasingowe.

⁵¹ Wszystkie dane za: www.leasing.org.pl

⁵² Od 2011 r. wprowadzono na okres dwóch lat, tj. od 1 stycznia 2011 r. do dnia 31 grudnia 2012 r., limity w odliczaniu podatku VAT od zakupu pojazdów z homologacją ciężarową o masie całkowitej nieprzekraczającej 3,5 tony; do 60% kwoty podatku określonej w fakturze, nie więcej jednak niż 6.000 zł. Ograniczenie to nie dotyczy jednak pojazdów samochodowych spełniających ustawowo określone wymagania. Limity te obowiązują również w odniesieniu do samochodów osobowych.zł

Tabela 14 Wyniki branży leasingowej

	2009	2010	zmiana
Pojazdy	12 120	15 898	31,2 %
OSD	8 325	10 783	29,5 %
Pojazdy ciężarowe	3 237	4 361	34,7 %
Pozostałe pojazdy	559	754	35,0 %
Maszyny	7 649	8 536	11,6 %
IT	469	464	-1,0 %
Samoloty, statki, kolej	544	650	19,4 %
Pozostałe ruchomości	141	149	5,3 %
Ruchomości razem	20 923	25 696	22,8 %
Nieruchomości	2 073	1 595	-23,1 %
Leasing ogółem	22 997	27 291	18,7 %

Źródło: Związek Polskiego Leasingu.

Rynek leasingu w pierwszej połowie 2010 r. – podobnie jak w 2009 r. – uzależniony był w znacznej mierze od inwestycji infrastrukturalnych, współfinansowanych głównie ze środków unijnych. Dopiero w drugiej połowie roku można było obserwować ożywienie w inwestycjach prywatnych. W rezultacie na koniec roku łączna wartość należności leasingowych była tylko o 12% niższa niż wartość salda kredytów inwestycyjnych udzielonych firmom przez banki (odpowiednio 55,35 i 62,27 mld zł).

Dynamika rynku leasingu w Polsce odzwierciedla specyfikę tej formy finansowania. Oparcie spłat rat leasingowych na przewidywanych przyszłych dochodach oraz duże znaczenie tzw. tarczy podatkowej powodują, że w okresie pogorszenia koniunktury przedsiębiorcy wykazują dużą awersję do zawierania tego typu umów, przewidując spadek przychodów i podatków do zapłaty. Natomiast spodziewając się utrzymania lub wzrostu przyszłych przychodów są bardziej skłonni powiększać swoje moce wytwórcze poprzez leasing. Jeśli więc traktować wskaźniki dotyczące rynku leasingu ruchomości za wyprzedzające rozwój sytuacji w obszarze inwestycji firm i całej gospodarki, mogą one (zwłaszcza te opisujące drugą połowę roku) zapowiadać istotną poprawę koniunktury.

Warto wspomnieć, że w ustawie z dnia 25 marca 2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców wprowadzono przepisy (weszły w życie 1 lipca 2011 r) w zakresie podatków dochodowych), które wprowadzają leasing konsumencki. Przewiduje się, że wprowadzone rozwiązanie pozytywnie wpłynie na dynamikę rynku leasingu w Polsce.

3.3.3 Faktoring

Pionierem faktoringu były Stany Zjednoczone, gdzie ten typ usług finansowych zaczął rozwijać się już na początku XX w. W Europie Zachodniej, która dziś jest największym rynkiem faktoringowym na świecie, początki działalności faktoringowej datuje się na przełom lat 50. i 60. zeszłego stulecia. W Polsce, podobnie jak w przypadku wielu innych segmentów rynku finansowego, rozwój faktoringu opóźnił się o ok. 40 lat, jednak ze swoją dynamiką wzrostu może wkrótce stać się liczącym rynkiem w Europie. W relacji do PKB osiągnął on w 2010 r. poziom 4%, co jest wynikiem zbliżonym do Niemiec.⁵³ Mechanizm faktoringu polega na wykupie nieprzeterminowanych wierzytelności przedsiębiorstw, należnych im od odbiorców z tytułu dostaw towarów lub usług, połączonym z innymi usługami, takimi jak finansowanie, egzekwowanie należności, czy przejmowanie ryzyka wypłacalności odbiorców (faktoring bez regresu). Dzięki dodatkowym usługom oraz elastycznym wymogom faktoring jest alternatywą dla popularnych form finansowania, a dla mniejszych firm często jedynym dostępnym źródłem kapitału obrotowego.

⁵³ Wszystkie dane za: www.faktoring.pl

Tabela 15 Statystyki polskiego rynku faktoringowego

Rok	Obroty w mln zł	Udział faktoringu krajowego	Udział faktoringu eksport.	Udział faktoringu import.	Liczba klientów	Liczba dłużników	Liczba sfinanso- wanych faktur
2005	14 175	91%	6%	3%	1 400	35 000	1 400 000
2006	17 000	87%	11%	2%	1 600	38 000	1 410 000
2007	30 717	84%	15%	1%	1 608	49 024	1 626 844
2008	47 900	78%	21%	1%	2 031	47 913	1 888 403
2009	50 275	75%	23%	2%	1 702	47 805	1 977 700
2010	64 195	76%	23%	1%	3 210	76 943	3 187 089

Źródło: Polski Związek Faktorów

Podobnie jak cały rynek finansowy, polska branża faktoringowa odczuła w 2009 r. skutki kryzysu, jednak w tym przypadku ograniczyło się to do załamania tempa wzrostu obrotów, a nie do skurczenia rynku⁵⁴. Po wzrostach obrotów branży faktoringowej w ostatnich latach sięgających nawet 80% r/r (w 2007 r.), wzrost ten w roku kryzysowym zmalał do 5%, a liczba klientów spadła o 16%. Na tym tle wyniki osiągnięte przez przedsiębiorstwa faktoringowe w 2010 r. świadczą o powrocie na ścieżkę dynamicznego rozwoju: obroty r/r wzrosły o prawie 28%, a liczba klientów – o rekordowe 89%⁵⁵. Wydaje się, że kryzys gospodarczy po początkowo destrukcyjnym wpływie, może mieć opóźnione pozytywne efekty dla branży faktoringowej, związane ze wzrostem skali płatności zagrożonych w gospodarce. Wpływ tego czynnika na wzrost obrotów faktoringu potwierdza proporcjonalny wzrost liczby dłużników (o 61%) w 2010 r.

Branże, w których ta forma finansowania jest w Polsce relatywnie najpopularniejsza, to gałęzie tradycyjne: dystrybucja stali, żywność i napoje, meble i produkty z drewna. Niewielki udział finansowania faktoringiem występuje natomiast w rolnictwie, budownictwie, mediach, medycynie, czy nowoczesnych technologiach. Z punktu widzenia międzynarodowej konkurencyjności polskiej gospodarki ważny jest jednak fakt, że w coraz większych obrotach branży faktoringowej systematycznie rosnący udział ma faktoring eksportowy.

3.3.4 Forfaiting

Forfaiting to zazwyczaj średnioterminowa forma finansowania dla eksporterów, polegająca na zakupie pakietu nieprzeterminowanych wierzytelności o odroczonym terminie płatności w postaci weksli, najczęściej z tytułu zagranicznej sprzedaży dóbr inwestycyjnych, za zryczałtowaną kwotę, pomniejszona o dyskonto i bez prawa regresu w stosunku do ich sprzedawcy. W zależności od podmiotu świadczącego tę usługę oraz potrzeb klienta, jej szczegółowe warunki w zakresie terminów, czy wymaganych dokumentów, mogą ulegać modyfikacjom.

W Polsce rynek forfaitingu ma wciąż niewielką wartość, choć m.in. ze względu na specyfikę usługi, rozbieżności definicyjne oraz związane z nimi problemy z kwalifikacją transakcji, brak jest szczegółowych danych na ten temat. Szacunkowo obroty związane z forfaitingiem mogą osiągać w Polsce kilkadziesiąt milionów złotych rocznie.⁵⁶ Do Międzynarodowego Stowarzyszenia Forfaitingu (International Forfaiting Association) należą dwa polskie banki: BGŻ SA oraz BRE Bank SA. Usługi forfaitingowe mają w swojej ofercie ponadto m.in. Kredyt Bank SA, BZ WBK SA, BPH SA i Polski Bank Przedsiębiorczości S.A. (dawniej WestLB Bank Polski S.A.)

⁵⁴ Choć trzeba zaznaczyć, że ogół firm faktoringowych zrzeszonych w Polskim Związku Faktorów (największej w kraju organizacji branżowej) zanotował jednak ponad ośmioprocentowy spadek obrotów.

⁵⁵ GUS w badaniu ankietowym *Działalność faktoringowa przedsiębiorstw finansowych w 2010 r.* podaje inne szacunki tych wskaźników: wartość wykupionych wierzytelności wzrosła z 51 352 mln zł w 2009 r. do 88 614 mln zł w 2010 r. (wzrost o 72%), natomiast liczba klientów z 5 206 do 5 622 (o 8%).

⁵⁶ Szacunki prof. M. Puławskiego.

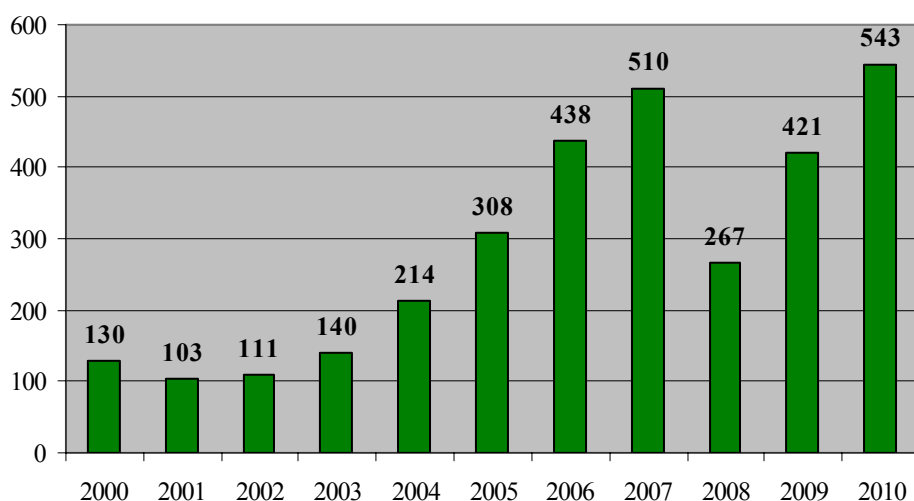
3.3.5 Giełda Papierów Wartościowych

Z punktu widzenia przedsiębiorstw wejście na publiczny rynek kapitałowy to znaczący dowód sukcesu firmy i dołączenie do grupy liderów biznesu. Notowanie na giełdzie, z którym wiązą się istotne wymogi sprawozdawcze, podwyższa status i wiarygodność spółki wobec potencjalnych dostawców finansowania, stanowi też wsparcie marketingu marki i nawiązywania nowych relacji handlowych, co bezpośrednio przekłada się na warunki funkcjonowania przedsiębiorstwa. Debiut na giełdzie jest więc nie tylko sposobem pozyskania funduszy na działalność i rozwój, ale również czynnikiem zmieniającym pozycję firmy wobec innych podmiotów rynku, w tym konkurencji. W przypadku Polski stanowi on na tyle atrakcyjną metodę finansowania dla przedsiębiorstw i lokowania kapitału przez inwestorów, że nawet tak silne załamanie gospodarki światowej, z jakim mieliśmy do czynienia w ostatnich latach, nie było w stanie znacząco zakłócić struktury rynku i planów jego rozwoju.

Uznając rynek papierów wartościowych za barometr koniunktury gospodarczej na świecie, wpływ kryzysu gospodarczego na warszawski parkiet okazał się poważny, jednak bez długookresowych konsekwencji. Główną siłą polskiego rynku okazała się bowiem ponadprzeciętna zdolność do szybkiego odrabiania strat. Po nagłym załamaniu niemal wszystkich wskaźników wzrostu Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie w 2008 r., w roku następnym, biorąc pod uwagę kierunek zmian, można było wyróżnić trzy grupy wskaźników. Większość z nich miała począwszy już od 2009 r. dodatnią dynamikę. Drugą grupę stanowiły wskaźniki reagujące z opóźnieniem, tj. liczba debiutów oraz wartość obrotów sesyjnych, które malały jeszcze w 2009 r., lecz w 2010 r. wzrosły. Jeszcze inaczej zachowywała się kapitalizacja spółek zagranicznych, która od wybuchu kryzysu wzrosła tylko raz – w 2009 r. Odwrotnie do koniunktury reagował natomiast wskaźnik liczby wycofań, który jedną ze swoich największych wartości (14) osiągnął w 2007 r., by przez dwa następne lata spadać, a w 2010 r. znowu sięgnąć ponadprzeciętnego poziomu (13).

W ogólnym rozrachunku 2010 rok należy zdecydowanie zaliczyć do udanych, zarówno historycznie, jak i na tle innych rynków. GPW jako jedna z nielicznych giełd w Europie zwiększyła w 2010 r. wartość obrotów sesyjnych (o niemal 27%). Kapitalizacja spółek krajowych, po dwóch latach dynamicznych wzrostów (58% w 2009 i 29% w 2010 r.), osiągnęła natomiast najwyższą historycznie wartość. Liczba debiutów oraz wartość indeksu WIG wróciły do poziomów notowanych przed kryzysem (jeśli nie brać pod uwagę rekordowego pod tym względem 2007 r.)

Wykres 23 Kapitalizacja spółek krajowych notowanych na GPW (w mld zł)

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych GPW

Tabela 16 Podstawowe dane o rynku akcji na GPW

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Indeks WIG*	20 820	26 636	35 601	50 412	55 649	27 229	39 986	47 490
zmiana r/r (%)	45%	28%	34%	42%	10%	-51%	47%	19%
Liczba notowanych spółek	203	230	255	284	351	374	379	400
zmiana r/r (%)	-6%	13%	11%	11%	24%	7%	1%	6%
Liczba debiutujących spółek	5	36	35	38	81	33	13	34
zmiana r/r (%)	20%	500%	-3%	9%	113%	-59%	-61%	162%
Liczba wycofań	19	9	10	9	14	10	8	13
zmiana r/r (%)	0%	-53%	11%	-10%	56%	-29%	-20%	63%
Kapitalizacja ogółem (mln zł)*	167 716	291 698	424 900	635 909	1 080 257	465 115	715 821	796 482
zmiana r/r (%)	52%	74%	46%	50%	70%	-57%	54%	11%
w tym kapitalizacja spółek krajowych	140 001	214 313	308 418	437 719	509 887	267 359	421 178	542 646
zmiana r/r (%)	27%	53%	44%	42%	16%	-48%	58%	29%
Wartość obrotów sesyjnych (mln zł)	160 358	230 959	161 960	90 567	55 234	33 357	23 868	30 351
zmiana r/r (%)	-4%	44%	-30%	-44%	-39%	-40%	-28%	27%

* stan na koniec roku

Źródło: GPW.

30 sierpnia 2010 r. minęła trzecia rocznica uruchomienia na Giełdzie Papierów Wartościowych nowego rynku akcji o nazwie NewConnect. Jest on alternatywnym systemem obrotu, zorganizowanym i prowadzonym przez GPW. Nowy rynek stanowi platformę finansowania rozwoju młodych przedsiębiorstw o wysokim potencjale wzrostu, które nie byłyby w stanie sprostać kryteriom rynku regulowanego, jednak z perspektywami dynamicznego rozwoju. NewConnect jest zasadniczo przeznaczony dla firm działających w obszarze nowych technologii, ale możliwe jest również notowanie przedsiębiorstw z innych branż.

Ramka 4 Rynek NewConnect⁵⁷**NewConnect jest rynkiem dla spółek:**

- o dużej dynamice wzrostu,
- o historii nie dłuższej niż 3-4 lata lub dopiero powstających, które budują swoją „historię”,
- przewidywanej kapitalizacji do ok. 20 mln zł,
- poszukujących kapitału rzędu od kilkuset tysięcy do kilkunastu milionów złotych,
- reprezentujących sektory innowacyjne, oparte przede wszystkim na aktywach niematerialnych (np. IT, media elektroniczne, telekomunikacja, biotechnologie, ochrona środowiska, energia alternatywna, nowoczesne usługi),
- z wizją i prawdopodobieństwem debiutu na rynku giełdowym w nieodległej przyszłości.

NewConnect to:

- nowoczesny rynek finansujący dynamiczne przedsiębiorstwa,
- niewielkie wymogi formalne (dopuszczeniowe oraz wynikające z obowiązków informacyjnych),
- niskie koszty debiutu i notowań,
- doskonała ekspozycja firmy na inwestorów,
- prestiż i renoma organizatora rynku,
- promocja i rozpoznawalność firmy.

⁵⁷ Wszystkie dane za: www.newconnect.pl

Od momentu powstania rynek NewConnect nieprzerwanie rozwija się, a rok 2010 – podobnie jako poprzednie lata – odznaczał się dynamicznym wzrostem wskaźników kapitalizacji, wartości indeksu oraz liczby debiutów na tym rynku i osiągnięciem ich najwyższych jak dotąd poziomów. Kapitalizacja ogółem przekroczyła w 2010 r. 5 mld zł (z czego 3% wartości to spółki zagraniczne), liczba notowanych spółek po wzroście o 73% wyniosła 185, a liczba debiutów była niemal równa sumie debiutów z dwóch poprzednich lat. Wartość indeksu rynku NewConnect (NCIndex) rosła w podobnym tempie, jak rok wcześniej (28%, po spadku w 2008 r.), na zbliżonym poziomie (27%) utrzymywała się też stopa zwrotu z tego indeksu. Na tle tych danych należy wspomnieć, że liczba wycofań (8) również była w ubiegłym roku zdecydowanie wyższa niż w latach poprzednich, jednak odnosząc ją do liczby notowanych spółek nie jest to znaczny wzrost.

Tabela 17 Podstawowe dane o rynku NewConnect

	2007	2008	2009	2010
Liczba spółek	24	84	107	185
Zmiana r/r	-	250%	27%	73%
Liczba debiutów	24	61	26	86
Zmiana r/r	-	154%	-57%	231%
Liczba wycofań	0	1	3	8
Zmiana r/r	-	-	200%	167%
Wartości NCIndex*	144,17	38,19	49,7	63,44
Zmiana r/r	-	-74%	30%	28%
Kapitalizacja ogółem (mln zł)*	1185	1437	2554	5138
Zmiana r/r	-	18%	76%	102%
Kapitalizacja spółek krajowych (mln zł)	1185	1396	2457	4971
Zmiana r/r	-	18%	137%	72%

* stan na koniec roku

Źródło: NewConnect GPW.

30 września 2009 r. w ramach grupy kapitałowej Giełdy Papierów Wartościowych został uruchomiony nowy rynek obligacji o nazwie Catalyst. Od stycznia 2010 r. działa on na czterech platformach⁵⁸ (oddzielne platformy dla rynku uregulowanego i alternatywnego dla klientów hurtowych i detalicznych), służących do obrotu następującymi instrumentami dłużnymi:

- obligacje korporacyjne
- obligacje komunalne
- obligacje spółdzielcze
- obligacje skarbowe
- listy zastawne hipoteczne
- listy zastawne publiczne

Dzięki takiej konstrukcji giełda Catalyst upłynnia rynek stwarzając spółkom (w tym bankom), jednostkom samorządu terytorialnego i skarbowi państwa możliwości emisji długu, a inwestorom – inwestycji o różnej wielkości i specyfice. Realizacja wszystkich transakcji gwarantowana jest przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych, a emitenci objęci obowiązkami informacyjnymi. Rynek udziela też autoryzacji podmiotom, których papiery dłużne znajdują się już w obrocie.

⁵⁸ W 2009 r. nie działał jeszcze rynek alternatywny dla klientów hurtowych.

Tabela 18 Podstawowe dane o rynku Catalyst

	2009	2010
Wartość obrotów sesyjnych (mln zł)	169,97	751,06
Liczba serii	47	109
w tym notowane	35	97
w tym autoryzowane	12	12
Wartość emisji (mln zł)	10 690,79	21 552,76
w tym notowane	10 649,29	21 508,10
w tym autoryzowane	41,5	44,67
Liczba debiutów	35	69
Wartość obrotów sesyjnych (mln zł)	169,97	751,06
Liczba serii	47	109
w tym notowane	35	97
w tym autoryzowane	12	12

* stan na koniec roku

Źródło: Catalyst GPW.

Po 63 sesjach rynek Catalyst pierwszy kwartał swojej działalności zamknął ogólną wartością emisji wynoszącą niemal 10 691 zł oraz obrotami sesyjnymi 170 mln zł. W ciągu 2010 r. wartość emisji podwoiła się, natomiast wartość obrotów sesyjnych wzrosła prawie 4,5 razy. W 2010 r. na rynku dała się zauważyć zwiększona akceptacja ryzyka wśród inwestorów, zwłaszcza tych dokonujących transakcji sesyjnych – w ich strukturze zdecydowanie wzrosła dominacja instrumentów korporacyjnych nad komunalnymi, zarówno pod względem wartości obrotów (z 63% do 83%), jak i liczby transakcji (z 43% do 85%). Na wysokim poziomie (92%) utrzymała się też ich dominacja pod względem wartości emisji.

Na giełdzie Catalyst w styczniu 2010 r. uruchomiono czwarty element tej platformy – hurtowy rynek alternatywny. Jednak do końca roku jego udział w ogólnej wartości obrotów stanowił jedynie 2%.

3.3.6 Private Equity/Venture Capital

Private equity (PE) to ogólne określenie obejmujące wszelkie rodzaje inwestycji na niepublicznym rynku kapitałowym, w celu osiągnięcia średnio- i długoterminowych zysków z przyrostu wartości kapitału. Inwestycje PE analizowane są projektowo i nastawione na ponadprzeciętne zyski związane z podwyższonym ryzykiem. Są one skierowane do przedsiębiorstw nie notowanych na publicznym rynku akcji i znajdujących się na różnych etapach rozwoju. Z tego względu wyróżniamy następujące rodzaje finansowania PE:

- finansowanie fazy zasiewu (seed financing),
- finansowanie rozpoczęcia działalności (start-up),
- finansowanie wczesnego rozwoju,
- finansowanie ekspansji,
- finansowanie restrukturyzacji,
- przejęcie inwestycji, refinansowanie (replacement),
- wykup przedsiębiorstwa (buyout).

Venture capital (VC) jest jedną z odmian inwestycji private equity. Są to inwestycje dokonywane w najwcześniejszych stadiach rozwoju przedsiębiorstw, do fazy ekspansji włącznie. Venture capital jest istotnym źródłem finansowania inwestycji dla firm o dużym potencjale rozwojowym, szczególnie w obszarze nowych technologii. Poza samym finansowaniem ważnym elementem inwestycji VC jest wsparcie techniczne i organizacyjne (know-how). Wyróżnia się następujące formy VC: korporacyjne VC, prywatne VC i anioły biznesu.

Inwestycje PE mogą mieć również inne odmiany i cele, takie jak:

- wycofanie spółki z obrotu publicznego,
- finansowanie spółki w celu uratowania przed upadłością,
- Mezzanine (instrument łączący cechy finansowania dłużnego i kapitałowego),
- prywatyzacja przedsiębiorstwa państwowego,
- nabycie akcji spółek publicznych (private investment in public equity, PIPE),
- fuzje i przejęcia,
- wykup menadżerski (manager buyout, MBO) i wykup lewarowany (leveraged buyout, LBO),
- finansowanie pomostowe (poprzedzające pierwszą emisję akcji).

Tabela 19 Podstawowe dane o rynku PE/VC*

	2007	2008	2009	2010
Udział inwestycji PE w PKB (%)	0,141	0,167	0,09	0,19
Kapitał pozyskany przez fundusze PE	571	760	135	115
Kapitał zainwestowany przez fundusze PE (mln EUR) w tym:	571	719	480	504
Venture Capital ogółem	40	50	2	14
Finansowanie wzrostu	95	74	62	128
Restrukturyzacja	1	0	6	5
Refinansowanie	1	0	0	16
Wykup	546	509	411	342
Liczba spółek biorców private equity	65	63	29	52
Deinwestycje (w mln EUR)	148	69	38	61
Deinwestycje – liczba spółek	30	17	13	16

* zestawienie zawiera dane z najnowszych dostępnych sprawozdań i informacji, ewentualne różnice pomiędzy źródłami mogą wynikać m.in. ze zmian kursów walutowych oraz aktualizacji danych

Źródło: EVCA/PSIK⁵⁹.

Charakter działalności funduszy PE/VC zbliżony jest w swej istocie do inwestycji strategicznych, długoterminowych i wiąże się z udziałem we własności i zarządzie przedsiębiorstwa. Istotną częścią działań inwestorów typu PE/VC jest rozpoznanie rynku i branży oraz poszczególnych przedsiębiorstw działających w ich ramach. Prawidłowe zidentyfikowanie najbardziej perspektywicznych produktów i usług, przewag między konkurentami, ale również ograniczeń mających swoje źródło w wadliwym prawie, mało płynnym rynku, czy niemożności odsprzedaży udziałów, mają kluczowe znaczenie dla terminu i wielkości zwrotu z inwestycji. Tego typu działalność inwestycyjna wymaga zatem pogłębionej, wysoce specjalistycznej analizy, stąd wzrost liczby inwestorów PE/VC jest samoistnie ograniczony.

Według danych EVCA⁶⁰ inwestycje PE/VC w Polsce w 2010 r. wyniosły 504 mln EUR, co jest wartością o 5% wyższą niż z 2009 r. Fundusze PE pozyskały natomiast jedynie 115 mln EUR, wobec 135 mln EUR rok wcześniej i 760 mln EUR w rekordowym roku 2008. Struktura branżowa inwestycji PE/VC w Polsce jest bardzo zmienna w czasie i niewykazująca jednoznacznych zależności od faz cyklu koniunkturalnego. Kapitał PE kierowany był w 2010 r. przede wszystkim do produkcji i dystrybucji w branży konsumpcyjnej, gdzie zainwestowano łączne ponad 153 mln EUR, tj. 30% ogółu inwestycji PE (33% jeśli włączyć w to inne usługi w branży konsumpcyjnej). Istotnymi kierunkami inwestycji kapitału PE były również: telekomunikacja i media (ponad 77 mln EUR, udział ponad 15%), usługi finansowe (prawie 72 mln EUR, udział 14%) oraz usługi dla biznesu (prawie 64 mln EUR, udział ponad 12%).

⁵⁹ European Private Equity and Venture Capital Association (EVCA) oraz Polskie Stowarzyszenie Inwestorów Kapitałowych (PSIK).

⁶⁰ Wszystkie prezentowane dane pochodzą ze sprawozdań EVCA i informacji PSIK, dostępnych na stronie www.ppea.org.pl

93% wszystkich inwestycji, tj. 470 mln EUR, miało charakter wykupu (68%) lub finansowania wzrostu (25%). Inwestycje typu venture sięgnęły 14,5 mln EUR, czyli niemal dziesięciokrotnie więcej niż w 2009 r., choć stanowiło to jedynie 3% ogółu inwestycji. Rok 2010 był pod tym względem gorszy od lat 2007-2008, kiedy to udział inwestycji venture wynosił 6-9%. Ponadto w 2010 r. skala finansowania firm w fazie zasiewu lub rozpoczynania działalności spadła do zera. Z punktu widzenia innowacyjności gospodarki należy to ocenić negatywnie, tym bardziej, że finansowanie tego rodzaju już tradycyjnie jest w Polsce zjawiskiem marginalnym, zarówno pod względem wartości, jak i udziału w ogóle inwestycji PE/VC. Refinansowanie w 2010 r. osiągnęło wartość ok. 16 mln EUR, w związku z czym jego udział w ogóle inwestycji PE był zbliżony do inwestycji venture (3%).

Oprócz wciąż niewielu znaczących inwestycji w fazie start-up głównymi bolączkami polskiego rynku PE/VC są obawy przedsiębiorców przed utratą kontroli nad przedsiębiorstwem w wyniku współpracy z inwestorem PE oraz małe zaangażowanie finansowe inwestorów instytucjonalnych (np. OFE).

Według danych EVCA w 2010 r. fundusze wycofały się z 16 polskich spółek (wobec 13 w 2009 r.), sprzedając akcje o wartości początkowej 61 mln EUR, co oznacza wzrost o 60% w porównaniu z rokiem 2009 (38 mln EUR) i powrotem do poziomu z 2008 r. Można przyjąć, że w 2009 r. fundusze inwestycyjne celowo ograniczyły wyjścia z inwestycji, uznawszy je za chwilowo nieopłacalne w związku ze spadkiem wartości aktywów i przedsiębiorstw. Wzrost tych wskaźników w 2010 r. może świadczyć o faktycznej poprawie koniunktury gospodarczej, tym bardziej, że najczęstszą metodą wyjść była w tym okresie sprzedaż udziałów inwestorowi branżowemu (31%), zarządowi firmy (25%) lub innemu funduszowi PE/VC (19%), a więc podmiotom zainteresowanym długoterminowym rozwojem przejmowanego przedsiębiorstwa.

Potwierdza to również fakt, że po wzroście do 117 pkt. w październiku 2009 r., indeks optymizmu funduszy PE opracowany przez Deloitte powrócił w kwietniu 2010 r. do poziomów odnotowywanych przed kryzysem, osiągając 140 pkt.⁶¹, przy czym ankietowani przedstawiciele funduszy PE/VC spodziewali się w Europie Środkowo-Wschodniej wyższego tempa wzrostu gospodarczego niż w Europie Zachodniej. Kluczową przyczyną obaw inwestorów było natomiast zadłużenie państw i jego wpływ na gospodarkę. Stąd preferencje inwestorów koncentrowały się na średnich przedsiębiorstwach o ugruntowanej pozycji na rynku i relatywnie odpornych na wahania koniunktury.

Wzmocnieniu popytu na venture capital służy unijne działanie 3.1 *Inicjowanie działalności innowacyjnej* Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka; tworzy ono podaż spółek mogących stanowić przedmiot zainteresowania ze strony funduszy venture capital. Oferowane w ramach tego działania dofinansowanie składa się z dwóch komponentów – dotacji na inkubację oraz na inwestycję w nowo utworzone przedsiębiorstwo (w formie objęcia udziałów). Wejście kapitałowe następuje w sytuacji, gdy po okresie inkubacji zidentyfikowane zostaną znaczące szanse na komercyjny sukces powstającego przedsiębiorstwa, którego działalność jest oparta na innowacyjnym pomysłe. Na koniec 2010 r. wnioski o dofinansowanie zatwierdzone do realizacji w ramach tego działania opiewały na ponad 406 mln zł, co stanowiło 85% dostępnych środków, natomiast zawarte umowy – na 394 mln zł (83% alokacji). Pod tym względem Działanie 3.1 znajdowało się znacznie powyżej średniej dla wszystkich działań programu Innowacyjna Gospodarka.

Krajowy Fundusz Kapitałowy

Krajowy Fundusz Kapitałowy jest spółką akcyjną powołaną na mocy ustawy z dnia 4 kwietnia 2005 r. o Krajowym Funduszu Kapitałowym (Dz.U. Nr 57, poz. 491), której jedynym udziałowcem jest Bank

⁶¹ Central Europe Private Equity Confidence Survey, Deloitte 2010 r. Wartości indeksu notowane co pół roku pomiędzy kwietniem 2007 a kwietniem 2010 wyniosły kolejno: 159, 118, 102, 48, 78, 117, 140.

Gospodarstwa Krajowego (BGK). Działalność KFK polega na inwestowaniu w fundusze VC, które zasilają kapitałowo małe i średnie przedsiębiorstwa polskie, w szczególności przedsiębiorstwa innowacyjne, prowadzące działalność badawczo-rozwojową oraz przedsiębiorstwa o wysokim potencjale rozwoju. Wielkość funduszy, w które inwestuje KFK, nie jest ograniczona, jednak optymalna wartość pojedynczego funduszu to ok. 50 mln zł. Udział KFK w kapitalizacji takiego funduszu kształtuje się na poziomie do 50% jego kapitalizacji, reszta wnoszona jest do funduszu przez inwestorów prywatnych. Głównym celem działalności KFK jest ograniczenie zjawiska luki kapitałowej polegającego na niskiej podaży kapitału VC w segmencie małych i średnich przedsiębiorstw. Źródła finansowania KFK to środki budżetu państwa, fundusze strukturalne Unii Europejskiej oraz inne źródła (np. od instytucji zagranicznych).

Krajowy Fundusz Kapitałowy S.A. udziela wsparcia finansowego funduszom kapitałowym wybranym w drodze Otwartych Konkursów Ofert (OKO). Dotychczas KFK S.A. przeprowadził cztery OKO, z czego dwa w 2010 r.:

- I Otwarty Konkurs Ofert 2010 r. przy udziale środków PO IG (Działanie 3.2 wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka) - obecnie znajduje się w trakcie jego rozstrzygnięcia,
- II Otwarty Konkurs Ofert 2010 r. przy udziale środków ze Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy (SPPW) - obecnie znajduje się w trakcie jego rozstrzygnięcia.

Krajowy Fundusz Kapitałowy S.A. w ramach edycji OKO 2010 r. na udzielenie wsparcia finansowego funduszom kapitałowym przeznaczył kwotę nie mniejszą niż 150 mln zł. Obecnie zawarł umowę z jednym oferentem.

W ramach konkursu złożono 14 Ofert na łączną kapitalizację 740 mln zł (z czego 367 mln stanowi wkład KFK). Do tej pory pozytywną rekomendację komitetu inwestycyjnego otrzymało 9 ofert o łącznej kapitalizacji 277 mln zł. Do końca czerwca 2011 r. podpisano jedną umowę w ramach II OKO.

Do tej pory dokonano inwestycji w jedno przedsiębiorstwo na kwotę 1,3 mln PLN oraz dokapitalizowano 3 fundusze podwyższonego ryzyka

Ponadto KFK S.A. jest beneficjentem Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy (SPPW). Celem programu jest poprawa dostępności kapitału właścicielskiego dla MŚP szczególnie w województwach: Lubelskim, Małopolskim, Podkarpackim i Świętokrzyskim. Obecnie KFK S.A. jest na etapie rozstrzygnięcia konkursu z udziałem środków szwajcarskich. Przyjęta przez KFK S.A. strategia inwestycyjna w ramach ww. programu zakłada przeprowadzenie inwestycji w 4 fundusze VC, które zainwestują co najmniej 30% kapitału w wybranych województwach. Konkurs jest w trakcie realizacji.

Zmiany instytucjonalne w zakresie finansowania działalności gospodarczej

Bank Gospodarstwa Krajowego⁶²

Od 1 stycznia 2010 r. zaczął obowiązywać nowy system wypłat zaliczek i refundacji dla beneficjentów Programów Operacyjnych wprowadzony nową ustawą o finansach publicznych (Dz. U. nr157, poz. 1240.), których źródłem są między innymi środki europejskie. Płatności na rzecz beneficjentów w części środków europejskich od tej pory dokonuje Bank Gospodarstwa Krajowego na podstawie wystawionych przez PARP zleceń płatności. W związku z tym beneficjenci otrzymują płatności kolejnych transz dofinansowania w dwóch przelewach:

1. płatność w części dotyczącej środków europejskich przekazywanej przez BGK na podstawie zlecenia płatności wystawionego przez PARP;

⁶² Zob. Bank Gospodarstwa Krajowego - Raport Roczny 2010 r., Bank Gospodarstwa Krajowego, Warszawa 2011.

2. dotację celową w części dotyczącej współfinansowania krajowego przekazywanej przez PARP w przypadku beneficjentów programu PO IG i PO KL lub przez BGK z odrębnego rachunku dla dotacji celowej na podstawie zlecenia płatności wystawionego przez PARP w przypadku beneficjentów programu PO RPW.

W dniu 31 maja 2010 r. została zawarta umowa między BGK a wykonawcą na wykonanie i wdrożenie Ogólnopolskiego Systemu Wspomagającego Udzielanie Poręczeń. W grudniu 2010 r. uruchomiono środowisko testowe, na którym zainstalowano wersję próbną systemu, przeprowadzono szkolenia dla osób testujących system (przedstawiciele Banku oraz niektórych funduszy poręczeniowych) oraz uruchomiono pilotażowe wdrożenie części systemu, dedykowanej funduszom.

Na mocy przyjętego przez Radę Ministrów w dniu 28 lipca 2009r. rządowego programu „Wspieranie polskiego eksportu poprzez udzielanie przez Bank Gospodarstwa Krajowego kredytów dla zagranicznych nabywców polskich towarów i usług lub ich banków z ochroną ubezpieczeniową Korporacji Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych S.A.” BGK udziela zagranicznym nabywcom (bezpośrednio lub poprzez bank nabywcy) kredytów finansujących zakup polskich towarów i usług. Praktyczne rozpoczęcie realizacji Programu miało miejsce w połowie marca 2010 r., kiedy Bank otrzymał od KUKKE pierwszą listę zaakceptowanych przez Korporację limitów zaangażowania na banki zagraniczne.

BGK, na podstawie umowy z Polską Agencją Rozwoju Regionalnego z sierpnia 2009 r., pełni funkcję Beneficjenta Projektu „Reporeczenia szansą na zwiększenie finansowania zewnętrznego MSP. Instrument wsparcia funduszy poręczeniowych w Polsce Wschodniej”, realizowanego jako Działanie I.2 *Instrumenty inżynierii finansowej* Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013. Celem Projektu jest zwiększenie dostępności zewnętrznych źródeł finansowania, poprzez wykorzystanie wyspecjalizowanych instrumentów inżynierii finansowej dla małych i średnich przedsiębiorstw z obszaru Polski wschodniej, tj. województw: lubelskiego, podlaskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego. Zadaniem BGK jest reporeczanie zobowiązań funduszy poręczeniowych, wynikających z udzielonych poręczeń za zobowiązania mikro, małych i średnich przedsiębiorstw z obszaru Polski wschodniej z tytułu pożyczek lub kredytów. Na realizację Projektu BGK otrzymał dofinansowanie w kwocie 98,3 mln zł, z którego będzie udzielane wsparcie na rzecz pośredników finansowych, w postaci limitów reporeczenia. Na podstawie zawartego w sierpniu 2010r. aneksu do umowy z Instytucją Pośredniczącą PO RPW 2007–2013 (PARP), nastąpiło operacyjne uruchomienie Projektu. W IV kwartale 2010r. przeprowadzony został konkurs na wybór pośredników finansowych, skutkujący wyłonieniem funduszy poręczeniowych, zakwalifikowanych do wsparcia. Zgodnie z założeniami Projektu, ostatecznymi odbiorcami wsparcia będzie ok. 1500 małych i średnich przedsiębiorstw z województw Polski wschodniej, z których znacząca część to przedsiębiorstwa znajdujące się we wczesnej fazie rozwoju. Rezultatem realizacji przez BGK Projektu ma być znacząca poprawa gotowości inwestycyjnej przedsiębiorców z obszaru Polski Wschodniej.

Sektor bankowy⁶³

W 2010 r. liczba oddziałów instytucji kredytowych działających w Polsce zwiększyła się z 18 do 21 (działalność operacyjną podjęły oddziały Aareal Bank Aktiengesellschaft, Citibank Europe, Ikano Bank i Nordea Bank, a oddział Commerzbank został przejęty przez BRE). Ponadto KNF wydała zezwolenie na rozpoczęcie działalności operacyjnej przez FM Bank S.A. z siedzibą w Warszawie oraz na połączenie Getin Banku z Noble Bankiem. Przez cały rok stopy banku centralnego pozostawały na niezmiennym poziomie, natomiast w październiku 2010 r. RPP dokonała podwyższenia stopy rezerw obowiązkowych o 0,5 pkt proc. z 3,00 do 3,50% (powrót do sytuacji sprzed 30 czerwca 2009 r.) Według

⁶³ Zob. *Raportu o sytuacji banków w 2010 r.*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2011.

raportów NBP w 2010 r. dał się zauważyć spadek oprocentowania nowo udzielanych kredytów z około 9%-10% w końcu 2009 r. do poziomu około 8% w końcu 2010 r., co należy wiązać z redukcją marż.

3.3.7 Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe

Fundusze pożyczkowe⁶⁴

Na koniec 2010 r. funkcjonowało w Polsce 70 funduszy pożyczkowych, które dysponowały kapitałem pożyczkowym o wartości 1614 mln zł oraz udzieliły od początku działalności ponad 65,4 tys. pożyczek o wartości powyżej 2,5 mld zł.

W porównaniu ze stanem na dzień 31 grudnia 2009 r. obserwuje się zasadniczy wzrost średniej wartości wyposażenia kapitałowego. Na koniec 2010 r. w porównaniu do 2009 r. nastąpił wzrost średniego wyposażenia kapitałowego funduszy z poziomu 960,8 do 1614,9 mln zł, czyli o 68,1 %. W 2010 r. udzielono blisko 7,6 tys. pożyczek. Ogólnie w 2010 r. na jeden fundusz przypadało 900 pożyczek, ale wśród funduszy występuje bardzo duże zróżnicowanie w liczbie udzielanych pożyczek. W 2010 r. ich liczba w ramach jednego funduszu kształtowała się w przedziale od 4 do 1610. Natomiast wartość udzielonych pożyczek wzrosła w porównaniu do 2009 r. o blisko 20 %. Pod względem wartości pożyczek również obserwujemy silne zróżnicowanie w aktywności poszczególnych funduszy. Średnia wartość pożyczek udzielanych przez fundusze od początku działalności wg stanu na koniec 2010 r. wyniosła 38,9 tys. zł. Jednak tylko dla roku 2010 średnia wartość pożyczki wyniosła ok. 56 tys. zł i wahała się w przedziale od 12,3 tys. zł do 206 tys. zł.

Wśród pożyczek udzielonych w 2010 r. dominowały pożyczki:

- przeznaczone na cele inwestycyjne – stanowiły ponad połowę wszystkich pożyczek (52 %) i ich średnia wartość wynosiła blisko 53 tys. zł,
- udzielane przedsiębiorstwom handlowym i usługowym – pożyczki na działalności handlową i pozostałe usługi stanowiły 74 % wszystkich pożyczek,
- o wartości od 50 tys. zł do 120 tys. zł – stanowiły 36 % pożyczek,
- udzielane przedsiębiorcom zatrudniającym do 9 osób – 93 % ogólnej liczby udzielonych pożyczek i w 2010 r. ich ogólna wartość osiągnęła 1,4 mln zł.

Bezpośrednim efektem wsparcia finansowego małych i średnich przedsiębiorstw przez fundusze pożyczkowe są nowe miejsca pracy. Szacuje się, że fundusze udzielając przedsiębiorcom pożyczek w 2009 r. na kwotę 2.994,9 mln zł umożliwiły utworzenie 59,9 tys. nowych miejsc pracy.

Fundusze poręczeniowe⁶⁵

Zgodnie z danymi uzyskanymi z 45 funduszy poręczeń kredytowych, w 2009 r. dysponowały one w sumie kapitałem około 701 mln zł, a więc w porównaniu do roku 2008 nastąpił wzrost o 95 milionów zł. W 2009 r. udzielono 6 568 poręczeń, czyli o prawie 900 więcej niż w 2008 r., zaś ich wartość wyniosła 793 mln zł. Aktywność mierzona za pomocą wartości aktywnych (aktualnych) poręczeń do kapitału funduszy po raz kolejny wyniosła powyżej 100 % - osiągając poziom 136 %, w stosunku do poprzedniego roku spadają o 7 punktów procentowych. Spadek efektywnego mnożnika kapitałowego wynikał przede wszystkim ze wzrostu kapitałów.

Analiza struktury poręczeń za 2009 r. wg rodzaju poręczanego zobowiązania wskazuje na zdecydowaną dominację kredytów obrotowych (78% – w ujęciu wartościowym, jak i pod względem

⁶⁴ Na podstawie danych zawartych w *Diagnozie stanu sektora funduszy pożyczkowych w Polsce na 31 grudnia 2010 r.*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2011.

⁶⁵ Na podstawie danych zawartych w *Raporcie o stanie funduszy poręczeniowych w Polsce – stan na 31.12.2009 r.*, Krajowe Stowarzyszenie Funduszy Poręczeniowych, Warszawa 2010.

liczby poręczeń). Drugą grupę stanowią kredyty inwestycyjne (18 % - w ujęciu wartościowym i 12 % - pod względem liczby poręczeń). W strukturze sektorowej dominuje handel (34 %) oraz usługi i transport (33%). Kolejne miejsce zajmuje produkcja (16 %). Blisko 69 % poręczeń trafiło do przedsiębiorców zatrudniających do 9 osób (mikroprzedsiębiorcy), a 27,2 % beneficjentów poręczeń stanowiły firmy małe – do 49 zatrudnionych.

Wśród wspomnianych wyżej funkcjonujących w Polsce funduszy poręczeniowych, najsilniejszą grupę stanowią regionalne i lokalne fundusze poręczeń kredytowych z udziałem kapitałowym BGK, współpracujące w ramach Krajowej Grupy Poręczeniowej (22 podmioty). Na koniec 2010 r. regionalne i lokalne fundusze poręczeniowe, w których BGK jest udziałowcem lub akcjonariuszem⁶⁶: kapitały poręczeniowe wyniosły 642,8 mln zł, i udzieliły one łącznie (w 2010 roku) 5.391 poręczeń na kwotę 658,3 mln zł.

3.3.8 Pomoc publiczna⁶⁷

W 2009 r.⁶⁸ w porównaniu z 2008 r. nastąpił dalszy wzrost ogólnego poziomu pomocy publicznej, głównie spowodowany wzrostem pomocy związanej z kryzysem przyznanej na rzecz sektora finansowego.

Łączna kwota pomocy przyznanej przez państwa członkowskie wyniosła w 2009 r. 427,2 mld EUR, a w wartościach względnych 3,6% PKB państw UE-27⁶⁹. Środki antykryzysowe zgłoszone przez państwa członkowskie w 2009 r. opiewały na kwotę 353,9 mld EUR, tj. 3,0% PKB. W 2009 r. 22 państwa członkowskie wdrożyły pomoc związaną z kryzysem – państwa UE-15 oraz Cypr, Węgry, Łotwa, Litwa, Polska, Słowacja i Słowenia.

Nie wliczając środków antykryzysowych łączna kwota pomocy państwa wyniosła w 2009 r. ok. 73,2 mld EUR, tj. 0,62% PKB państw UE-27. Pięć państw, które przyznały największe kwoty pomocy udzieliło łącznie 39,8 mld EUR, tj. 68,2% łącznej kwoty pomocy (z wyłączeniem środków antykryzysowych). Pomoc przyznana przez Niemcy wyniosła 16,7 mld EUR, tj. 22,8% łącznej kwoty pomocy. Na kolejnych pozycjach znalazły się: Francja (14,7 mld EUR, tj. 20,1%), Hiszpania (5,7 mld EUR, tj. 7,8%), Włochy (5,7 mld EUR, tj. 7,8%), i Wielka Brytania (4,0 mld EUR, tj. 5,5%).

W Polsce ogólna wartość pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w tym okresie, z wyłączeniem pomocy w transporcie, wyniosła 2,9 mld EUR, a w relacji do PKB jej udział stanowił 0,9%.

W 2009 r. struktura pomocy publicznej w krajach UE-27 i w Polsce według jej przeznaczenia kształtowała się następująco:

⁶⁶ Zgodnie z przekazanym Ministerstwu Finansów przez BGK *Raportem Banku Gospodarstwa Krajowego za rok 2010 z działalności regionalnych i lokalnych funduszy poręczeniowych, w których BGK jest udziałowcem/akcjonariuszem*, wg stanu na 31.12.2010 r.

⁶⁷ Pomoc publiczna to pomoc udzielana przez Państwo Członkowskie lub ze źródeł państwowych, w jakiegokolwiek formie, która narusza lub grozi naruszeniem konkurencji przez uprzywilejowanie niektórych przedsiębiorstw lub produkcji niektórych wyrobów w zakresie, w jakim wpływa ona negatywnie na wymianę handlową pomiędzy Państwami Członkowskimi.

⁶⁸ Na podstawie Commission Staff working document „Facts and figures on State aid in the Member States” accompanying the Report from the Commission “State Aid Scoreboard – Autumn 2010 Update” (COM(2010)701 final).

⁶⁹ Łączna kwota obejmuje pomoc dla sektora produkcji, usług, rolnictwa, rybołówstwa i części sektora transportowego, natomiast nie obejmuje pomocy dla sektora kolejowego i pomocy na rekompensatę z tytułu usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym.

Tabela 20 Struktura pomocy publicznej według przeznaczenia

Rodzaj pomocy	Średni udział dla krajów UE (%)	Średni udział dla Polski (%)
Pomoc horyzontalna	59,9	48,1
Pomoc regionalna	23,9	22,9
Pomoc sektorowa	16,2	29,0

Źródło: Obliczenia własne Departament Regulacji Gospodarczych Ministerstwa Gospodarki

Pomoc horyzontalna stanowiła dominująca część w ogólnej wartości pomocy udzielanej w większości krajów unijnych. Blisko połowa ogólnej wartości pomocy (47,1%) skierowana była, podobnie jak w latach poprzednich, do takich obszarów, jak rozwój MSP, badania i rozwój oraz ochrona środowiska. W Polsce na te działania przeznaczono 15,8% ogólnej wartości pomocy, a największą część w ramach pomocy horyzontalnej stanowiła pomoc na zatrudnienie – 28,0% ogólnej wartości pomocy, podczas gdy średnio w UE-27 na zatrudnienie przeznaczono ok. 4,2% ogólnej wartości pomocy. Większy niż Polska udział pomocy na zatrudnienie miała tylko Dania – 64,5%.

Od 2001 r. w Polsce systematycznie wzrasta wartość pomocy regionalnej oraz jej udział w ogólnej wartości pomocy. W 2009 r. najwięcej pomocy o tym przeznaczeniu udzielili marszałkowie województw w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych oraz Prezes Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka – łącznie ok. 70,0%⁷⁰ wartości pomocy regionalnej. Wśród krajów UE najniższy udział pomocy regionalnej miały Dania i Holandia (niespełna 1% ogólnej wartości pomocy publicznej), natomiast najwięcej środków na działania o charakterze regionalnym przeznaczyła Grecja (76,0%), Bułgaria (59,4%) oraz Litwa (51,3%).

Udział pomocy sektorowej w Polsce był prawie dwukrotnie wyższy niż w UE-27. Zdecydowana jej większość stanowiła pomoc dla wytwórców energii w ramach rekompensaty z tytułu dobrowolnego rozwiązania umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii elektrycznej oraz na pokrycie kosztów nadzwyczajnych dla podmiotów sektora górnictwa węgla (te rodzaje pomocy stanowiły łącznie blisko 95%⁷¹ wartości pomocy sektorowej udzielanej w Polsce). Wśród krajów UE-27 wyższy niż Polska udział pomocy sektorowej w ogólnej wartości pomocy wykazały Portugalia (81,1%), Malta (77,1%) oraz Rumunia (49,5%).

W Polsce w 2009 r. do sektora górnictwa węgla skierowano 3,9% ogólnej wartości pomocy publicznej. Oprócz Polski, pomoc taką wykazuje tylko 6 krajów UE-27: Rumunia (41,4%) Hiszpania (15,5%), Niemcy (11,4%), Słowenia (7,1%), Węgry (3,3%) i Słowacja (2,3%).

W UE preferowana jest pomoc aktywna, w formie dotacji. W Polsce do 2004 r. dominowała pomoc bierna, polegająca na uszczupleniu należnych budżetowi wpływów. Od 2005 r. zdecydowanie więcej pomocy udziela się w formie bezpośrednich wydatków niż w formie uszczuplenia wpływów do budżetu.

Rosnący udział pomocy publicznej udzielanej w formie dotacji w ogólnej wartości pomocy jest zjawiskiem pozytywnym, ponieważ dotacja jest najbardziej przejrzystą formą pomocy publicznej. Bodźcem dla wydatków krajowych w tej formie stały się fundusze strukturalne.

⁷⁰ Zob. Raport o pomocy publicznej w Polsce udzielonej przedsiębiorcom w 2009 r., UOKiK, Warszawa grudzień 2010.

⁷¹ Zob. tamże.

Tabela 21 Struktura pomocy publicznej ze względu na formę w krajach UE-27 i w Polsce (średnia w latach 2007-2009)

	Formy pomocy (w%)					
	Dotacje	Subsydia podatkowe	Subsydia kapitałowo-inwestycyjne	Miękkie kredytowanie	Odroczenie płatności	Poręczenia i gwarancje
EU-27	51	44	1	3	0	2
Polska	73	23	4	1	0	0

Źródło: Obliczenia własne Departament Regulacji Gospodarczych Ministerstwa Gospodarki

Spośród krajów członkowskich UE-27 w przypadku pięciu państw pomoc w formie grantów stanowiła przynajmniej 90% udzielanej pomocy – Dania, Cypr, Luksemburg, Austria i Słowenia.

Pomoc w formie subsydiów podatkowych nadal dominowała (tj. stanowiła przynajmniej 50% udzielanej pomocy) w następujących państwach: Niemcy, Irlandia, Francja, Malta, Portugalia, Słowacja, Szwecja oraz Wielka Brytania.

3.3.9 Środki funduszy strukturalnych szansą na rozwój przedsiębiorstw

Alokacja środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2007-2013 przypadła w dużej mierze na lata ogólnoswiatowego kryzysu gospodarczego i powolnego wzrostu, kiedy to nastąpiło wyraźne ograniczenie dostępności finansowania w latach 2008-2010. W tych okolicznościach fundusze unijne okazały się nie tylko szansą dla polskich przedsiębiorstw na zwiększenie aktywności i konkurencyjności, ale także obroną przed skutkami załamania koniunktury. Znaczenie środków z funduszy strukturalnych UE dla polskich firm wynika ze skali dofinansowania. Na koniec grudnia 2010 r. wartość dofinansowania (w zakresie wkładu UE) w ramach podpisanych umów z polskimi przedsiębiorstwami od początku obecnej perspektywy finansowej wyniosła ponad 40 mld zł, tj. 2/3 wartości stanu wszystkich kredytów inwestycyjnych udzielonych przedsiębiorstwom przez działające w Polsce monetarne instytucje finansowe.

Perspektywa finansowa 2004-2006

Środki w ramach funduszy strukturalnych rozdzielane były w formie programów operacyjnych. W perspektywie finansowej 2004-2006 Polskę objęło pięć jednofunduszowych sektorowych programów operacyjnych (SPO):

- wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw (SPO WKP),
- rozwoju zasobów ludzkich (SPO RZL),
- restrukturyzacji i modernizacji sektora żywnościowego oraz rozwoju obszarów wiejskich (SPO ROL),
- rybołówstwa i przetwórstwa ryb (SPO Ryby),
- infrastruktury transportowej i gospodarki morskiej (SPO Transport).

O dofinansowanie ze środków unijnych można było ubiegać się również w ramach dwufundusowego Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR), wdrażanym na poziomie poszczególnych województw. Wsparciu procesu wdrażania Funduszy strukturalnych służył Program Operacyjny Pomoc Techniczna.

W ramach perspektywy finansowej 2004–2006 przedsiębiorcy korzystali przede wszystkim z SPO WKP (w ramach działania 2.3 *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw w poprzez inwestycje*, działania 2.2 *Wsparcie konkurencyjności produktowej i technologicznej przedsiębiorstw* oraz działania 2.4 *wspierającego przedsiębiorstwa zobligowane do dostosowania swojej infrastruktury do wymogów ochrony środowiska*).

Ważnym źródłem finansowania przedsiębiorczości był też SPO RZL (w ramach działania 2.3 *Rozwój kadr nowoczesnej Gospodarki* i działań z zakresu priorytetu I SPO RZL *Aktywna polityka rynku pracy oraz integracji zawodowej i społecznej*) oraz ZPORR (w ramach działań 2.5 i 3.4 wspomagające powstawanie i efektywności mikroprzedsiębiorstw), a na obszarach wiejskich – z SPO ROL (w ramach działania 2.4 *Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów*).

30 czerwca 2008 r. zakończył się ostatecznie okres kwalifikowalności dla wszystkich programów realizowanych z udziałem funduszy strukturalnych w ramach perspektywy finansowej 2004-2006. Jak podaje MRR, do 30 września 2010 r. Polska certyfikowała do Komisji Europejskiej wydatki kwalifikowalne (w części UE), poniesione na realizację projektów w ramach programów operacyjnych w wysokości 9 mld EUR, co stanowi 105% alokacji na lata 2004-2006. Jednocześnie KE przekazała Polsce tytułem zaliczek i refundacji poniesionych wydatków ponad 8,1 mld EUR, co stanowi 95% dostępnej alokacji. Zgodnie z zasadami zamknięcia pomocy, KE wstrzymuje dokonywanie refundacji w ramach danego programu w momencie wypłacenia 95% alokacji. Wypłata pozostałych 5% alokacji w postaci salda końcowego będzie możliwa dopiero po złożeniu do Komisji Europejskiej dokumentów końcowych i zakończenia przez nią procedury zamknięcia pomocy. W przypadku Funduszu Spójności, ostateczną datą kwalifikowalności wydatków ponoszonych w projektach jest 31 grudnia 2010 r. Do tego czasu wartość wniosków o płatność przekazanych przez stronę polską do KE wyniosła ok. 4,9 mld EUR, tj. 87,0% dostępnej alokacji w ramach Funduszu Spójności.

Należy wspomnieć, że w perspektywie finansowej 2004-2006 programom sektorowym towarzyszyła inicjatywa wspólnotowa IW EQUAL, ukierunkowana na eliminowanie nierówności na rynku pracy, oraz IW INTERREG, ukierunkowana na wsparcie rozwoju obszarów przygranicznych.

Wpływ wydatków z funduszy UE w latach 2004-2006 na podstawowe kategorie ekonomiczne росł stopniowo, od początkowo niewielkiego, i utrzymuje się do dziś. Realizacja Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 przyczyniła się do osiągnięcia w 2006 r. wyższego poziomu PKB o od 0,4% (wg modelu MaMoR2) do 1,6% (wg modelu Hermin) niż w sytuacji gdyby nie wdrażano NPR. Według modeli ekonometrycznych swoje maksimum (około 10%) wpływ ten osiągnie dopiero w najbliższych latach. Ocenia się również, że w 2006 r. poziom inwestycji dzięki funduszom UE był o ponad 7% wyższy. Przedsiębiorcy byli grupą najaktywniej występującą o przyznanie dotacji na cele inwestycyjne i – zaraz po jednostkach samorządu terytorialnego - największymi beneficjentami pomocy strukturalnej oferowanej w ramach NPR 2004-2006. Ogółem wspartych zostało ponad 11,6 tys. projektów przedsiębiorstw, z których ok. 10,2 tys. pochodziło od firm z sektora MSP. Dzięki współfinansowaniu udało się zaangażować, obok środków publicznych, ponad 303 mln EUR środków prywatnych oraz stworzyć ponad 7,5 tys. trwałych miejsc pracy.⁷²

Stopień wykorzystywania wsparcia finansowego przez MSP w ramach NPR 2004-2006 wynikał początkowo głównie z niskiej jakości składanych wniosków, jednak z czasem głównym powodem odrzuceń wniosków stały się (często drobne) błędy formalne, wynikające raczej ze zbyt rygorystycznych warunków proceduralnych. Podstawową barierą dla wielu, zwłaszcza małych przedsiębiorstw, była także konieczność spełnienia warunków pozwalających na podpisanie umowy o dofinansowanie projektu, bez której banki nie udzielały przedsiębiorcom kredytów, uniemożliwiając realizację projektu. Wiele trudności beneficjenci napotykali również w związku z obowiązkiem stosowania prawa zamówień publicznych oraz na etapie realizacji projektów oraz rozliczeń finansowych.⁷³

⁷² Opis wpływu funduszy w ramach NPR 2004-2006 za *Oceną postępów Polski w zakresie spójności z Unią Europejską Raport 2007*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008

⁷³ Por. M. Sapala- Gazda (red.), *Fundusze pomocowe Unii Europejskiej – doświadczenia i perspektywy*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.

Z ewaluacji Ministerstwa Rozwoju Regionalnego⁷⁴ wynika, że efektywność działań w ramach polityki spójności wymaga zachowania pewnych horyzontalnych warunków interwencji. Po pierwsze koncentracja tematyczna, ograniczająca skalę efektów jałowej straty, pozwala na uwolnienie środków finansowych i ukierunkowanie ich na obszary priorytetowe, gdzie interwencja publiczna jest rzeczywiście niezbędna, umożliwia tym samym osiągnięcie masy krytycznej umożliwiającej skuteczne oddziaływanie na społeczno-gospodarczą sytuację kraju i regionów. Po drugie ważne jest odejście od sektorowego podejścia do celów interwencji na rzecz podejścia kompleksowego (pakiety ściśle ukierunkowanych, komplementarnych interwencji) i terytorialnego. Po trzecie zwiększenie efektywności wymaga również wprowadzenia na szerszą skalę krajowych mechanizmów warunkowości (czego przykładem jest Krajowa Rezerwa Wykonania). Po czwarte projektowane działania muszą również w większym stopniu opierać się na rzetelnych badaniach i analizach, przeprowadzanych na wszystkich poziomach zarządzania. Polityka spójności wymaga również precyzyjnej wizji strategicznych zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym.

W zakresie finansowania przedsiębiorstw najważniejszym zagadnieniem z punktu widzenia efektywności polityki spójności w latach 2004-2006 (a także w obecnej perspektywie finansowej) są zasady i proporcje stosowania wsparcia bezpośredniego i pośredniego oraz bezzwrotnego i zwrotnego. Doświadczenia z lat 2004-2006 przemawiają za koncentrowaniem finansowania bezzwrotnego i bezpośredniego przede wszystkim na przedsięwzięciach wysoce innowacyjnych oraz tych, których powodzenie w największym stopniu uzależnione jest od pomocy państwa, w tym zwłaszcza nastawionych na tworzenie sieci współpracy w systemie innowacji. Poza tymi przypadkami w celu maksymalizowania efektywności instrumentów finansowania przedsiębiorstw konieczne jest jak najszersze wykorzystywanie rynkowych mechanizmów wsparcia.

W latach 2007-2013, w wyniku reformy polityki spójności, liczba Funduszy strukturalnych została ograniczona do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Utrzymany został Fundusz Spójności, który podlega dziś podobnym zasadom, co fundusze strukturalne.

W obecnej perspektywie finansowej w Polsce wdrażane są następujące programy krajowe:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej
- Program Operacyjny Pomoc Techniczna
- oraz 16 regionalnych programów operacyjnych.

Cele działań w ramach nowej perspektywy finansowej zawarte zostały w **Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia** (NSRO). Za cel strategiczny NSRO uznano tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski. Obok celu strategicznego, NSRO zakłada realizację celów horyzontalnych, wynikających z założeń strategicznych UE oraz z analizy SWOT gospodarki Polski, m.in. podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw.

Kluczowym instrumentem w ramach NSRO, nastawionym na wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez podnoszenie ich innowacyjności jest **Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, 2007–**

⁷⁴ Wnioski z realizacji Polityki Spójności w świetle wyników prac analityczno-ewaluacyjnych okresu 2004-2007, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.

2013 (PO IG). Łączna wielkość środków publicznych zaangażowanych w realizację programu w latach 2007-2013 wyniesie ponad 9,7 mld EUR, z czego ze środków UE będzie pochodziło 8,3 mld EUR (EFRR). Ponad 90% środków skierowane zostanie na działania w obszarach: badania i rozwój, innowacje, technologie informacyjne i komunikacyjne (40% przeznaczono na bezpośrednie wsparcie przedsiębiorców).

W ramach PO IG wspierane są działania z zakresu innowacyjności produktowej, procesowej, marketingowej i organizacyjnej, które w sposób bezpośredni lub pośredni przyczyniają się do powstawania i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw, przy czym chodzi tutaj o innowacyjność co najmniej w skali kraju lub na poziomie międzynarodowym. Przedsiębiorcy mogą się ubiegać o wsparcie m.in. następujących przedsięwzięć:

- przedsięwzięcia o wysokim stopniu innowacyjności bez względu na wielkość przedsiębiorstwa i branżę, z wyłączeniem branż wykluczonych na podstawie odrębnych przepisów,
- projekty wysoko innowacyjne o dużej wartości (działanie 4.5.1 PO IG), np. inwestycje powyżej 160 mln zł,
- świadczenie usług elektronicznych między przedsiębiorstwami (działanie 8.2 PO IG: business to business-B2B) oraz przedsięwzięcia z zakresu gospodarki elektronicznej (działanie 8.1 PO IG) polegające na świadczeniu usług elektronicznych przez mikroprzedsiębiorstwa oraz małe przedsiębiorstwa, które w momencie ubiegania się o wsparcie funkcjonowały na rynku przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy,
- wsparcie dla przedsiębiorców działających na Jednolitym Rynku Europejskim,
- prace badawczo-rozwojowe zamawiane przez przedsiębiorców,
- wdrożenia wyników prac B+R oraz nowych technologii,
- inwestycje związane z działalnością B+R przedsiębiorstw,
- inicjowanie nowych przedsiębiorstw o wysokim potencjale innowacyjnym,
- wsparcie powiązań kooperacyjnych.

Z punktu widzenia polskich firm uzupełnieniem działań przewidzianych w PO IG są pozostałe programy przyczyniające się również do rozwoju przedsiębiorczości, realizowane w ramach NSRO:

• **Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)**

Celem głównym programu jest wzrost zatrudnienia i spójności społecznej a do osiągnięcia tego celu przyczynia się realizacja sześciu celów strategicznych do których należą:

- podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych i biernych zawodowo,
- zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego,
- poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce,
- upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy,
- zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa ,
- wzrost spójności terytorialnej.

W PO KL przewidziano działania komplementarne do działań wspieranych na poziomie centralnym i regionalnym, mające na celu wzmocnienie potencjału kadrowego przedsiębiorstw poprzez specjalistyczne szkolenia i rozwój usług doradczych nakierowanych na specyficzne potrzeby

przedsiębiorców. Na wsparcie szeroko rozumianej przedsiębiorczości przeznaczono ok. 2,4 mld EUR, co stanowi 25% alokacji dla całego PO KL (9,7 mld EUR). Wraz ze środkami krajowymi, na realizację PO KL przeznaczono prawie 11,5 mld EUR.

- **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ)**

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Program zakłada m.in. wsparcie dla przedsięwzięć związanych z budową infrastruktury transportowej, ochrony środowiska, energetycznej oraz dostosowujących przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska. PO IiŚ przewiduje również wsparcie dla projektów związanych z bezpieczeństwem energetycznym oraz rozwojem szkolnictwa wyższego. Na realizację programu przeznaczono 37,6 mld EUR, z czego ze środków Unii Europejskiej będzie pochodziło 27,9 mld EUR (w tym ze środków Funduszu Spójności – 22,1 mld EUR oraz EFRR – 5,7 mld EUR). W ramach PO IiŚ przedsiębiorstwa (w tym duże) będą mogły skorzystać z ok. 2,9 mld EUR.

- **16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO)**

Cele RPO zostały ustalone na szczeblu regionalnym w odniesieniu do strategii rozwoju województw i wskazanych w nich obszarów wymagających wsparcia. We wszystkich 16 programach wskazano, w ramach celu głównego, na rozwój regionu bądź poprawę jego konkurencyjności. RPO przewidują przede wszystkim przedsięwzięcia ukierunkowane na:

- wspieranie gospodarki i przedsiębiorczości,
- ochronę środowiska,
- znoszenie dysproporcji i budowanie spójności,
- rozwój infrastruktury/systemu transportowego,
- poprawę poziomu i jakości życia mieszkańców,
- rozwój infrastruktury społecznej,
- rozwój turystyki.

W Regionalnych Programach Operacyjnych przewidziano m.in. bezpośrednie wsparcie finansowe na inwestycje przedsiębiorstw, wsparcie udziału w targach, wystawach oraz misjach krajowych i zagranicznych, a także wsparcie instytucji otoczenia biznesu. Udział 16 RPO w całkowitej alokacji środków polityki spójności wynosi 24,9% (tj. 16,6 mld EUR), natomiast na obszar *Badania i rozwój technologiczny, innowacje i przedsiębiorczość* przeznaczono prawie 1/4 środków z RPO (ok. 23,9 % alokacji, tj. około 4 mld EUR). Tym samym RPO stanowią bardzo istotne źródło wsparcia dla firm działających na rynkach lokalnych i regionalnych.

- **Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)**

Celem programu jest przyspieszenie tempa rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej (tj. województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego) w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Cel główny programu osiągany będzie poprzez realizację celów szczegółowych, którymi są:

- stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy,
- zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego w Polsce Wschodniej,
- rozwój wybranych funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich,
- poprawa dostępności i jakości powiązań komunikacyjnych województw Polski Wschodniej,
- zwiększenie roli zrównoważonej turystyki w gospodarczym rozwoju makroregionu,
- optymalizacja procesu wdrażania PO Rozwój Polski Wschodniej.

W ramach Priorytetu I - *Nowoczesna gospodarka* współfinansowane są m.in. następujące przedsięwzięcia: budowa i rozbudowa parków przemysłowych, parków technologicznych, itp., kompleksowe przygotowanie terenu pod inwestycje produkcyjne oraz sferę nowoczesnych usług i produkcji, tworzenie sieci współpracy dotyczącej innowacyjnej działalności gospodarczej (np. powoływanie nowych oraz rozwój istniejących inicjatyw klastrowych).

W realizację PO RPW zostaną zaangażowane środki w kwocie 2.675,05 mln EUR, w tym 2.273,79 mln EUR z EFRR i 401,26 mln EUR z publicznych środków krajowych.

Oprócz funduszy strukturalnych przedsiębiorczość w Polsce wspierana jest – pośrednio lub bezpośrednio – w ramach 7. Programu Ramowego, Programu Ramowego na Rzecz Konkurencyjności i Innowacji (CIP) oraz programów (również wspólnych) Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego i Komisji Europejskiej. Dotyczą one poprawy otoczenia MSP w aspekcie finansowania, badań, rozwoju i innowacji, technologii środowiskowych i in. Natomiast przedsiębiorstwa z obszarów wiejskich oraz z branży rybołówstwa mogą korzystać także z funduszy Wspólnej Polityki Rolnej UE, w ramach wyspecjalizowanych programów, wprowadzonych zamiast dotychczasowych programów strukturalnych⁷⁵:

- **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013**

PROW 2007–2013 jest dokumentem określającym działania służące zdynamizowaniu procesu modernizacji polskiego rolnictwa i rozwojowi obszarów wiejskich. Działania PROW 2007–2013 będą realizowane w ramach czterech osi: Oś 1: *Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego*; Oś 2: *Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich*; Oś 3: *Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej*; Oś 4: *Leader*.

Łączna suma środków przeznaczona na realizację PROW 2007–2013 wynosi 17,2 mld EUR, z których ponad 13,2 mld EUR będzie pochodzić z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), a około 4 mld stanowić będą krajowe środki publiczne. Wsparcie PROW 2007–2013 ukierunkowane bezpośrednio na rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich udzielane jest w ramach:

- osi 1 –działanie 1.6 *Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej (limit środków dla działania – 1,10 mld EUR)*;
- osi 3 – działanie 3.1 *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej (limit środków dla działania – 345,58 mln EUR)* i działanie 3.2 *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw (limit środków dla działania – 1.023,58 mln EUR)*.

- **PO Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i nadbrzeżnych Obszarów Rybackich 2007-2013**

PO RYBY 2007-2013 funkcjonuje w ramach Europejskiego Funduszu Rybackiego, a jego ogólnym celem jest stworzenie, poprzez zrównoważoną eksploatację zasobów, konkurencyjnego, nowoczesnego i dynamicznego sektora rybackiego. Środki przeznaczone na program to niemal 1 mld EUR, z czego 75% to wkład budżetu UE. Bezpośrednio do przedsiębiorców adresowane jest wsparcie na inwestycje na statkach rybackich, w akwakulturze i przetwórstwie oraz na dywersyfikację działalności rybackiej.

Postęp realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013⁷⁶

Alokacja środków wspólnotowych dla Polski w ramach polityki spójności UE na lata 2007-2013 została ustalona na poziomie ok. 67,28 mld EUR. Na realizację krajowych programów operacyjnych

⁷⁵ Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich (SPO ROL) i Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa z lat 2004-2006.

⁷⁶ Na podstawie informacji Departamentu Koordynacji Polityki Strukturalnej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego i raportów o stanie wdrażania programów.

przeznaczono ponad 48,67 mld EUR, na regionalne programy operacyjne ponad 16,55 mld EUR, a środki zaangażowane w ramach Celu 3 EWT wynoszą ponad 0,73 mld EUR. Ponad 1,33 mld EUR przeznaczono na Krajową Rezerwę Wykonania (KRW), na podstawie art. 50 Rozporządzenia Rady (WE) 1083/2006 *ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999*.

Do końca grudnia 2010 r. w ramach programów operacyjnych złożono 158 tys. wniosków o dofinansowanie poprawnych pod względem formalnym, o wartości wnioskowanego wsparcia sięgającej ponad 366 mld zł. Wnioski o dofinansowanie projektów o największej wartości złożono w PO *Infrastruktura i Środowisko*, PO *Kapitał Ludzki* oraz PO *Innowacyjna Gospodarka*, gdzie wartości wnioskowanego wsparcia sięgnęły, odpowiednio, 111,1 mld zł, 91,5 mld zł oraz 66,8 mld zł, a liczba złożonych wniosków poprawnych pod względem formalnym wyniosła odpowiednio 2,3 tys., 100,9 tys. i 14,9 tys.

Tabela 22 Wykorzystanie funduszy w ramach NSRO – stan na koniec 2010 r.

Program	Umowy o dofinansowanie				Wnioski o płatność		
	Liczba	Wartość wydatków kwalifikowalnych (tys. zł)	Dofinansowanie UE (tys. zł)	Poziom wykorzystania alokacji na lata 2007-2013	Wartość wydatków uznanych za kwalifikowalne (tys. zł)	Dofinansowanie UE (tys. zł)	Poziom wykorzystania alokacji na lata 2007-2013
PO IG	5 881	36 622 475	21 578 087	65,94%	7 625 195	4 364 121	13,30%
PO IiŚ	1 148	76 938 949	56 945 564	50,40%	14 060 934	11 396 793	10,10%
PO KL	22 956	26 041 488	21 662 710	54,90%	12 353 502	10 275 114	26,10%
PO PT	195	1 249 891	1 062 408	50,60%	699 802	594 832	28,40%
PO RPW	121	6 625 415	4 829 010	53,56%	1 812 251	1 573 204	17,45%
PO EWT	131	741 536	616 688	44,50%	120 642	98 032	7,10%
Razem Krajowe	30 432	148 219 754	106 694 467	53,70%	36 673 225	28 302 973	14,20%
Razem Regionalne	20 027	75 218 133	47 742 836	71,20%	27 466 038	18 093 538	27,00%
RAZEM NSRO	50 459	223 437 886	154 437 303	58,10%	64 139 263	46 396 511	17,50%

Źródło: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, dane wygenerowane z systemu KSI SIMIK 07-13 w dniu 3 stycznia 2011 r. Dane dotyczące EWT przeliczone wg kursu 1 EUR = 4,0476 zł

Od uruchomienia programów do końca 2010 r. podpisano/wydano ponad 50,4 tys. umów/decyzji o dofinansowanie realizacji projektów angażujących środki wspólnotowe na łączną kwotę sięgającą blisko 154,5 mld zł. Zaawansowanie procesu zawierania umów było zróżnicowane pomiędzy programami, a w ramach poszczególnych programów pomiędzy priorytetami i działaniami. Programami, w ramach których zakontraktowano największą kwotę środków wspólnotowych są: PO *Infrastruktura i Środowisko*, PO *Kapitał Ludzki* oraz PO *Innowacyjna Gospodarka*, gdzie wartość podpisanych umów (wydanych decyzji) wyniosła odpowiednio 56,9 mld zł, 21,7 mld zł i 21,6 mld zł. Wśród RPO największą kwotowo kontraktację osiągnęły: RPO Województwa Wielkopolskiego oraz RPO Województwa Śląskiego, gdzie wartość podpisanych umów w części dofinansowania UE wyniosła odpowiednio 4,9 i 4,3 mld zł. Jeśli za miarę postępu kontraktowania środków uznać procentową relację wartości podpisanych umów do przeznaczonej na dany program alokacji środków funduszy strukturalnych, to programami najbardziej zaawansowanymi w analizowanym procesie okazały się RPO Województwa Wielkopolskiego, RPO Województwa Pomorskiego oraz RPO Województwa Opolskiego, w ramach

których wartość umów zawartych do końca grudnia 2010 r. stanowiła odpowiednio 96%, 92% i 92% alokacji środków funduszy strukturalnych przewidzianej na lata 2007-2013.

Analizując proces kontraktacji środków w ramach NSRO należy podkreślić jego wysoką dynamikę w 2010 r. – spośród wspomnianych ponad 50,4 tys. umów zawartych do końca 2010 r. (na kwotę 154,4 mld zł w części dofinansowania UE), ok. 23,1 tys. podpisano w 2010 r. (na kwotę ok. 81 mld zł w części dofinansowania UE).

Do końca 2010 r. wartość wydatków uznanych za kwalifikowalne wykazanych w ramach złożonych przez beneficjentów wniosków o płatność przekroczyła 63 mld zł, w tym blisko 46 mld zł stanowiły wydatki odpowiadające dofinansowaniu ze środków UE.

Wartość dofinansowania przekazanego beneficjentom w formie zaliczek sięgnęła od początku uruchomienia programów kwoty 23,6 mld zł, z czego 2,5 mld zł trafiło do mikro, małych i średnich przedsiębiorców.

Do końca grudnia 2010 r. skierowano do Komisji Europejskiej wnioski o płatność okresową na łączną kwotę wynoszącą 10,7 mld EUR w części wkładu UE, w tym w samym 2010 r. zawnioskowano o 7,4 mld EUR. W tym samym okresie KE w ramach refundacji przekazała Polsce kwotę 9,3 mld EUR. Tym samym suma środków przekazanych przez KE w formie zaliczki oraz refundacji od początku okresu programowania (tj. od 2007 r.) sięgnęła kwoty 15,5 mld EUR.

Według stanu na koniec 2010 r., biorąc pod uwagę formę prawną podmiotów realizujących projekty, najliczniejszą grupę beneficjentów polityki spójności stanowiły przedsiębiorstwa. Na potrzeby Krajowego Systemu Informatycznego SIMIK (07-13), do kategorii tej zaliczone zostały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, spółki cywilne, spółki prawa handlowego, przewidziane przepisami innych ustaw spółki, do których stosuje się przepisy o spółkach, przedsiębiorstwa państwowe oraz fundusze.

W sumie, spośród 50,4 tys. projektów objętych do końca 2010 r. umowami/decyzjami o dofinansowanie w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych, beneficjentami ponad 22,7 tys. umów były przedsiębiorstwa. Oznacza to, że pod koniec 2010 r. przedsiębiorstwa wdrażały 45% wszystkich projektów dofinansowanych w ramach programów operacyjnych na lata 2007-2013.

Blisko 33% projektów realizowanych było przez jednostki samorządu terytorialnego (16,4 tys. umów). Pozostałe grupy beneficjentów, do których zaliczają się organizacje non-profit, jednostki naukowe, organy władzy, administracji rządowej, łącznie wdrażały 22% wszystkich projektów.

Inaczej przedstawiała się sytuacja biorąc pod uwagę rozkład wartości udzielonego wsparcia UE według poszczególnych grup beneficjentów. Projekty o najwyższej łącznej wartości realizowane były przez jednostki samorządu terytorialnego. W sumie wartość wkładu UE zaangażowanego w przedsięwzięcia wdrażane przez wojewódzkie, powiatowe lub gminne samorządowe jednostki organizacyjne, wspólnoty samorządowe oraz samorządowe osoby prawne, wyniosła ponad 47,1 mld zł, co stanowi 31% łącznej wartości wkładu UE w projekty objęte umowami o dofinansowanie do końca 2010 r.

Wartość przedsięwzięć, których beneficjentami były przedsiębiorstwa, wyniosła pod koniec grudnia 2010 r. blisko 40,2 mld zł w części dofinansowanej ze środków UE, co stanowiło ponad 1/4 środków zakontraktowanych w ramach NSRO 2007-2013.

Nowa perspektywa finansowa 2014-2020

Zgodnie z propozycją budżetu na lata 2014-2020 Komisji Europejskiej z czerwca 2011 r. (COM(2011)500) finansowanie przedsiębiorstw wchodzi w skład największego pod względem wartości działu „Inteligentny wzrost zapobiegający wykluczeniu”, wynoszącego 491 mld EUR (z czego 64,6 mld EUR przypada na rok 2014). Taki rozkład priorytetów wynika bezpośrednio z założeń strategii Europa 2020. Główną składową tego działu wieloletnich ram finansowych jest polityka spójności, na którą w nowej perspektywie finansowej Komisja proponuje przeznaczyć 336 mld EUR (z czego

46,5 mld EUR w 2014 r.) Na badania i innowacje przypada 80 mld EUR, a na edukację, szkolenia, młodzież i sport – ponad 15 mld EUR. Poza dwoma filarami Wspólnej Polityki Rolnej (372 mld EUR łącznie) oraz nowym funduszem infrastrukturalnym „Connecting Europe” (40 mld EUR oraz 10 mld EUR ze środków polityki spójności) są to największe pozycje planowanych wieloletnich ram finansowych. Część tych środków zostanie z pewnością przeznaczona na dofinansowanie przedsiębiorczości w różnych aspektach, przede wszystkim innowacyjności i zatrudnienia. Jednak pozycją działu „Inteligentny wzrost zapobiegający wykluczeniu”, przeznaczoną specjalnie na ten cel jest „Nowa konkurencyjność/MSP” (ang. „New Competitiveness/SME”) o wartości 2,4 mld EUR, której istotnym obszarem interwencji jest dostęp do finansowania.

3.4 Instytucje wspierające MSP⁷⁷

System wspierania przedsiębiorczości i przedsiębiorstw w Polsce obejmuje podmioty działające na trzech poziomach: krajowym (m.in. Ministerstwo Gospodarki, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Bank Gospodarstwa Krajowego), wojewódzkim (m.in. Urzędy Marszałkowskie, Regionalne Instytucje Finansujące) i lokalnych usługodawców. Ostatni poziom obejmuje organizacje zarejestrowane w Krajowym Systemie Usług dla MSP, w tym m.in. Punkty Konsultacyjne, ośrodki Enterprise Europe Network, Fundusze Poręczeń Kredytowych, Fundusze Pożyczkowe, Krajowa Sieć Innowacji i in. Podmioty te są odpowiedzialne za formułowanie strategii, programów i wdrażanie działań na rzecz wsparcia przedsiębiorczości.

Na poziomie centralnym polityka na rzecz przedsiębiorczości w Polsce jest prowadzona przez Ministerstwa: Gospodarki, Rozwoju Regionalnego, Pracy i Polityki Społecznej, Edukacji Narodowej oraz Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Każde z tych ministerstw w zakresie swoich kompetencji jest odpowiedzialne za ramy, strategiczne i programowe, oraz koordynację działań pozostałych instytucji w zakresie działań na poziomie operacyjnym. Na szczeblu centralnym funkcję instytucji realizującej działania w tym obszarze pełni Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.

Ponadto na poziomie centralnym materialne wsparcie jest udzielane małym i średnim przedsiębiorcom przez Bank Gospodarstwa Krajowego, który oferuje m.in. wsparcie w postaci poręczeń i gwarancji spłaty kredytów udzielanych głównie małym i średnim podmiotom gospodarczym, a także wsparcie dla istniejących i nowopowstających regionalnych i lokalnych funduszy poręczeniowych w postaci udziałów kapitałowych oraz reporeczeń, na podstawie programu rządowego pt.: *„Wspieranie przedsiębiorczości wykorzystaniem poręczeń i gwarancji Banku Gospodarstwa Krajowego”*.

Na poziomie regionalnym partnerem dla administracji rządowej w zakresie strategii i programowania są instytucje samorządowe. Są to głównie Urzędy Marszałkowskie, które pełnią funkcję opiniodawczą w zakresie aktywności podejmowanych na szczeblu krajowym oraz są odpowiedzialne za formułowanie strategii i programów rozwoju regionalnego, a także wdrażanie działań na poziomie operacyjnym. Działania wdrożeniowe są realizowane albo przez same Urzędy Marszałkowskie albo przez podległe im instytucje. Na poziomie regionalnym i lokalnym ważną rolę wsparcia przedsiębiorczości odgrywają także wojewódzkie i powiatowe urzędy pracy.

System wsparcia przedsiębiorczości na poziomie centralnym i regionalnym obejmuje szereg instytucji, spośród których kluczową rolę pełni Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. PARP realizuje programy rozwoju przedsiębiorczości i przedsiębiorstw wspierające m.in. działalność innowacyjną

⁷⁷ Wykorzystano m.in. *Informację na temat instytucjonalnego wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw w ramach działalności Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, 14.05.2010 r.

i badawczo-rozwojową firm, internacjonalizację przedsiębiorstw oraz rozwój regionalny i zasobów ludzkich. W latach 2007-2013 Agencja jest odpowiedzialna za wdrażanie wybranych działań współfinansowanych z funduszy strukturalnych w ramach PO IG, PO KL i PO RPW oraz innych instrumentów wsparcia przedsiębiorczości. Agencja udziela w tym celu wsparcie finansowe, szkoleniowo-doradcze oraz prowadzi działania badawcze oraz informacyjno-promocyjne.

Na szczeblu wykonawczym funkcjonują bezpośredni usługodawcy, czyli instytucje i organizacje wyspecjalizowane we wdrażaniu instrumentów wsparcia przedsiębiorczości. Szczególną rolę w tym systemie odgrywa Krajowy System Usług (KSU). Jest to koordynowana przez PARP sieć około 150 współpracujących ze sobą organizacji świadczących usługi dla przedsiębiorców i osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej. Misją KSU jest rozwój przedsiębiorczości poprzez zapewnienie wysokiej jakości usług w kluczowych obszarach wymagających wsparcia państwa. Zadaniem KSU jest udzielanie kompleksowych usług dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej oraz możliwości korzystania z zewnętrznych źródeł na jej finansowanie. W skład sieci KSU wchodzi Punkty Konsultacyjne, Krajowa Sieć Innowacji oraz fundusze pożyczkowe i poręczeniowe.

Punkty Konsultacyjne _świadczą bezpłatne usługi informacyjne dla przedsiębiorców oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą (96% klientów Punktów stanowią mikroprzedsiębiorcy oraz osoby zamierzające rozpocząć działalność gospodarczą) z zakresu szeroko rozumianego rozwoju przedsiębiorczości oraz instrumentów wsparcia dla przedsiębiorców. W sieci PK KSU funkcjonuje aktualnie 110 Punktów Konsultacyjnych, prowadzonych przez 95 organizacji.

Działające w ramach sieci Punkty Konsultacyjne KSU udzielają przedsiębiorcom oraz osobom planującym rozpoczęcie działalności gospodarczej informacji m.in. o:

- administracyjno-prawnych aspektach prowadzenia działalności gospodarczej (w tym jej podejmowania, wykonywania, rezygnacji),
- zasadach i warunkach korzystania z programów pomocy publicznej i innych zewnętrznych źródeł finansowania działalności gospodarczej,
- możliwościach i zasadach korzystania z usług specjalistycznych systemu, np. szkoleń, doradztwa, transferu technologii, uzyskania pożyczek i poręczeń itp.,
- danych teleadresowych instytucji, przydatnych w rozwoju firmy.

Punkty Konsultacyjne KSU obsługują średniorocznie prawie 61 tys. klientów, czyli jeden PK KSU obsługuje średnio ponad pół tysiąca klientów w roku. Największym zainteresowaniem, wśród klientów PK KSU, cieszą się informacje dotyczące możliwości uzyskania wsparcia na realizację projektów w latach 2007-2013 ze środków publicznych oraz informacje w zakresie podejmowania i wykonywania oraz rezygnacji z prowadzenia działalności gospodarczej.

PK KSU w odpowiedzi na zmieniające się potrzeby i oczekiwania przedsiębiorców i osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej rozszerzają zakres oferowanych usług. Obecnie realizowane są następujące usługi pilotażowe, które w przypadku ich pozytywnej oceny będą mogły stać się kolejną usługą świadczoną w ramach KSU:

- doradztwo w zakresie optymalizacji kosztów prowadzenia działalności gospodarczej (usługa pilotażowa realizowana w okresie od lipca 2010 r. do lutego 2012 r.); link: http://ksu.parp.gov.pl/pl/oferta_ksu/pilotaze/optimalizacja_kosztow?first=Y
- ochrona środowiska (usługa pilotażowa realizowana w okresie od kwietnia 2011 r. do marca 2012 r.); link: http://ksu.parp.gov.pl/pl/oferta_ksu/pilotaze/ochrona_srodowiska?first=Y
- asysta w prowadzeniu działalności gospodarczej (usługa realizowana w okresie od maja do listopada 2011 r.); link: http://ksu.parp.gov.pl/pl/oferta_ksu/pilotaze/asysta?first=Y
- doradztwo przy uzyskaniu finansowania dla MSP (planowany termin ogłoszenia konkursu – III kwartał 2011 r.).

Informacja nt. aktualnej oferty KSU oraz nowych usług pilotażowych (np.: asysta w prowadzeniu działalności gospodarczej) jest rozpowszechniana przez PARP wśród wojewódzkich i powiatowych urzędów pracy (dystrybucja materiałów promocyjno-informacyjnych).

Krajowa Sieć Innowacji (KSI) to grupa usługodawców KSU świadczących usługi doradcze o charakterze proinnowacyjnym, zgodnie z określonym i badanym standardem. Standard ten określa Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 24 maja 2011 r. w sprawie Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw.

Krajowa Sieć Innowacji KSU świadczy usługi w zidentyfikowanym obszarze luki rynkowej w zakresie innowacji. Obecnie usługi te obejmują w szczególności przeprowadzenie audytu technologicznego oraz obsługę procesu transferu technologii. Obecnie funkcjonują 22 ośrodki Krajowej Sieci Innowacji.

Sieć Enterprise Europe Network. Od 1 stycznia 2008 r. w Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości funkcjonuje jeden z ośrodków sieci *Enterprise Europe Network*. Sieć *Enterprise Europe Network*, powołana w ramach Programu Ramowego na Rzecz Konkurencyjności i Innowacji (*Competitiveness and Innovation Framework Programme 2007-2013 - CIP*) łączy w sobie dorobek i zalety dwóch poprzednio działających na rzecz sektora MSP sieci *Euro Info Centre* oraz *Innovation Relay Centre*. W skład sieci *Enterprise Europe Network* wchodzi prawie 600 instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości w Europie oraz na Bliskim Wschodzie.

Dodatkowe informacje nt. EEN zostały zawarte w podrozdziale 2.4 Innowacyjność polskich przedsiębiorstw.

3.5 Infrastrukturalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości

Infrastruktura transportowa i telekomunikacyjna to warunki konieczne do zaistnienia aktywności gospodarczej w takim samym stopniu jak prawna swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i przejrzysty system podatkowy. Słabo rozwinięte możliwości kontaktu i wymiany informacji oraz przewozu osób i towarów będą hamulcami każdej działalności gospodarczej, począwszy od etapu projektowania przedsięwzięcia. Niezadowalająca przepustowość i nośność oraz wciąż gorszy niż w wielu państwach UE stan polskich dróg kołowych, zły stan techniczny znacznej części stosunkowo gęstej i rozbudowanej sieci dróg kolejowych w Polsce, niewykorzystanie potencjału transportowego śródlądowych szlaków wodnych oraz niezadowalający stopień rozpowszechnienia szerokopasmowego internetu to główne problemy infrastrukturalne Polski.

Szansą na przynajmniej częściowe rozwiązanie wymienionych problemów, a więc i stworzenie lepszych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, są fundusze unijne, pochodzące przede wszystkim z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Największymi wyzwaniami związanymi z należyтым wykorzystaniem tych środków pozostają terminowe uzyskiwanie wszystkich pozwoleń oraz dostępność finansowania wkładu własnego. W krótszym horyzoncie czasowym dodatkowej wagi wykorzystaniu funduszy europejskich dodaje organizacja przez Polskę (razem z Ukrainą) Mistrzostw Europy w piłce nożnej w 2012 r. Związane z turniejem inwestycje państwa oraz samorządów w transport drogowy, kolejowy, lotniczy, komunikację miejską, stadiony oraz inwestycje w miejsca noclegowe składają się razem na bezpośredni impuls rozwojowy przede wszystkim dla sektora budowlanego, a po otwarciu poszczególnych obiektów również dla sektora handlu i usług. Rozwój infrastruktury transportowej stanie się czynnikiem trwale ułatwiającym prowadzenie działalności gospodarczej. Wyzwaniem na okres po 2012 r. będzie utrzymanie podobnego tempa rozwoju infrastruktury, z racji potrzeb kraju wykraczających znacznie poza wymagania wynikające z organizacji

turnieju. W tym celu kluczowe będzie wynegocjowanie satysfakcjonującego poziomu środków europejskich w perspektywie finansowej 2014-2020.

3.5.1 Transport drogowy

Podstawowe problemy transportu drogowego pozostają wciąż aktualne: brak kompletnej sieci autostrad i dróg szybkiego ruchu, niedostosowanie wielu dróg do nośności 11,5 tony na oś, duże natężenie ruchu odbywającego się przez tereny zabudowane spowodowane brakiem obwodnic wielu kluczowych miejscowości oraz wciąż nie w pełni zadowalający stan techniczny dróg, także niektórych spośród oddanych w ostatnich latach do użytkowania. Problemem pozostaje także bezpieczeństwo na drogach, o czym świadczy fakt, że z wynikiem 120 ofiar śmiertelnych wypadków na drogach na 1 milion mieszkańców w 2009 r. Polska wypadła lepiej w Unii Europejskiej tylko od Grecji i Rumunii⁷⁸.

Pod koniec 2010 r. w eksploatacji istniało 858,87 km autostrad (1,7% więcej niż w 2009 r.) i 670,62 km dróg ekspresowych (przyrost o ok. 21,5% r/r). W 2010 r. oddano do użytku 9,7 km autostrad (odcinki.: A1 Bełk - Rowień; w. Sośnica A1/A4) oraz 139,7 km dróg ekspresowych (w tym: S3, S5, S6, S7, S8, S10,

z czego 81,5 km wybudowano w ciągu trasy S3⁷⁹. Do maja 2011 r. trwały prace przy budowie 729,4 km (32 zadania, w tym 168,3 km w systemie koncesyjnym/partnerstwa publiczno-prywatnego) autostrad, 528 km (37 zadań) dróg ekspresowych i 91,6 km (13 zadań) obwodnic. W ramach „Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012” realizowano przebudowę 76,3 km istniejącej sieci dróg tej klasy⁸⁰. Wydaje się więc, że do momentu rozpoczęcia EURO 2012 w Polsce należy oczekiwać zwiększenia długości krajowej sieci autostrad i dróg szybkiego ruchu o znacznie ponad 50% w stosunku do stanu na koniec 2010 r., choć część ważnych z punktu widzenia organizacji turnieju inwestycji, np. niektóre odcinki autostrady A2 oraz obwodnica Poznania w ciągu trasy S11, napotykają opóźnienia.

Od 25 stycznia 2011 r. na mocy uchwały Rady Ministrów obowiązuje *Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015*. Określa on cele i priorytety inwestycyjne, wskazuje poziom i źródła niezbędnego finansowania oraz listę zadań do realizacji⁸¹. Dokument ten zastąpił poprzednio obowiązujący *Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012*. Z PBDK 2011-2015 wynika, że na realizację zadań finansowanych z Krajowego Funduszu Drogowego, które zaplanowano do rozpoczęcia w okresie 2010-2013, przewidziano łącznie 82,8 mld zł. Kwota ta będzie mogła zostać przekroczona tylko w razie ewentualnych oszczędności (do sumy 3,3 mld zł łącznie) na obecnie realizowanych projektach lub po uzyskaniu akceptacji Rady Ministrów. Zaistnienie ww. okoliczności będzie oznaczało przyzwoleń na wydatki na inwestycje drogowe z listy zadań priorytetowych (48 pozycji o łącznej długości 1 121 km), które mogą być rozpoczęte do 2013 r.⁸². Od strony finansowej przewidziano dwa źródła: z budżetu państwa będą finansowane prace przygotowawcze, remontowe, utrzymanie bieżące, inwestycje kubaturowe etc, natomiast z Krajowego Funduszu Drogowego wszystkie wydatki na budowę dróg.

⁷⁸ Źródło: United Nations Economic Commission for Europe – Statistical Database
<http://w3.unece.org/pxweb/database/STAT/40-TRTRANS/01-TRACCIDENTS/?lang=1>

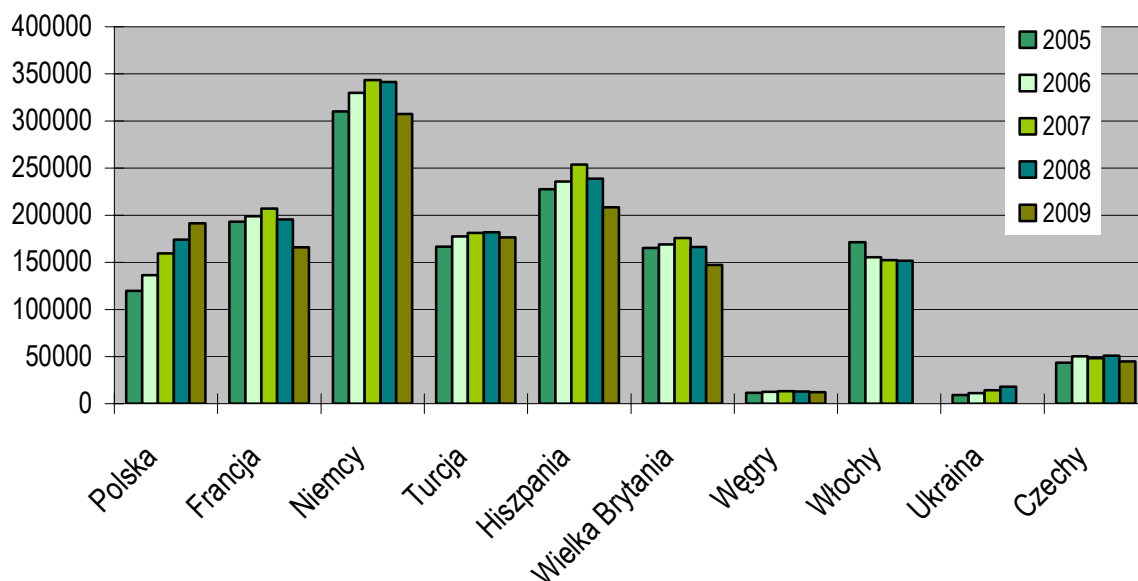
⁷⁹ Źródło: GDDKiA <http://www.gddkia.gov.pl/4/archiwum-2010>

⁸⁰ Źródło: Ministerstwo Infrastruktury *Informacja o inwestycjach na drogach krajowych stan na 6 maja 2011 r.*, <http://www.mi.gov.pl/files/0/1793180/20110506standrgwbudowieoddanepodpisanepp.pdf>

⁸¹ Tekst Programu: <http://www.mi.gov.pl/files/0/1793723/Program20112015.pdf>

⁸² Listę tę zawiera Załącznik 1a do Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015. Z kolei Załącznik 2 zawiera listę 94 kolejnych zadań, przewidzianych do realizacji po 2013 r.

Wykres 24 Przewozy frachtu drogami kołowymi w milionach tonokilometrów w latach 2005-2009 w wybranych krajach Europy*

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych International Transport Forum OECD

* - Brak danych za 2009 r. dla Włoch i Ukrainy

W Polsce stale zwiększają się przewozy towarów po drogach, a nasz kraj jest już w ścisłej europejskiej czołówce w tym względzie. Drugą ważną konkluzją jest wciąż niskie wykorzystanie w Polsce dróg kołowych do przewozów pasażerskich, nawet w porównaniu z Hiszpanią – krajem o podobnej liczbie ludności.

Poprawa stanu nawierzchni dróg jest stałą tendencją w ostatniej dekadzie, o czym informują dane zbierane przez GDDKiA w ramach tzw. Systemu Oceny Stanu Nawierzchni SOSN. Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015 zakłada, że w 2012 r. 66% sieci dróg krajowych w Polsce będzie w stanie dobrym, a 34% w stanie niezadowolającym i złym. W 2009 r. proporcje te wynosiły odpowiednio 59,6% oraz 40,4%⁸³. Obecnie zatem, ok. 19% dróg krajowych, będących w złym stanie, wymaga przeprowadzenia remontów natychmiast. Stosunkowo najlepszy stan dróg obserwowany jest w województwach: podlaskim, lubuskim i zachodniopomorskim. Najgorzej ze stanem technicznym dróg jest w województwach małopolskim, kujawsko-pomorskim i wielkopolskim⁸⁴.

3.5.2 Transport kolejowy

Polska dysponuje dobrze rozwiniętą i gęstą siecią linii kolejowych (w 2010 r. 19 276 km linii było w eksploatacji); pod względem długości zajmuje w UE 4. miejsce, a w Europie 6. (zaliczając do Europy Rosję)⁸⁵. Niestety stale pogarsza się jej stan techniczny. Według PKP PLK. S.A.⁸⁶ na koniec 2010 r. tylko 36% torów kolejowych było w dobrym stanie, 35% w dostatecznym, zaś 29% w niezadowolającym: 8% linii w Polsce jest dostosowanych do prędkości powyżej 160 km/h, 20% do prędkości 120-160 km/h,

⁸³ Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015, Ministerstwo Infrastruktury, Warszawa 2010, str. 13.

⁸⁴ Raport o stanie technicznym nawierzchni asfaltowych i betonowych sieci dróg krajowych na koniec 2009 roku, GDDKiA, Warszawa marzec 2010, str. 9.

⁸⁵ Baza danych International Union of Railways: <http://www.uic.org/spip.php?article1352>

⁸⁶ Zob. <http://www.plk-sa.pl/linie-kolejowe/siec-linii-kolejowych-w-polsce/infrastruktura-kolejowa/>

39% do 80-120 km/h, 28% do 40-80 km/h, a 5% poniżej 40 km/h⁸⁷. W maju 2011 r. trwały remonty i modernizacje szlaków kolejowych o długości 1 426 km. W okresie od 16.11.2007 do 30.06.2011 oddano do eksploatacji 1 450 km zmodernizowanych torów kolejowych⁸⁸. Bezpośrednim powodem obecnego stanu rzeczy jest znacznie posunięta dekapitalizacja infrastruktury kolejowej, a ta natomiast wynika z wieloletniego zaniedbania inwestycji w kolej – w latach 1998-2009 wydano na utrzymanie linii kolejowych zaledwie 17,4 mld zł. By dopełnić obrazu sytuacji należy przypomnieć, że odcinek linii kolejowej długości 1,9 km z Portu Lotniczego im. Fryderyka Chopina w Warszawie do linii kolejowej Warszawa-Radom to pierwszy odcinek torów budowany od podstaw w Polsce od 1987 r.⁸⁹, z wyjątkiem inwestycji niemieckiej spółki UBB w doprowadzenie linii kolejowej z niemieckiej części wyspy Uznam do Świnoujścia w 2008 r. Stan niedoinwestowania kolei stopniowo się zmniejsza, ale wysokość obecnych wydatków jest wciąż niewystarczająca – od 16 listopada 2007 do 30 kwietnia 2011 zawarto umowy na modernizację torów kolejowych o wartości 10,28 mld zł⁹⁰.

Odnosnie do realizacji inwestycji kolejowych ważnych z punktu widzenia organizacji EURO 2012 trzeba zaznaczyć, że prowadzona jest modernizacja linii kolejowych Warszawa-Gdynia, Poznań-Wrocław, Warszawa - Łódź, Wrocław - granica państwa, Poznań - Gdańsk, łącznicy na lotnisko Okęcie, torów stacyjnych w Warszawie, Wrocławiu i Poznaniu. W przygotowaniu jest modernizacja połączenia Krakowa z lotniskiem w Balicach, a 26 zadań związanych z EURO 2012 zostało już zrealizowanych. W Warszawie przeprowadzane są częściowy remont dworca Warszawa Centralna, częściowa przebudowa dworca Warszawa Wschodnia oraz przebudowa przystanku Warszawa-Stadion. We Wrocławiu trwa rewitalizacja dworca Wrocław Główny, natomiast w Poznaniu rozpoczęto w maju 2011 r. budowę nowego dworca Poznań Główny⁹¹.

9 sierpnia 2010 r. licencję na przewozy towarowe posiadało 71 podmiotów⁹², natomiast na przewozy pasażerskie 34 podmioty. W praktyce jednak na rynku przewozów osobowych jest tylko dwóch operatorów o zasięgu ogólnopolskim – PKP Intercity S.A. oraz Przewozy Regionalne Sp. z o.o. Na rynku przewozów towarowych w 2009 r. wciąż dominowała spółka PKP Cargo S.A. (66% udziału w rynku), będąca jednocześnie drugim w Europie pod względem wielkości operatorem przewozów towarowych⁹³. Wysoki koszt zakupu taboru kolejowego to czynnik skutecznie ograniczający konkurencję na tym rynku, a więc podwyższający również koszty transportu frachtu dla przedsiębiorstw z innych sektorów gospodarki.

⁸⁷ Zob. Z. Szafrński, *Stan techniczny i finansowanie infrastruktury kolejowej*, PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Warszawa 21 kwietnia 2009.

⁸⁸ Zob. *Buduje się – Kolej*, Informacja Ministerstwa Infrastruktury nt. inwestycji na drogach kolejowych 23.08.2011. Źródło: <http://www.mi.gov.pl/2-482be1a920074-1793379.htm>

⁸⁹ Zob. Z. Szafrński (2009).

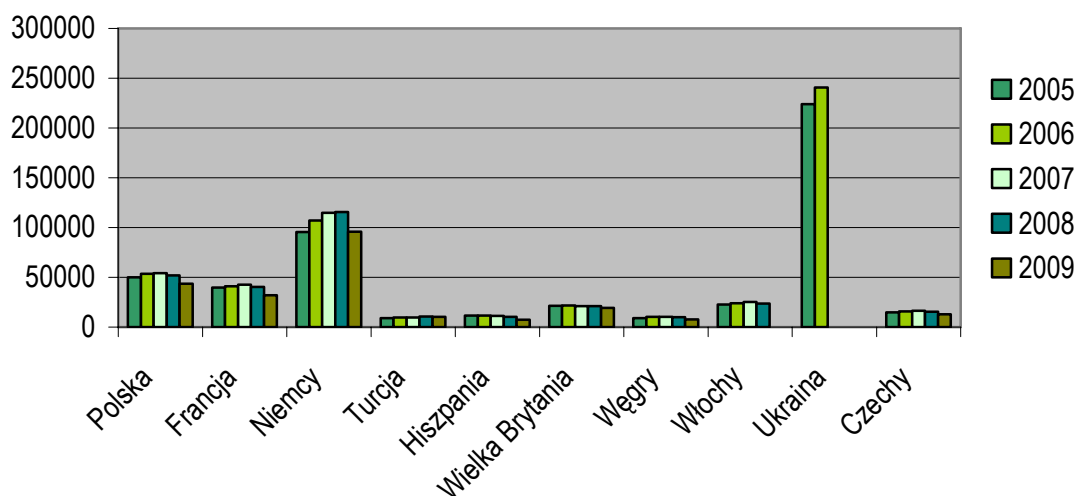
⁹⁰ Zob. *Buduje się – Kolej*, Informacja Ministerstwa Infrastruktury nt. inwestycji na drogach kolejowych 07.06.2011 Źródło: <http://www.mi.gov.pl/files/0/1793379/linienastrondokocakwietnia2011r1.pdf>

⁹¹ Zob. <http://www.plk-inwestycje.pl/mapa/> ; <http://www.poznanglowny.pl/> ; <http://wroclawnowygloyny.pl/>

⁹² Zob. *Kierunki rozwoju konkurencji i ochrony konsumentów na rynkach przewozów kolejowych w Polsce*, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta, Warszawa sierpień 2010, str. 12.

⁹³ Zob. tamże. str. 14.

Wykres 25 Przewozy frachtu drogami kolejowymi w milionach tonokilometrów w latach 2005-2009 w wybranych krajach Europy*

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych International Transport Forum OECD, Eurostat oraz Ukrmetallurgtrans

*- brak danych dla Ukrainy za lata 2007-2009, oraz dla Włoch za 2009

Zwraca uwagę niewielkie wykorzystywanie kolei przez pasażerów w Polsce nie tylko na tle dużych państw zachodniej Europy, ale również Hiszpanii, posiadającej znacznie krótszą sieć linii kolejowych, czy Ukrainy. Natomiast przy porównaniach przewozów towarowych kolejją, oprócz zwrócenia uwagi na tendencję spadkową w Polsce, trzeba również pamiętać o tym, że za ok. 58% przewozów towarowych odpowiadają przewozy węgla kamiennego, co wynika ze struktury bilansu nośników energii pierwotnej w Polsce⁹⁴. Co sprawia, że kolejowe przewozy towarowe są ściśle powiązane z koniunkturą na rynku węglowym

3.5.3 Transport morski

Transport morski jest wciąż najtańszym i najpopularniejszym sposobem przemieszczenia hurtowych ilości towarów na dalekie odległości w handlu międzynarodowym. Transport lotniczy nie oferuje możliwości przewozu frachtu w takich wysokościach, jak transport morski. Przewozy towarowe drogą morską pozostają główną drogą wymiany handlowej o zasięgu transkontynentalnym dla polskich przedsiębiorstw.

Morska i przybrzeżna flota transportowa Polski w 2010 r. liczyła 148 statków o łącznej nośności 2942,6 tys. ton oraz o pojemności brutto GT 2116,3 tys., z tego 121 jednostek należących do morskiej floty transportowej o łącznej nośności 2941,5 tys. ton i pojemności brutto GT 2110,5 tys., oraz 27 statki morskiej floty przybrzeżnej (wszystkie pasażerskie) o pojemności brutto GT 5,9 tys. Większość jednostek całej polskiej floty stanowiły statki do przewozu ładunków suchych.

Na koniec 2010 r. pod polską banderą pływało 15 statków (tj. 12,4% ogólnej liczby jednostek morskiej floty transportowej) o łącznej nośności 27,3 tys. ton i pojemności brutto GT 42,8 tys. W 2010 r. średni wiek jednostek pływających wyniósł 19 lat (dla statków pływających pod polską banderą - 32,7 lat, natomiast dla statków pływających pod banderą obcą - 17,1 lat)⁹⁵. Średni wiek statków systematycznie

⁹⁴ Zob. <http://www.wnp.pl/artykuly/analiza-ryнку-kolejowych-przewozow-intermodalnych-w-polsce,6556.html>

⁹⁵ Zob. *Gospodarka morska w Polsce w 2010 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Szczecin kwiecień 2011.

obniża się w związku z prowadzonym w ostatnich latach programem modernizacji floty największego polskiego armatora tj. Polskiej Żeglugi Morskiej. Również pozostali armatorzy dokonują zakupu tonażu zarówno nowego jak i używanego, co przekłada się na zwiększenie konkurencyjności polskich armatorów.

Morską flotą transportową w 2010 r. polscy przewoźnicy morscy przewieźli 8.362,3 tys. ton ładunków, wykonując pracę przewozową 19,8 mld tonokilometrów. Mimo spadku wielkości przewozów o 10,8% w porównaniu z rokiem 2009, przedsiębiorstwa zakończyły ubiegły rok zyskiem

Przeładunki w polskich portach morskich w 2010 r. wyniosły 59,5 mln ton, tj. o 32% więcej niż w 2009 r. Największy udział w obrotach ładunkowych miało 5 portów: Gdańsk (44,4%), Gdynia (20,7%), Świnoujście (18%), Szczecin (13,4%) oraz Police (3,1%). Udział pozostałych portów wyniósł 0,4%. W 2010 r. w porównaniu z rokiem poprzednim odnotowano wzrost obrotów ładunkowych we wszystkich portach, największy w Elblągu (dwudziestopięciokrotny), Władysławowie (o 263,9%), Policach (o 128,1%), Uście (o 100,0%), Darłowie (o 71,7%), Kołobrzegu (o 51,9%), Świnoujściu (o 51,8%), Gdańsku (o 40,9%).⁹⁶ Największy udział w strukturze obrotów ładunkowych miały ładunki masowe suche – 40,8%, ładunki masowe ciekłe – 30,6% oraz kontenery duże – 13,2%. Rok 2010 charakteryzował się wyraźną tendencją poprawy sytuacji gospodarczej w polskich portach morskich. W ubiegłym roku polskie porty morskie o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej przełamały dekonjunkturę wynikającą z ogólnoswiatowego kryzysu ekonomicznego, jaki dotknął wiele krajów po 2007 r. i osiągnęły historyczne rekordy zysków i przeładunków. Wzrost przeładunków wszystkich grup towarowych bezpośrednio przełożył się na wyniki finansowe spółek zarządzających portami, a wszystkie wskaźniki ekonomiczno-finansowe dotyczące tych podmiotów, tj. wskaźniki rentowności, sprawności zarządzania, zadłużenia i płynności w stosunku do roku poprzedniego uległy znaczącej poprawie. Powyższe korzystne zmiany zarówno w obrotach przeładunkowych jak i w strukturze obrotów ładunkowych były możliwe dzięki realizacji „Strategii rozwoju portów morskich do roku 2015”, w ramach której prowadzone są inwestycje w zakresie poprawy dostępu do portów od strony lądu i od strony morza oraz inwestycje w zakresie budowy i modernizacji infrastruktury portowej. Inwestycje w infrastrukturę morską przyciągają również do polskich portów morskich inwestorów zagranicznych, dzięki którym powstają nowe terminale przeładunkowe. Najbardziej spektakularnym jest Głębokowodny Terminal Kontenerowy DCT w porcie Gdańsk, który obsługuje linie nie tylko europejskie, ale o zasięgu światowym. Kolejnym jest budowany w Świnoujściu Terminal LNG, dzięki któremu będzie możliwa dywersyfikacja dostaw gazu do Polski

3.5.4 Transport śródlądowy wodny

Żegluga śródlądowa z uwagi na niskie koszty wydaje się ekonomicznie uzasadnionym środkiem transportu, niestety jej rola w Polsce jest nieporównywalnie mniejsza niż w wielu krajach unijnych. Jej udział w przewozach ładunków w porównaniu do średniej unijnej jest wielokrotnie niższy. Ten rodzaj transportu odgrywa w Polsce mniejszą rolę w ujęciu bezwzględnym niż np. w Bułgarii czy Austrii⁹⁷.

Za przyczynę niskiego udziału tej gałęzi transportu w przewozach ogólnopolskich należy uznać systematyczne pogarszanie się stanu śródlądowych dróg wodnych. Z powodu niewystarczających inwestycji w budowę i utrzymanie infrastruktury dróg wodnych śródlądowych, ich stan ulega degradacji, co powoduje, że tylko 20% z uznawanych za żeglowne 3.660 km dróg wodnych spełnia wymagane parametry. W 2009 r. żeglugą śródlądową przewieziono 5,6 mln ton ładunków, głównie węgla, rud metali i innych produktów górnictwa i kopalnictwa w tym piasku i żwiru oraz produktów rolnych oraz

⁹⁶ Zob. tamże.

⁹⁷ Tabela 2.3.6. w *Energy, transport and Environment indicators* str. 116

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DK-10-001/EN/KS-DK-10-001-EN.PDF

1.096 tys. pasażerów, wykonując pracę przewozową w wysokości 1.019,9 mln tonokilometrów⁹⁸. Na podkreślenie zasługuje fakt, że przeważającą większość tych przewozów stanowiły przewozy międzynarodowe (3,5 mln ton) w tym przewozy między portami zagranicznymi (2,3 mln ton). Powyższy stan wymaga podjęcia pilnych działań mających na celu nie tylko intensyfikację prac objętych „Programem dla Odry 2006” ale również ustanowienia nowego „Programu rozwoju infrastruktury transportu wodnego śródlądowego w Polsce” obejmującego najważniejsze drogi wodne.

3.5.5 Transport lotniczy

Ożywienie rynku przewozów lotniczych oraz wiele inwestycji w rozbudowę istniejących i budowę nowych lotnisk w Polsce oznaczają dla polskich przedsiębiorców większe możliwości nie tylko szybkiego przemieszczania się na dalsze odległości, ale również przesyłu towarów, do których przewozu transport lotniczy jest szczególnie predestynowany, ważnych przede wszystkim dla sektora handlu i usług; np. elektroniki, szybko psującej się żywności, produktów wymagających szybkiego dostarczenia (np. leków, części maszyn) lub towarów o bardzo wysokiej wartości detalicznej. Od 2004 r. wysokość lotniczych przewozów towarowych wzrosła w Polsce o 60,56% (2010 r./2004 r.)⁹⁹

Liczba przewiezionych pasażerów wzrosła w 2010 r. do ok. 20,64 mln (z czego 17,36 mln w ruchu regularnym), z ok. 19 mln rok wcześniej. Odnotowano 241 tys. przewozów pasażerskich, czyli ok. 1,2% więcej niż w 2009 r. W 2010 r. nastąpił duży wzrost przewozów towarowych – w skali całego kraju o niemal 14% w stosunku do 2009 r., do poziomu prawie 81 tys. ton. Najwyższy wzrost przeładunków w omawianym okresie odnotowały katowicki port lotniczy (o 50,84%) oraz warszawski (o 10,98%). Największy spadek odnotowały zaś lotnisko Zielona Góra-Babimost (o 100%, tzn. nie obsłużyły żadnego lotu towarowego) oraz Łódź-Lublinek (o 92,83%).¹⁰⁰

Rola portów regionalnych konsekwentnie wzrasta. W 2010 r. wszystkie porty regionalne osiągnęły dynamikę przyrostu liczby pasażerów na poziomie ok. 11%, co pozwoliło zwiększyć w 2010 r. ogólny udział w liczbie obsługiwanych pasażerów z 56,3% w 2009 r. do 57,7% i to pomimo przestoju w kwietniu związanego z zamknięciem polskiej przestrzeni powietrznej, spowodowanego wspomnianą erupcją islandzkiego wulkanu. Największy wzrost liczby obsługiwanych pasażerów odnotowały łódzki port lotniczy (o 32,5%), wrocławski (o 20,7%) oraz rzeszowski (o 18,7%). Na wszystkich lotniskach w miastach-gospodarzach EURO 2012 trwają inwestycje. W Gdańsku trwa budowa Terminala 2, który zwiększy przepustowość Portu Lotniczego im. Lecha Wałęsy o 100% - z 2,5 mln do 5 mln pasażerów. We Wrocławiu budowa nowego terminala ma się zakończyć jeszcze w 2011 r. i umożliwić istotne zwiększenie liczby obsługiwanych pasażerów. Największe trudności dotyczą Port Lotniczy Poznań-Ławica, ponieważ dopiero w kwietniu 2011 r. uzyskano pozwolenie wojewody wielkopolskiego na rozpoczęcie inwestycji. Natomiast w Warszawie przed rozpoczęciem turnieju planowane jest oddanie do użytku tzw. pirsu południowego, podziemnej stacji Szybkiej Kolei Miejskiej, sieci dróg okalających lotnisko oraz połączenie Terminala 1 z 2 w jedną całość, co jeszcze umocni dominującą pozycję w kraju warszawskiego lotniska – w latach 2012-2014. Port Lotniczy im. Fryderyka Chopina obsłużył 42% wszystkich pasażerów w Polsce tj. 8,71 mln¹⁰¹.

⁹⁸ Zob. *Żegluga Śródlądowa w Polsce w latach 2006 – 2009*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010, str. 51.

⁹⁹ Zob. *Ilość obsługiwanych przesyłek w polskich portach lotniczych w latach 2004 – 2010*, Urząd Lotnictwa Cywilnego, Warszawa luty 2011.

http://www.ulc.gov.pl/_download/regulacja_ryнку/statystyki/cargo_04_11.pdf

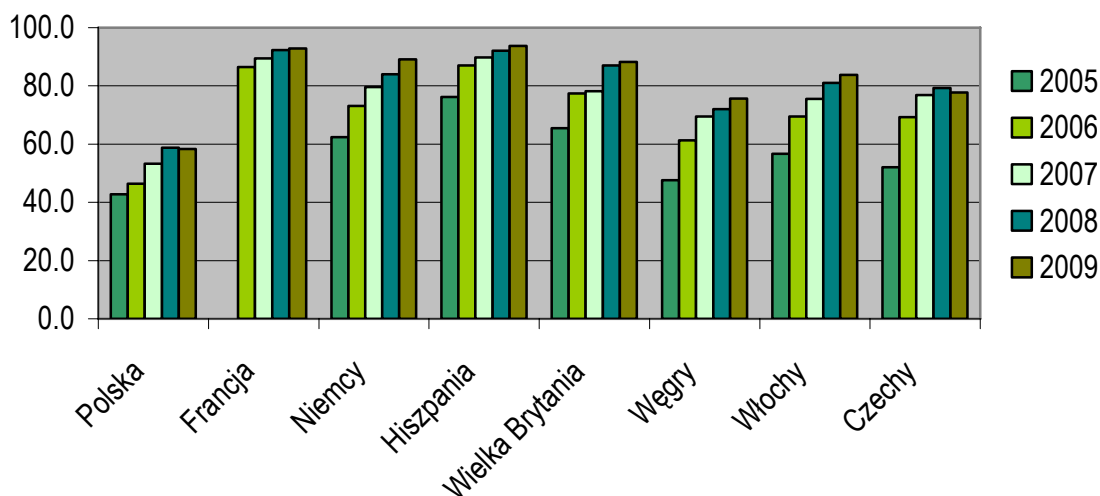
¹⁰⁰ Zob. Tamże.

¹⁰¹ Zob. *Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2010 roku*, Urząd Lotnictwa Cywilnego, Warszawa maj 2011, str. 5

3.5.6 Infrastruktura informacyjna i telekomunikacyjna

Dostęp do wiedzy i najświeższych informacji, wzajemna komunikacja, usprawnienie zarządzania to tylko niektóre z korzyści związane z technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi (ICT). Stanowią one jeden z najważniejszych filarów nowoczesnej gospodarki. Przenikanie produktów i usług sektora ICT, do pozostałych gałęzi gospodarki nie tylko wpływa na przyspieszenie wzrostu gospodarczego, ale również wspiera rozwój społeczeństwa informacyjnego. Polska wciąż ma duży potencjał zwiększenia nasycenia gospodarki technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi. Jego wykorzystanie będzie się przekładać na usprawnienie prowadzenia działalności gospodarczej niezależnie od sektora.

Wykres 26 Udział (%) przedsiębiorstw posiadających szerokopasmowe łącze z Internetem w wybranych krajach UE w latach 2005-2009*

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych OECD

* - przedsiębiorstwa zatrudniające ≥ 10 pracowników, brak danych za 2005 r. dla Francji,

Chociaż dostęp do Internetu systematycznie się zwiększa, nadal sytuacja Polski pod względem rozwoju społeczeństwa informacyjnego na tle innych krajów unijnych nie jest zadowalająca. Na podstawie powyższego wykresu można stwierdzić, że Polskę charakteryzują jedne z najniższych wartości wskaźników mierzących dostęp do Internetu szerokopasmowego w przedsiębiorstwach. Tempo niwelowania różnic w tym względzie również nie jest zbyt wysokie. Stawia to polskie przedsiębiorstwa na słabszej pozycji konkurencyjnej względem nie tylko firm z państw „starej piętnastki”, ale również z Czech czy Węgier.

W styczniu 2010 r. 97,1% przedsiębiorstw było wyposażonych w komputery, 95% miało dostęp do Internetu, a 69,0% do szerokopasmowego. Najczęściej realizowanymi usługami przez Internet są usługi bankowe lub finansowe – z tej drogi korzystało prawie 85% wszystkich badanych firm oraz szkoleniowe lub edukacyjne – ok. 28%. Coraz więcej podmiotów dostrzega jednak pozytywne strony Internetu i traktuje go jako narzędzie marketingowe, a prawie 65,5% badanych przedsiębiorstw posiadało w styczniu 2010 r. własną stronę internetową. Jeśli chodzi o bardziej zaawansowane formy wykorzystania Internetu, takie jak np. e-handel, dane napawają nieco mniejszym optymizmem. W styczniu 2010 r. 27,1% przedsiębiorstw wysyłało zamówienia do dostawców drogą elektroniczną, zaś 14,6% otrzymywało e-faktury¹⁰².

¹⁰² Zob. Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach w 2010 roku, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011.

Z ERP (Enterprise Resource Planning), tzn. systemów informatycznych integrujących i wspierających większość obszarów funkcjonowania przedsiębiorstwa, korzystało w styczniu 2010 r. co ósme przedsiębiorstwo w Polsce, przy czym tylko 6,6% firm małych, 22% średnich i już 57,9% dużych¹⁰³.

Handel elektroniczny zarówno w relacji B2B (business-to-business), jak również B2C (business-to-consumers) to nowy, dynamicznie rosnący rynek. Udział przychodów dużych przedsiębiorstw ze sprzedaży przez stronę internetową i automatyczną wymianę danych w ich przychodach ze sprzedaży ogółem wzrósł z ok. 11% w 2008 r. do 14,8% w 2009 r. Dla firm małych i średnich wskaźnik ten wyniósł w 2009 r. odpowiednio 2% i 6,6%.¹⁰⁴ Odrębną kwestią pozostaje zagadnienie bezpieczeństwa transakcji internetowych. W styczniu 2010 r. zaledwie 3,3% przedsiębiorstw wykorzystywało protokół bezpieczeństwa (SSL lub TSL), co stanowi barierę dla wzrostu wymiany handlowej polskich przedsiębiorstw z zagranicą drogą elektroniczną.

3.5.7 Telefonia ruchoma i stacjonarna

Sytuacja na rynku połączeń telefonicznych w telefonii ruchomej ulega stabilizacji, w związku z nasyceniem polskiego rynku. Wartość rynku (mierzona przychodami z usług detalicznych) w 2010 r. wyniosła ok. 19 mld zł, czyli 1,55% więcej niż w 2009 r.

W 2010 r. liczba abonentów i użytkowników telefonii ruchomej (liczona liczbą aktywnych kart telefonicznych) wyniosła w Polsce 47 mln. Na 100 mieszkańców przypadało w Polsce 123 abonentów. Na krajowym rynku telefonii ruchomej działało 21 przedsiębiorstw telekomunikacyjnych¹⁰⁵.

W telefonii stacjonarnej nadal obserwowany jest systematyczny spadek. W 2010 r., wartość rynku, mierzona sumą przychodów operatorów, spadła o 1,7 mld zł w stosunku do 2009 r. Liczba abonentów spadła zaś o 1,2 mln.¹⁰⁶ Należy jednak podkreślić, że podobna sytuacja obserwowana jest w innych krajach europejskich.

3.6 Współpraca przedsiębiorców

Wymogi współczesnej konkurencji, a zwłaszcza konieczność wykorzystania korzyści skali oraz skracania cyklu rozwojowego produktów wymuszają na przedsiębiorstwach odwołanie się do współpracy, partnerstwa i sojuszy¹⁰⁷. W obliczu globalizacji przedsiębiorstwa bez względu na swą wielkość muszą tworzyć swój potencjał konkurencyjności w powiązaniu z innymi podmiotami¹⁰⁸. Rosnąca presja konkurencyjna powoduje, iż przedsiębiorstwa przestają traktować relacje z partnerami jako grę o „sumie zerowej”, w której, aby ktoś mógł wygrać, ktoś inny musi przegrać¹⁰⁹.

Pod pojęciem współpracy między przedsiębiorstwami rozumiane jest długoterminowe propartnerskie podejście, wykraczające poza pojedyncze transakcje kupna-sprzedaży, a kooperujące podmioty

¹⁰³ Zob. tamże.

¹⁰⁴ Zob. tamże.

¹⁰⁵ Zob. *Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2010 roku*, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, Warszawa czerwiec 2011, str. 34.

¹⁰⁶ Zob. tamże.

¹⁰⁷ Zob. A. K. Koźmiński, *Zarządzanie w warunkach niepewności*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, str. 92 i 122.

¹⁰⁸ Zob. M. J. Stankiewicz, *Konkurencyjność przedsiębiorstwa. Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2005, str. 328-329.

¹⁰⁹ Zob. B. Plawgo, *Przesłanki i formy powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw*, [w:] *Partnerskie współdziałanie w sektorze publicznym i prywatnym*, red. B. Plawgo, W. Zaremba, Fundacja Współczesne Zarządzanie, Białystok 2005, str. 27.

postrzegane są jako aktywni uczestnicy interakcji¹¹⁰. Kooperacja wyraża się we wspólnym dążeniu do realizacji określonego celu gospodarczego, jednakże przy zachowaniu przynajmniej pewnej niezależności i indywidualnych celów podmiotów. Współpraca jest celowa, gdy korzyści odnoszą wszystkie zaangażowane strony oraz gdy będą one zainteresowane jej kontynuacją.

O kooperacji przedsiębiorstw można mówić w oparciu o dwa modele: kooperację o charakterze prawnym oraz kooperację organizacyjną lub instytucjonalną¹¹¹.

Pierwszy model analizuje współpracę od strony prawnej, jako umowy, które niezależne podmioty mogą zawierać między sobą. Do najpopularniejszych prawnych form kooperacji należy zaliczyć m.in. sprzedaż licencji (licencjonowanie), franchising, kontrakty menedżerskie, kontrakty na inwestycje „pod klucz”, outsourcing, joint venture, alianse strategiczne oraz współpracę transakcyjną.

Drugi rozpatruje kooperację od strony organizacyjnej (instytucjonalnej). Formy kooperacji analizowane są wtedy z punktu widzenia systemów, w ramach których przebiegają interakcje i współpraca podmiotów. Wśród organizacyjnych form kooperacji można wyróżnić klastry, inkubatory przedsiębiorczości, parki technologiczne oraz przemysłowe, zintegrowane łańcuchy dostaw, grupy producenckie, izby przemysłowo-handlowe oraz inne zrzeszenia przedsiębiorstw i przedsiębiorców (np. organizacje pracodawców, kluby MBA). Do organizacyjnych form kooperacji zaliczono również kontakty nieformalne.

Należy podkreślić, iż oba podejścia do kwestii współpracy należy traktować w sposób odrębny, gdyż możliwe jest współistnienie obu modeli w obrębie jednej kooperacji (np. przedsiębiorstwa wchodzące w skład klastra mogą tworzyć joint venture, współpracować nieformalnie, udzielać sobie licencji itp.).

Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE) nie zaliczają się de facto do form współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, ale ich specyficzna formuła sprawia, że taka współpraca może być i jest nawiązywana (zarówno pomiędzy samymi przedsiębiorstwami jak i pomiędzy nimi a instytucjami otoczenia biznesu), stąd zostały one uwzględnione w analizie. SSE są to wyodrębnione administracyjnie obszary Polski, na których przedsiębiorcy realizujący nowe inwestycje oraz tworzący nowe miejsca pracy mogą skorzystać ze zwolnienia z podatku dochodowego w odniesieniu do dochodów uzyskiwanych w strefie.

Poniżej przedstawiono wybrane formy współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami: klastry, parki technologiczne i technologiczno-przemysłowe oraz Polskie Platformy Technologiczne. W tej części opisano również Specjalne Strefy Ekonomiczne jako specyficzną formułę sprzyjającą nawiązywaniu współpracy. W przyszłości SSE mogą przekształcić się w klastry, a proces ten będzie stymulowany w ramach polityki gospodarczej.

Współpraca przedsiębiorstw w ramach struktur klastrowych w Polsce

Według definicji przyjętej przez PARP¹¹² klaster to „geograficzne skupisko wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych

¹¹⁰ Zob. T. Ritter, D. Ford, *Interactions between suppliers and customers in business markets*, [w:] *Rethinking Marketing: Developing a new understanding of markets*, red. H. Håkansson, D. Harrison, A. Waluszewski, John Wiley & Sons, Chichester 2004, str. 104.

¹¹¹ Zob. M. Ratajczak-Mrozek, A. Dymistrowski, Ł. Małys, M. Sosnowiecki, *Kooperacja polskich przedsiębiorstw*, Uniwersytet w Poznaniu, Poznań 2010. Badanie zostało przeprowadzone na próbie ok. 200 przedsiębiorstw metodą kwestionariusza internetowego wśród wybranych losowo przedsiębiorstw obecnych w ogólnopolskiej bazie danych Kompas Poland, Sam dobór próby miał charakter losowy, a operat losowania obejmował przedsiębiorstwa z całej Polski, reprezentujące wszystkie branże i regiony oraz różne wielkości przedsiębiorstw.

¹¹² Zob. K. B. Matusiak (red.), *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2008.

sektorach i związanych z nimi instytucji¹¹³ w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale również współpracujących. Klaster jest ściśle związany z terytorium, na którym działa, jest zakorzeniony regionalnie. Jest to specyficzna forma organizacji produkcji, polegająca na koncentracji w bliskiej przestrzeni elastycznych przedsiębiorstw prowadzących komplementarną oraz częściowo substytucyjną działalność gospodarczą.

Klaster zgodnie z większością definicji¹¹⁴ zawiera cztery podstawowe wyznaczniki: koncentracja na określonym obszarze współzależnych podmiotów gospodarczych działających w tych samych sektorach przemysłu lub usług bądź w pokrewnych, interakcje i funkcjonalne powiązania pomiędzy podmiotami i instytucjami, ponadsektorowy wymiar skupienia obejmującego swym zasięgiem zarówno pionowe, jak i poziome powiązania oraz sprzężenia, ciągła konkurencja i kooperacja. Tego typu cechy są potrzebne po to, aby zaistniał swoisty efekt synergii i wielkości skali, na określonym obszarze współzależnych podmiotów, pomiędzy którymi będzie występowała zdrowa i uczciwa konkurencja, kooperacja oraz będą miały miejsce pionowe i poziome powiązania. Klastery uwalniają szereg pozytywnych efektów i procesów, które można sprowadzić do trzech podstawowych grup korzyści: (1) zwiększenie wydajności firm lub sektorów należących do klastra, (2) zwiększenie zdolności do innowacji, (3) sprzyjające warunki do tworzenia nowych firm¹¹⁵.

Rolę inicjatora klastra w Polsce najczęściej pełnią podmioty sektora prywatnego i pozarządowego, zaś sektor publiczny odgrywa drugoplanową rolę¹¹⁶. Wpływa to korzystnie na trwałość, skuteczność i efektywność funkcjonowania klastrów, bowiem o powodzeniu przedsięwzięcia klastrowego decyduje w dużej mierze zaangażowanie bezpośrednich beneficjentów tej formy współdziałania.

Przeważająca część klastrów w Polsce działa w oparciu o strukturę sformalizowaną¹¹⁷. Dominującą formą organizacyjno-prawną jest stowarzyszenie (prawie 44%) oraz formuła porozumienia (32%). W nielicznych przypadkach klastery funkcjonują w formie fundacji, konsorcjum, na podstawie umowy cywilno-prawnej lub w formie spółek. Warto podkreślić, iż na przestrzeni lat rośnie udział właśnie tej formy zarządzania i koordynacji sieci.

Najczęściej rolę lidera klastra pełni podmiot gospodarczy lub ich grupa¹¹⁸. W co czwartym klastrze rolę lidera pełni instytucja otoczenia rynkowego, tzn. podmiot o charakterze nonprofit powołany do tego celu (np. fundacja, stowarzyszenie), instytucja przedstawicielska biznesu (np. izba gospodarcza) lub instytucja wspierania przedsiębiorczości i innowacyjności gospodarki (np. park technologiczny). Rzadziej rolę lidera w klastrach pełnią instytucje naukowo-badawcze. Może to świadczyć o tradycyjnych formach aktywności klastrów, zwłaszcza w zakresie promocji, organizacji produkcji czy rynku zbytu, wspólnego zaopatrzenia. Oznacza to tworzenie klasycznego łańcucha wartości między przedsiębiorstwami i instytucjami działającymi w klastrze¹¹⁹.

Warto podkreślić, iż ewolucji podlegają nie tylko klastery, ale również całe otoczenie instytucjonalne w jakim działają. Polityka wspierania rozwoju sieci kooperacyjnych, w tym klastrów, przestała być jedynie narzędziem polityki innowacyjnej, ale stała się głównym nurtem kształtowania polityki gospodarczej oddziałującej na rozwój regionów – jest to koncepcja **polityki rozwoju gospodarczego opartej o klastery (ang. cluster-based policy)**. Koncepcja klastrów staje się także istotnym elementem

¹¹³ Na przykład uniwersytetów, jednostek normalizujących, stowarzyszeń branżowych, instytucji wspierających.

¹¹⁴ Zob. J. Hołub-Iwan, M. Małachowska (red.), *Rozwój klastrów w Polsce – Raport z badań*, Szczecińska Fundacja Talent-Promocja-Postęp, Szczecin 2008.

¹¹⁵ Zob. K. B. Matusiak (red.), *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce – Raport 2010*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010, str. 168.

¹¹⁶ Zob. tamże str. 169.

¹¹⁷ Zob. tamże str. 169.

¹¹⁸ Zob. tamże str. 169.

¹¹⁹ Zob. tamże str. 169.

polityki gospodarczej Unii Europejskiej, wpisując się w priorytety **Strategii „Europa 2020”**, obejmujące rozwój inteligentny, zrównoważony oraz sprzyjający włączeniu społecznemu. Jedną z najważniejszych cech charakterystycznych polityki wspierania klastrów w UE, jak i na szczeblu krajowym jest promowanie **oddolnego podejścia do rozwoju klastrów (ang. bottom-up approach)**, co oznacza, że głównymi podmiotami zaangażowanym w proces budowania inicjatyw klastrowych powinny być przedsiębiorstwa. Aktywność władz publicznych odgrywa rolę drugorzędną i koncentrować się powinna przede wszystkim na tworzeniu odpowiedniej infrastruktury instytucjonalnej oraz oferowaniu programów pomocowych.

Klastering w Polsce jest zjawiskiem relatywnie nowym, niemniej jednak w ostatnich latach można zauważyć dynamiczny przyrost inicjatyw klastrowych, o czym świadczą np. dane zawarte w umieszczonej na interaktywnej mapie klastrów, znajdującej się na **Portalu Innowacji**¹²⁰. W 2008 r. zidentyfikowano istnienie 47 klastrów, podczas gdy w połowie 2010 r. liczbę klastrów faktycznie działających określono na 71¹²¹.

Z uwagi na rolę klastrów jako katalizatora procesów innowacyjnych, powstają one przede wszystkim w zaawansowanych technologicznie sektorach, czego przykładami są: Pomorski klaster ITC czy Wielkopolski Klaster Zaawansowanych Technik Automatyzacji ELPROTECH. Sztandarowym przykładem klastra wysokich technologii w Polsce jest Dolina Lotnicza w województwie podkarpackim, w którym występuje silna koncentracja zakładów przemysłu lotniczego, ośrodków szkolenia oraz uczelni wyższych i instytucji badawczo-rozwojowych. Obszary w jakich działają klastry to przede wszystkim informatyka, lotnictwo, telekomunikacja, energetyka ale również budownictwo i przetwórstwo żywności.

Klastry działające w sektorach tradycyjnych to m.in. Wielkopolski Klaster Meblarski, Klaster Budowlany w regionie świętokrzyskim, Dolina Ekologicznej Żywności w Lublinie, Innowacyjny Śląski Klaster Czystych Technologii Węglowych w Katowicach, Kocioł Pleszewski – klaster branży kotlarskiej w Wielkopolsce, Klaster Budownictwo – Polska Centralna, Dolnośląski Klaster Surowcowy czy Podlaski Klaster Obróbki Metali. Dzięki współpracy w ramach klastrów dla przedsiębiorstw działających w tradycyjnych sektorach otwierają się nowe możliwości włączania w procesy produkcyjne innowacyjnych rozwiązań, co przynosi znaczącą wartość dodaną oraz podnosi produktywność i wydajność pracy.

Na poziomie krajowym, najważniejsze znaczenie dla wspierania klastrów ma **„Program Operacyjny Innowacyjna gospodarka, 2007 – 2013” (PO IG)**. Interwencje w ramach PO IG, prowadzone są w ramach działania 5.1 *Wspieranie powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym*, obejmują bezpośrednie wsparcie dla przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu oraz jednostek naukowych świadczących przedsiębiorstwom usługi o wysokiej jakości. Celem działania jest wzmocnienie pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw poprzez wsparcie rozwoju powiązań pomiędzy przedsiębiorstwami oraz pomiędzy przedsiębiorstwami a instytucjami otoczenia biznesu, w tym jednostkami naukowymi. Ponadto, w związku z modyfikacją działania 5.1 PO IG możliwe jest uzyskanie dofinansowania dla powiązań kooperacyjnych we wczesnej fazie rozwoju.

Wsparcie jest udzielane koordynatorom klastrów - na wspólne przedsięwzięcia grup podmiotów mających na celu przygotowanie wspólnego produktu i/lub usługi o charakterze innowacyjnym i ich wprowadzenie na rynek (wspierania rozwoju powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym) a także na stworzenia warunków techniczno-organizacyjnych funkcjonowania powiązania kooperacyjnego, opracowania wspólnej strategii rozwoju powiązania kooperacyjnego i jej wdrażania co

¹²⁰ Więcej informacji: www.pi.gov.pl

¹²¹ Zob. *Benchmarking klastrów w Polsce – 2010*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010.

najmniej przez okres równy okresowi trwałości projektu (wspierania powiązań kooperacyjnych we wczesnej fazie rozwoju).. Alokacja działania w 2011 rok, to 160 mln zł.

Klastering jest także wspierany w ramach **Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)**, którym objętych jest pięć województw: warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, świętokrzyskie i podkarpackie. Wspierane działania mają za zadanie kreowanie stałej platformy kooperacji między ww. regionami Polski Wschodniej, niezbędnej do efektywnego funkcjonowania powiązań sieciowych. Obecnie trwa realizacja 11 projektów (na łączną kwotę dofinansowania 38,8 mln złotych), realizowanych w ramach I rundy aplikacyjnej. O wsparcie mogą ubiegać się koordynatorzy klastrów. Działania kwalifikowane do wsparcia to m.in. opracowanie strategii rozwoju, analiz rynku i regionu, strategii marketingowych czy działania informacyjno-promocyjnych, a także organizacja studyjnych misji branżowych, tematycznych spotkań czy konferencji.

Warto podkreślić, iż w ramach poszczególnych **Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO)** dla poszczególnych województw znajdują się programy i instrumenty wsparcia, z których korzystać mogą klastry regionalne. Jako przykład można podać Regionalny Program Wspierania Kłastrów dla Województwa Pomorskiego na lata 2009-2015 (RPWK WP). Jego celem jest wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu poprzez stymulowanie tworzenia i rozwoju regionalnych i lokalnych kłastrów.

Ponadto Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) prowadzi szereg działań i programów o charakterze systemowym, nakierowanych na rozwój kłastrów w Polsce. W ramach **Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL)**, zaprogramowane jest działanie 2.1.3. „Wsparcie systemowe na rzecz zwiększania zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw”. Celem ogólnym projektów jest podnoszenie kwalifikacji przedsiębiorców i ich pracowników w zakresie dostosowania funkcjonowania przedsiębiorstw do wymogów nowoczesnej gospodarki. W ramach ww. działania, w którym PARP jest beneficjentem bezpośrednim, a beneficjentem końcowym głównie koordynatorzy i członkowie kłastrów, realizowane są dwa projekty systemowe:

- „Rozwój zasobów ludzkich poprzez promowanie wiedzy, transfer i upowszechnianie innowacji” - projekt promocyjno – informacyjny, W jego ramach prowadzone są takie inicjatywy jak badania: „Benchmarking kłastrów w Polsce – 2010” – projekt zakończony¹²²; „Polskie klastry i polityka klastrowa” – działanie realizowane do końca 2012 r.¹²³ czy też Benchmarking kłastrów w Polsce – 2012” druga edycja benchmarkingu kłastrów w Polsce, która będzie realizowana w 2012 r..
- „Powiązania kooperacyjne polskich przedsiębiorstw” - projekt szkoleniowy, którego celem jest przekazanie wiedzy i doświadczeń w zakresie kreowania kłastrów i inicjatyw klastrowych, tworzenie wizji współpracy. Działania realizowane w ramach projektu - warsztaty, szkolenia i doradztwo w zakresie powstawania kłastrów, ich funkcjonowania oraz animowania inicjatyw klastrowych, wizyty studyjne w krajach UE.

W ramach projektów międzynarodowych przeprowadzanych na rzecz rozwoju kłastrów i polityki klastrowej. Do najważniejszych inicjatyw należy zaliczyć:

- **Transnational Alliance of Clusters Towards Improved Cooperation Support – TACTICS** – jego celem jest wykorzystanie międzynarodowej współpracy instytucji wdrażających programy i instrumenty dla kłastrów w celu wspierania europejskich kłastrów o znaczeniu światowym, poprzez przygotowanie rekomendacji w zakresie polityki klastrowej. Projekt realizowany w latach 2009 – 2012, w ramach Programu CIP (Competitiveness and Innovation Framework Programme),

¹²² Więcej informacji oraz rezultaty projektu dostępne na stronie http://www.pi.gov.pl/Klastry/chapter_95064.asp

¹²³ Informacje nt. działań i osiągniętych rezultatów pojawiać się będą na bieżąco na stronie http://www.pi.gov.pl/Klastry/chapter_95353.asp

w konsorcjum 7 organizacji z następujących krajów: Francja, Szwecja, Włochy, Polska, Austria, Wielka Brytania, Belgia.

- **NGPExcellence – Cluster Excellence in the Nordic Countries, Germany and Poland** – celem projektu jest przeprowadzenie benchmarkingu polityk klastrowych oraz ok. 150 klastrów działających w krajach uczestniczących w projekcie, w tym 20 klastrów polskich. Wyniki badania będą stanowić cenne źródło informacji do opracowania przyszłej polityki klastrowej oraz instrumentów wsparcia dla klastrów. Partnerzy projektu to instytucje zajmujące się działaniami na rzecz klastrów w następujących krajach: w Danii, Szwecji, Finlandii, Islandii, Norwegii, Niemczech oraz w Polsce. Projekt zakończył się w maju 2011, dwudniową konferencją w Kopenhadze.

Obszarami, które w szczególny sposób sprzyjają rozwojowi inicjatyw klastrowych, są **specjalne strefy ekonomiczne**. Pomimo tego, że zasięg geograficzny klastrów nie pokrywa się z reguły z zasięgiem terytorialnym stref, to jednym z rezultatów działalności specjalnych stref ekonomicznych jest tworzenie się specjalizacji branżowej, która może być załącznikiem klastrów.

Parki technologiczne i technologiczno-przemysłowe

Park technologiczny to zorganizowany kompleks gospodarczy, w ramach którego realizowana jest polityka w zakresie¹²⁴:

- wspomagania młodych innowacyjnych przedsiębiorstw nastawionych na rozwój produktów i metod wytwarzania w technologicznie zaawansowanych branżach;
- optymalizacji warunków transferu technologii i komercjalizacji rezultatów badań z jednostek naukowych do praktyki gospodarczej.

Parki przemysłowe i technologiczne to miejsca, w których dzięki zgromadzeniu firm z jednej branży oraz wspierających je jednostek naukowych możliwy jest szybki ich rozwój. W ciągu 15 ostatnich lat pojawiło się w Polsce 66 inicjatyw parkowych¹²⁵. Wiele z nich nie wyszło poza fazę planów. Wraz z przystąpieniem Polski do UE nastąpił dynamiczny rozwój inicjatyw parkowych, ponieważ pojawiły się szczególne możliwości finansowe i organizacyjne. W konsekwencji liczba działających od 2004 r. parków wzrosła trzykrotnie, a 8 kolejnych inicjatyw kończy fazę przygotowawczą.

Obecnie identyfikujemy w Polsce łącznie 24 parki technologiczne i 21 inicjatyw parkowych. Całą analizowaną populację ze względu na stopień zaawansowania można podzielić na trzy kategorie¹²⁶:

- 24 parki technologiczne prowadzące rozwiniętą działalność operacyjną;
- 9 parków technologicznych w fazie rozruchu;
- 12 parków technologicznych w fazie przygotowania.

W polskim ustawodawstwie pojęcie **parku technologicznego** zostało zdefiniowane w Ustawie z dn. 20 marca 2002 r. o finansowym wspieraniu inwestycji¹²⁷. **Park technologiczny** to zespół wyodrębnionych nieruchomości wraz z infrastrukturą techniczną, utworzony w celu dokonywania przepływu wiedzy i technologii pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorcami. Przedsiębiorcom, wykorzystującym nowoczesne technologie, są tam oferowane usługi w zakresie:

- doradztwa w tworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw,
- transferu technologii,
- przekształcania wyników badań naukowych i prac rozwojowych w innowacje technologiczne,
- tworzenia korzystnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

¹²⁴ Zob. K. B. Matusiak, *Parki technologiczne. Instytucjonalne wspieranie przedsiębiorczości, procesów innowacyjnych i rozwoju regionalnego*, Fundacja Inkubator, Łódź 1995, str. 9-48.

¹²⁵ Zob. K. B. Matusiak (2010), op. cit., str. 35.

¹²⁶ Dane za Stowarzyszeniem Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce. <http://www.sooipp.org.pl/index.php/osrodki,pt>

¹²⁷ Ustawa z dn. 20 marca 2002 r. o finansowym wspieraniu inwestycji, DzU z 2002 r., Nr 41, poz. 363, nr 141, art. 2, p. 15, poz. 1177 oraz DzU z 2003 r., Nr 159, poz. 1537.

Tabela 13 Wybrane charakterystyki polskich parków technologicznych w latach 2004*–2010

	2004	2005	2007	2009	2010
Liczba podmiotów	8	8	15	23	24
Łączna powierzchnia (w ha)	142,3	489,1	876,2	1305,1	1429,9
Poziom zagospodarowania (w %)	11,7	3,1	35,7	33,54	33,9
Liczba przedsiębiorstw	101	134	359	583	718
Małe firmy technologiczne/akademickie przedsiębiorstwa odpryskowe	18	77	117	95	72
Miejsca pracy	1961	5480	9161	17070	24737
Liczba partnerów ze sfery B+R/1 park	2,5	3	6	8,5	8

Źródło: K. B. Matusiak (red.), *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce – Raport 2010*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010, str. 36.

* We wcześniejszych Raportach parki technologiczne ze względu na niski poziom zaawansowania organizacyjnego były analizowane wspólnie z inkubatorami przedsiębiorczości. Dopiero począwszy od piątej edycji zostały wyodrębnione i poddane ocenie.

Jakościowe zmiany w charakterystyce parków technologicznych zostały pokazane w powyższej tabeli. Widać wyraźnie, iż największa dynamika dotyczy miejsc pracy (nawet uwzględniając wzrost liczby parków) oraz wzrostu powierzchni, którą dysponują parki. Tylko na przestrzeni 2010 r. zatrudnienie w przedsiębiorstwach parkowych wzrosło o 45%, a liczba podmiotów o 23%. Mimo dynamicznego wzrostu liczby lokatorów, niepokoić musi udział podmiotów gospodarczych wywodzących się ze środowiska naukowo-badawczego. Stanowią one jedynie 10% wszystkich użytkowników, a ich udział sukcesywnie maleje.

Aktualny stan parków technologicznych należy uznawać ciągle za wyjściowy dla budowy możliwości rozwojowych w najbliższych latach. Tworzona jest obecnie baza infrastrukturalna, organizacyjna i kadrowa dla wsparcia rozwoju innowacyjnej przedsiębiorczości. Działające parki są zorganizowane¹²⁸ głównie w formule spółki z o. o. (52,2%) oraz spółki akcyjnej (34,8%). Pozostałe formy to fundacja, jednostka uczelniana i samorządowa. Udziały kapitałowe w parkach technologicznych objęło również 18 wyższych uczelni, a instytucje akademickie są drugim po władzach samorządowych (pod względem posiadanych aktywów) inwestorem w spółki zarządzające parkami.

Polskie Platformy Technologiczne

Poprzednio obowiązująca Strategia Lizbońska zakładała stworzenie w Unii Europejskiej najbardziej dynamicznej i konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy. Jednym z filarów nowej strategii Europa 2020 również są badania i innowacje. Jednym z elementów realizacji tych celów są Wspólne Inicjatywy Technologiczne (JTI) takie jak: Clean Sky, Eniac, ARTEMIS, Innovative Medicine i inne. Komisja Europejska zaproponowała spójny system identyfikacji, inicjowania strategii badawczej, decyzji i realizacji, którego fundamentem są Europejskie Platformy Technologiczne (EPT), skupiające kluczowych graczy przemysłowych w danej branży.

W ślad za inicjatywą Komisji Europejskiej w roku 2004 zaczęto inicjować działania mające na celu ustanowienie Polskich Platform Technologicznych (PPT). Ważną rolę w tym procesie przypadła Krajowemu Punktow Kontaktowemu (KPK), działającemu przy Instytucie Podstawowych Problemów Techniki PAN.

Aktualnie w Polsce działa 29 platform technologicznych¹²⁹, których uczestnikami są kluczowi partnerzy przemysłowi, przedsiębiorstwa, izby i agencje gospodarcze, jednostki naukowe oraz uczelnie.

¹²⁸ Zob. K. B. Matusiak (2010), op. cit., str. 37.

¹²⁹ Źródło: www.kpk.gov.pl/ppt/index.html

Partnerem wszystkich powstałych dotychczas PPT jest Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE.

PPT nie mają osobowości prawnej, funkcjonują na zasadzie umów cywilno-prawnych – w formie konsorcjum, jako porozumienie pomiędzy konkretnymi instytucjami zgrupowanymi i tworzącymi platformę. Istotnym elementem jest wypracowanie i przygotowanie w ramach konsorcjum PPT Strategicznego Programu Badań dla danego sektora, który reprezentuje platforma, i który powinien stać się podstawą do uruchomienia projektów badawczych i celowych zmierzających do rozwiązania kluczowych problemów technologicznych poszczególnych sektorów.

Specjalne Strefy Ekonomiczne

Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE) to wyodrębnione administracyjnie obszary Polski, na których przedsiębiorcy realizujący nowe inwestycje mogą skorzystać ze zwolnienia z podatku dochodowego w odniesieniu do dochodów uzyskiwanych w strefie.

Zasady i warunki inwestowania na terenie SSE oraz korzyści płynące z faktu prowadzenia na ich obszarze działalności gospodarczej określa *ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych* (Dz. U. z 2007 r. Nr 42, poz. 274, z późn. zm.) i akty wykonawcze do wspomnianej ustawy.

W Polsce funkcjonuje aktualnie 14 specjalnych stref ekonomicznych. Na koniec grudnia 2010 r. łączny obszar SSE wyniósł 14 106,82 ha. Strefy zlokalizowane były na terenach 135 miast i 192 gmin. W 2010 r. łączna powierzchnia stref wzrosła w stosunku do roku 2009 o prawie 1 474 ha w wyniku włączenia 1685,02 ha i wyłączenia 212,29 ha. Granice stref zmieniane były piętnastokrotnie w drodze rozporządzeń Rady Ministrów, przy czym dwukrotnie zmieniono granice stref: łódzkiej, mieleckiej i wałbrzyskiej. Pozostałe zmiany dotyczyły stref: kamiennogórskiej, katowickiej, kostrzyńsko-słubickiej, krakowskiej, legnickiej, pomorskiej, starachowickiej, tarnobrzesckiej i warmińsko-mazurskiej.

Na terenie SSE przedsiębiorcy mogą korzystać z pomocy publicznej w formie zwolnień podatkowych z tytułu:

- kosztów nowej inwestycji,
- tworzenia nowych miejsc pracy.

Wielkość tej pomocy zależy od maksymalnej intensywności pomocy określonej dla obszaru, na którym realizowana jest inwestycja oraz wielkości kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą. Dla przedsiębiorców, którzy wybiorą pomoc z tytułu zatrudnienia kosztami kwalifikującymi się do objęcia wsparciem są dwuletnie koszty pracy nowo zatrudnionych pracowników, natomiast dla przedsiębiorców, którzy zdecydują się na pomoc inwestycyjną - koszty nowej inwestycji.

Podstawą do korzystania z pomocy publicznej jest zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie danej strefy. Zezwolenia wydają spółki zarządzające strefami w drodze przetargu łącznego lub rokowań. Zasady i sposób przeprowadzania przetargów i rokowań określają – odrębnie dla każdej strefy - Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z 2004 r. w sprawie przetargów i rokowań oraz kryteriów oceny zamierzeń co do przedsięwzięć, które mają być podjęte przez przedsiębiorców na terenie strefy.

Efekty funkcjonowania stref

Na dzień 31 grudnia 2010 r. obowiązywały 1 354 zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej w strefach. W samym roku 2010 wydano 177 zezwoleń, co stanowiło ponad 13% ogółu ważnych zezwoleń.

Do końca 2010 r. przedsiębiorcy działający w strefach zainwestowali ponad 73,2 mld zł i zapewniali łącznie ponad 225 tys. miejsc pracy, z czego ponad 167 tys. (tj. 74,2%) stanowiły nowe miejsca pracy stworzone przez inwestorów po uzyskaniu zezwolenia na działalność w strefie, wynikające bezpośrednio z realizacji nowych inwestycji.

Tabela 12 Efekty działania stref na dzień 31 grudnia 2010 r.

Lp.	Specjalna Strefa Ekonomiczna	Liczba ważnych zezwoleń	Poniesione nakłady inwestycyjne (w mln zł)	Miejsca pracy	
				Nowe	Utrzymane
1	Kamienogórska	46	1 551,1	4 076	273
2	Katowicka	201	16 869,6	34 292	9 181
3	Kostrzyńsko-Słubicka	112	3 786,3	11 943	5 309
4	Krakowska	58	1 655,7	6 421	2 515
5	Legnicka	53	4 568,8	8 549	254
6	Łódzka	142	8 184,8	16 717	6 531
7	Mielecka	150	4 690,3	12 689	3 827
8	Pomorska	75	6 727,4	14 288	4 987
9	Słupska	45	963,6	1 960	723
10	Starachowicka	70	1 528,9	2 946	3 403
11	Suwalska	56	1 474,9	5 070	888
12	Tarnobrzaska	121	6 081,4	20 083	7 749
13	Wałbrzyska	159	12 105,4	22 512	7 545
14	Warmińsko - Mazurska	66	3 033,4	5 595	4 963
Razem		1 354	73 221,6	167 141	58 148

Źródło: MG

Według danych na koniec 2010 r. zainwestowany w strefach kapitał pochodzi w blisko 73% z sześciu krajów: Polski (17,5%), Niemiec (16,3%), USA (11,5%), Japonii (9,7%), Holandii (9,4%) i Włoch (8,5%). W strukturze branżowej inwestycji, tak jak w latach poprzednich, dominował sektor motoryzacyjny. Przypadło na niego ponad 25% łącznych nakładów inwestycyjnych. Drugie miejsce zajęli producenci wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (9,7%), a trzecie – producenci wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (9,2%). Na kolejnych pozycjach uplasowali się producenci wyrobów metalowych, którzy nieznacznie wyprzedzili producentów komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych. Ich udział w ogólnej wartości nakładów inwestycyjnych wyniósł odpowiednio 7,7% i 7,2%.

Analizując strukturę branżową w poszczególnych strefach i w ich otoczeniu można stwierdzić, że powstałe w strefach skupiska firm działających w tych samych, pokrewnych lub komplementarnych sektorach, stanowią naturalną bazę do tworzenia i pomyślnego rozwijania klastrów.

3.7 Bariery prowadzenia działalności gospodarczej w ocenie przedsiębiorców

Badania ankietowe mogą być cennym źródłem informacji o barierach, z jakimi się spotykają przedsiębiorcy prowadząc działalność gospodarczą, dlatego też Ministerstwo Gospodarki prowadzi cykliczne badania przedsiębiorstw z sektora MSP. Ostatnie badanie ankietowe przeprowadzone przez

Ministerstwo Gospodarki¹³⁰ pokazuje, że w roku 2010 ocena otoczenia prawno-instytucjonalnego w jakim przedsiębiorstwa działają, nie uległa znaczącym zmianom w porównaniu z latami poprzednimi.

Przepisy z zakresu **prawa podatkowego** jako złe lub bardzo złe ocenione zostały przez blisko co drugiego ankietowanego, opinii pozytywnych było zaś zaledwie 8%. Przedsiębiorcy prowadzący uproszczone formy ewidencji księgowej nieco lepiej oceniali **prawo podatkowe** - wśród rozliczających się za pomocą **karty podatkowej** opinii pozytywnych było 14%, negatywnych zaś 36%. Podobnie odpowiadali przedsiębiorcy prowadzący **ewidencję przychodów** (8% opinii pozytywnych, 37% negatywnych). Z kolei dla firm prowadzących **księgi rachunkowe** przepisy **prawa podatkowego** są najbardziej uciążliwe (zaledwie 4% opinii pozytywnych i aż 56% negatywnych).

Ocena przepisów z zakresu **prawa pracy** nie uległa znaczącej zmianie w drugiej połowie 2010 r. w stosunku do pierwszego półrocza – połowa ankietowanych oceniła je średnio, co piąty **dobrze**, zaś 30% **źle** lub **bardzo źle**. W przypadku firm **budowlanych** oraz świadczących **usługi przewozowe** liczba opinii pozytywnych była zbliżona do negatywnych, w pozostałych grupach firm udział opinii negatywnych był wyższy niż pozytywnych.

Negatywną ocenę na temat funkcjonowania **sądownictwa gospodarczego** wyraziło 40% ankietowanych. W porównaniu z pierwszym półroczem 2010 r. przybyło opinii skrajnie negatywnych. W grupie przedsiębiorców działających w miastach powyżej 500 tysięcy mieszkańców, negatywną opinię wyraził co drugi, zaś pozytywną zaledwie 12% ankietowanych. Wśród firm działających na obszarach wiejskich udział negatywnych opinii wyniósł 33%, zaś pozytywnych 18%.

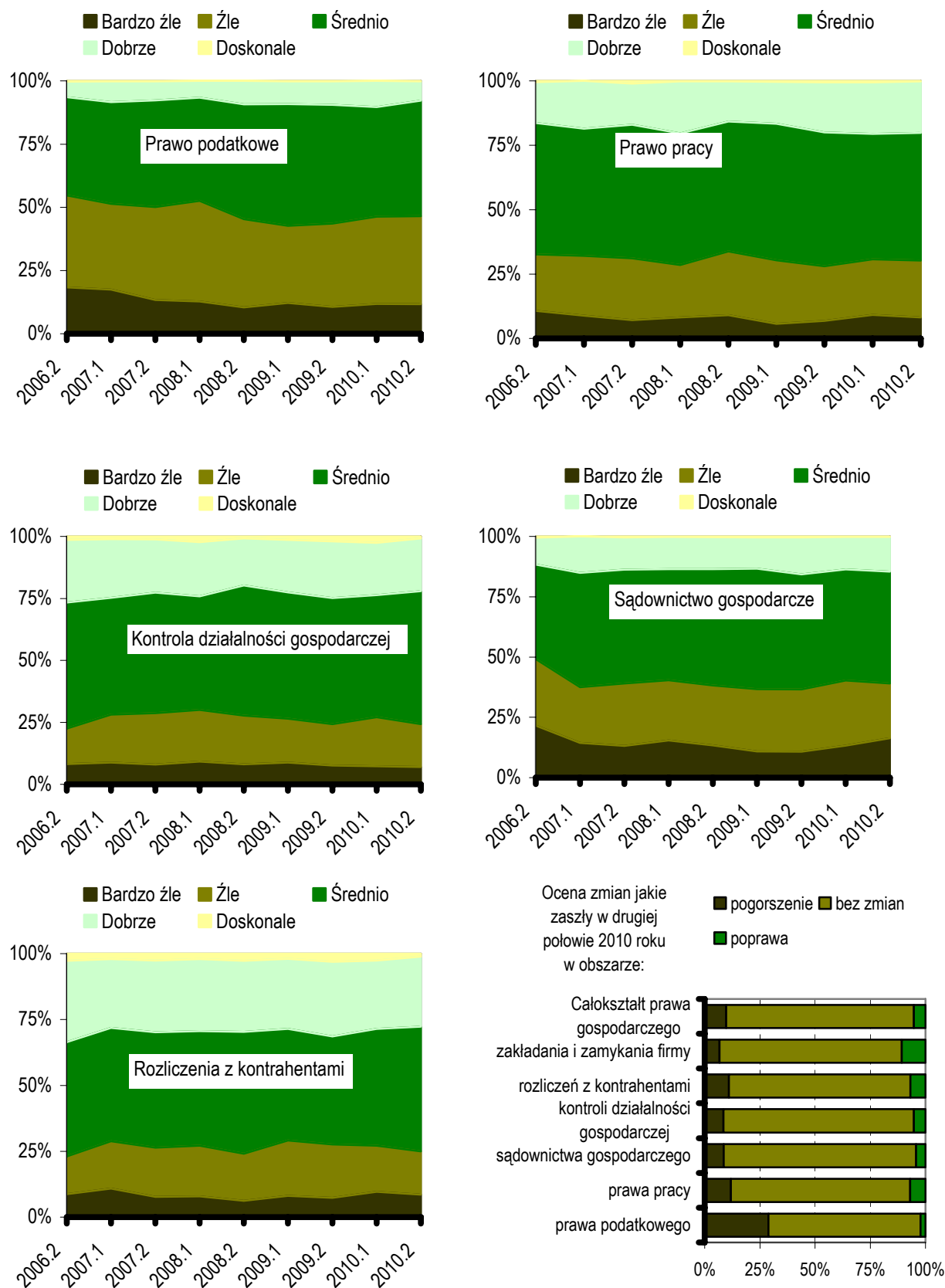
Połowa ankietowanych oceniła jako średnią jakość przepisów i procedur w zakresie **kontroli działalności gospodarczej**. Co czwarty przedsiębiorca wyraził negatywną opinię, zaś opinii pozytywnych było 22%.

Blisko co drugi ankietowany przedsiębiorca ocenił przepisy z zakresu **rozliczeń z kontrahentami** jako średnie, co czwarty ocenił je źle lub bardzo źle, zaś opinii pozytywnych było 28%.

Jeśli chodzi o ocenę zmian jakie zaszły w drugiej połowie 2010 r. w poszczególnych obszarach regulujących działalność gospodarczą, warto zwrócić uwagę, że blisko 30% ankietowanych odnotowało pogorszenie **prawa podatkowego** –tak wysoki udział negatywnych ocen był niespotykany w dotychczasowych ankietach. Z drugiej strony co dziesiąty ankietowanych dostrzegł poprawę warunków dotyczących **rozpoczynania i zamykania firm**.

¹³⁰ *Trendy rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w drugiej połowie 2010 roku* (numer 1/2011), Ministerstwo Gospodarki, kwiecień 2011.

Wykres 27 Ocena przepisów regulujących działalność gospodarczą.

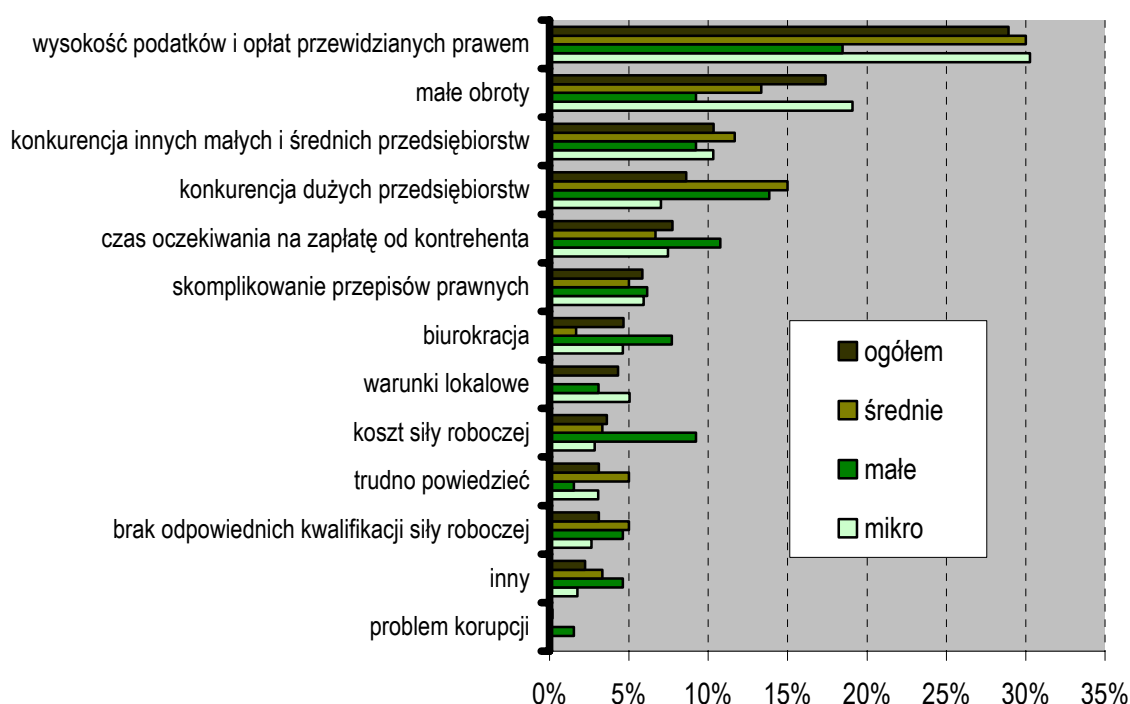
Źródło: Badanie ankietowe sektora MSP, Ministerstwo Gospodarki, kwiecień 2011.

W drugiej połowie 2010 r. na **wysokość podatków i opłat przewidzianych prawem** wskazał co trzeci ankietaowany – tradycyjnie była to dla przedsiębiorców najbardziej uciążliwa bariera prowadzenia działalności gospodarczej (najwyższy udział wskazań miał miejsce wśród firm świadczących **usługi przewozowe**). Co piąty ankietaowany wskazał na **małe obroty**. Bariera ta jest najważniejsza w grupie firm prowadzących **działalność handlową** (42% wskazań). Na **skomplikowanie przepisów prawnych** wskazało podobnie jak w półroczu poprzednim 6% ankietaowanych.

Utrzymuje się wysoki odsetek wskazań na konkurencję innych przedsiębiorstw (na **konkurencję innych małych przedsiębiorstw** wskazał co dziesiąty ankietaowany, podobna część wskazywała na **konkurencję dużych firm**) jako na najważniejszą barierę prowadzenia działalności gospodarczej. Uciążliwość **biurokracji** deklaruje 4% ankietaowanych.

Mniej ankietaowanych dostrzega bariery związane z rynkiem pracy. Około 3% badanych za problem uważa **koszt siły roboczej**, 2% **odpowiednie kwalifikacje siły roboczej**.

Wykres 28 Najważniejsze bariery rozwoju przedsiębiorczości w drugiej połowie 2010 r.

Źródło: Badanie ankietowe sektora MSP. Ministerstwo Gospodarki, kwiecień 2011.

Według przeprowadzonego przez NBP badania koniunktury w przedsiębiorstwach, w pierwszym kwartale 2011 r. przedsiębiorcy odczuli skutki **wzrostu cen surowców i materiałów**, który to stał się dla nich ważną barierą w prowadzeniu działalności. Przedsiębiorcy wciąż narzekają na **niski popyt**, choć bariera ta jest coraz mniej uciążliwa. Co dziesiąty ankietaowany wskazuje na **wahania kursów walutowych**. Pozostałe bariery takie jak **problemy z płynnością** czy **złe przepisy i zmiany prawa** są wskazywane rzadziej.

Tabela 23 Bariery rozwoju (w tabeli wyróżniono momenty, w którym wskaźniki przyjmują maksymalne wartości w okresie badania)

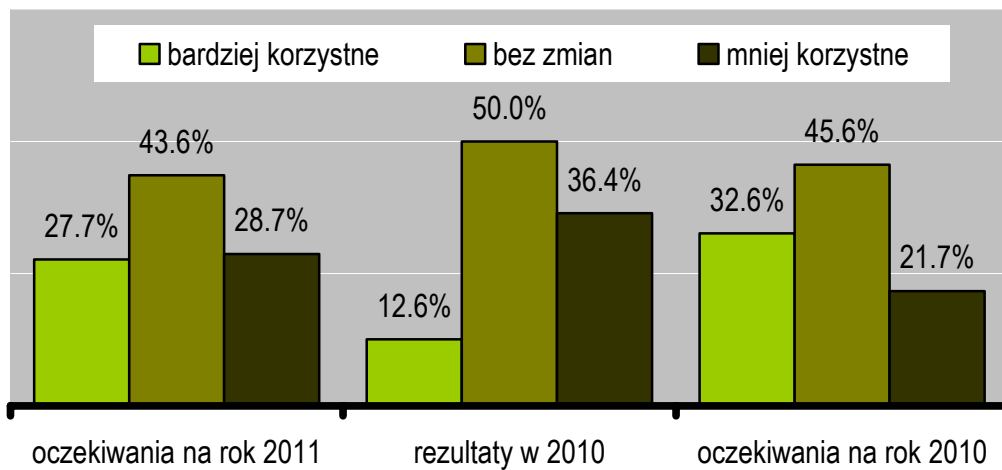
	wzrost cen surowców i materiałów	niski popyt	kursy walutowe, w tym wahania	zatory płatnicze, problemy z płynnością	niejasne przepisy, zmiany prawa	duża, rosnąca konkurencja	niepewność
wartość minimalna i maksymalna w historii badań	2,7\17,5	4,3\30,0	8,6\26,8	4,9\21,2	4,2\17,2	5,4\21,2	b.d\5,0
I kw. 2008	14,7	7,8	17,7	4,9	6,1	6,7	b.d.
II kw. 2008	17,5	7,8	15,5	5,7	5,0	5,7	b.d.
III kw. 2008	16,9	13,1	16,6	5,1	4,3	7,8	b.d.
IV kw. 2008	7,2	20,8	10,3	7,2	4,5	6,2	b.d.
I kw. 2009	10,0	30,0	14,4	9,4	4,9	7,3	b.d.
II kw. 2009	6,9	24,3	13,7	10,4	4,7	5,8	5,0
III kw. 2009	7,6	21,3	11,5	8,6	5,0	8,5	4,2
IV kw. 2009	6,9	20,0	13,0	7,6	5,4	9,3	3,0
I kw. 2010	7,6	19,3	13,3	9,2	4,2	9,0	2,8
II kw. 2010	7,6	13,5	10,4	6,1	4,3	6,8	3,0
III kw. 2010	9,2	13,5	10,1	8,8	7,9	6,1	2,4
IV kw. 2010	8,7	12,9	9,4	7,0	6,8	7,0	2,6
I kw. 2011	15,0	12,7	10,4	8,4	6,8	6,0	3,7

Źródło: Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w I kw. 2011 i prognoz koniunktury na II kw. 2011, NBP. Kwiecień 2011.

Badanie prowadzone przez europejskie stowarzyszenie izb handlowych EUROCHAMBRES¹³¹ pokazuje, iż polskie firmy zdecydowanie bardziej pesymistycznie oceniły warunki prowadzenia biznesu w roku 2010 w porównaniu z oczekiwaniami, jakie formułowały pod koniec 2009 r. Połowa ankietowanych oceniła, że warunki te nie uległy zmianie w 2010 r. w porównaniu z latami poprzednimi, jednocześnie udział przedsiębiorców, którzy twierdzili, że warunki uległy pogorszeniu był trzy razy wyższy niż tych, według których warunki uległy poprawie (odpowiednio 36,4% i 12,6%).

Udział przedsiębiorców, którzy oczekiwali, że w roku 2011 warunki prowadzenia biznesu będą lepsze, był mniej więcej taki jak udział tych, którzy uważali, że warunki te będą mniej korzystne. W porównaniu z innymi krajami europejskimi, polscy przedsiębiorcy sytuowali się na końcu jeśli chodzi o oczekiwania dotyczące warunków prowadzenia biznesu w 2011 r..

¹³¹ Badanie ankietowe przedsiębiorstw prowadzone przez KIG jest częścią europejskiego panelu przedsiębiorczości. Pytania zadane przedsiębiorcom w ramach panelu są takie same we wszystkich krajach, stąd możliwe jest porównanie warunków prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce, w stosunku do innych krajów europejskich. Omawiane w tekście badanie zostało przeprowadzone pod koniec 2010 roku.

Wykres 29 Ocena i przewidywania dotyczące warunków prowadzenia biznesu w 2011 r.

Źródło: Klimat biznesowy w Polsce i w Europie na 2011. European Economic Survey 2011. Rezultaty badania, Krajowa Izba Gospodarcza, Warszawa, grudzień 2010.

4. MIĘDZYNARODOWE RANKINGI KONKURENCYJNOŚCI – POZYCJA POLSKI

W świetle międzynarodowych porównań i rankingów polska gospodarka nie zalicza się do gospodarek konkurencyjnych, choć ostatnio Polska zanotowała wyraźną poprawę pozycji w większości tego typu opracowań. Oceny zawarte w rankingach są brane pod uwagę w przypadku podejmowania np. decyzji inwestycyjnych, choć należy sobie zdawać sprawę, że mają one liczne ograniczenia metodologiczne. Również ich użyteczność jest ograniczona z racji uwzględniania danych, które w momencie publikacji są już nieaktualne (na ogół sprzed roku-dwóch).

Poniżej przedstawiono oceny pozycji konkurencyjnej polskiej gospodarki, na tle innych państw, w świetle ważniejszych publikacji na ten temat.

- **Raport Banku Światowego i IFC¹³² 'Doing business 2011'**

Raport Banku Światowego jest jednym z najbardziej znanych i najczęściej cytowanych opracowań tego typu. Eksperti BŚ oceniają jedynie aspekty mikroekonomiczne prowadzenia działalności gospodarczej. Są one związane zasadniczo z regulacjami w 10 obszarach, uznanych za kluczowe w prowadzeniu biznesu.

Zgodnie z wynikami najnowszej edycji raportu – Doing business 2011 – Polska poprawiła się o 3 miejsca i zajęła **70** miejsce (w gronie 183 państw) w ogólnym rankingu łatwości prowadzenia działalności gospodarczej (*ease of doing business*)¹³³.

Podobnie jak w poprzedniej edycji rankingu, najwyższą pozycję zanotowaliśmy pod względem łatwości uzyskiwania kredytu (15. – spadek o 1 miejsce), ochrony inwestorów (44. – spadek o 3 miejsca) oraz procedur związanych z handlem międzynarodowym (49. – spadek o 3 pozycje).

Najniżej oceniono Polskę pod względem formalności związanych z uzyskiwaniem pozwoleń budowlanych. Wg autorów raportu są one bardzo czasochłonne (311 dni wobec średnio 166 dni w krajach OECD), sformalizowane (doliczono się 32 formalności) i kosztowne (121,8% dochodu *per capita*). W efekcie zajmujemy pod tym względem bardzo odległe, 164. miejsce (poprawa o 2 pozycje). Najlepiej ocenionym pod tym względem krajem UE jest Dania (10. miejsce), a wśród UE-12¹³⁴ najwyższą pozycję zajęła Estonia (24. pozycja).

Kolejny raz zanotowaliśmy poprawę (o 2 miejsca) w kategorii 'rozpoczynanie działalności gospodarczej', jednak wciąż nasza pozycja jest bardzo niską pozycję (113.). Niżej od Polski zostały ocenione takie kraje UE jak: Austria (125.), Czechy (130.), Hiszpania (147.), Grecja (149.). Poprawa była wynikiem nieznacznego spadku poziomu wymaganego kapitału (z 15,8 do 14,7% PKB *per capita*) oraz obniżenia kosztu rozpoczęcia działalności z 17,9 do 17,5% PKB *per capita*. Zarówno średni czas potrzebny do rozpoczęcia działalności (32 dni), jak i liczba wymaganych procedur (6) nie uległy zmianie. Z kolei w kategorii 'zakończenie działalności' - Polska zajęła 81. miejsce (poprawa o 5 pozycji).

Uwagę zwraca bardzo duży skok Polski (o 27 miejsc) pod względem oceny łatwości płacenia podatków. Obecnie jest to 121. pozycja, a więc wyższa niż w przypadku takich krajów UE jak: Słowacja (122.), Czechy (128.), Włochy (128.) oraz Rumunia (151.). Zgodnie z szacunkami autorów raportu przedsiębiorca, który chciałby spełnić wymagania polskich przepisów podatkowych, musiałby dokonać

¹³² International Finance Corporation (Międzynarodowa Korporacja Finansowa).

¹³³ W rankingu za 2009 r. Polska zajęła 76. miejsce, ale wg zaktualizowanej metodologii (celem zapewnienia porównywalności z rankingiem za 2010 r.) oznaczało to *de facto* 72. miejsce.

¹³⁴ Kraje, które stały się członkami UE od 2004 r.

29 płatności (o 11 mniej w stosunku do poprzedniego rankingu) składających się w sumie na 42,3% zysku brutto (o 0,7 pp. mniej niż średnio w OECD) i poświęcić na to 325 godzin w roku (spadek o 70 godz.). Najwyższą pozycję w grupie nowych państw członkowskich zajęły Estonia (30.) i Cypr (32.).

Pod względem egzekwowania zobowiązań umownych spadliśmy o 1 pozycję, na 77 miejsce. Największą bolączką jest wciąż, według autorów raportu, bardzo długi czas dochodzenia należności z umów (830 dni wobec 517 dni średnio w OECD), chociaż jest on wyraźnie krótszy niż jeszcze kilka lat temu (ok. 1000 dni¹³⁵). Najlepiej ocenione pod tym względem kraje UE-12 to Łotwa i Litwa (odpowiednio 14. i 17. miejsce).

Pod względem łatwości rejestracji nieruchomości Polska została sklasyfikowana na 86. (bez zmian). Główną przyczyną niskiej oceny jest czasochłonny proces rejestracji (152 dni). Na Litwie, która zajęła w tej kategorii najwyższą (7.) pozycję spośród państw UE-27, wypełnienie wszystkich procedur z tym związanych trwa 3 dni.

Tabela 24 Ranking swobody prowadzenia działalności gospodarczej

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2010*	4	21	28	48	26	82	76	40	73
Ranking 2011	4	22	26	49	23	63	80	41	70↑

* dane zaktualizowane w stosunku do pierwotnej publikacji w celu zapewnienia porównywalności z rankingiem z 2011 r.

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie *Doing Business 2010, 2011*

• Ranking globalnej konkurencyjności Światowego Forum Ekonomicznego 2010-2011

Ranking globalnej konkurencyjności jest kluczowym elementem corocznego raportu Światowego Forum Ekonomicznego pt. *The Global Competitiveness Report*. Powstaje on na podstawie oceny tzw. indeksu globalnej konkurencyjności (*The Global Competitiveness Index - GCI*), który mierzy ogólną konkurencyjność gospodarki. Indeks został wyliczony na podstawie ponad 100 wskaźników częściowych ujętych w 12 kategorii i przypisanych do trzech głównych obszarów (podstawowe wymogi; bodźce wymuszające efektywność; innowacje oraz stopień rozwoju biznesu). Część wskaźników częściowych, w oparciu o które dokonano oceny, ustalono na podstawie wyników badania ankietowego przeprowadzonego wśród przedsiębiorców/menedżerów w okresie pomiędzy styczniem i majem 2010 r.¹³⁶ Częściowo oparto się na danych ze statystyki publicznej, przede wszystkim za lata 2008-2009 r.

Ocena Polski przedstawiona w ostatnim rankingu WEF uległa dość istotnej poprawie. W ciągu roku poprawiliśmy swoją pozycję o 7 miejsc, awansując z 46. na **39.** miejsce w gronie 139 państw. Jednocześnie wyprzedzamy w rankingu 13 krajów UE: Cypr, Hiszpanię, Słowenię, Portugalię, Litwę, Włochy, Malte, Węgry, Słowację, Rumunię, Łotwę, Bułgarię oraz Grecję.

Spośród 12 kategorii najniżej oceniono infrastrukturę (72. miejsce, poprawa o 31 pozycji), otoczenie makroekonomiczne (61. miejsce), instytucje (54.), innowacje (54.) oraz efektywność rynku pracy (53.). Najlepsze oceny uzyskały: wielkość rynku (21.), szkolnictwo wyższe i szkolenia (26.) oraz rozwój rynków finansowych (32.).

¹³⁵ Zob. raporty *Doing business* za lata 2004-2007. Dane zbierane są metodą ankietową i dotyczą w każdym kraju sądu w mieście o największej liczbie mieszkańców (w przypadku Polski jest to Warszawa).

¹³⁶ W Polsce w badaniu wzięło udział 101 przedstawicieli top managementu, z czego 77 osób reprezentowało firmy zatrudniające powyżej 100 osób.

Tabela 25 Ranking wg indeksu globalnej konkurencyjności (GCI)

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2009-2010	12	7	16	33	53	31	48	47	46
Ranking 2010-2011	12	5	15	42	47	36	48	60	39↑

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie The Global Competitiveness Report 2009-2010, 2010-2011

- Indeks wolności gospodarczej 2011¹³⁷ – Heritage Foundation i Wall Street Journal**

Autorzy corocznego rankingu pn. Index of Economic Freedom oceniają m.in. swobodę prowadzenia działalności gospodarczej, politykę handlową, obciążenia podatkowe, politykę budżetową, politykę rynku pracy czy poziom korupcji. W aktualnej edycji rankingu wolności gospodarczej, w którym ocenie poddano 179 krajów, Polska zajęła 68. miejsce, notując tym samym awans o 3 pozycje i wyprzedzając 3 kraje unijne: Portugalię, Włochy i Grecję. W porównaniu do poprzedniego rankingu zanotowaliśmy poprawę w 4 obszarach (wolność handlowa, wolność inwestycyjna, ochrona praw własności, poziom percepcji korupcji), w dwóch (polityka monetarna, wolność finansowa), zaś w 4 obszarach (wolność biznesowa, polityka fiskalna, wydatki budżetowe oraz rynek pracy) zanotowaliśmy pogorszenie. Czynniki, które najbardziej ciążą na ocenie wolności gospodarczej w Polsce są, wg autorów raportu, polityka budżetowa oraz wysoki poziom percepcji korupcji. Podobnie jak w poprzednich latach najwyższej oceniono obszar polityki handlowej, monetarnej oraz fiskalnej.

Tabela 26 Ranking wolności gospodarczej

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2010	11	23	64	36	29	34	74	35	71
Ranking 2011	16	23	64	31	24	28	87	37	68↑

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie Index of Economic Freedom 2010, 2011

- Światowy Rocznik Konkurencyjności 2011 - International Institute for Management Development (IMD)**

Najnowszy raport IMD 'World Competitiveness Yearbook' ocenia konkurencyjność 58 państw, w oparciu o ponad 300 kryteriów szczegółowych. Czynniki branymi pod uwagę w tej ocenie są m.in. wyniki gospodarcze (wzrost gospodarczy, wyniki w HZ, zatrudnienie, poziom cen, itd.), finanse publiczne, polityka fiskalna, jakość ustawodawstwa biznesowego, efektywność przedsiębiorstw (m.in. produktywność, finanse przedsiębiorstw, zarządzanie, innowacyjność), infrastruktura (m.in. infrastruktura techniczna, technologiczna, naukowa, zdrowotna, edukacyjna). W aktualnym zestawieniu najbardziej konkurencyjnych gospodarek świata Polska zanotowała spadek z 32. na 34. miejsce.¹³⁸ W gronie państw UE-27¹³⁹ Polska wyprzedziła 10 krajów.

Tabela 27 Ranking IMD

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2010	22	16	24	36	43	29	40	49	32
Ranking 2011	20	10	29	35	45	30	42	48	34↓

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie The World Competitiveness Scoreboard 2011

¹³⁷ Dane dotyczą zasadniczo 2009 r.

¹³⁸ W poprzednim rankingu Polska zanotowała awans o 12 pozycji.

¹³⁹ W rankingu nie uwzględniono Łotwy, Malty i Cypru.

- Światowy Raport Inwestycyjny 2011 – UNCTAD's World Investment Report 2011

Dwudziesta pierwsza edycja Światowego Raportu Inwestycyjnego 2011 analizuje, jak co roku, tendencje w przepływach bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) i w polityce państw wobec BIZ w 2010 roku. Tematem specjalnym są w tym roku tzw. niekapitałowe formy produkcji międzynarodowej korporacji transnarodowych (KTN).

Raport wskazuje zarówno kraje, które uzyskały najwyższe wpływy z bezpośrednich inwestycji zagranicznych, jak również klasyfikuje je według atrakcyjności dla zagranicznych inwestorów. W obu tych kategoriach Polska uzyskała silną pozycję: zarówno na tle Unii Europejskiej (przepływy BIZ do krajów UE-27), jak i atrakcyjności gospodarki na tle wszystkich krajów członkowskich ONZ.

Tabela 28 Największe kraje przyjmujące BIZ w Unii Europejskiej (2007 i 2010)

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2007	1	5	3	6	21	15	7	18	11
Ranking 2011	3	2	4	6	25	10	9	13	8↑

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie UNCTAD's World Investment Report 2011 oraz prezentacji PAIZ dot. UNCTAD's World Investment Report 2011,

Tabela 29 Najbardziej atrakcyjne kraje świata z punktu widzenia lokowania BIZ

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2010	7	10	14	20	-	-	-	-	12
Ranking 2011	13	9	20	-	-	17	-	-	6↑

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie UNCTAD's World Investment Report 2011 oraz World Investment Prospects Survey 2010-2012,

ANEKS

Tabela 30 Podmioty gospodarki narodowej według przewidywanej liczby pracujących oraz wybranych sekcji PKD

Wyszczególnienie a – 31.12.2010 b – dynamika (2009=100)		Ogółem	0-9	10-49	50-249	250-999	1000 i więcej
górnictwo i wydobywanie	a	3 435	2 893	378	122	28	14
	b	117,2	119,1	112,5	96,1	116,7	100,0
przetwórstwo przemysłowe	a	360 090	319 716	31 082	7 665	1 405	222
	b	104,8	105,5	100,2	99,0	98,6	94,9
wytwarzanie, zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	a	4 477	3 836	327	228	56	30
	b	121,1	125,5	101,9	99,1	94,9	93,8
budownictwo	a	467 145	447 563	17 168	2 221	180	23
	b	105,2	105,3	102,2	99,3	98,4	100,0
handel, naprawa pojazdów samochodowych	a	1 100 603	1 064 272	32 408	3 508	351	64
	b	102,6	102,6	100,3	98,9	102,6	98,5
transport i gospodarka magazynowa	a	265 203	258 992	5 192	808	171	40
	b	100,9	100,8	101,2	101,3	95,5	100,0
zakwaterowanie i gastronomia	a	124 214	117 984	5 843	342	39	6
	b	104,8	105,0	102,0	98,8	105,4	85,7
Ogółem	a	3 909 802	3 713 677	161 550	29 731	4 033	811
	b	104,5	104,7	101,2	100,0	99,4	98,1

Źródło: Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w 2010 r., GUS, Warszawa 2011

Tabela 31 Dane finansowe przedsiębiorstw wg sektora własności

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>przychody z całokształtu działalności (mld zł)</i>							
sektory razem	1 540,6	1 600,6	1 810,3	2 067,7	2 300,9	2 322,6	2 451,6
sektor publiczny	272,1	260,6	272,0	284,6	309,2	296,2	294,4
sektor prywatny	1 268,5	1 340,0	1 538,2	1 783,0	1 991,7	2 026,4	2 157,2
<i>koszty całokształtu działalności (mld zł)</i>							
sektory razem	1 455,6	1 522,4	1 709,1	1 940,1	2 201,8	2 206,5	2 319,6
sektor publiczny	258,9	248,6	258,2	269,1	298,3	282,5	272,0
sektor prywatny	1 196,7	1 273,8	1 450,9	1 671,0	1 903,5	1 924,1	2 047,7
<i>wynik finansowy brutto (mld zł)</i>							
sektory razem	88,4	78,6	101,2	127,7	99,1	116,1	131,8
sektor publiczny	16,3	12,1	13,8	15,6	10,8	13,7	22,4
sektor prywatny	72,0	66,5	87,4	112,1	88,3	102,4	109,4
<i>wynik finansowy netto (mld zł)</i>							
sektory razem	71,5	62,6	82,1	105,7	78,5	95,8	109,9
sektor publiczny	12,2	8,6	9,9	12,4	7,9	10,4	18,7
sektor prywatny	59,3	54,0	72,2	93,3	70,6	85,4	91,2
<i>stopa zysku brutto (%)</i>							
sektory razem	5,7	4,9	5,6	6,2	4,3	5,0	5,4
sektor publiczny	6,0	4,7	5,1	5,5	3,5	4,6	7,6
sektor prywatny	5,7	5,0	5,7	6,3	4,4	5,1	5,1
<i>stopa zysku netto (%)</i>							
sektory razem	4,6	3,9	4,5	5,1	3,4	4,1	4,5
sektor publiczny	4,5	3,3	3,6	4,3	2,6	3,5	6,4
sektor prywatny	4,7	4,0	4,7	5,2	3,5	4,2	4,2
<i>stopa rentowności aktywów (%)</i>							
sektory razem	6,0	4,8	5,8	6,3	4,2	5,0	5,3
sektor publiczny	4,0	2,6	2,9	3,1	1,9	2,3	3,9
sektor prywatny	6,7	5,6	6,7	7,4	4,9	5,8	5,7
<i>udział jednostek rentownych (%)</i>							
sektory razem	76,0	75,0	78,6	81,8	77,7	77,0	77,8
sektor publiczny	66,9	68,9	71,3	73,1	69,8	70,4	70,3
sektor prywatny	76,7	75,5	79,1	82,4	78,1	77,3	78,2

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 32 Przychody i wynik finansowy netto na 1 przedsiębiorstwo i na 1 pracującego

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>przychody z całokształtu działalności na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	35 650,4	36 779,2	40 652,0	45 852,6	48 449,1	45 915,1	50 197,2
10-49	9 567,9	9 621,4	10 261,8	11 516,4	12 364,3	11 269,5	12 531,7
50-249	34 976,2	35 365,1	39 011,9	43 161,8	44 544,5	42 502,4	44 237,1
pow. 249	306 528,9	316 109,5	341 799,3	364 502,2	404 018,1	428 423,4	456 992,1
<i>wynik finansowy netto na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 654,8	1 438,3	1 843,9	2 345,0	1 654,1	1 894,0	2 251,1
10-49	357,7	354,5	428,5	618,7	513,4	470,9	588,2
50-249	1 294,6	1 114,8	1 685,7	2 026,2	1 395,9	1 493,6	1 518,7
pow. 249	16 715,1	13 859,9	16 239,0	19 157,5	13 516,1	18 941,7	22 452,2
<i>przychody z całokształtu działalności na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	360,3	364,5	392,1	425,6	461,6	474,5	498,6
10-49	403,1	393,9	414,9	448,8	498,2	476,9	519,6
50-249	343,8	342,8	372,6	408,0	433,6	430,7	433,9
pow. 249	357,6	368,5	396,5	428,7	467,1	499,6	529,3
<i>wynik finansowy netto na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	16,7	14,3	17,8	21,8	15,8	19,6	22,4
10-49	15,1	14,5	17,3	24,1	20,7	19,9	24,4
50-249	12,7	10,8	16,1	19,2	13,6	15,1	14,9
pow. 249	19,5	16,2	18,8	22,5	15,6	22,1	26,0

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 33 Dane finansowe przedsiębiorstw wg liczby pracujących

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>przychody z całokształtu działalności (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 540,6	1600,6	1810,3	2 067,7	2 300,9	2 322,6	2 451,6
10–49	263,1	265,9	290,7	325,7	366,9	360,3	388,6
50–249	456,0	464,5	517,8	589,0	652,5	662,0	652,3
pow. 249	821,5	870,2	1001,8	1 152,9	1281,5	1 300,3	1 410,7
<i>koszty całokształtu działalności (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 455,6	1522,4	1709,1	1 940,1	2 201,8	2 206,5	2 319,6
10–49	251,3	254,0	276,2	305,7	348,3	342,3	366,9
50–249	435,6	446,0	490,6	556,4	626,9	633,6	624,9
pow. 249	768,6	822,4	942,3	1 078,4	1 226,7	1 230,6	1 327,8
<i>wynik finansowy brutto (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	88,4	78,6	101,2	127,7	99,2	116,1	131,8
10–49	11,8	11,9	14,5	20,5	18,6	18,0	21,7
50–249	20,8	18,6	27,2	32,6	25,6	28,5	27,1
pow. 249	55,7	48,2	59,5	74,6	54,9	69,6	83,0
<i>wynik finansowy netto (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	71,5	62,6	82,1	105,7	78,6	95,8	109,9
10–49	9,8	9,8	12,1	17,5	15,2	15,1	18,2
50–249	16,9	14,6	22,3	27,6	20,4	23,3	22,4
pow. 249	44,8	38,2	47,6	60,6	42,9	57,5	69,3
<i>stopa zysku brutto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	5,74	4,91	5,59	6,18	4,31	5,00	5,37
10–49	4,49	4,46	5,00	6,29	5,07	5,00	5,58
50–249	4,56	4,00	5,25	5,54	3,93	4,30	4,16
pow. 249	6,78	5,53	5,94	6,47	4,29	5,35	5,88
<i>stopa zysku netto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	4,64	3,91	4,54	5,11	3,41	4,13	4,48
10–49	3,74	3,68	4,18	5,37	4,15	4,18	4,69
50–249	3,70	3,15	4,32	4,69	3,13	3,51	3,43
pow. 249	5,45	4,38	4,75	5,26	3,35	4,42	4,91
<i>stopa rentowności aktywów (%)</i>							
pow. 9 pracujących	6,03	4,84	5,79	6,35	4,23	5,00	5,30
10–49	5,31	4,95	5,81	6,97	5,65	5,43	5,93
50–249	5,33	4,41	6,05	6,23	4,41	4,70	4,56
pow. 249	6,55	5,00	5,68	6,24	3,81	5,03	5,42
<i>udział jednostek rentownych (%)</i>							
pow. 9 pracujących	76,0	75,0	78,6	81,8	77,7	77,0	77,8
10–49	75,1	74,4	77,9	81,3	78,2	76,7	77,3
50–249	76,9	75,5	79,4	82,6	76,9	76,8	77,8
pow. 249	81,2	79,3	81,7	82,9	76,3	80,6	81,7

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 34 Zadłużenie przedsiębiorstw

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>zobowiązania krótkoterminowe (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	345,3	364,6	408,8	462,4	533,2	522,4	571,0
10–49	69,5	66,7	68,6	77,1	87,4	82,6	97,0
50–249	99,9	103,0	118,0	129,7	140,5	148,3	151,3
pow. 249	175,9	194,8	222,2	255,6	305,3	291,5	322,7
<i>zobowiązania długoterminowe (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	163,2	165,3	167,2	186,0	237,5	248,4	263,1
10–49	24,9	27,9	26,2	33,4	44,5	43,0	47,8
50–249	37,1	37,3	41,7	52,8	59,6	63,7	70,6
pow. 249	101,3	100,1	99,2	99,8	133,5	141,8	144,8
<i>zobowiązania długoterminowe na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	3 776,5	3 798,2	3 753,9	4 126,1	5 001,8	4 910,7	5 387,2
10–49	904,2	1 011,4	925,3	1 182,0	1 499,0	1 344,9	1 540,6
50–249	2 843,8	2 838,5	3 142,8	3 870,1	4 067,8	4 086,7	4 785,3
pow. 249	37 783,3	36 346,6	33 859,4	31 557,0	42 079,9	46 705,4	46 899,3
<i>zobowiązania długoterminowe na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	38,2	37,6	36,2	38,3	47,7	50,7	53,5
10–49	38,1	41,4	37,4	46,1	60,4	56,9	63,9
50–249	28,0	27,5	30,0	36,6	39,6	41,4	46,9
pow. 249	44,1	42,4	39,3	37,1	48,6	54,5	54,3

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 35 Współczynniki charakteryzujące zadłużenie podmiotów

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>współczynnik długu (zobowiązania/aktywa)</i>							
pow. 9 pracujących	0,43	0,41	0,41	0,39	0,41	0,40	0,40
10–49	0,51	0,48	0,45	0,44	0,49	0,45	0,47
50–249	0,43	0,42	0,43	0,41	0,43	0,43	0,45
pow. 249	0,41	0,39	0,38	0,37	0,39	0,38	0,37
<i>zobowiązania/kapitał własny</i>							
pow. 9 pracujących	0,85	0,79	0,78	0,72	0,81	0,77	0,78
10–49	1,13	0,99	0,89	0,85	1,03	0,89	0,99
50–249	0,83	0,79	0,82	0,76	0,83	0,83	0,93
pow. 249	0,79	0,74	0,73	0,67	0,75	0,72	0,68
<i>zobowiązania długoterminowe /kapitał własny</i>							
pow. 9 pracujących	0,27	0,25	0,23	0,21	0,25	0,25	0,25
10–49	0,30	0,29	0,25	0,26	0,35	0,31	0,33
50–249	0,22	0,21	0,22	0,22	0,25	0,25	0,30
pow. 249	0,29	0,25	0,23	0,19	0,23	0,24	0,21
<i>zobowiązania długoterminowe/przychody ze sprzedaży produktów i usług podstawowych</i>							
pow. 9 pracujących	0,19	0,18	0,16	0,16	0,18	0,19	0,19
10–49	0,29	0,31	0,26	0,29	0,33	0,33	0,33
50–249	0,17	0,16	0,16	0,18	0,19	0,19	0,21
pow. 249	0,18	0,17	0,15	0,13	0,16	0,17	0,16

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 36 Wskaźniki płynności finansowej

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>wskaźnik płynności</i>							
pow. 9 pracujących	1,31	1,38	1,41	1,44	1,40	1,47	1,49
10–49	1,14	1,32	1,45	1,52	1,48	1,56	1,59
50–249	1,32	1,37	1,40	1,46	1,49	1,52	1,53
pow. 249	1,37	1,40	1,41	1,41	1,34	1,42	1,45
<i>wskaźnik podwyższonej płynności finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,93	0,98	1,01	1,01	0,98	1,05	1,08
10–49	0,80	0,95	1,02	1,05	1,02	1,10	1,16
50–249	0,93	0,99	1,00	1,02	1,03	1,06	1,07
pow. 249	0,98	1,00	1,02	0,99	0,94	1,03	1,06
<i>wskaźnik wysokiej płynności finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,29	0,32	0,35	0,34	0,35	0,40	0,42
10–49	0,22	0,28	0,31	0,32	0,35	0,40	0,46
50–249	0,26	0,28	0,31	0,33	0,34	0,36	0,36
pow. 249	0,34	0,35	0,38	0,36	0,35	0,41	0,43

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 37 Wskaźniki działalności eksportowej

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>udział sprzedaży eksportowej w przychodach netto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	16,0	16,0	17,0	18,0	17,0	16,0	18,0
10–49	8,0	8,0	8,0	7,0	7,0	7,0	8,0
50–249	12,0	12,0	13,0	12,0	12,0	12,0	13,0
pow. 249	20,0	21,0	23,0	23,0	22,0	21,0	22,0
<i>dynamika przychodów z całokształtu działalności (%)</i>							
pow. 9 pracujących	116,3	103,9	113,1	114,4	111,3	100,9	105,6
10–49	116,7	101,1	109,3	112,0	112,6	98,2	107,8
50–249	118,0	101,8	111,5	113,7	110,8	101,5	98,5
pow. 249	115,6	105,9	115,1	115,1	111,2	101,5	108,5
<i>dynamika sprzedaży eksportowej (%)</i>							
pow. 9 pracujących	125,0	105,5	119,7	114,0	101,9	101,6	111,6
10–49	107,8	92,0	115,7	105,9	108,4	96,6	109,1
50–249	112,2	103,6	114,4	115,0	104,2	106,8	105,8
pow. 249	130,2	107,0	121,2	114,3	101,0	100,7	113,2

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 38 Aktywność inwestycyjna przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 pracowników

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>wartość nakładów inwestycyjnych (mld zł)¹³⁹</i>							
pow. 9 pracujących	73,8	79,7	99,3	126,3	133,1	118,7	113,9
10–49	9,5	9,4	12,2	14,3	17,3	15,2	15,3
50–249	18,3	19,9	25,1	31,1	29,6	26,0	25,3
pow. 249	46,0	50,4	62,0	80,9	86,1	77,6	73,3
<i>wartość nakładów inwestycyjnych na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 707,8	1 830,8	2 230,5	2 802,0	2 801,8	2 347,4	2 332,7
10–49	345,5	339,1	430,2	504,2	583,7	476,1	494,1
50–249	1 403,6	1 515,2	1 890,1	2 281,6	2 021,5	1 667,0	1 717,8
pow. 249	17 164,2	18 308,8	21 171,7	25 594,9	27 152,6	25 552,6	23 736,9
<i>wartość nakładów inwestycyjnych na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	17,3	18,1	21,5	26,0	26,7	24,3	23,2
10–49	14,6	13,9	17,4	19,6	23,5	20,1	20,5
50–249	13,8	14,7	18,0	21,6	19,7	16,9	16,8
pow. 249	20,0	21,3	24,6	30,1	31,4	29,8	27,5
<i>relacja nakładów inwestycyjnych do przychodów ze sprzedaży produktów i usług podstawowych (%)</i>							
pow. 9 pracujących	8,47	8,73	9,64	10,77	10,36	9,26	8,34
10–49	10,93	10,37	11,90	12,50	12,86	11,58	10,64
50–249	8,23	8,74	9,83	10,73	9,44	7,88	7,56
pow. 249	8,19	8,52	9,22	10,53	10,30	9,45	8,27
<i>udział nakładów inwestycyjnych w nadwyżce finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,52	0,60	0,64	0,68	0,78	0,62	0,55
10–49	0,57	0,56	0,64	0,57	0,69	0,61	0,54
50–249	0,56	0,65	0,65	0,68	0,72	0,57	0,57
pow. 249	0,50	0,59	0,64	0,71	0,82	0,65	0,55
<i>udział nakładów inwestycyjnych w amortyzacji</i>							
pow. 9 pracujących	1,37	1,41	1,68	2,01	1,91	1,62	1,50
10–49	2,16	2,03	2,47	2,76	2,87	2,36	2,18
50–249	1,59	1,68	2,04	2,30	2,03	1,61	1,56
pow. 249	1,21	1,26	1,48	1,83	1,76	1,53	1,39

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 39 Liczba podmiotów zatrudniających powyżej 9 pracowników i liczba pracujących w nich osób

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>liczba badanych podmiotów gospodarczych</i>							
pow. 9 pracujących	43 214	43 518	44 531	45 094	47 491	50 585	48 839
10–49	27 496	27 632	28 328	28 284	29 671	31 974	31 007
50–249	13 038	13 133	13 272	13 647	14 648	15 576	14 745
pow. 249	2 680	2 753	2 931	3 163	3 172	3 035	3 087
<i>liczba pracujących</i>							
pow. 9 pracujących	4 276 422	4 391 288	4 617 257	4 858 398	4 985 053	4 895 073	4 916 471
10–49	652 567	674 898	700 631	725 715	736 428	755 646	747 761
50–249	1 326 328	1 354 773	1 389 699	1 443 514	1 504 949	1 537 021	1 503 426
pow. 249	2 297 527	2 361 617	2 526 927	2 689 169	2 743 676	2 602 406	2 665 284
<i>liczba pracujących na 1 przedsiębiorstwo</i>							
pow. 9 pracujących	99,0	100,9	103,7	107,7	105,0	96,8	100,6
10–49	23,7	24,4	24,7	25,6	24,8	23,6	24,1
50–249	101,4	103,2	104,7	105,8	102,7	98,7	101,9
pow. 249	857,3	857,8	862,1	850,2	865,0	857,5	863,4

Źródło: GUS F-01.

¹³⁹ Razem z używanymi środkami trwałymi.

Tabela 40 Liczba aktywnych przedsiębiorstw w latach 2003–2008 (w tys.)

	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*
ogółem	1 714 983	1 676 775	1 714 915	1 777 076	1 788 336	1 673 527
pon. 10 pracujących	1 653 856	1 615 167	1 652 998	1 713 194	1 714 789	1 604 417
10–49	44 369	44 519	44 228	45 184	54 262	50 189
50–249	14 003	14 254	14 708	15 452	16 078	15 808
pow. 249	2 754	2 835	2 981	3 246	3 207	3 113

Źródło: GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2008 r., Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2009 r.

Tabela 41 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przedsiębiorstwach w latach 2003–2008 (w zł)

	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*
ogółem	2 336	2 402	2 525	2 732	2 987	3 139
pon. 10 pracujących	1 449	1 483	1 509	1 555	1 729	1 879
10–49	2 125	2 180	2 282	2 488	bd.	bd.
50–249	2 372	2 441	2 579	2 839	3 107	3 242
pow. 249	2 856	2 949	3 105	3 361	3 699	3 850

Źródło: GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2008 r., Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2009 r.

Tabela 42 Przychody, koszty, dochody oraz nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (wartości nominalne)

		2004	2005	2006	2007	2008*	2009*
Przychody ogółem w mld. zł	ogółem	2 193	2 264	2 559	2 888	3 088	3 079
	pon. 10 pracujących	541	553	637	671	662	699
	10–49	324	323	340	382	449	417
	50–249	487	501	561	653	692	657
	pow. 249	840	887	1 021	1 182	1 284	1 306
Koszty ogółem w mld. zł	ogółem	2 041	2 114	2 381	2 661	2 896	2 872
	pon. 10 pracujących	485	490	566	585	577	614
	10–49	307	304	322	353	420	393
	50–249	464	481	532	614	663	625
	pow. 249	785	840	961	1 108	1 235	1 239
Zysk brutto w mld. zł	ogółem	173	173	202	254	bd	256
	pon. 10 pracujących	64	70	80	100	bd	105
	10–49	21	22	24	31	bd	30
	50–249	27	25	33	42	bd	39
	pow. 249	60	55	65	81	bd	81
Nakłady inwestycyjne w mld. zł	ogółem	90	100	114	144	157	143
	pon. 10 pracujących	11	12	14	18	20	22
	10–49	12	11	13	16	18	16
	50–249	22	22	28	35	33	31
	pow. 249	45	56	59	75	86	75

Źródło: GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2008 r., Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2009 r.

* Dane za 2008 i 2009 nie są porównywalne z latami poprzednimi.